A. S. Puşkin

Opere Alese Vol. 2

CUPRINS:

Puşchin-creator de epocă literară. 7
POEZII Libertatea (Odă). 51
Către Ceaadaev. Ţop Poveşti (Noel). 55
Satul. J)
Muză. 60
Către Ovidiu. 61
Lui V. L. Davâdov. 64
Pumnalul. 66
Cântecul lui Oleg înţeleptul. 68
Captivul. 72
O, valuri. 73
Mării. 74
Către A. P. Kern. QT)
Cântec bahic. - 79
Seară de iarnă. 80
Lui Voronţov. 82
Proorocul. 83
Stanţe. 85
Dădacei. 86
Drum de iarnă. 87
În greu surghiun siberian. 89
Arion. 90 Ancearul. •. 91
Presimţire. 93
Floarea - 94
Pe sub havuzuri răcoroase. 95
Mai suflă încă vânturile reci. 97
De trec pe strada zgomotoasă. 98
Pe dealurile Gruzici. 100
Caucazul. 101
Avalanşa. 1Q2
Dimineaţă de iarnă.-
Sus Grecie.
Eu te-am iubit.

Elegie.
Unui ma-R, dregător. 109 fsgfnb. 113
Dracii. 114
Genealogia mea. 116
O, criticul meu rumen. 119
Ponegritorilor Rusiei. 121
Calul. 123
Iubita mea, e vremea. 125
Nourul. 120
Din nou am colindat. 127
Exegi Dionumentum. 129 - —
POEME " rfjjslan şi Ludmija 133 i Prifconierul din Caucaz. 210 " iild234
. 24lContele Nulin. 276
Căsuţa din Colomna - 335 (Qlăl „aramă”. 346
BASME Povestea cu popa şi argatul său Balda. Povestea ursoaicei, „. -
.55STwnţ «K Pag.
Povestea ţarului Saltan, a feciorului său Gvidon-voevod viteazul şi a frumoasei crăiese Lebăda. 379
Basmul cu pescarul şi peştişorul. 411
Basmul cu domniţa adormită şi cei şapte voinici. "418
Basmul cocoşelului de aur. 437

„Sunt copleşit de versurile lui, izvor de apă vie " mărturisea marele nostru Eminescu, exprimându-şi totodată amara părere de rău de a nu fi putut gusta nemijlocit în limba vie a lui Puşchin, valorile artistice nepieritoare, create de cel mai de seamă reprezentant al poeziei ruse. Într-adevăr, strălucitul său confrate într-ale scrisului a lăsat posterităţii un adevărat monument de artă, de el „cioplit şi:

. «i! Cu mâna, un monument spre care vor fi cărări bătute într-una de popor.

În geniala lui viziune de artist, Puşchin prevăzuse consacrarea sa în viitor alături de marile genii ale artei universale, ceea ce l-a îndreptăţit să scrie în testamentul său poetic: Nu, n-am să mor cu totul şi sufletu-mi în liră, Lăsând în

ţărnă trupul, va dăinui mereu; Cât timp poeţi pe lume cântările-şi resfiră Slăvit socot să fiu şi eu.

Cu cât îi cunoşti mai bine opera, cu atât mai mult rămâi copleşit de această uriaşă personalitate creatoare, „începutul tuturor începuturilor" în literatură cum l-a caracterizat Maxim Gorchi „gigantul", a cărui operă atotcuprinzătoare este „cea mai desăvârşită expresie a forţelor spirituale ale Rusiei".

Acum, în perspectivă istorică a unui veac şi mai bine ne apare, în toată măreţia ei, opera lui Puşchin legată de destinele poporului său. Ca o expresie a dragostei populare sunt cinstite locurile ce renasc amintiri din viaţa şi creaţia poetului, locuri care au intrat alături de inspiratele sale versuri în patrimoniul cultural al poporului sovietic. Un asemenea monument cultural este şi parcul din oraşul Puşchin din împrejurimile Leningradului, care evocă imaginea marelui poet. La intrare, o statue în mărime naturală, străjuieşte parcul. De-a-lungu aleii principale se înaltă un şir de sculpturi, în bronz sau mar-moră, reprezentându-l în diferite momente: Puşchin visând, Puşchin cugetând, răsfoind o carte sau improvizând un sonet. Nici prietenii lui, tovarăşi de luptă şi de gândire, n-au fost uitaţi. Îi găsim pe toţi alături de poet, iar busturile lor, ca o cronică vie a evenimentelor politice şi sociale de care a fost atât de legată viaţa lui Puşchin, completează atmosfera puş-chiniană a parcului. Pe inscripţiile ce le poartă se pot citi fragmente de versuri scrise de poet pentru fiecare din prietenii săi: un epitaf pentru cei ce în lupta pentru libertate au căzut victime ale autocraţiei sângeroase, în închisorile ţariste în surghiun sau pe eşafod; epigrame, pamflete, sau epistole, în versuri pentru cei ce au supravieţuit prigoanei.

Şi nu e decât un aspect al acelei stime imense cu care este înconjurată memoria poetului în patria sa.

Dar numele lui Puşchin e „slăvit" pretutindeni, aşa cum întrezărise el, în acelaş testament literar: M-or pomeni-n Rusia cea mare, până departe, Nenumărate graiuri pe mii şi mii de buze, Vlăstare de slavi, mândre, calmâci din zări deşarte, Fineji şi seminţii tunguze.

Mai mult chiar, prin geniul său poetic, Puşchin a depăşit graniţele geografice ale patrie» şi a intrat în geografia spirituală a lumii, fertilizând, de-atunci în viitor, patrimoniul ei cultural.

Acela care a trezit bunătatea" în „veacul său cel crâncen" veacul raporturilor inumane între oameni, veacul silniciei iobage şi al samavolniciei ţariste. Marele umanist Puşchin, după cum spunea Horţen, „trimitea mesagiul său viitorului depărtat", prevestind posibilitatea altor raporturi, cu adevărat umane: Am deşteptat în inimi cu Ura-mi bunătatea,

De aceca de popoare mult timp voi fi iubit.

În veacul meu cel crâncen slăvit-am libertatea Şi milă pentru cel lovit.

Iubitorii de literatură şi puşchinologii nu vor epuiza niciodată, se pare, acest „izvor de apă vio", oricâte tomuri s-ar scrie despre Puşchin, oricât de adânc s-ar cunoaşte scrierile lui. Nu poate fi decât regretabil faptul că până în prezent în ţara noastră care a deschis larg porţile, până de curând zăvorite, poporului spre ogoarele artei şi ale culturii până în prezent opera lui Puşchin dacă nu a fost chiar o „terra in-cognita", totuşi destul de sumar şi unilateral cunoscută de cititori. Deaceea apariţia „Operelor alese" de Puşchin trebuie salutată ca un eveniment de seamă în viaţa noastră culturală. Culegerea în două volume (la care se adaugă ediţia separată a romanului în versuri „Evgheni Oneghin") oferă cititorului, într-o măiestrită tălmăcire românească imaginea de ansamblu a unei opere de intensă vibraţie lirică şi de autentică sobrietate epică în aspectele ei multilaterale.

În afară de poezia lirică deşi în proporţie mai mică dar reprezentativă pentru particularităţile specifice genului de preferinţă cultivat de Puşchin culegerea mai cuprinde: poemul, povestirea, nuvela, romanul, drama şi basmul, ca expresie a complexităţii geniului fecund al acestei robuste individualităţi artistice.

Fie ca această primă culegere de „Opere alese", la care şi-au dat tributul creator fruntaşii literaturii noastre să deschidă „cărarea" spre paginile nemuritoare ale creaţiei puşchinieno pe care le-am dori, în viitor, cât mai multe şi cât mai bine tălmăcite în limba lui Eminescu.

Orice admiraţie sinceră cuprinde în ea şi o doză de extaz şi ca atare, oricât de obiectiv te-ai strădui să fii, e greu s-o drămuieşti când este vorba de mărimea unui talent ca acela al lui Puşchin. Cititorul nu ne va lua în nume de rău dacă vom mărturisi, dintru început, că nu este o sarcină din cele mai

uşoare să prezinţi în unitatea lor organică viaţa şi opera acestui „geniu uriaş”, cum îl numea contemporanul său Belinschi. Deşi s-au scris în trecut şi în prezent atâtea competente studii de sinteză critico-biograficc, abordând acest fenomen din sfera gândirii artistice, încerci fără să vrei, un sentiment de sfială firească, ca în faţa unei nestemate cu mii de feţe şi sclipiri căreia greu e să-l găseşti un cadru pe măsură, care să nu-l ştirbească din valoarea monumentală. De aceea În fixarea coordonatelor universal-valabile ne propunem să urmăm în studiul de faţă drumul desţelenit de cei mai cu greutate cercetători ai creaţiei puşchiniene.

Îndeobşte, epocile istorice cruciale au dat măsura plenară potentelor creatoare ale omenirii, generând piscuri în diversele domenii de activitate umană. Apariţia strălucită a lui Puşchin pe arena literaturii ruse şi a celei mondiale, coincide sau mai bine zis a fost condiţionată de o epocă istorică de mari prefaceri, atât în viaţa internă a statului rus, cât şi pe plan internaţional.

Puşchin s-a născut la hotarul a două epoci, mai precis la sfârşitul veacului al XVIII-lea, viaţa lui cuprinzând peste o treime din veacul al XlX-lea. Această perioadă n-a însemnat numai încheierea unui secol şi începutul altuia nou, ci a fost, după caracterizarea făcută de Lenin, epoca „mişcărilor burghezo-democratice în general, burghezo-naţionale în particular, epoca rapidei sfărâmări a instituţiilor feudalo-absolutiste perimate1)”. Această perioadă de timp a cunoscut prăbuşirea feudalismului în unele ţări ale Europei Apusene, triumful revoluţiei franceze, afirmarea şi întărirea noii orânduiri sociale burgheze care, nu mult după preluarea puterii, a părăsit masca „libertăţii, egalităţii şi fraternităţii”, trădând interesele poporului. O nouă formă de exploatare capitalistă venea să înlocuiască vechea formă de exploatare feudală.

Contemporanii lui Puşchin şi însuşi poetul au fost martorii multor zguduiri politico-sociale. Începutul deceniului al 3-lea din veacul trecut a fost marcat printr-o serie de mişcări de eliberare naţională, legate de dezvoltarea societăţii burgheze care se descătuşa de diferitele forme ale feudalismului. Astfel, luptele revoluţionare de la Neapole şi din Spania, Portugalia şi Piemont în 1820 răscoala din Grecia împotriva jugului turcesc în 1821 răscoala poporului român de sub conducerea lui Tudor Vladimirescu, mai târziu evenimentele revoluţionare din Franţa

în 1830 şi 1832 toate acestea au alimentat spiritul revoluţionar al masselor şi al păturilor progresiste ale burgheziei.

Rusia trecea, deasemeni, printr-o fază de adânci prefaceri. Era viu încă în amintirea generaţiei mai vârstnice, ecoul puV. I. Lenin—Opere, voi. 21 Ed. P. M. R, 1952 pag, 133 10 ternic al răscoalei lui Pugaciov din 1773—17 75 care, prin proporţiile ei, zdruncinase temeliile statului feudalo-absolu-tist al Ecaterinci a Ii-a. Făgăduielile „constituţionale” ale lui Alexandru I, suit pe tron în 1801 după scurta domnie a lui Pavcl, făgăduieli iluzorii de a uşura viaţa oropsită a ţărănimii iobage, s-au dovedit, curând a fi tradiţionalele manevre ale unei politici antipopulare. Valul nemulţumirilor creştea mocnit sub călcâiul ţarismului ce-şi întărea puterea nelimitată pe bunăstarea şi devotamentul moşierimii şi a înaltei nobilimi din aparatul de stat.

Un eveniment de importanţă crucială pentru Rusia, care a determinat pentru mult timp direcţia dezvoltării ei istorice, a fost războiul de apărare a patriei din 1812 împotriva invaziei napoleoniene. Pe de o parte anul 1812 a însemnat începutul luptei finale a statelor europene împotriva lui Napoleon şi creşterea prestigiului Rusiei ca mare putere, pe de alta a fost un factor hotărâtor de trezire a conştiinţei naţionale a poporului învingător, de trezire la viaţă a forţelor sociale, de stimulare a sentimentului patriotic.

Din rândurile intelectualităţii progresiste se formează o întreagă pleiadă de tineri scriitori care îmbină dragostea de ţară cu ura împotriva autocraţiei. Se ştie că vreo treizeci din cei mai cunoscuţi scriitori ruşi au luat parte la acest război. Unul din cei mai populari poeţi de atunci, Jucovschi, a participat la celebra bătălie dela Borodino. Viitorul mare scriitor Gribo-edov, care îşi pregătea examenele de doctorat, a părăsit studiile şi s-a înrolat voluntar în armată. Numeroşi tineri din cercurile progresiste ale nobilimii pleacă voluntari în detaşamentele de partizani, căutând să fie folositori patriei în acele momente de grele încercări. O altă generaţie, mai tânără, din rândurile căreia face parte şi Puşchin, nu a putut participa direct la război din cauza vârstei.

Pe atunci, Puşchin, adolescent de 13—14 ani, elev al colegiului dela Ţarscoe Selo, îşi vărsa în versuri lirice clocotul mâniei şi flacăra entuziasmului tineresc pe care n-a putut s-o jertfească pe altariil patriei: Câmpie-a Moscovei iubite În care-n

anii de-nfloriri Pierdeam stingher atâtea clipe aurite, Fără necazuri şVngrădiri, Tu ai văzut atunci vrăjmaşii ţării mele, În foc şi-n sânge-ntinsul tău se mistuia, Dar viaţa-mi n-am jertfit-o răzbunării grele Ci-n van mânia-mi clocotea.

Un an mai târziu ca un ecou al evenimentelor din 1812 el scrie, versuri cu aceleaşi accente de emfază lirico-subicctivă: Eu înfloream în linişte şi nepăsare! Vai, mie pentru tine-n luptă nu-mi fu dat Sub grindina de schije duşmane să mă bat. Dece, în luptă al meu sânge n-a ţâşnit, Dece, cu mâna-mi de copil, strângând o spadă, Rănit, eu n-am căzut -naintea ta grămadă. Şi-n zori, sub ale gloriei aripi, eu n-am murit.

După terminarea victorioasă a războiului, generaţia lui Puşchin creştea în atmosfera avântului naţional, în mijlocul frământării unor noi probleme sociale, al căror conţinut principal era dragostea de ţară şi ura împotriva asupritorilor de orice fel. Căci oprimarea politică şi socială a devenit pivotul domniei lui Alexandru, după ce repurtase strălucita victorie numai datorită spiritului de abnegaţie, curajului şi vitejiei poporului rus. Dar tot poporul a fost acela care continua să poarte jugul şi mai greu al apăsării moşiereşti cu tot alaiul nedreptăţilor sociale.

Problema situaţiei ţărănimii iobage ajunsese în centrul preocupărilor societăţii ruse. Tineretul cel mai avansat din rândurile nobilimii care luase parte la război se organiza în asociaţii politice secrete cu program concret de luptă revoluţionară pentru dărâmarea autocraţiei şi desfiinţarea iobăgiei. Odată cu înteţiroa regimului reacţionar al lui Aracceev, ajuns un potentat cu depline puteri, membrii acestor asociaţii chiar şi cei mai ponderaţi („Societatea din Nord”) se alătură celor din Sud în ceea ce priveşte programul radical al acestora. Odată cu noul val al răscoalelor ţărăneşti, tot în acea perioadă sfârşitul anului 1820 începuseră tulburări la regimentul de gardă Semionovschi, provocate de cruzimile unor comandanţi. Drept rezultat, răsculaţii au fost închişi în cetatea Pctro-pavlovsc simbolul despotismului ţarist.

Ideile de libertate planau în văzduh, oglindind o nouă etapă în dezvoltarea istorică a poporului rus prima etapă a mişcării de eliberare. Dar lupta membrilor celor două asociaţii politice secrete din Nord şi din Sud s-a încheiat printr-un tragic deznodământ care a zguduit întreaga opinie publică din Rusia.

La 14 Decembrie 1825 răscoala decembriştilor a fost năbuşită în sânge de către Nicolae I şi prepusul său, contele Bcnchondorf.

Urcarea pe tron a lui Nicolae I a fost „salutată” de Puşchin cu următoarea epigramă: De-abia urcat pe tron Pe toţi i-a minunat: În Siberia trimis-a 125—plocon Şi pe alţi cinci i-a spânzurat.

În sfârşit, răscoalele ţărăneşti din anii 1830—1831 ca expresie a protestului împotriva cruntei reacţiuni ţariste, proiectează încă o dâră de lumină pe tabloul sumbru al epocii în care a trăit şi a creat Puşchin.

La sfârşitul vieţii, cu mai puţin de patru luni înainte de moarte, cu ocazia aniversării a 25 de ani dela întemeierea Colegiului, Puşchin a adresat pentru ultima oară colegilor săi obişnuitul salut în versuri. Recapitulând toate cele trăite în ultimul sfert de veac, poetul caracterizează astfel atmosfera zbuciumată a acelei epoci: Prieteni, aminti ţi-vă acum De acele vremi când soarta ne-a unit.

Îngrozitoare vremuri am trăit!
O jucărie-a unui joc nebun,
Se zbuciumau noroade-nspăimântale.
Iar ţarii se-nălţau, se prăvăleau.
Când gloria, când mândra libertate Altarele cu sânge-mpurpurau.

Procese la fel de adânci au loc şi în domeniul culturii. În perioada care a urmat lui Petru I, literatura rusă a pornit pe drumul unei dezvoltări impetuoase, străbătând în câteva decenii numai, etapele parcurse de literaturile ţărilor Europei Apusene, în maimulte veacuri. Înflorirea rapidă a literaturii ruse dela sfârşitul veacului al XVIII-lea şi din prima jumătate a celui de al XIX-lea este în strânsă legătură cu contradicţiile care măcinau structura cconomico-socială a statului rus. Conştiinţa naţională, trezită şi manifestată activ în războiul din 1812 nu mai putea fi înnăbuşită. Din sfera vieţii politice încarc exprimarea ideilor progresiste devenise cu neputinţă, conştiinţa naţională s-a oglindit în artă şi literatură. Scriitorii democraţi, purtători ai ideilor progresiste, erau chemaţi să înfăţişeze viaţa poporului, să-şi contopească interesele cu năzuinţele lui de libertate.

Apropierea artei de viaţă, de popor, a dat posibilitate literaturii ruse să găsească un nou conţinut şi noi mijloace de exprimare. Această înfăptuire epocală i-a revenit lui Puşchin, a

cărui genială operă a sintetizat întreaga dezvoltare anterioară a literaturii ruse. Asemenea unui fluviu imens, poezia lui a absorbit, a contopit în ea multitudinea de atiuenţi ai literaturii ruse din epocile anterioare şi, restituindu-le lumii într-o formă nouă, transfigurată, a determinat drumul ei fecund de mai târziu. Sau, după comparaţia sugestivă a lui Belinschi, o-pera lui Puşcbin este ca „marea, care în cuprinsul ei nemărginit primeşte mii de ape, mari şi mici”.

Prin această filiaţiune ascendentă co-şi avea rădăcini în cele mai bune tradiţii ale literaturii ruse dinaintea lui, Puşchin a săvârşit cotitura crucială în orientarea ei pe făgaşul realismului şi a deschis astfel calea unor scriitori ca: Lermontov, Gogol, Turgheniev, Nccrasov, Saltâcov-Şcedrin, Cehov, Tolstoi.

Zbuciumată a fost viaţa lui Puşchin, plin de cotituri şi căutări, drumul formării sale ideologice şi artistice.

Născut la 26 Mai (6 Iunie) 1799 la Moscova, Alexandr Sergheevici Puşcbin se trăgea dintr-o familie de nobili de viţă veche. Cu mândrje vorbea poetul despre „Neamul lui Puşchin, răzvrătiţi cu toţii, totdeauna” („Boris Godunov”) care a jucat un rol de seamă în multe evenimente istorice în trecutul poporului rus. După mamă, el era strănepotul „arapului lui Petru cel mare” devenit mai târziu generalul rus Hannibal. „Blestemata” educaţie, cum o numea poetul, pe care a primit-o acasă o educaţie tipică pentru mediul aristocratic, cu preceptori străini şi studiul de bază în limba franceză nu-l satisfăcea pe micul Alexandr Puşchin. Până la vârsta şcolară, el crescuse de fapt sub îngrijirea directă a bunicii sale Măria Alexandrovna Hannibal şi a dădacei Arina Rodionovna, care cu povestirile lor îl transportau în minunata lume a basmelor populare. De atunci, din fragedă copilărie, viitorul poet vădea un interes neobişnuit pentru tot ce era popular, interes caro se va transforma mai târziu în sursa nesecată de idei, sentimente, imagini şi forme de expresivitate plastică a limbajului său poetic Prietenul şi însoţitprul său nelipsit în plimbările prin oraş sau în desele călătorii la moşia părinţilor, eraNichitacozlov figură de ţăran rus sfătos şi devotat care i-a servit drept prototip pentru Savelici din „Faţa căpitanului”, aşa cum icoana reală a dădacei Tatianei din „Evgheni Oneghin” a fost „prietena cu tâmple sweu bătrâna Arina Rodionovna.

Preocupările mondene ale părinţilor lui Puşchin se îmbinau cu cele literare, casa lor fiind un loc de reuniune a scriitorilor de seamă ai vremii. Aici veneau istoricul Caramzin, poetul Jucovschi, fabulistul Crâlov, Batiuşcov, Dmitriev şi alţii. Atmosfera era favorabilă pentru stimularea precocei curiozităţi a micului Puşchin care nelipsit asista la aceste reuniuni, fiind pe de altă parte un pasionat cititor al bogatei biblioteci din casa părintească. El petrecea „nopţi întregi fără somn în cabinetul tatălui său, unde, pe-ascuns, citea cu nesaţ cărţile, ujia după alta” îşi amintea mai târziu fratele poetului, Lev Sergheevici.

Astfel, pe tradiţiile progresiste ale nobilimii culte, tradiţii îmbibate de sevă creaţiei populare orale, se alloia şi înmugurea genialitatea unei minţi agere şi a unui suflet cu profunde vibraţii artistice care a dat Rusiei pe cel mai de seamă poet al ei. Dar procesul de formare şi de maturizare ideologică a poetului a fost desăvârşit de împrejurările ulterioare ale vieţii sale.

În Octombrie 1811 la vârsta de 12 ani, Puşchin a intrat la colegiul de curând deschis la Ţarscoe Selo (astăzi oraşul Puşchin), o mică localitate de lângă Petersburg. Această instituţie şcolară pentru nobili fusese plănuită de cârmuire ca o şcoală pentru pregătirea „tineretului destinat special să ocupe posturi importante în aparatul de stat”, dar, în realitate, se transformase într-o pepinieră a „liber-cugetătorilor”. Aici domnea spiritul gândirii politice libere; ideile de libertate ale primei revoluţii francele pătrunseseră prin zidurile colegiului ţarist. Avântul patriotic prilejuit de războiul naţional de apărare a patriei din 1812 electrizase pe aceşti adolescenţi care purtau discuţii aprinse despre constituţie, parlament, sisteme de conducere a statului. Elevii citeau cărţi interzise, scoteau reviste scrise de mână, iar sufletul tuturor acestor manifestări era Puşchin, alături de prietenii săi, viitorii decembrişti: Delvig Puşcin, Ktihelbecher, Ilicevschi şi alţii. La această stare de spirit au contribuit, în bună măsură, pedagogii cu vederi înaintate ca tânărul profesor de filosofie A. I. Galici, apoi Boudri fratele lui Marat, emigrat în Rusia şi îndeosebi profesorul de ştiinţe politice A. P.-Cuniţân. În prelegerile lor, aceşti pedagogi insuflau elevilor o atitudine critică faţă de orânduirea iobago-autocrată, trezindu-le interesul faţă de problemele politice şi sociale ale vremii care se cereau imperios rezolvate. În versurile din tinereţe ale poetului s"au răsfrânt ideile pe care le propagă Cuniţân: despre

drepturile omului, despre democratizarea puterii şi despre despotism fapt care l-a îndrituit pe-Puşchin să spună mai târziu: „El ne-a creat, el a înteţit flacăra care ardea în noi".

La lărgirea orizontului său politic şi la cristalizarea concepţiei sale despre lume a contribuit deasemenea şi prietenia caldă cu P. I. Ceaadaev tânăr ofiţer de o remarcabilă cultură, viilor membru al asociaţiilor secrete decembriste, care în 1816 şo afla la regimentul de gardă dela Ţarscoe Selo. În vremea aceea, adolescentul Puşchin era pasionat pentru operele literare şi filosofice ale lui Radişcev şi-l cunoştea bine pe encicl-o-pediştii francezi din secolul al XVIII.

Primele încercări literare alo lui Puşchin. Din care nu s-a păstrat decât o parte, vădesc preocupările lui înalte, îmbinând problemele filosofice abstracte cu impresii concrete despre lumea înconjurătoare. „Pasiunea pentru poezie s-a ivit la el odată cu primele noţiuni” îşi aminteşte fratele său Lev Sergheevici. Într-adevăr, dela vârsta de 8 ani Puşchin scria versuri, scurte epigrame, mici comedii.

La colegiu i-a uimit pe toţi cu extraordinara agerime a minţii, prin bogatele cunoştinţe în diverse domenii, prin ingeniozitatea spiritului şi printr-un real talent literar. În 1814 când Puşchin avea numai 15 ani, a văzut lumina tiparului prima sa poezie „Prietenului, scriitor de versuri” publicată în revista „Vestnic Evropâ” („Curierul Europei”). O jumătate de an mai târziu, Puşchin recita la examenul de sfârşit de an poezia „Amintiri din Ţarscoe Selo” care l-a entuziasmat pe bătrânul poet Der-javin, făcându-l să exclame: „Iată cine îl va înlocui pe Dcr-javin”.

De bunăseamă că în lirica din perioada colegiului se resimt încă reminiscenţele curentului clasicist cu raţionalismul lui excesiv, cu interpretarea abstractă, filosofico-speculativă a fenomenelor. Aceste tendinţe se împletesc cu motivele elegiace ale romantismului subiectivist, visător, al lui Jucovschi. Dar de atunci încă Puşchin îşi dă seama că va merge pe „un drum propriu” şi treptat se descătuşează de elementele străine concepţiei lui artistice originale, abordând cu o pană din ce în ce mai sigură, mai viguroasă, realitatea în toate aspectele ei complexe. El va ajunge astfel la „descoperirea realităţii” —după expresia lui Cemâşevschi va deveni un adevărat „poet al realităţii”.

Geniul lui Puşchin s-a format, s-a dezvoltat şi s-a transformat într-o forţă uriaşă, pentru că poetul a găsit căi de dezvoltare proprii care i-au îngăduit să descopere bogăţia universului lăuntric al marelui popor rus, pentru că a înţeles rolul covârşitor pe care în timpul acela îl câştiga literatura ca organ al gândirii sociale ruse înaintate, ca tribun al ideilor mişcării de eliberare, ca armă a dezvoltării spirituale a masselor. „El a fost primul la noi care a ridicat literatura la rangul de cauză naţională" scria Cemâşevschi.

Participarea activă a poetului la rezolvarea teoretică şi practică a problemelor legate de dezvoltarea literaturii şi limbii literare ruse este o mărturie a atitudinii conştiente a unui artist înzestrat cu un ascuţit simţ de răspundere faţă de posteritate.

Încă din anii colegiului, Puşchin a militat în cercul literar „Arzamas", care proclamase lupta împotriva concepţiilor şi tradiţiilor învechite în domeniul literaturii, propagate de asociaţia literară reacţionară „Sfatul color ce iubesc graiul rus", înfiinţată de Şişcov, pe caro Puşchin o numea „Sfatul celor ce stâlcesc graiul rus". Membrii asociaţiei „Arzamas" combăteau influenţa clasicismului. Curent literar care, prin conţinutul său ideologic şi principiile estetice, îngrădea libera dezvoltare a literaturii în noile condiţii istorice şi luptau pentru îmbogăţirea limbii ruse literare, pentru curăţirea ei de expresii slavono-bisericeşti şi apropierea de graiul vorbit al poporului. Ei demonstrau necesitatea introducerii în literatura rusă a noi genuri literare, prin sfărâmarea canoanelor rigide, impuse de clasicism,

Stabilindu-se la Patersburg după terminarea colegiului în 1817 Puşchin devine membru activ al cercului literar „Lampa verde", unde se reuneau viitorii decembrişti şi unde, după expresia însăşi a poetului: „ideile clocoteau şi gândul era liber". În perioada şederii la Petersburg (1817 —1820), Puşchin intră în vâltoarea vieţii mondene, devine slujbaş de stat la Colegiul afacerilor străine, unde se împrieteneşte cu Gribocdov şi desfăşoară totodată o intensă activitate literară. În această perioadă agitată, el scrie poezii cu caracter politic prin care se afirmă că exponent al năzuinţelor spre libertate ale tineretului patriotic din rândurile nobilimii. Tot acum el scrie oda „Libertatea" concepută sub influenţa ideilor lui Radişcev, în care asemenea unui clopot ce cheamă la luptă, răsună cuvintele:

„Tirani ai lumii, tremuraţi. Iar voi, căliţi-vă mai tare, sculaţi, voi robi îngenunchiaţil” În poezia „Către Ceaadaev”, scrisă în 1818 Puşchin prezice prăbuşirea autocraţiei, iar în „Satul” (1819) biciueşte „boierimea cruntă, nelegiuita care

. Şfichiuind cu varga spinarea plugărimii,

Îi fură bunul, munca, din vială-l face-un chin.

În poeziile scrise între anii 1817—1820 se afirmă din ce în ce mai precis trăsăturile specifice creaţiei puşchiniene: optimismul, dragostea de libertate, umanismul, apropierea de realitatea concretă, simplitatea şi claritatea stilului.

La 1820 Puşchin termină primul său mare poem „Ruslan şi Ludmila” a cărui apariţie marchează, după aprecierea lui Belinschi, o nouă etapă în desvoltarea literaturii ruse. Cu acest poem care a uimit opinia publică din vremea aceea prin noutatea conţinutului, prin farmecul naraţiunii ţesută din îmbinarea elementelor fantastice cu cele reale, prin extraordinara muzicalitate a versului, se încheie de fapt prima etapă a evoluţiei artistice a lui Puşchin, anunţând începutul perioadei marilor meditări ale poetului în vederea desăvârşirii proiectelor sale de creaţie.

Popularitatea lui crescuse într-atâta, încât poeziile i se răspândeau în manuscris, în sute şi mii de exemplare, iar tineretul îi ştia versurile pe de rost. Dsucea mai mare parte a acestor versuri nu putea să fie pe placul autorităţilor ţariste. Spiritul incisiv al lui Puşchin nu cruţa în numeroase epigrame scrise în acel timp pe potentaţii zilei pe Aracceev şi chiar pe ţar. Pe de altă parte influenţa revoluţionară a poeziilor salo patriotice, care, după expresia lui Alexandru I „inundaseră Rusia”, a provocat măsuri drastice din partea guvernului. Puşchin a scăpat de Siberia numai datorită stăruinţelor depuse de Ceaadaev, Jucovschi şi Caramzin, dar în schimb a trebuit să ia drumul surghiunului în sudul ţării, fixându-l-so şederea la Ecaterinoslav (astăzi Dnepropetrovse), apoi la Cliişinuu şi Odesa.

Acestei perioade a surghiunului din Sud, unde poetul a petrecut aproape patru ani din viaţă, între 1820—1824 îi corespund poeziile şi poemele care poartă amprenta viziunii romantice a lumii, deşi cu rădăcini bine înfipte în realitatea socială. Aici Puşchin strânge legăturile cu membrii grupărilor politice secrete ale decembriştilor, îl cunoaşte pe decembristul

Pestei conducătorul „Societăţii din sud”, unul din cei mai de seamă reprezentanţi ai gândiiii sociale ruse înainlate dela începutul veacului al XIX, care iniţiase programul radical al luptei revoluţionare. În călătoriile pe care le-a făcut în primii ani ai surghiunului, la Ghiev, în Caucaz şi la Camenca, locul de întâlnire al decembriştilor, Puşchin era însoţit de nelipsitul şi devotatul său tovarăş de zile grele Nichita Cozlov.

Ambianţa în care se desfăşoară cursul vieţii lui Puşchin în anii petrecuţi în primul exil ora prielnică pentru cristalizarea concepţiilor salo ideologico, pentru maturizarea gândirii sale artistice. Poetul se orientează spre problemele sociale şi politice importante ale vremii sale, adunându-şi material pentru viitoarele opere din documente istorice, studii filosofice şi de economie politică, precum şi din observarea directă a realităţii înconjurătoare pe care o adânceşte în căutarea răspunsului la întrebările ce-l frământau: situaţia individului în societate, dreptul naţiunilor la autodeterminare, relaţiile dintre oameni, complexitatea universului lăuntric al personalităţii umane. Aceste probleme şi multe altele i-au fost sugerate de nedreaptă orânduire politică şi socială a Rusiei ţarilor, de contradicţiile existente între valenţele ascunse în individualităţi puternice şi neputinţa liberei lor afirmări.

Poporul, cu trecutul lui de milenii, cu viaţa lui bogată în resurse spirituale nevalorificate, era pentru poet acea pârghie a echilibrului istoric spre care îl orienta simţul lui ascuţit al istorismului, năzuinţa de a pătrunde legile de dezvoltare alo realităţii obiective.

De-aici, din aceste frământări, se nasc poeme ca: „Prizonierul din Caucaz”, „Fraţii haiduci”, „Fântâna din Bahcisarai”, „Ţiganii”, concepute de Puşchin în timpul şederii în sud şi scrise între anii 1821—1824 În perioada aceea poetul interpreta fenomenele din viaţă de pe poziţiile romantismului. Dar romantismul lui Puşchin avea un caracter activ, militant pentru idealurile configurate de visul unei întocmiri de viaţă mai dreaptă, mai bună.

Spre deosebire de concepţiile idealismului subiectivist, pe al căror teren a încolţit şi a înflorit curentul romantismului clasic cu îndemnul lui la retragerea în lumea mistică a „revelaţiei”, sau la idealizarea formelor de viaţa perimate ale trecutului medieval, romantismul poeziei decembriste şi al celei

puşchinienc promovează atitudine critică protestatară faţă de defectele societăţii, faţă de racilele orânduirii, fiind purtătorul ideilor progresului legate de necesitatea prefacerilor sociale radicale.

Depăşind până şi limitele concepţiilor subiectiviste ale decembriştilor despre procesul istoric, romantismul lui Puşchin, situându-se pe poziţii de mai largă perspectivă, a jucat un uriaş rol revoluţionar în dezvoltarea literaturii ruse, în răsturnarea dogmelor clasicismului, în extinderea, îmbogăţirea şi înnoirea conţinutului de idei şi a formelor poeziei, dramaturgiei şi prozei literare.

Căutarea noilor căi de creaţie, caracteristică acestei etape tranzitorii în drumul spre realism, a fost determinată de lărgirea câmpului de observaţie al poetului, de cunoaşterea vieţii şi obiceiurilor unor popoare care luptau pentru câştigarea dreptului lor la existenţă istorică (poporul gruzin şi în general „gorţii-la) din Caucaz), de stabilirea contactului direct cu realitatea, măcinată de contradicţiile de neîmpăcat. La aceşti factori se adaugă apropierea lui Puşchin de mişcările de eliberare ce prindeau tot mai mult teren: mişcarea decembristă, cu ramificaţia ei din sud (Pestei, Raovschi, Orlov, lacuşchin şi alţii), mişcarea eteristă pentru eliberarea popoarelor din sud-estul Europei de sub jugul turcesc, mişcare care cuprinde şi principatele dunărene, culminând în 1821 cu răscoala maselor populare condusă de Tudor Vladimirescu. Toate acestea au avut adânci rezonanţe în sufletul poetului. El cunoscuse personal, cu prilejul şederii la Chişinău, pe unul din conducătorii Eteriei, x) Gorţâ popoare din munţii Caucazului care nu voiau să se supună stăpânirii ţariste, opunând o rezistenţă dârză politicii ei de subjugare. (N. aut.)

Alexandru Ipsilanti „cneazul ciung” despre care aminteşte în mesagiul adresat „Lui V. L. Davâdov” şi cuprins de elan, poetul visează să ia parte la războiul împotriva Turciei pentru eliberarea naţională a Greciei („Războiul”). Tot atunci proiectează să scrie un poem închinat acestei mişcări, iar mai târziu pe baza materialului adunat va scrie nuvela „Chirjali”, poezia „Sus, Grecie” şi allcle. Ecoul răscoalelor şi revoluţiilor din alte ţări ale Europei (Spania, Italia) a contribuit deasemenea la intensificarea acestei stări de spirit protestatare, care-şi găseşte expresia în poezii cu teme politice („Pumnalul”, „Lui V. L.

Davâdov”) ca şi în patosul romantic al poemelor scrise în acea perioadă.

Dar şi povestea „fugarului de lume”, a tânărului dezamăgit, din primul său poem romantic de factură lirică „Prizonierul din Caucaz” (1820—1821) are contingenţe de netăgăduit cu condiţiile vieţii reale. După însăşi mărturia poetului, el a vrut să zugrăvească în eroul său „. Această indiferenţă faţă de viaţă şi de bucuriile ei, această îmbătrânire prematură a sufletului, trăsături care au devenit caracteristice pentru tineretul secolului al XIX-lca”. Intr-adcvăr, prizonierul lui Puşchin, victimă a „duşmăniei ipocrite”, care părăseşte meleagurile natale în căutarea acelui „vis voios de libertate1 este „eroul epocii sale" (Belinschi) şi pe plan romantic apare ca o prefigurare a realistului Evgheni Oneghin.

Şi mai viu reiese, caracterul inovator, cu profunde tendinţe realiste, specific operelor lui Puşchin din „perioada romantică”, în poemul „Fraţii haiduci”. Faptul că acest poem este în întregime conceput şi construit pe elementele realităţii ruso îl întăreşte şi următoarea mărturie a poetului pe care o găsim în scrisoarea către prietenul său, scriitorul Viazemschi: „O întâmplare adevărată m-a făcut să descriu acest episod. În anul 1820 când mă aflam la Kcaterinoslav, doi haiduci legaţi în fiare unul de altul au trecut Niprul înnotşi s-au salvat. Popasul lor pe unica insulă, înnecarea unuia din paznici nu sunt născocite de mine”. Poemul construit pe material folcloristic evocă viaţa haiducilor de pe Volga, ţărani iobagi, care fugind dela moşieri, luau drumul pribegiei. Nu întâmplător, contemporanii lui Puşchin, vedeau în imaginea „fraţilor haiduci”, care devenise foarte populară în masse, un simbol al luptei politice. Acelaş P. Viazemschi scria decembristului A. Tur-ghenievdespre poem: „Iisunt recunoscător (lui Puşchin—N. Aut.) şi pentru faptul că nu ne răpeşte nouă, sărmanilor întemniţaţi, nădejdea de a putea înnota şi cu cătuşele la picioare”.

Atmosfera exotică, enigmaticul care învăluie acţiunea, caractere puternice, dragostea capabilă de jertfă supremă, au intrat în conţinutul unui alt poem scris în sud şi socotit cel mai romantic ca factură anume „Fântâna din Bahcisarai”. Această operă plină de dramatism şi pasiune promovează ideia renaşterii sufleteşti a unui sălbatic prin puterea sentimentului înălţător al iubirii.

Dar de pe atunci încă, din perioada surghiunului în sud, poetul, ancorat în realitate, îşi dădea seama de părţile slabe ale metodei romantice. Pe el nu-l puteau satisface subiectivismul concepţiei, abstractizarea imaginilor, unilateralitatea în zugrăvirea caracterelor, proprii acestei metode. Deaceca încă din 1823 el începe să lucreze la marele său roman în versuri „Evgheni Oncghin" care va aduce triumful realismului în literatura rusă.

Geniul poetic al lui Puşchin ajunge la maturitatea artistică chiar la sfârşitul perioadei surghiunului din sud care poate fi socotită ca încheiată cu ultimul său poem romantic „Ţiganii", scris de fapt la Mihailovscoe, unde din porunca ţarului i se fixase în 1824 cel de-al doilea surghiun, după ce prezenţa „turbulentă" a lui Puşchin la Odesa stârnise nemulţumirea generalului-guvernator Voronţov.

În acest poem, Puşchin reuşeşte în Lună parte să învingă limitele subiectivismului romantic, interpretarea abstractă a vieţii şi scoate în lumină contradicţiile din realitatea rusă întruchipate în răzvrătitul Aleco, cel care declară război convenienţelor înguste din societatea aristocratică. Dar acest căutător al libertăţii, pe care o concepe numai pentru sine, pus să trăiască într-un mediu neviciat de civilizaţia oraşului, în mediul ţiganilor—cu viaţa lor nomadă în mijlocul naturii nu se poate descătuşa de stigmatul egoismului şi al individualismului caracteristice clasei sale. El ucide, dar la rândul lui va fi condamnat moraliceşte la singurătate şi izolare, conjugate cu oprobiul unor oameni pe care poetul îi învesteşte vădit cu atributele libertăţii necondiţionate. Poemul „Ţiganii" după aprecierea lui G. V. Plehanov „explică psihologia unei întregi epoci istorice. Aleco tună şi fulgeră împotriva rânduielilor sociale contemporane, dar, ajuns în mediul aproape primitiv al ţiganilor, când este vorba de femeia iubită, el continuă să se conducă după principiile ce donmeau în societatea pe care o părăsise. El caută să restaureze tocmai ceea ce voise să dărâme".

Faza de tranziţie a romantismului puşchinian spre realism se vădeşte tocmai în acest poem. Tema năzuinţei spre libertatea individuală şi idealizarea vieţii patriarhale a ţiganilor Săraci, pribegi, dă-n libertate" îşi găseşte o rezolvare Realistă. Principiul fidelităţii faţă de adevărul vieţii îl face po Puşchin să renunţe la rezolvarea romantică a conflictului dintre individ şi

mediul social. Fără schimbarea însăşi a temeliilor societăţii nu pot fi înlăturate contradicţiile care duc la oprimarea personalităţii omului—iată concluzia pe care o sugerează tragica prăbuşire a lui Aleco în opoziţie cu demnitatea plină de superioritate a omului liber - bătrânul ţigan, tatăl Zemfirei.

Nu poate fi vorba însă de o ruptură, de o delimitare propriu zisă între romantismul şi realismul lui ţ Puşchin, pentru că până la sfârşitul activităţii sale creatoare el a păstrat sudate organic în operele sale realiste, elementele valabile ale romantismului activ, revoluţionar: atitudinea protestatară faţă de fenomenele negative ale vieţii, năzuinţa spre un viitor liber şi armonios construit, patosul liric care stă la baza zugrăvirii lumii lăuntrice a omului, la baza perceperii emoţionale a realităţii. Elementele realiste care se coceau în structura însăşi a romantismului puşchinian şi care s-au afirmat cu atâta vigoare în poemul „Ţiganii" sunt concludente pentru acel proces extraordinar de rapid al evoluţiei ideologice şi artistice a poetului, ce nu-şi are precedent în întreaga istorie a literaturii universale.

Perioada surghiunului de la Mihailovscoe, undo poetul e condamnat timp de doi ani (1824—1826) la o chinuitoare singurătate şi la umilitorul control din partea tatălui său şi a unui spion ţarist, se caracterizează prin meditările profunde la destinul istoric al patriei şi al poporului său. Aici el se apropie mai mult, mai direct, de viaţa de toate zilele a poporului simplu, îi cunoaşte obiceiurile, datinele. Îmbrăcat în straie ţărăneşti, el se amestecă în mulţime, la bâlciuri şi iarmaroace, ţinând isonul cerşetorilor orbi, observând tipurile expresive ale oamenilor simpli din popor. Il atrag şi-l farmecă îndeosebi eîntăreţii populari şi basmele Arinii Rodionovna nelipsită „tovarăşă de vreme rea" care l-a însoţitApe poet în anii surghiunului dela Mihailovscoe. „Seara mi-o petrec ascultând poveşti —scrie el în Noembrie 1824 fratelui său Lov Scrgheevicişi astfel compensez lipsurile blestematei mele educaţii. Cât de minunate sunt aceste basme! Fiecare din ele e un poem!"

Ocupaţia lui de predilecţie este acum studiul istoriei şi al folclorului. El adună şi notează basme şi cântece populare. Creaţia populară îl interesa nu numai ca izvor de îmbogăţire a limbii sau ca document de înaltă valoare estetică, ci ca o expresie a psihologiei poporului, a felului lui de a gândi, a

concepţiei lui despre lume şi a protestului împotriva jugului iobăgist şi al despotismului autocrat.

În intensa corespondenţă pe caro a purtat-o cu prietenii săi decembrişti (Râleev, Bestujev, Puşcin, Kuhelbecher şi alţii), Puşchin le împărtăşeşte proiectele sale literare, vorbeşte despre căile de dezvoltare ale literaturii ruse. Tot atunci scrie o serie de articole de critică literară în care se ocupă de caracterul popular al literaturii, preconizând lupta pentru originalitate, împotriva tendinţelor cosmopolite şi de imitare a literaturii din Apus, a celei franceze în special.

În raport cu maturizarea concepţiilor sale politice şi ideologice, Puşchin trece printr-un proces de maturizare artistică. El evoluează ferm pe poziţiile realismului sau ale „adevăratului romantism" cum îl numeşte el, demonstrând că principiul de bază al literaturii, în viitor, trebuie să fie zugrăvirea „vieţii adevărate". Creaţia lui din această perioadă capătă un conţinut nou.

Evenimentele istorice importante dela sfârşitul veacului al XVIII-lea şi începutul celui de al XlX-lea, marile prefaceri politico în viaţa popoarelor Europei, legate de destrămarea orânduirii feudale, tristă experienţă istorică din 1825 a luptătorilor decembrişti care erau „atât de departe de popor" (Lenin) îl duc pe Puşchin la concluzia că forţa uriaşă în procesul istoric este poporul, sunt massele populare.

Do aici poetul deduce că rezolvarea problemelor politico-sociale trebuie căutată în însăşi realitatea obiectivă, în legile dezvoltării ei istorice.

Ceeace înainte el socotea că rezultat al hazardului sau al rătăcirilor îi apare acum ca manifestări legitime ale unei necesităţi istorice. Iată de ce el îşi îndreaptă atenţia spre epocile de mari cotituri, spre perioadele de adânci crize istorice. Il preocupă problema caracterului complex şi contradictoriu al psihologiei omului, condiţionat de mediul social. Este necesar să arătăm totuşi, că în ceea ce priveşte înţelegerea conţinutului însuşi al procesului istoric şi al forţelor salo motrice, Puşchin, în ciuda tendinţelor vădite de a depăşi concepţiile iluminismului rus, rămâne totuşi pe poziţiile idealismului istoric, căci rolul primordial în dezvoltarea acestui proces, el îl acordă în primul rând culturii, ideilor politice, legislaţiei, moravurilor sociale şi educaţiei.

Dar sentimentul de mândrie pentru trocului eroic al poporului său îl duce pe poet la înţelegerea misiunii patriotice ca funcţie primordială a artei şi anume aceea de a oglindi artistic acest trecut în dezvoltarea lui istorică concretă. El citeşte „Istoria Statului Rus" de Caramzin, letopiseţele, studiază tratatul despre „Viaţa lui Pugaciov" şi se documentează asupra personalităţii celuilalt conducător al răscoalelor ţărăneştiStepan Razin. Această orientare a poetului spre problematica istorică îi era sugerată în bună măsură şi de starea de spirit încordată care domnea în preajma răscoalei decembriste. Astfel s-a născut tragedia populară „Boris Godunov", ca o destindere artistică a unei mari personalităţi creatoare în căutarea răspunsurilor la chinuitoarele întrebări ale vremii. „Numai istoria poporului poate arăta care sunt adevăratele lui nevoi. Istoria poporului aparţine poetului" conchide Puşchin.

Este semnificativ faptul că la baza conţinutului de idei al dramei sale, Puşchin a pus una din epocile cele mai frământate din istoria Rusiei—sfârşitul secolului al XVI-lea şi începutul celui de al XVII-lea, aşa numitele „vremuri tulburi" când din cauza luptei pontru putere era pusă în cumpănă însăşi fiinţa naţională a statului, „soarta poporului".

În realizarea lui „Boris Godunov" şi a primelor capitole din „Evgheni Oneghin" s-a plămădit, s-a format şi a ajuns la apogeu profundul realism al lui Puşchin. Prin el străbate acum şi filonul satiric îndreptat împotriva despotismului şi moravurilor clasei dominante cu toată spoiala ei de cultură, superficialitatea şi poziţia ci antipopulară şi antipatriotică („Contele Nulin").

Geniul lui Puşchin se apropie, în această perioadă, de culmile eflorescentei sale atât în operele amintite cât şi în cele pesto o sută de poezii lirice (dintre care citäm: „Cântec bahic", „Către A. P. Kern", „19 Octombrie" -Şi altele), precum şi în cele patru capitole (III, IVr, V, VI) dm abcdefghijklmnopqrstuvwxyzşţăîâ„Evgheni Oneghin" scrise la! Iihailovseoe, Unde singurălatea a fost un factor de reculegere pentru artist. În capitolul IV din romanul în versuri „Evgheni Oneghin" citim: „Plimbări, lecturi, păduri, izvoare şi somn adânc şi farmec mut. Singurătate. Tăceri." iată câteva elemente din climatul intim al lui Oneghin, în ambianţa ieţii modeste dela ţară, care stabilesc o trăsătură de unire între viaţa autorului însus şi a eroului său retras într-un colţ pustiu, departe de

zbuciumul lumii. Dar sub aparenţa unei vieţi de „farmec mut”, Puşchin participă intens la frământările acestor ani agitaţi din istoria Rusiei, ţinând contact, prin prietenii săi decembrişti Dclvig şi Puşcin, cu lumea ce-l fusese „interzisă”. Cu cât entuziasm salutase poetul comedia, pătrunsă de ideile decembriste, a lui Griboedov „Prea multă minte strică”, pe care Puşcin i-o adusese în manuscris la Mihailovscoe.

Pe de altă parte apariţia primului capitol din „Evgheni Oncgbin” care vede lumina tiparului în Februarie 1825 precum şi publicarea primei culegeri de poezii în acelaş an, îi aduce poetului o popularitate ce iese cu totul din comun, dominând întreaga opinie publică din Rusia.

Tot atât de intens trăieşte Puşchin tragedia decembristă de la 14 Decembrie în izolarea sa de la Mihailovscoe. Iar întoarcerea în 1826 în vâltoarea vieţii dela Moscova, ca urmare a „înaltei graţii” acordată de noul ţar Nicolae I, deschide un alt şir de suferinţe şi umiliri pe care poetul le înfruntă cu caracteristica-l neînduplecare şi demnitate.

Independenţa gândirii politice a lui Puşchin constituia un pericol permanent pentru liniştea tronului cu atât mai mult cu cât poetul declarase făţiş ţarului că dacă la 14 Decembrie s-ar fi aflat la Petersburg, ar fi fost „în rândurile răsculaţilor din Piaţa Senatului”. Toate încercările lui Nicolae I de a fi „cenzorul” personal al activităţii literare a lui Puşchin au dat greş, izbindu-se de dârzenia poetului ca de o stâncă de neclintit. Se amplifică motivele patriotice din liric: sa, orientată acum spre cântarea idealurilor de libertate ale decembriştilor înfrânţi. („În greu surghiun siberian”, „Arion”, „Proorocul”)

Setea de a evada din cercul strâmt ui „gloatei” mondene îl mână, trecând peste opreliştea guvernului, într-o călătorie în Caucaz unde speră să întâlnească pe unii dintre prietenii săi decembrişti deportaţi. Era după ce crease în 1828 poemul eroic realist „Poltava” —o sugestivă evocare a glorioaselor pagini din trecutul istoric al poporului rus, legale de figura lui Petru I. Din nou revenind în ţinuturile Caucazului, unde participă la câteva bătălii împotriva turcilor, Puşchin are şi tristul prilej de a întâlni în drum carul ce transporta spre Tiflis trupul neînsufleţit al prietenului său Griboedov, ucis mişeleşte la Teheran de supuşii fanatizaţi ai şahului Persiei. Ecoul acestei călătorii îl găsim în „Călătoria în Arzrum” şi în numeroase poezii lirice adevărate

pasteluri intime cu intense vibraţii ca: „Avalanşa”, „Caucazul”, „Pe dealurile Gruziei”.

Reîntors la Petersburg, Puşchin colaborează activ la revista „Literaturnaia gazeta”, militând în paginile ei pentru promovarea principiilor realismului în literatură şi demascând într-o serie de articole cu caracter polemic activitatea venală a ziaristului Bulgarin, redactor al organului oficios „Severnaia pcela” („Albina Nordului”) şi agent al reaeţiunii dirijate de mâna şefului jandarmeriei, Benkendorf.

Ca un fenomen cu totul aparte în istoria creaţiei artistice universale este aşa-numita „perioadă dela Boldino” din toamnă anului 1830 Venit la moşia părintească, pentru a-şi aranja drepturile la moştenire în vederea căsătoriei cu tânăra stea a Moscovei, Natalia Gonciarova, Puşchin este reţinut aici timp de trei luni (Septcmbrie-Noembrie), din pricina carantinei provocate de o epidemie de holeră. Peisajul trist al satului Boldino bântuit de boala necruţătoare care seceră ţărănimea a rămas imortalizat în poezia „O, criticul meu rumen”: Priveşte: nişte biete cocioabe prizările Şi mai încolo şesul, ogoarele negrite Şi cerul scund, deasupra, cu nouri deşi şi suri.

Şi-atâta lot. Un câine măcar nu vezi pe-afară, lat-un ţăran şi două femei. La subsuoară Duce-un coşciug şi strigă la blegul băiat Al popii să-l zorească pe tată-su să vie: „Biserica-l deschisă? E vremea cam târzie. Că trebuia copilul demult înmormântat”!

Este cea mai rodnică perioadă din viaţa poetului. Numai în trei luni au fost create la Boldino opere ere importanţă capitală ca: „Povestirile răposatului Bclchin” care pun bazele prozei realiste ruse din secolul al XTX-lea. Palru „mici tragedii” la care se adaugă vreo treizeci de poezii lirice (dintre care „Dracii”, „Elegie”, „Genealogia mea”) poemul de inspiraţie realist-satirică „Căsuţa din Oolomna” o originală profesiune de credinţă poetică îmbrăcată în haina ironiei, apoi primul său basm construit pe material folcloristic „Povestea popii şi a argatului său Balda”, precum şi un mare număr de însemnări, scrisori şi studii critico. Tot aici Puşeliin termină romanul „Evgheni Oncghin” început în 1823 acest genial „rod al obser-vaţiunilor reci ale minţii şi dureroaselor însemnări ale inimii” —cum l-a caracterizat însăşi poetul. Deasemenea la Boldino este concepută lucrarea „Istoria

salului Goriuhino” —un rechizitoriu aspru la adresa sistemului iobăgist.

Anul 1831 înseamnă începutul tragediei personale a poetului care va culmina cu deznodământul fatal în 1837

Căsătoria cu frumoasa Natalia Gonciarova i-a schimbat cursul vieţii. Silit să se conformeze obligaţiilor mondene, să lupte cu greutăţile materiale din ce în ce mai mari determinate de pretenţiile soţiei şi creşterea familiei, Puşeliin se izolează în universul său lăuntric, pradă dezamăgirilor, a căutărilor pline de frământare. El resimte profund situaţia umilitoare de kain-mer-junker al ţarului cu care este „gratificat” la o vârstă destul de matură. Dar nici atacurile presei oficiale, nici cenzura instituită de ţar care, după ce oprise timp de şase ani publicarea dramei „Boris Godunov” împiedică acum apariţia poemului „Călăreţul de aramă” —nimic din toate aceste acţiuni mârşave nu-l zdruncină convingerile. În acoşli ultimi ani ai vieţii, Puşchin, căutând să stabilească o analogie între stările de atunci şi trecutul istoric, întreprinde o seric de călătorii în regiunile Volgăi, Orienburg şi altele, pentru a culege la faţa locului materialul documentar legat de răscoalele ţărăneşti. O problematică socială cu rădăcini adânci în complexul procesului istoric este abordată cu ascuţime şi multilateral de autorul unor opere de mal urii atc în proză ca „Istoria lui Pugaciov”, „Faţa căpitanului”, „Dubrovschi”, „Damă de pică” —opere în care „a ştiut să înţeleagă adevăratele cerinţe şi specificul autentic al vieţii poporului”. (Dobro-liubov).

Tot în această perioadă Puşchin desfăşoară o susţinută activitate pe tărâm publicistic, publicând o scrie de articole ca: „John Tenner”, „Călătorie dela Moscova la Petersburg”, „Alexandr Radişcev” şi numeroase însemnări despre răscoalele ţărăneşti.

Activitatea la revista „Sovremennic” (Contemporanul), pe care o înfiinţează în 1836 a fost de scurtă durată, căci la 27 Ianuarie (8 Februarie stil nou) 1837 el cade în duel rănit mortal de mâna lui Dantes un aventurier venit de peste hotare—mână dirijată de sferele oculte ale clicii ţariste. Astfel, asemenea unui meteor care în traiectoria lui vertiginoasă lasă în urmă o lungă dâră de lumină, se încheie viaţa lui Puşchin hărţuită în ultimii ani de intrigile ticăloase dela curte, de toate contradicţiile epocii de mari iluzii şi grele prăbuşiri. Moartea poetului a zguduit Rusia şi

întreaga lume civilizată. Toată mânia şi mâhnirea adâncă a poporului şi-a găsit expresia în poezia lui Lermontov „Moartea poetului”. Dar şi după moarte, Puşchin constituia un pericol pentru ţarism. Pentru a preîntâmpina eventualele demonstraţii ostile ale mulţimii ce se perinda la locuinţa poetului spre a-l aduce un ultim omagiu, din ordinul autorităţilor corpul neînsufleţit al lui Puşchin a fost sustras, transportat şi înmormântat în taină la mănăstirea Sveatogorsc, în apropiere de satul Mihailovscoo. Şi în acest ultim drum l-a condus acelaş devotat tovarăş de zile grele, omul simplu rus—ţăranul Nichita Cozlov.

Să no amintim cuvintele marelui dcmocrat-revoluţionar şi critic V. G. Belinschi despre rostul scriitorului în societate, despre răspunderea artistului faţă de istorie: „Libertatea de creaţie—spunea Belinschi—se acordă uşor cu slujirea contemporaneităţii: pentru aceasta nu este necesar sate constrângi să tratezi teme, să-ţi violezi fantezia; pentru aceasta este necesar doar să fii cetăţean, fiu al societăţii tale şi al epocii tale, să-ţi însuşeşti interesele ci, să-ţi contopeşti năzuinţele cu năzuinţele ei”. Tot el spunea: „Epoca noastră se va închina numai în faţa acelui artist a cărui viaţă va fi cel mai bun comentar, asupra creaţiei sale, iar croaţia sa cea mai bună justificare a vieţii lui.”

Tocmai în lumina acestei cerinţe enunţate de Belinschi poate fi înţeleasă geneza ideilor politice şi aspiraţiilor sociale ale lui Puşchin, adâncul lui umanism, ca formă superioară a slujirii celor mai înalte idealuri ale umanităţii, geneza democratismului şi a caracterului popular al operei salo şi în general specificul creator al acestei proeminente personalităţi artistice.

Nu putem trece fără a lua poziţie faţă de părerile emise de o seamă de critici burghezi care încercau să insinueze că în gândirea şi atitudinea politică a lui Puşchin ar fi existat o anumită „duplicitate” izvorâtă din poziţia socială a poetului. Aceşti critici de coloratură cosmopolită îşi întemeiau părerile pe faptul că Puşchin deţinuse titlul de kammer-junker la curtea ţarului şi că însuşi ţarul îl proteja într-o oarecare măsură, luând u-şi obligaţia de a fi cenzorul lucrărilor sale şi acordân-du-l fondurile necesare pentru întocmirea „Istoriei lui Pugaciov.” Toate aceste măsuri jignitoare pentru poet (printre altele trebue menţionat că din ordinul ţarului, Puşchin a fost obligat să

schimbe titlul iniţial al lucrării sale: „Istoria lui Pugaciov” în „Istoria răzmeriţei lui Pugaciov”) nu erau de fapt decât o manevră a clicii reacţionare ţariste de a-l sustrage pe Puşchin dela activitatea lui creatoare, de a-l transforma într-un poet al curţii, punându-l sub supravegherea directă a organelor jandarmeriei ţariste. Dar aceste manevre s-au dovedit a fi infructuoase; ele n-au izbutit să schimbe orientarea poetului spre ţelurile mişcării de eliberare, să frângă independenţa gândirii sale artistice.

Existenţa în creaţia lui a unor poezii ocazionale sau a accentelor de depresiune, a tendinţei spre izolare în anumite epoci, nu sunt decât limite istorice inerente pe care condiţiile sociale şi conţinutul luptei de idei îşi puneau pecetea. Orice altă interpretare duce la grave erori.

Sunt deosebit de interesante în această privinţă aprecierile lui Maxim Gorchi despre Puşchin. În afară de numeroasele menţiuni din trilogia autobiografică în care se fixează filiaţiunea artistică a acestor doi mari deschizători de drumuri în literatură: Puşchin—iniţiatorul literaturii ruse moderne şi Gorchi-—fondatorul literaturii realismului socialist, marele scriitor proletar a consacrat înaintaşului său nenumărate articole şi prelegeri. Deaceea nu putem vorbi despre anumite „păreri” ale lui Gorchi despre Puşchin, ci de un întreg sistem de teze teoretic fundamentate care fac parte integrantă din complexul de concepţii estetice ale lui Gorchi. În 1931 el scria: „Talentul uriaş şi universal al lui Puşchin este un talent sănătos din punct de vedere psihic şi caro exercită o influenţă regeneratoare”, recomandând cititorilor şi scriitorilor sovietici: „Citiţi-l mai des pe Puşchin. El este întemeietorul poeziei noastre. Nu daţi crezare celor care strigă că Puşchin e învechit. Numai forma poate să învecheasscă, dar spiritul poeziei lui Puşchin este nepieritor."

Analizând biografia politică a lui Puşchin pe care a expus-o în prelegerile cursului de Istoric a literaturii ruse ţinute între 1907—1908 la Capri, Gorchi a relevat situaţia tragică a poetului în epoca regimului de mortificare al lui Nicolae I. Gorchi a subliniat că Puşchin, care şi-a iubit atât de mult patria, numea Rusia—ţară „blestemată”, iar chinurile pe care a trebuit să le îndure l-au făcut să exclame: „Dracu m-a pus să mă nasc în Rusia cu talent şi cu suflet!”

Străin de orice tendinţă de idealizare, de aşa numita „lustruire” a clasicilor, Gorchi a reuşit să dea o interpretare dialectică poziţiei lui Puşchin în condiţiile luptei sociale şi ideologice din vremea sa, scoţând în evidenţă legătura lui Puşchin cu mişcarea revoluţionară, străduinţele lui dea învinge prejudecăţile şi limitele de clasă: „. Din exemplul creaţiei lui—scrie Gorchi —vedem cum un scriitor înarmat cu o bogată cunoaştere a vieţii. În generalizările sale artistice depăşeşte cadrele psihologiei de clasă, se ridică deasupra tendinţelor clasei sale şi în mod obiectiv zugrăveşte această clasă pe plan exterior ca pe un organism neizbutit şi disonant al unei părţi a experienţei istorice, iar pe plan interior ca pe un sistem psihic egoist, plin de contradicţii de neîmpăcat”. „Fără îndoială—scrie Gorchi în continuare—că Puşchin este un nobil, el însuşi s-a fălit într-o vreme cu asta, dar este important să reţinem că încă din tinereţe el a simţit caracterul îngrădit şi înnăbuşitor al tradiţiilor nobiliare, că el a înţeles sărăcia spirituală a clasei sale, inconsistenţa ei culturală şi că el a oglindit cu o extraordinară veridicitate viaţa nobilimii sub toate aspectele ei, cu toate defectele şi slăbiciunile ei. Operele sale. Constituie o genială ilustrare a istoriei Rusiei”.

De altfel definirea poziţiei sale sociale o găsim în poezia „Genealogia mea”: Hrisoave vechi am o mulţime Cu stema mea. Dar n-am dr. -afacâ Nimic cu noua nobilime. J Mândria-mi, potolită, tace.

Sunt cărturar, poet şi cânt Prin mine însumi; nu-s curtean Nici bogătaş; nu Muşin sunt Ci Puşchin, simplu cetăţean.

Este semnificativ în aceaslă privinţă, „Jurnalul intim” al lui Puşchin, adevărat document al consecvenţei sale ideologice, ca „duşman al robiei1 „prieten, frate, tovarăş" al decembriştilor. Spicuim din el câteva însemnări: „. Libertatea noastră politică nu poate fi despărţită de eliberarea ţăranilor". „. cu timpul istoria va aprecia influenţa domniei ei (a Ecaterinei a Ii-a—N. Aut.) asupra moravurilor; sub masca blândeţii şi a toleranţei va demasca despotismul ei sălbatic: poporul asuprit, visteria jefuită de favoriţi; istoria ne va arăta greşelile de politică economică, nimicnicia legiuirilor, batjocorirea filosofilor din secolul cişi atunci glasul lui Voltaire fermecat de atenţia ţarinei, nu va fi în stare să-l izbăvească memoria de blestemele Rusiei". Şi în altă ordine de idei, Puşchin face următoarea reflecţie: „Este cu

neputinţă ca oamenii să nu înţeleagă odată şi odată cruzimea ridicolă a războiului, aşa cum şi-au dat seama de esenţa robiei, a puterii ţariste etc."

Nota majoră, dominantă, care constitue însăşi esenţa creaţiei puşchiniene, este extraordinarul său optimism politic şi istoric. Acest optimism i-a sugerat varietatea atât de bogată de genuri şi forme literare, a alimentat conţinutul amplu şi adânc de idei, cultivând totodată atributele de perfecţiune clasică a măiestriei sale artistice. Explicaţia acestui optimism trebuie căutată, fie că e vorba de scrierile lirico-subiective sau epico-obiective, în credinţa nesdruncinată a poetului în popor, în forţele şi viitorul său. Perspicacitatea şi agerimea gândirii sale istorice, concepţiile politico-filosofice vădesc optica unui genial artist-gân-ditor. Dezvăluind dinamica evenimentelor istorice, Puşchin tindea să determine pe plan filosofic semnificaţia acestor evenimente în mersul progresiv al istoriei, să întrevadă rolul lor pentru viitor, să fixeze locul individului în acest proces obiectiv, sădind respectul faţă de demnitatea omului. Sunt într-adevăr profetice următoarele cuvinte ale lui Bclinschi: „Va veni timpul când el (Puşchin) va fi recunoscut în Rusia ca poet clasic, ale cărui opere vor educa şi dezvolta nu mimai simţul estetic, dar şi sentimentul etic.” Măreţia şi însemnătatea unui scriitor se măsoară după gradul în care rădăcinile creaţiei sale sunt înfipte în viaţa însăşi apoporului, după gradul în care această creaţie oglindeşte idealurile înaintate ale vremii salo. Tocmai aceste cerinţe ale caracterului popular şi progresist al artei şi-au găsit o strălucită întruchipare în operă marelui poet rus A. S. Puşchin. Sentimentul pe care-l încerci la lectura versurilor şi a prozei sale îţi trezeşte în minte aprecierea făcută de marele lui contemporan şi discipol Gogol: „Când rosteşti numele lui Puşchin, te gândeşti deîndată la un poet naţional rus. Puşchin este un fenomen excepţional şi, poate, unic al geniului rus; ci reprezintă pe rusul ajuns la apogeul evoluţiei sale, aşa cum va fi poate peste două sute de ani. În el s-a oglindit firea omului rus, sufletul, limba şi caracterul lui cu aceeaşi claritate, cu aceeaşi frumuseţe pură, cu care se oglindeşte un peisaj pe suprafaţa convexă a unei lentile”.

Într-adevăr, caracterul popular al creaţiei puşchiniene se vădeşte în toate aspectele sale: în zugrăvirea amplă a vieţii ruso dela începutul secolului al XlX-lea, în fresca trecutului istoric al

ţării sale, în crearea caracterelor naţionale ruse cu trăsăturile lor tipice ca şi în neasemuitele tablouri ale naturii ruse.

Privită în totalitatea ei, moştenirea literară a acestui maro poet, prozator şi dramaturg, reprezintă prin caracterul ci original autohton şi popular o oglindă a vieţii, psihologiei şi istoriei poporului rus. Din aprecierea făcută de Belinschi romanului în versuri „Evghcni Oneghin” se desprinde un adevăr valabil pentru întreaga operă a lui Puşchin.ca fiind „o operă cu conţinut profund popular, o adevărată enciclopedie a vieţii ruseşti”.

Dar specificul naţional şi caracterul popular nu constă numai în dezvăluirea aspectelor multilaterale ale vieţii unui popor ci şi în felul cum un artist abordează în operă sa problemele esenţiale ale epocii, probleme care frământă gândirea socială, contribuind la formarea conştiinţei naţionale a întregului popor. În această privinţă, geniul poetic al lui Puşchin, ca expresie desăvârşită a talentelor şi resurselor spirituale ale poporului rus, a făcut din el un cântăreţ-patriot al năzuinţelor spre libertate ale masselor populare, un apologet al ideii progresului în procesul istoriei.

„Păşind pe urmele lui Radişcev” cum spune poetul însăşi, el „a cântat libertatea” afirmând în crezul său artistic 3 Puşchin Opere voi. I participării active la lupta de dezrobire. Chiar dacă Puşchin, oficial, nu făcea parte din mişcarea decembristă, el a contribuit la pregătirea ei, la maturizarea idealurilor revoluţionare şi aparţine deci organic acestei mişcări. Crezul lui estetic se profilează dăltuit în linii de preciziune şi măreţie marmo-reană în poezia „Proorocul”. „Şi inimile omeneşti tu le aprinde cu cuvântul” spune Puşchin definind misiunea socială a poetului. Glasul lui „incoruptibil” a fost pe bună dreptate „ecoul poporului rus”. În versurile sale despre libertate, el apare ca un inspirat vestitor al ideilor decembriste. În oda „Libertatea” şi în „Satul”, Puşchin reia cu o vigoare şi o strălucire artistică fără precedent, cele două teme înrudite lupta împotriva autocraţiei şi lupta împotriva iobăgiei. Din punct de vedere politic şi programatic amândouă poeziile sunt mai moderate decât „Călătoria dela Petersburg la Moscova”, a lui Radişcev. În „Satul” ca şi în oda „Libertatea” Puşchin rămâne pe poziţiile ideologiei iluminismului, nădăjduind ca robia să fie „izgonită deun semn împărătesc” iar forma de stat ideală ar fi posibilă

numai „Acolo unde forţa legii cu libertatea s-ar uni” şi atunci: „S-ar lumina desigur regii, popoare n-ar mai suferi."

Muza lui „a libertăţii cântăreaţă” înfierează „nedreptatea stăpânirii şi zeul crud al asupririi”, „prejudecată nour des”, dar deocamdată, slujind idealurile constituţionale, că vede posibilă „pacea-ntre libere popoare” care „sub sculul legii-ocrotitoare” „va străjui şi tronu-n veci”.

Cu toate aceste limite politice şi ideologice, lirica lui Puşchin din tinereţe, cu tematica ei politică, prin patosul ei militant, prin înaltul sentiment cetăţenesc din care respiră o revoltă de neînfrânt, constitue un document de literatură agitatorică care a exercitat o mare înrâurire revoluţionară asupra cercurilor progresiste ale societăţii ruse asupra conştiinţei masselor.

Înflăcăratul său mesagiu către Ceaadaev din 1818 a răsunat pentru contemporani ca un adevărat manifest de dragoste tinerească faţă de patrie şi revoluţie: Cât libertatea o visăm Şi-onoarea-n inimi ne trăieşte Prieteni, ţării să-nchinăm Speranţa care-n suflet creşte. Încrederea nezdruncinată că va veni „al ubertăţii c it”, Puşchin, conştii tinere, încheie cu profetice cuvinte: EXprllllflLlU-l lUWCUCICd «UAUlUJltltlllia Ld VU VUlll „Ut libertăţii ceas slăvit", Puşchin, conştient de misiunea generaţiei fânprp încheie cu profetice cuvinte: Pe tirania năruită Al nostru nume scris va ţi.

Îndemnul direct la răsturnarea despotismului prin violenţă este profesat de Puşrhin în poezia „Pumnalul” un ecou la uciderea în 1819 a dictatorului germanKotzebue de către studentul revoluţionar Karl Sand. Evenimentul capătă valoarea unui simbol întruchipat în acel „Străjer al libertăţii, pumnal nebiruit, judecător năprasnic al hulei şi-al ocării.” Tiranul este cuprins de groază la gândul „răzbunătorului pumnal”, căci dreapta-l lovitură:

. Îl va afunge-oriunde, În cort, în templu, pe uscat, pe mare Nici chiar în patu-l nu se poate-ascunde Păzit de lacăte şi de zăvoare.

În perioada exilului din sud năzuinţa spre libertate capătă uneori accente tragice, izbucnind asemenea dezlănţuirii forţelor elementare ale naturii împotriva zăgazurilor artificiale („O, valuri”): Hai, vânturi ape să brăzdaţi! Loviţi zăgazul fortăreţii! Desferecă-l pe-ncătuşaţi, Furtună, simbol libertăţii!

Poetul se compară cu „un şoim în robie de mic”, care zace „în temniţă umedă. Zăvorit” („Captivul”). Visul romantic ia forma concretă a unui zbor nestăvilit: Şi tu ca şi mine vrei liber să sbori. Să mergem spre munţii cu piscuri în nori, Spre marea albastră, pe unde mereu Cutreeră slobod doar vântul. Şi eu!

Surghiunul la care fusese condamnat şi pe care-l suportase atât de greu, Puşchin îl compară, prin analogia destinelor. cu acela al poetului roman exilat de împăratul Octavian August pe litoralul Mării Negre („Lui Ovidiu”). Speranţa însă nu-l părăseşte. El are fermă încredere că odată şi odată „vom bea noi cupa-nsăngerată”, („Lui V. L. Davâdov”).

Aceiaş temă a libertăţii tratată după tragedia din 14 Decembrie 1825 vădeşte o maturizare politică a poetului. Câtă sobrietate în tonul grav, solemn al versurilor: În greu surghiun siberian Răbdaţi osânda cu mândrie; Căci truda voastră nu-l în van. Gândirea voaslră-l veşnic vie.

Poetul trimite prietenilor săi deportaţi în Siberia mesajul plin de îmbărbătare şi de încredere în izbânda cauzei lor, în viitor: Cădea-vor lanţuri, temniţi crunte şi fraţii vor veni spre voi, Cu libertatea scumpă-n frunte, Să vă dea spada înapoi.

Se ştie cala mssagiul lui Puşchin a răspuns din partea decembriştilor poetul H. I. Odoevschi, iar versul: „Scântei aprind văpaia vie” din poezia „Răspuns lui A. S. Puşchin” va figura ca simbol pe frontispiciul primului număr al ziarului leninist „Iscra” apărut în Decembrie 1900

Mai târziu când după furtună năprasnică, toţi: „Cârmaci, vâslaşi, toţi au pierit”, poetul se simte un „cântăreţ ascuns” al prietenilor săi decembrişti şi-şi determină poziţia: „la ţărm, de vijelie dus, trecute imnuri le mai cânt”, („Arion”).

Aceiaş proces al evoluţiei salo se poate urmări şi în poezia epică. Încă poemele „dinsud”, de factură romantică, anunţau triumful total al realismului în creaţia lui Puşchin. Tematica şi conţinutul de idei al poemelor, „din sud” problema conflictului dintre individ şi orânduirea socială, tendinţa spre eliberarea de acele „reguli” rigide ale societăţii aristocratice, elanul către o viaţă liberă, interesul pentru traiul şi moravurile diferitelor popoare toate acestea vor continua să se dezvolte în operele de mai târziu ale lui Puşchin, căpătând un nou înţeles, realist, cu contururi istorice concrete.

Dela „Fraţii haiduci”, „Prizonierul din Caucaz” sau „Fântâna din Bahcisarai”, pe măsură ce se adânceşte şi se ascute conflictul personal al poetului cu „gloata mondenă”, Puşchin ajunge la concepţia istorică înaltă a conflictului dintre ţar, boier şi popor („Boris Godunov”) a raportului dintre individ şi stat („Pollava”, „Călăreţul de aramă”).

După propria mărturie a poetului «tragedia populară „Boris Godunov” trebuie considerată din punct de vedere politic». Personajul central al dramei care determină mersul evenimentelor istorice eslo poporul; pe încrederea masselor se sprijină autoritatea monarhului. Idcia este relevată cu multă îndrăzneală în semnificaţia „freamătului mulţimilor”, în teamă ţarului faţă de reacţia poporului, în prăbuşirea lui Boris determinată de pierderea încrederii poporului, în următoarele cuvinte ale unui străbunic al lui Puşchin, înfăţişat în dramă: Dar vrei să ştii care-l tăria noastră? Nu ostile, ci freamătul mulţimilor.

Momentul final când norodul adunat în faţa palatului „rămâne tăcut”, dezaprobând parcă fărădelegile ţarilor şi boierilor, cuprinde sensul integral al dramei. Forţa nestăvilită a masselor populare în ciuda protestului spontan, neorganizat, apare aici ca judecata însăşi a istoriei aşa cum în poemul ero-lco-rcalist „Poltava” prezenţa mulţimii este o sentinţă la adresa trădătorului Mazepa în scena execuţiei lui Cociubei, sau în contras! Ui dintre figura lui Petru I ca exponent al voinţei poporului şi „războinicul hoinar”, aventurierul Carol XH-lea al Suediei. Belinschi a fost primul care a descoperit sensul adevărat al ultimelor cuvinte din drama lui Puşchin, arătând că „în această tăcere a poporului se aude vocea cumplită a răzbunării care judecă o nouă jertfă”. În articolul „Zilele revoluţiei” închinat evenimentelor dela 9 Ianuarie 1905 Lenin a folosit expresia „norodul tace” din drama „Boris Godunov”: «Noi trebuie. Să încheiem bilanţul, să tragem concluziile, să ne însuşim din experienţa istoriei de azi lecţii caro ne vor fi «io folos mâine, în altă parte, acolo undo astăzi „norodul tace” încă şi unde, într-un viitor apropiat, într-o formă tău alta, va izbucni flacăra revoluţiei» 1)

Din trecutul istoric, figura lui Petru I „tâmplar, erou, navigator şi fondator de academie. pe tron, un lucrător”

(„Stanţe”) ocupă un loc important în creaţia puşchiniană. Alenţia poetului

) V. I. LeninOpere, voi. VIII, pag. 84 ed. Rusă. A fost atrasă de această figură de semnificaţie crucială pentru Rusia. În romanul de largă concepţie, dar rămas neterminat „Arapul lui Petru cel Mare” ea capătă conturul precis al monarhului luminat cu vederi largi, generoase. Aici imaginea lui Petru este umanizată; autorul o coboară din „ceruri” unde o ridicaseră scriitorii secolului al XVIII-lea în frunte cu Lomo-nosov şi o aduce pe pământ. În „Poltava”, prin figura lui Petru, Puşchin dezvăluie specificul naţional rus în felul de a înţelege esenţa eroismului adevărat. Aceiaşi figură se identifică cu interesele superioare ale statului, ale poporului în antiteză cu lumea intereselor şi ambiţiilor personale. Antiteza apare mai evidentă în „Călăreţul de aramă” unde alternează două stiluri poetice: naraţiunea prozaică plină de accente de ironie când este vorba de slujbaşul Evgheni şi patosul liric solemn al pasajelor închinate activităţii lui Petru „constructorul de minuni1 Dar fidel adevărului istoric, Puşchin dezvăluie cele două tendinţe cea „tiranică" de „idol" implacabil al nobilimii care „luptă împotriva barbariei cu mijloace barbare" cum a şpur Lenin şi cealaltă, progresistă, de mare reformator. Problema ciocnirii intereselor de stat cu cele individuale, a drepturilor „omului mic" este tratată prin prisma perspectivei istorice. Triumful cauzei generale asupra celei particulare este inevitabil, istoriceşte determinat şi totuşi Puşchin recunoscând uriaşa importanţă istorică a înfăptuirilor lui Petru a zugrăvit cu multă compasiune şi înţelegere tragedia personală „a bietului smintit" Evgheni care este strivit atunci când încearcă să se opună mersului istoriei.

Tema „răscoalei ţărăneşti”, a revoluţiei ţărăneşti, este pusă cu multă ascuţime în opere ca „Istoria satului Goriuhino”, „Dubrovschi” şi „Faţa căpitanului”. În ciuda faptului că în rezolvarea acestei teme s-au manifeslat deosebit de limpede limitele de clasă ale concepţiei lui despre lume, frica de „răzmeriţa rusească, nesocotită şi necruţătoare”, Puşchin a zugrăvit un tablou amplu şi complex al revoltei spontane a masselor precum şi caracterul ei multinaţional (scena plutirii spânzurătorii pe Volga), demonstrând necesitatea ei istorică.

Puşchin a ridicat deasemenca problema lipsei de legătură între nobilimea intelectuală progresistă şi popor. Pe plan

romantic, problema a fost pusă şi tratată în „Ţiganii”, pe plan realist, în „Evgheni Oneghin”. Dela răzvrătitul Aleco, care purta 3a uecetea tragică a clasei sale, omul ce vroia „libertăţi doar pentru sine” buşchin abordează problema situaţiei unui oui cult, înzestrat de natură, dar lipsit de un ţel înalt în viaţă, incapabil de a se realiza printr-o muncă constructivă, condamnat până la urmă la o tragică izolare, tocmai fiindcă nu găsea resurse în viaţa poporului, era străin, rupt de sevă regeneratoare a masselor, a solului naţional. Sentinţa de condamnare a individualismului aristocratic al lui Oneghin, Puşchin o pronunţă prin personajul Taliana care, întruchipând integritatea sufletească, plenitudinea simţirii şi principiul etic, contrastează nu numai cu Olgu, dar şi cu Oneghin. Scepticismul social, golul sufletesc al lui Evgheni îşi găseşte rădăcini în mediul înconjurător. Dar dacă Puşchin dezvăluie pericolul iluzionismului romantic al lui Lenschi, tot atât de iluzorie apare şi „libertatea” lăuntrică, morală pe care o apără şi o afişează Oneghin.

Pieirea timpurie a visătorului Lenschi ca şi viaţa fără sens a unui „om de prisos” cum este Oneghin apare ca rezultatul legităţii istorico-socialc într-o epocă când trivialitatea şi platitudinea nobilimii feudalo-moşiereşti din provincie (vecinii sosiţi în vizită la familia Larin de ziua Tatianei) imprimau vieţii nota dczagrcganlă a tot ce era vechi şi reacţionar. Cu aceleaşi puternice accente satirice, în scurte notaţii de o uimitoare concizie, este înfăţişată în ultimele două capitole din „Evgheni Oneghin” viaţa nobilimii patriarhale din Moscova şi a înaltei aristocraţii din Petersburg.

De fapt prin figura lui Oneghin şi Lonschi, Puşchin a zugrăvit acea generaţie de intelectuali din rândurile nobilimii ruso progresiste, care, în deceniul al treilea al secolului trecut, constituia o excepţie în sânul clasei moşiereşti generaţie din care au ieşit şi au crescut decembriştii.

Soarta plină de dramatism interior a eroilor săi Ta-tiana condamnată să trăiască într-un mediu pe care-l dispreţuia, sfârşitul frânt al lui Lenschi, singurătatea sfâşietoare a lui Oneghin scot în relief un fenomen caracteristic acelei epoci de contradicţii. Oamenii superiori pe plan moral şi intelectual din societatea rusă erau sortiţi fie la o existenţă tragică şi zbuciumată, fio la pieire, în timp ce în nimicnicia lor sufletească triumfau tot felul de Buianovi, Pustiacovi sau Petruşcovi. Sensul

profund al romanului se desprinde din pârlea finală unde autorul sugerează o apropiere a eroului său de mişcarea decembristă. Călătoria de-a-lungul Rusiei trezise în sufletul pustiit al lui Oneghin gânduri şi sentimente noi: el a început să cunoască şi să-şi iubească conştient patria.

Belinschi a caracterizat, pe bună dreptate, această operă drept „un poem istoric, în adevăratul sens al cuvântului, deşi printre eroii săi nu există figuri istorice". E totodată spune Belinschi „primul act al conştiinţei de sine" a societăţii ruse, care nu numai că se vedea, dar se şi recunoştea acum pentru prima oară în strofele „pestriţe", „hazlii o parte, parte triste" ale acestei capodopere a literaturii universale. Ca un pur. Ct luminos apare Tatiana cu psihologia neviciată de influenţa mediului dezagregant, fiindcă acest „ideal" atât de drag, cum o numeşte Puşchin, are „suflet cald de rusă", crescută în cele mai bune tradiţii populare de către dădaca sa Filipievna.

Versuri luminoase sunt închinate şi „măreţei Moscova —" „inima ţării" -

De câte ori în pribegie De sorţi amare-ndepărtat,
O, Moscovă! Eu te-am visat!
O, Moscovă! Cât zvon învie,
În pieptul meu acest cuvânt!
În el câte ecouri sunt!

Dar orizontul artistic al lui Puşchin nu s-a mărginit la limitele unei singure clase, aceea a nobilimii, El a zugrăvit portrete şi schiţe caracteristice de oameni din cele mai diverse pături ale societăţii ruse sărăcimea oraşelor, micii slujbaşi ai statului, meseriaşi, ofiţeri proveniţi din „copii de trupă" şi ajunşi la titluri de nobleţe. Într-o serie de opere sunt remarcabile şi figurile de ţărani iobagi, alături de imaginea „căruntei Filipievna", se impune aceea a credinciosului dar demnului Să-vielici din „Faţa căpitanului". Plastică şi sugestivă în cel mai înalt grad este figura fierarului Arhip din „Dubrovschi". Tot aşa este şi portretul fugar schiţat al băieţaşului roşcovan din acelaş „Dubrovschi", care în opoziţie cu boiernaşul fricos, dă dovadă de curaj şi de tărie uimitoare în faţa cumplitului Troecurov.

Dar poate că în nici una din figurile artistice pe care le-a creat, Puşchin n-a izbutit să realizeze un personaj atât de veridic şi cu un caracter popular atât de pronunţat ca Pugaciov, capul răscoalei populare din romanul istoric „Faţa căpitanului".

Ptoura lui Pugaciov este redată de Puşchin fără nici o umbră de idoalizare, în toată cruda ei realitate. În el sunt minunat dezvăluite trăsăturile tipice ale caracterului naţional rus. Pugaciov se distinge prin spiritul lui răzvrătit şi dornic de libertate, prin sânge rece, curaj şi vitejie, prin firea lui de vultur, fire de om drept, necruţător faţă de duşmani şi totodată de o profundă sensibilitate şi generozitate faţă de cei ce i-au făcut vreodată un bine.

Crearea unor astfel de tipuri esto mărturia tendinţelor democratice incontestabile ale lui Puşchin. Aceste tendinţe se vădesc cu deosebire în „Povestirile lui Belchin" operă ce a reprezentat un uriaş pas înainte în dezvoltarea prozei realiste ruse. Dragostea adâncă de om, înţelegerea faţă de suferinţele lui, reiese cu deosebită pregnanţă din mecanismul interior al personajelor în ciocnire cu mediul social înconjurător, măcinat de contradicţii. Gogol a caracterizat sugestiv această tendinţă în operă lui Puşchin drept înclinarea de a înfăţişa „măreaţa simplitate a oamenilor simpli".

Puşchiu nu numai că „a descoperit realitatea" sub toate aspectele ei, dar şi a dezvăluit poezia vieţii, aducând viaţa în poezie. Geniul lui a fructificat resursele bogate ale creaţiei populare orale. Minunatul poem „Ruslan şi Ludmila" a izvorât din pasiunea poetului atât pentru legendele populare cât şi pentru trecutul istoric al poporului său. Elementul folcloristic dominant stă la baza concepţiei poemului a cărei esenţă e pe de-a-ntregul cuprinsă în versurile: „Acolo duh rusesc adie, acolo-l scumpa mea Rusie". Muzicalitatea versului şi bogăţia imaginilor îşi au sursa în folclorul rus, aşa după cum opera dramatică „Rusalca", poezia „Cântecul lui Oleg înţeleptul" şi admirabilele lui basme, de inspiraţie folcloristică, au intrat de drept atât în tezaurul literaturii scrise cât şi în patrimoniul creaţiei populare orale.

Tot în apropierea faţă de popor, în patriotismul conştient, îşi are rădăcinile optimismul luminos al lui Puşchin, încrederea lui în progresul omenirii, al raţiunii şi ştiinţei.

Lui i se datoresc cuvintele pline de sens adânc pentru toate epocile istorice, din poezia „Cântec bahic": Şi cum păleşte-o lumânare, În faţa zorilor, fără putere, Aşa şi falsa-nţelepciune piere În faţa soarelui etern al minţii. Trăiască-n veci slăvitul soare Şi piară noaptea neştiinţiil Ca o profesiune de credinţă a

unui maro artist ne impresionează versurile din „Elegie”: Dar viaţa nu vreau, o prieteni, s-o sfârşesc. Vreau să trăiesc, să sufăr, să gândesc.

Conştiinţa continuităţii generaţiilor, îi dă un sentiment de bucurie, de încredere în viitor: Aş vrea când bezna m-o cuprinde În ţara mea să dorm pe veci. Lângă mormânt să-mi dănţuiască Avântul tinerilor vieţi şi firea calm să strălucească Vădind eterne frumuseţi.

Aceste „eterne frumuseţi-l poetul le vedea în firea omului rus, în natura rusă, în prietenie, în dragoste, în lupta pentru eliberarea poporului său.

În lirica peisagistă ca şi în cea intimă, poetul acordă prioritate elementului uman, sensibilităţii sufleteşti armonios îmbinată cu elementele naturii.

Descrierea anotimpurilor din „Evglieni Oneghin”, „Seara de iarnă”, „Avalanşa”, „Caucazul” sau „Dealurile Gruziei”, reprezintă fiecare un moment zmuls din viaţa personală, din amintiri legate de gânduri despre patrie, despre prieteni.

Luându-şi rămas bun dela „slobodă stihie”, poetul se simte pentru totdeauna legat de mare: În codrii, în adânci pustiuri De tine plin, eu voi purta, A tale stânci, a tale ţărmuri Lucirea, umbră, vocea ta.

Femeia iubită „al frumuseţii duh curat-l („Către A. P. Kern")este întruchiparea idealului spre care tindea poetul.

Amplitudinea problemelor de ordin politico-social, istoric şi filozofic se îmbină în operă lui Puşchin cu perceperea sensibilă a realităţii şi redarea ei într-o formă a cărei caracteristică principală cslc naturaleţea şi simplicitatea extraordinară-claritatea expresiei, lipsa de orice nuanţă retorică, de artificiu, de convenţional. Versul lui curge, fio ca şipotul unei ape de munte, fie ca revărsarea cascadelor năvalnice, dar totdeauna redând sunetele unei melodii armonioase în care elementul sonor este expresia însăşi a gândirii. El cerea ca versul să exprime simţăminte adânci şi gândire poetică", iar proza: „Idei şi idei fără ele, oricât de strălucite ar fi, expresiile nu servesc la nimic".

Claritatea, preciziunea şi conciziunea—iată cele trei principii pe care Puşchin le pretindea dela proză şi pe care cu atâta niăestrie le-a cultivat în propriile sale opere.

Întemeietor al literaturii clasice ruso, fondator al şcolii realiste cu mult înainte de apariţia ei în Apus odată cu operele lui Balzac, Puşchin a pus totodată piatra de temelie a limbii literare ruse.

Dând indicaţii în legătură cu cadrul lexical al limbii literare ruse contemporane, V. I. Lenin propunea includerea în vocabularul ei „a cuvintelor folosite în prezent precum şi a celor folosite de clasici, începând cu Puşchin până la Gorchi” 1)

LV. Stalin, în lucrarea „Marxismul şi problemele lingvisticii” vorbind despre schimbările intervenite în decursul unui veac spune: „Dela moartea lui Puşchin au trecut peste o sută de ani. În această vreme, în Rusia, au fost lichidate orânduirea feudală, orânduirea capitalistă şi a apărut a treia orânduire, cea socialistă. Au fost deci lichidate două baze cu suprastructurile lor şi a apărut o bază nouă, socialistă, cu noua ei suprastructură. Dacă luăm însă limba rusă, de pildă, vedem că ea nu a suferit vreo transformare serioasă în decursul acestei mari perioade de timp şi limba rusă contemporană se deosebeşte prea puţin prin structura ei de limba lui Puşchin”.2)

Într-adevăr, Puşchin a fixat definitiv normele clasice ale stilului literar, jaloanle lexicale, formele gramaticale şi noţio-nale ale cuvintelor, dându-le funcţia bine determinată a cărei sferă este valabilă şi astăzi. El a „emancipat” limba rusă descătuşând-o de balastul slavonismelor, a vechilor expresii bisericeşti şi a arhaismelor în general, a îmbogăţit fondul ei principal de cuvinte desăvârşind astfel opera începută de Lomono sov.

J) V. I. Lenin Opere, voi. 35 pag. 369 ed. Rusă.) i. V. Stalin Marxismul şi problemele lingvisticii. Ed. Pentru literatură politică, 1953 pag. 9 În domeniul prozodiei, Puşcliin a adus inovaţii care au revoluţionat tehnica versificaţiei.

Cu multă cutezanţă, el a rupt atât cu stilul manierist al clasicismului cât şi cu frazeologia romantic-convenţională. Versul lui te izbeşte prin armonia şi eleganţa naturală a. limbajului poetic, prin apropierea de graiul poporului care i-a servit drept „materie primă”, ca şi prin laconismul cu variate posibilităţi de concretizare a ideii. Trebuie relevat sistemul clasic al strofelor de 14 versuri cu ritm şi rime fixe—sistem iniţiat de Puşchin. Tot atât de remarcabilă este folosirea versului alb, a asonantelor şi amestecul de proză şi vers în „Bo-ris Godunov”,

de pildă, unde Puşchin reînvie şi înnoeşte „legile caracterului popular al dramei lui Shakespearc”.

Luptând pe plan teoretic şi practic împotriva zorzoanelor şi înfloriturilor inutile, Puşchin a desţelenit terenul pentru marii săi urmaşi şi continuatori. Totodată Puşchin a ridicat limba literară rusă în ceeace priveşte formele ci de exprimare imagistică, până la treptele cele mai înalte ale artei!

„În domeniul limbii—spunea Turgheniev—-nu ne rămâne altceva de făcut decât să mergem pe drumul deschis de Puşchin”. Fondatorii socialismului ştiinţific—Marx şi Englcs—s-au iniţiat în tainele limbii ruse, servindu-se de operele marelui poet rus.

Puşchin, într-adevăr, „a cuprins întreaga bogăţie, forţa şi elasticitatea limbii ruse” (Gogol) pe care a iubit-o în aceiaş măsură în care şi-a iubit patria: „Toiul poate fi creat în această Rusie şi în această limbă rusă” a spus el.

Mare pae-t naţional rus, înflăcărat patriot şi cântăreţ al libertăţii, Puşchin este totodată un deschizător de drumuri în literatura universală. Realismul lui are o largă perspectivă istorică care a oglindit şi aspectele esenţiale din viaţa multor popoare. E deajuns să amintim „micile tragedii” pentru a vedea cum Puşchinacuzator al vechii lumi feudale pronunţă un aspru verdict de condamnare şi la adresa lumii noilor relaţii capitaliste. Aici s-a manifestat, cu o sobrietate impresionantă, uimitoarea putere de pătrundere şi perspicacitate a lui Puşchin—ca gânditor şi artist.

Într-un sistem de câteva scene, Puşchin a izbutit să redea în fiecare din aceste piese figura tipică a eroului înzestrat cu pasiuui omeneşti contradictorii. Varietatea psihologică a caracterelor e îmbinată cu un adânc conţinut filozofic. Puterea banului, viguros relevată în. Cavalerul avar" are rezonanţe tragice: Hei, cine ştie. Câte renunţări, înfrânte patimi, gânduri, gânduri grele,

Griji de zi de zi, nopţi lungi şi fără semn Averea m-a costat?

De-aş putea din groapă Să vin şi, ca o umbră stând de strajă,

Să şed pe lăzi şi să păzesc de cei vii Comoara mea cum o păzesc acum!

O altă patimă omenească invidia—formează obiectul piesei „Mozart şi Salieri”. Aci se afirmă incompatibilitatea dintre geniu şi crimă. O îmbinare cu totul originală dintre setea de aventuri şi pasiune sinceră capabilă de orice jertfă întrupată în Don Juan este obiectul unei alte „mici tragedii” „Oaspetele de piatră” frântură din tabloul vechii Spânii. În sfârşit poetizarea bărbăţiei, a neînfricării în faţa morţii în „Ospăţ în timp de ciumă”. Toate aceste lucrări—cum a spus Gorchi„dezvăluie la Puşchin capacitatea rară chiar şi pentru cei mai geniali artişti de a pătrunde în spiritul şi viaţa ailor popoare, în spiritul şi viaţa epocilor îndepărtate”.

Ochiul ager al artistului a pătruns până şi în substratul poli-tico-economic al diverselor fenomene din viaţa societăţii ruse a timpului său. În „Evgheni Oneghin” el a fixat şi a formulat, cu atâta precizie ştiinţifică, procesele economice care se produceau pe atunci în economia iobăgistă, încât Marx a citat unele versuri în tratatele sale de economie politică. Iar Engels seria unuia din corespondenţii săi din Rusia: „Cât de greşite şi incomplete ne apar generalizările raţionaliste ale secolului al XVIII-lea, când privim relaţiile economice reale din diferite ţări şi în diferite stadii ale civilizaţiei. Să ne gândim doar la bunul şi bătrânul Adam Smith care considera relaţiile existente la Edinburg şi în Lothians (district în Scoţia) ca fiind proprii întregii lumi! Chiar şi Puşchin ştia însă:

—ce-adace bogăţia Pentru popor şi pentru-mpărăţie: Nu în argint şi aur -Ci în materii prime zace-al ei tezaur. Dar tata n-a-nleles cuvântul şi-a ipotecat pământul. (Puşchin, Evgheni Oneghin, Cartea 1 VII) -)

Puşchin nu s-a îndoit niciodată că triumful luptei popoarelor împotriva reacţiunii este un fapt istoric inevitabil. În timpul şederii la Chişinău, el rostise la o reuniune: „• • • astăzi, regele Neapolului luptă împotriva poporului, al Prusiei luptă împotriva poporuhii, al Spaniei la fel; nu-l greu să prevezi care parte va învinge”.

Optică lui social-polilica a cuprins în sfera ei şi analiza situaţiei proletariatului în Apus: „Citiţi plângerile muncitorilor din fabricile engleze: de groază vi se va face părul măciucă. Câte schingiuiri odioase, câte chinuri neînţelese! Ce barbarie rece pe de o parte iar pe de alta, ce mizerie îngrozitoare! Veţi crede poate că e vorba de construirea piramidelor faraonilor, despre

evreii care lucrau sub biciul egiptenilor. Nicidecum. Este vorba de postăvurile domnului Smith sau de acele ale domnului Jackson—şi observaţi că, acolo toate acestea nu sunt abuzuri, nu sunt crime, ci totul se petrece în limitele stricte ale legii. Se pare că nimeni pe lume nu e mai nefericit decât muncitorul englez; dar priviţi ce se întâmplă acolo atunci când se inventează o nouă maşină, care scuteşte dintr-odată de muncă de ocnaş cinci sau şase mii de oameni şi-l lipseşte de ultim ui lor mijloc de a se hrăni• • „ („Călătorie dela Moscova la Petcrs-burg”).

Iar în articolul „John Tennor” dă o caracteristică a „democraţiei” americane: „Oamenii au văzut uimiţi democraţia cu cinismul ei respingător, cu prejudecăţile ei crunte, cu tirania ei insuportabilă. Tot ce este dezinteresat, tot ce este mai nobil şi mai înălţător în om, este înnăbuşit de un egoism neînduplecat şi de pasiunea confortului”.

Puşchin a biciuit fără cruţare ploconirea servilă faţă de tot ce era străin. Cu multă ascuţime satirică el a dezvăluit esenţa cosmopolită a tipului de fante din secolul al XVIII-lea „maimuţă franţuzească” Corsacov din „Arapul lui Petru cal Mare”, sau a „parizianului rus” contemporan poetului în figură contelui Nulin.

— K. Marx—F. EngelsDespre artă şi literatură. Ed. Pentru literatură politică, 1953 pag. 297 298 Demascarea merge până la cuprinderea unor probleme de importanţă istorică în poezia „Ponegritorilor Rusiei” ale cărei versuri impresionează prin calmul măreţ şi încrederea nestrămutată în forţa şi tăria morală a poporului rus, prin ura faţă de toţi cei ce ar încerca să atenteze la integritatea naţională a patriei: Dcla Cremlinu-n vijelii La China zidurilor grele Sclipind în solzii-l de oţele Rusia nu se va urni? Pe fiii voştri.

— Nfuriaţii, Trimite-ţi-ni-l, dar, prea bine: Au loc pe-ale Rusiei spaţii, hi gropi, ce nu le sunt străine.

Conştiinţa istorică, filozofică şi estetică a omenirii înregistrează în Puşchin o personalitate creatoare de rară vigoare şi plenitudine. Prin operele sale, el a fertilizat nu numai ogorul literaturii dar şi acel al muzicii. Inspirându-se clin bogata lui arie tematică, marii compozitori ruşi şi sovietici au creat opere de valoare mondială: „Ivan Susanin”, „Ruslan şi Ludmila” de Glinca, „Evgheni Oneghin”, „Damă de pică”, „Mazcpa” de Ceaicovschi, „Rusalca” de Dargomâjschi, „Boris Godunov” de Musorgschi, numeroase cântece compuse de Rahmaninov pe

versurile lui Puşchin, „Fântâna din Bahcisarai” de Asafiev şi multe altele.

La şcoala realismului lui Puşchin s-au adăpat marii realişti ruşi ai secolului al XIX-lea începând cu Gogol. Puşchin a fost acela care i-a sugerat lui Gogol subiectul genialelor sale opere „Suflete moarte” şi „Revizorul”. În era socialistă acest mare poet al poporului este, pe bună dreptate, socotit părinte al poeziei ruse dela care au învăţat reprezentanţii de frunte ai poeziei sovietice dela V. Maiacovschi la A. Tvardovschi.

În literatura universală, Puşchin a deschis orizonturi noi, perspective nebănuite. O înrâurire rodnică a avut opera lui asupra dezvoltării literaturii noastre. Fără a căuta analogii tematice pur formale, putem stabili filiaţii directe între Puşchin şi mulţi scriitori români. Ecouri adânci găsim în creaţia scriitorului C. Negruzzi ale cărui poezii: „La Măria”, „Gelozie” au rezonanţe puşchinicne. Nuvela „Alexandru Lăpuşneanu” şi „Aprodul Purice” au la baza concepţiei lor istorice contingenţe cu „Boris Godunov.” În deceniul al 6-lea al veacului trecut, Costache Stamate traduce „Prizonierul din Caucaz”. Este influenţat de poemul „Ţiganii” în „Român din Vrancea” şi de „Ruslan şi Ludmila” în „Ciubăr Vodă” şi în „Dragoş” Vasile Alecsandri, iar în „Istoria unui galbăn” foloseşte versuri din „Ţiganii” şi tot el traduce poemul lui Puşchin în franţuzeşte, după ce Alexandru Donici îl tradusese înainte din limba rusă. Duiliu Zamfirescu prelucrează „Şalul Negru” în „Levante şi Kalavryta”. Eminescu i-a citit versurile în traducerea franţuzească şi a tălmăcit în româneşte poezia „Către Ovidiu”. Vasile Conla a tradus „Proorocul”, exprimându-şi admiraţia faţă de gândirea adâncă, concentrată în acest poem. În sfârşit Dobrogeanu-Gherea i-a închinat articolul „Artistul cetăţean”.

Astăzi scriitorii noştri au, cu adevărat, posibilitatea să valorifice această comoară de artă, iar cititorii să guste farmecul versului său cristalin şi al prozei de „o simplitate nudă” după expresia însăşi a poetului.

Iată dece publicarea în româneşte a „Operelor alese” de A. S. Puşchin trebuie salutată ca un eveniment cultural de seamă. Alături de valoroasele opere ale literaturii ruse şi sovietice, alături de începuturile traducerii culegerilor de „Opere” alo marilor clasici ruşi, ea adaugă încă o verigă la desfăşurarea revoluţiei culturalo, ca o încununare a primului

deceniu dela istoricul act al eliberării, când în ţara noastră au fost create premizele necesare pentru construirea culturii noi, socialiste.

Tamara Gane LIBERTATEA ODĂ Regină slabă a Gylhcrii,
Să-mi piei din ochi! Şi ieşi în faţă,
Tu, ce po ţari cumplit îi sperii,
A libertăţii cântăreaţă!
Cununa frânge-mi mai curând Şi lira, gingaşelo-l tonuri,
Să fulger viciul de pe tronuri Şi libertatea să o cânt.

Arată-mi calea Galului Cu-avânturile lui suite Şi imnul cc-l dăduseşi lui Prin aspre cumpene slăvite. Tirani ai lumii, tremuraţi. Copii ai soartoi schimbătoare! Iar voi, căliţi-vă mai tare, Sculaţi, voi robi îngenunchiaţi!

Oriunde ochii mi-l arunc Văd pretutindeni bice, fiare, Văd al robiei plânset lung Şi ruşinoase legi murdare, Prejudecata nour des Văd nedreptatea stăpânirii Şi zeul crud al asupririi Şi goana după-un sterp succes. S-ar lumina desigur regii, -:

— Popoare n-ar mai suferi Acolo unde forţa legii Cu libertatea s-ar uni. Unde-al lor scut e-al tuturor Şi cetăţenii ţin în mână O spadă limpede, stăpână În drumu-l nepărtinitor.

De sus nelegiuirea grea Ea o doboară, o retează. Şi mâna n-o poţi cumpăra Nici prin avere, nici prin groază. Natura? Nu. Legea v-a dat, Cârmuitori, cununi de rege; - Peste popoare v-aţi urcat: Dar mai presus i-eterna lege.

Când doarme ea, e vai şi amar!

— Când, fie gloata, fie regii Dispun cum vor de soarta legii. 1 Te iau drept martor secular Pe tino mucenic vestit, Tu care -n iureşul furtunii Augustu-ţi cap l-ai prăvălit Plătind şi ce-au greşit străbunii.

Spre moarte Ludovic urca. Tăcut, norodu-n jur se strânge. Şi capu-l dezgolit cădea Pe eşafodul plin de sânge Tăcu şi lege şi popor. Securea morţii va să cadă. Şi purpura de-asupritor,

Căzu pe Galia -ncătuşată.-

O, tu, nelegiuit despot! Cum mai urăsc a ta domnie! Pieirea ta cu prunci cu tot Eu o privesc cu bucurie. Pecetea blestemului greu O văd pe fruntea ta popoare,

Tu, monstru-al ăstei lumi sub soare,
Mustrare pentru dumnezeu!

Când stă pe Neva ceaţa grea Şi-un somn tihnit îngreuiază Un cap ce fără griji visează şi -n miezul nopţii arde-o stea, Un

bard supus îngândurării Vede statuia de tiran, Palatul pradă dat uitării, În neguri, ca -ntr-un somn avan.

Şi al lui Clio glas îl simte De după -ngrozitorul zid Şi parcă -n ochi aevea prinde Al lui Caligula sfârşit.

Cum îmbătaţi de viu şi rele Merg tăinuiţii ucigaşi La feţe, dârzi, în inimi, laşi,

Pe piept, cu panglici şi cu stele.

Necredincioasa strajă tace. Se lasă podul mişcător Şi poarta -n noapte se desface Prin mercenarii trădători. Ruşinea veacul l-a pătat. Dau buzna ienicerii fiare. Cad lovituri fără onoare. Pieri tiranu -ncoronat.

Aminte luaţi, voi, împăraţii! Nici temniţi, nici altarul sfânt, Nici cazne şi nici decoraţii N-o să vă apere nicicând. Voi, creştetul, plecaţi-l, deci, Sub scutul legii-ocrotitoare. Pacea -ntre libere popoare Va străjui şi tronu -n veci! În româneşte de NINA CASSIAN 53

CĂTRE CEAADAEV Cu glorie, nădejdi, iubire, Ne-ai răsfăţat tu, amăgire, Puţină vreme, în trecut; Petrecerile tinereţii, Ca ceţurile dimineţii Şi ca un vis au dispărut. Ci -n noi dorinţa arde încă Sub cei mai crunţi stăpânitori, Stăm ascultând nerăbdători, A patriei, chemare-adâncă. Al libertăţii ceas slăvit, Cu -ncredere nezdruncinată II aşteptăm, cum un iubit O întâlnire minunată. Cât libertatea o visăm Şi-onoarea-n inimi ne trăieşte, Prieteni, ţării să -nchinăm Speranţa care -n suflet creşte. Tovarăşe, să crezi! Cândva Va răsări măreaţa stea A fericirii mult dorită. Din somn Rusia s-o trezi! Pe tirania năruită Al nostru nume scris va fi.

În româneşte du GEORGE LESNEA 54

POVEŞTI N OEL Sus inima! S-a -ntors Despotul călător. Se tânguie Cristos Şi un întreg popor.

Pe pruncul sfânt Măria cu grijă-l potoleşte: „Nu plânge dragul meu Isus, Că vine buha, ţarul rus”. Şi ţarul glăsuieşte: „Vă dau la toţi de ştire Şi adevăr grăiesc Că mi-am făcut mundire După tipar nemţesc.

Popor, fii vesel, iată, sunt gras şi mulţumit; Mă proslăviră prin gazete; Am dat promisiuni, banchete şi nu-s prea ostenit.

Dar asta nu e tot, Veşti bune vă aduc: Pe Lavrov am să-l scot, Pe Soţ la balamuc! În locul lui GorgoliJ) voi pune rânduială J) Şeful poliţiei în vremea lui Alexandru I (N. trad.). Şi drepturi toţi vor căpăta Prin mila mea imperială Şi bunăvoia mea".

De bucurie -n pat Strigând copilul sare: „Să fie-adevărat? N-o fi o glumă oare?”

Dar mama îl alintă din nou cu vorbe buno: „Închide-ţi ochişorii iar Şi-ascultă ce inimos îţi spune Poveşti tătuca ţar!” În romanele de AL. PHILIPPIDE x SATUL Salut în tine, singuratic loc, Un adăpost de tihnă creatoare, Unde şuvoiul vremii mele curge Senin, în sân de paşnică uitare. Al tău sunt. Curtea Circei desfrânate, Ospeţe mari, păcate, desfătări, Eu le-am schimbat cu dulce zvon de luncă şi gând şi vis, pe slobode cărări.

Al tău sunt, dragi mi-s umbrele grădinii, Răcoarea ei şi florile -n desişuri şi pajiştea cu -nmiresmate stoguri Şi ape murmurând printre tufişuri. În faţa mea tablouri trec, crâmpeie, Aici, întinsu-albastru a două eleşteo Cu albe pânze de pescar; Şi mai departe, dealuri, ogoarele tărcate şi mai departe-acolo, căsuţe răsfirate. Pe mal cirezile cu pasul rar, Uscătorii ce-afumă şi mori înaripate şi numea, mulţumirea, de peste tot răsar.

Aicea sunt de lanţuri deşarte desfăcut, învăţ cum adevărul şi tihna să-mi găsesc Şi cu un cuget liber, ce-l lege să slăvesc. La şoapta gloatei tâmpe1) să nu iiia plec s-ascult, Ci rugămintea celui umil să -mpartăşesc,

Şi nici să pismuiesc Pe răi, neghiobi, ajunşi la rang nedrept. Oracole-ale vremii, ou către voi mă -ndrept; Mai clar e glasul vostru când străbate În marea mea singurătate,

Alungă lenea-apăsătoaro,

Văpaia muncii iscă -n mine,

Şi gândurile creatoare Se împlinesc în adâncime.

Dar un gând groaznic sufletu-mi brăzdează: Aici, prin munţi şi văi înfloritoare, Cel ce iubeşte omul, se -ntristează: Neştiinţa, molimă ucigătoare, E peste tot şi totu -nnegurează.

Oarbă la plâns şi la suspine surdă, Sortită drept urgie a mulţimii, O boierime cruntă, nelegiuită, zburdă Şi şfichiuind cu varga spinarea plugărimii, li fură bunul, munca, din viaţă-l face-un chin. Aicea, trupuri stoarse, lovite, vlăguite, Robi, şo târăsc cu frunţile smerite În brazdele stăpânului hain. Aicea îşi duc jugul cel greu până la groapă, Nădejdea neştiiud-o, avântul ne -ndrăznind; Şi fete tinere -nflorese aicea,

Pentru mârşava poftă şi tâlhărescul jind; Al bătrâneţii sprijin, flăcăii plini de vlagă, Cei care greul muncii îl duc la casa dragă, Hătrânii lor şi-l lasă şi merg să înmulţească Robimea chinuită la curtea boierească. O, cum nu poate glasu-mi să

mişte, să clintească? De ce în pieptu-mi arde un clocot sterp, uscat?

L) Prin expresia „gloata tâmpă” Puşchin calificase acea parte a nobilimii ruse reacţionare, înapoiata, ignoranţa şi superficială, aepasătoara faţă de creaţia artistică (Ni. Trad). Darul cumplit al vorbei dece nu-mi este Vedca-voi, o, prieteni, poporul slobozit, Robia izgonită de-un semn împărătesc.

— Şi zorii libertăţii, frumosul răsărit, Lucind în slava ţarii pe care o iubesc? În româneşte de MĂRIA BANUŞ ooo 7mc MUZĂ Copil, ea mă-ndrăgise şi armoniosul nai Din mâna ei întinsă, sfios eu îl luai,

Mă asculta cu-n zâmbet; iar eu, trecând uşor Cu degete firave pe fluierul sonor Al celor şapte trestii, plăpânde, îmbinate,

Cântam înalte imnuri de zeii-mi insuflate,

Ori molcoma cântare-a păstorului frigian.

În stejăriş, sub umbra tăcută ascultam învăţătura vie a tainicei fecioare,

Şi, ca o negândită răsplată-ntâmplătoare,

Ea, părul de pe frunte, cu graţie-şi azvârlea Şi fluierul ea însăşi din mâna mea-l lua Şi trestia-era vie, de zei însufleţită,

Iar inima de-o vrajă prea sfântă cotropită. În româneşti de MĂRI A BANUŞ CĂTRE OVIDIU Ovidiu, sunt aproape de ţărmii liniştiţi Pe care-odinioară tu zeii izgoniţi Ai Romei îi aduseşi ş-unde cenuşa-ţi este. Cu jale-n plâns slăvit-ai tu locurile aceste. Se mai aude lira-ţi sunând precum sună Şi-l plin ţinutul încă de amintirea ta. Tu mi-ai săpat în minte cu vorba mişcătoare, A bardului pustie şi cruntă-ntemniţarc, Sub bolta-nceţoşată, sub geruri şi zăpezi, Sub vara ce pe câmpuri puţină vreme-o vezi. Răpit de-amarul strunei care ades mă scurmă, Cu inima, Ovidiu, eu ţi-am păşit pe urmă: Vedeam corăbioara-ţi pe frământatul val, Cu ancora zvârlită lângă-un sălbatic mal; Pe tine-aici te-aşteaptă o răsplătire sumbră, Colina-l fără vie, câmpia fără umbră; Pentru prăpăd războinic născuţi între nămeţi, Cumpliţii sciţi, în pâlcuri, cu suliţi şi săgeţi, S-ascund pe după Istru, pândind vreo nouă pradă; Sunt gata peste sate ca trăsnetul să cadă. Ei nu cunosc oprelişti: pe valuri ei plutesc, Pe ghiată sunătoare netemător păşesc. Tu însuţi, o Nazone (ce soartă nefirească!) Disproţuiiid de tânăr vâltoarea ostăşească, Deprins cu roze fruntea să ţi-o împodobeşti Şi viaţa-n desfătare senină să-ţi trăieşti, Acum îţi va îi fruntea de coif împovărată,

Păstrând alături spada de lira-nspăimântată.
Nici fiică, nici soţie, prieteni devotaţi,
Nici muzele amice din anii îndepărtaţi N-or să aline bardu-n exilul său amarnic; Ţi-a fost de graţii versul încununat zadarnic,
Zadarnic tinereţea te ştie pe de rost Nici gloria, nici jalea, nici anii care-au fost,
Pe-Octavian, nici cântul să-l mişte nu-l în stare; A bătrâneţii zile, s-or înneca-n uitare.
Italia de aur pe tine te-a născut,
Între barbari eşti singur şi eşti necunoscut.
Ecoul ţării tale nu-l prinzi din nici o parte,
Nefericit cu totul, scrii celor de departe: „Rcdaţi-mi iar oraşul cel sfânt şi strămoşesc,
Şi-a parcului meu umbră când arborii foşnesc!
Amici, lui August spune-ţi de rugăminte-mi, până înlăturaţi cu lacrimi osânditoarea-l mână!
Dar dacă fără milă e mâniosul zeu Şi-n veci, măreaţă Romă, nu te-oi mai vede eu,
Am cea din urmă rugă în soartă mea cumplită,
Goşciugu-mi să-l primească Italia iubită!"
Ce inimă de gliiaţă, ce crud dispreţ nestâns Va cuteza să mustre tristeţea şi-al tău plâns?
Şi ce trufaş citi-vă făr-de înduioşare Cele din urmă cânturi ce tu le-ai scris, prin care Zadarnicul tău geamăt trecu urmaşilor?
Eu slav, cu firea aspră, n-am plâns tânguitor, Dar l-înţeleg prea bine.
— N voita-mi surghiunire Nemulţumit de mine, de viaţă, de-omenire, Cu sufletul nostalgic, eu nu demult am fost Pe locurile care ţi-erau trist adăpost. Aci-nviind prin tine a gândului visare Am îngânat, Ovidiu, eu jalnica-ţi cântare Şi tristele-l imagini la mulţi eu le-am transmis Dar ochiu-mi nu crezut-a minciuna ăstui vis. Surghiunul tău privirea mi-o atrăgea în taină, Deprinsă-a fost cu Nordul, cu-nzăpezita-l haină. Aici, mult timp lumină-l, dar ziua greu ţi-o treci, Aici, puţin domneşte vârtejul iernii reci. Deabia aduşii struguri pe scitice meleaguri, Sclipirea purpurie şi-o picura-n şiraguri. Pe şesurile ruse Decembrie ningea, Zăpada argintie pe sloiuri se-aşternea; Acolo era iarnă; aici, primăvăratic, Un soare cald dcasupră-mi aluneca molatic;

Pe şes mijea verdeaţa şi sub al zilei crug Pe slobodele câmpuri ieşise-ntâiul plug; Sufla o adiere ce se răcea spre seară; O pojghiţă de ghiaţă se aşternea uşoară Că un cleştar, pe unda din iazul nemişcat. Mi-am amintit sfiala cu care-ai încercat În ziua ce-a-nsemnat-o cântarea-ţi inspirată Când, în nedumerire pentru întâia dată, Pe-ncremenite unde păşeai: În faţa mea Pe ghiată lunecoasă aevea îmi părea Că umbra ta pluteşte. Şi jalnice suspine, De despărţire parcă, pluteau până la mine.

Te mângâie, Ovidiu, tu lauri porţi, măreţ! Vai, eu pierdut în gloată, voi fi un cântăreţ Necunoscut de tineri, când vremea s-o prelinge şi, jertfă-ntunecată, talentul meu s-o stinge, În viaţa cu o slavă apusă prea curând! Dar dacă despre mine vreun strănepot, aflând, Veni-vă de departe, mânat de o scânteo, Lângă cenuşa-ţi sacră de urma mea să dec: Din beznele uitării veni-vă umbra mea şi recunoscătoare alături o să-l stea; Cu drag apoi de dânsul o să-mi aduc aminte. Prin lume o legendă va merge înainte: Ca tine, prins de vrajba lumescului şuvoi, Nu-n slavă, ci-n destine ne-asemănarăm noi. Cu nordica mea liră trezind singurătatea, În zilele când grecul, chemându-şi libertatea Pe ţărmuri dunărene o proslăvea cu-avânt; Şi nimeni de pe lume nu m-ascultă cum cânt. Dar văi şi culmi străine, nemărginirea sură şi paşnicele muze, prielnice îmi fură. În româneşte de GEORGE LESNEA LUI V. L. DAVÂDOV Pe când Orlov (un gheneral Luat de Himen la recrutare) Arzând de sacrul ideal, Chilug, stă gata să-l măsoare, Iar tu, ca un deştept fecior, Discuţi aprins din seară-n zori, Pe când Raevschii-mi stau la masă Tot cu şampania spumoasă, Iar primăvara cea vioaie Revarsă valuri de noroaie şi pe Danubiu, de năcaz, Porni răscoala ciungul cneaz. Cu drag Camenca-mi vine-n minte Cu-Orlov, Raevschi şi cu tine şi vreau să-ţi spun vreo trei cuvinte De Chişinău şi despre mine.

În plin sobor, la Chişinău.

— Mitropolitul, un mâncău, La prânz spre rai porni. Chiar el „Cristos a înviat!” spre-a-l spune, Acelui prunc adus pe lume Blândei Mării, de-un porumbiel. Eu-s cuminţit acum, făţarnic, Postesc, mă-nchin şi cred amarnic Că domnul mi-o ierta păcatul, Ca şi poemele-mpăratul. Inzov de împărtăşit stă gata Iar de curând şi eu schimbat-am Parnasienele isnoave Şi lira dar funest al sorţii! —

Pe liturghii şi pe ciasloave Şi pe ciupercile murate.

Dar vai! Trufaşa raţiune Mă ceartă pentru pocăinţă; Şi-al meu stomac fără credinţă „Mă iartă, frăţioare! Mi spune —

Dar sângele lui Crist să fie Măcar, să zicem, vin burgund,
N-aş protesta cu un cuvânt,
Când colo, vezi ce ironie: Doar vin cu apă, o leşie!"
Iar eu oftez, mă rog fierbinte,
S-alung ispita, cruce-mi fac.
Dar fără voie-mi vine-n minte,
Davâdov, vinul tău răvac.

Mi-s alte împărtăşanii dragi, Când tu, cu fratele-ţi bălan, În faţa vetrei voastre largi, Gătiţi în democrat caftan, Umpleaţi pocalul salvator Cu-o rece duşcă, ne-nspumată şi-n sănătatea „ei" şi-a „lor", Goleaţi deodată cupa toată. Prin Napoli, renghiuri „ei" mai joacă Iar „ea" cu greu acolo-nvie. Mulţimea astăzi vrea să tacă Şi jugul mult mai va să ţie. Speranţa, oare, ne-a lăsat? O, nu! Norocul tot se-arată: Vom bea noi cupa-nsângerată Strigând: „Cristos a înviat!" În româneşte de MIRON RADU PARASCHIVESCU 5 Puşchin Opere alese voi.

PUMNALUL Hefaistos te-a făurit Să fii în mâna răzbunării Străjer al libertăţii, pumnal nebiruit.

Judecător năpraznic al hulei şi-al ocării.

Speranţe şi blesteme tu-nfăptuieşti pe unde Nu-l trăsnetul lui Zous şi doarme-a legii spadă. Tu poţi şi-n umbra tronului pătrunde Şi chiar pe sub veştminte de paradă.

Ca fulgerul trimis de zei, ca focul Infernului tăiuşul tău luceşte Şi când la el tiranul se gândeşte, De spaimă, la ospăţ, nu-şi află locul.

Dar droapta-ţi lovitură îl va ajunge-oriunde, Tn cort, în templu, pe uscat, pe mare; Nici chiar în patu-l nu se poate-ascunde, Păzit de lacăte şi de zăvoare.

Răscoala se întinde cu vuietele-l hâde; Şi peste trupul crunt decapitat Al libertăţii, trece-nsângcrat Dispreţuitul şi hursuzul gâde.

Apostolul ruinei lui Ares obosit I-arată jerfe pline de obidă; Trimis de cer tu însă ai sosit Odată cu fecioara Eumenidă.

O, Sand, sărmane tânăr, fiindc-ai apărat Dreptatea, te-au târât la moarte; Virtutea sfântă însă trăieşte mai departe În trupul tău executat.

Şi în Germania duhul tău pluteşte Ameninţând pe-asupritor Şi pe mormântu-ţi fără inscripţie luceşte Pumnalul tău

răzbunător. În româneşte de AL. PHILIPPIDE Vuieşte Rubiconul şi Cezar zvârle sorţii; Se prăbuşeşte Roma şi cade legea ei. Dar Brutus se ridică, scut viu al libertăţii; Lovit de tine, Cezar se zbate-n ghiara morţii Lângă statuia mândr-a lui Pompei. 67

CÂNTECUL LUI OLEG ÎNŢELEPTUL Oleg înţeleptul e gata să dea Hazarilor, hulpavă hoardă,

Pedeapsă cu paloşul, dreaptă şi grea şi holdele lor să le ardă.

În za de Bizanţ, pe-un cal drag şi ales,

Cu oastea lui, cneazul la drum a purces.

Dar iată că-l iese în cale un-bătrân, Venit din pădure: prorocul Cel plin de minuni; Perun i-l stăpân; El ştie la toate sorocul.

De-o viaţă cunoaşte ce mulţi nu-nţeleg.

Ajuns lângă dânsul, vorbeşte Oleg: „Ia spune, tu care-ndrăgit eşti de zei, Ce oare m-aşteaptă în viaţă?

Mai ştii, spre plăcerea duşmanilor mei, Curând poate moartea mă-nghiaţă.

Să nu-ţi fie frică-adevăr de grăieşti.

Răsplată ţi-oi da orice cal îţi doreşti".

„Nu are nevoie de-al cnejilor dar Prorocul şi nici nu i-l frică.

E slobod să spuie-adevtirul şi har Din cer i s-a dat să prezică. Deşi viitorul în neguri e-nchis,

Pe fruntea ta limpede văd ce ţi-l scris.

Ce-ţi spun să nu uiţi. Lupte mari tu vei da Cu-o slavă în veci pomenită. Iu poarta Bizanţului pavăza ta O văd atârnând pironită. Pământul şi marca te ştiu de stăpân. De eoarta-ţi uimiţi toţi duşmanii rămân.

Pe marea albastră făţarnicul val,

În clipa când suflă furtuna, Săgeţi, suliţi, praştii, vicleanul pumnal,

Ocol îţi vor da -ntotdeauna. În zaua-ţi temută, de răni eşti ferit Şi-un paznic de sus ţi-a fost dat, nezărit.

Cal bun şi destoinic tu, cneazule, ai; Mereu să te-asculte e gata. Cu el sub duşmane săgeţi poţi să stai Şi-n luptă să zbori ca săgeata. De frig, de primejdii nu-l pasă de fel. Dar moartea, să ştii, o să-ţi vină din el".

Zâmbeşte Oleg dar sc-ncruntă şi-un val De gânduri se lăsa-n privire. Proptindu-se-n şea se dă jos de pe cal,

Apoi bun rămas cu mâhnire îşi ia dela vechiul cirac credincios Şi lung îi dezmiardă grumazul vânjos: „Prietene-avem fiecare alt drum.

Aşa vrut-a soarta ciudată. În şeaua-ţi cu scări aurite de-acum Eu nu mă mai urc niciodată. Aminte de mine tu adă-ţi mereu. Iar voi, dragi prietoni-urmaşi, calul meu Să-l duceţi, gătit cu cioltar şi covor, Pe pajiştea cea mai frumoasă; Scăldaţi-l şi-l daţi strop curat de izvor Şi-ovăz tot cu boaba aleasă". Şi iată oştenii cu calul s-au dus Şi cneazului iute alt cal i-au adus,

Oleg înţeleptul cu sfetnicii bea În clinchet voios de stacane; Şi albe sunt pletele lor ca o nea, În zori, pe slăvite gorgane.

Aminte-şi aduc de trecut şi socot Războaiele-n care-au luptat cot la cot.

„Dar unde e oare tovarăşul meu. Întreabă Oleg; —unde-l calul?

E sprinten la mers şi năvalnic mereu Şi tot jucăuş cum e valul?"

Şi ceilalţi răspund: „Credinciosul tău cal Demult somn de veci doarme colo pe deal".

Viteazul Oleg lasă capul în jos Spunându-şi în gând: „Cum rămâne Cu ce-ai prevestit, o, proroc mincinos? De nu te-ascultam, o! Bătrâne,

M-ar duce şi azi calul meu cum m-a dus".

Şi cneazul să-şi vadă vrea calul răpus.

Şi iată, Oleg şi cu Igor pornesc Şi oaspeţi cu tâmplele ninse; Şi oasele calului ei le găsesc Pe deal, lângă Nipru, întinse.

De ploi sunt albite, de praf pline sunt.

S-apleacă -mprejur colilia în vânt.

Şi cneazul piciorul pe ţeastă punând Rosteşte: „Prietene, iată, Eşti mort. Dar şi eu sunt bătrân; în curând Şi viaţa mea fi-va curmată. La praznic lovit de toporul cel greu, Cu sânge nu tu vei stropi trupul meu.

Ii 3 u o a "c 8 «a O U Aici aşadar s-ascundea moartea mea; E-n oase la pând-o năpasta". În vremea aceasta un şarpe ţâşnea,

Şnur negru, cu-n şuier din ţeastă, în jurul piciorului s-a-ncolăcit Şi cneazul, deodată muşcat, a răcnit.

Oleg a murit. Pocal cu pocal închină la praznic mesenii.

Cneaz Igor şi Olga privesc de pe deal; Pe mal ospătează oştenii.

Aminte-şi aduc de trecut şi socot Războaiele-li care-au luptat cot la cot. În româneşte de AL. PHILIPPIDE CAPTIVUL În temniţa umedă zac zăvorit, Un şoim, în robie de mic, amărât. Tovarăş al meu, ciuguleşte-un hartam De carne, bătând din aripi lângă geam.

Se-opreşte şi, capul spre geam întorcând, El parcă ghiceşte ascunsul meu gând. Din ochi mă îndeamnă ţipând, ca şi cum Mi-ar spune: „E vremea să mergem la drum!

Şi tu ca şi mine vrei liber să zbori. Să mergem spre munţii cu piscuri în nori, Spre marea albastră, pe unde mereu Gutreeră slobod doar vântul. Şi eu!" În româneşte de AL, PHILIPPIDE r 0 VALURI.

0 valuri prinse în zăgaz! Ce mâini vă-nlănţuiră goana? Şi cine v-a schimbat hârjoana jntr-un tăcut şi paşnic iaz? Ce sceptru magic a lovit Nădejdea mea şi bucuria, Că sufletul şi-a-nfrânt mânia Şi-acum de lene-l copleşit? Hai, vânturi ape să brăzdaţi! Loviţi zăgazul fortăreţii! Desferecă-l pe-ncătuşaţi, Furtună, simbol libertăţii! În româneşte de VICTOR TULBURE MĂRII Adio slobodă stihie! Ultima dată mă îmbii, Rostogolindu-ţi cu trufie Talazuri mândre, sinilii.

Ca şi-al prietenului murmur Trist, chemător, de bun rămas, Eu, tristul chemătoru-ţi susur Ascult în cel din urmă ceas.

Tărâm râvnit, tărâm visat, De câte ori, la ţărmul tău, Eu nu păşeam, înnegurat, Muncit de-acelaşi gând mereu.

Cum am iubit vocile tale, Zgomotul surd, adâncul glas şi-al înserării paşnic ceas şi nestatornica-ţi mişcare.

Umila pânza de pescar, De-al tău capriciu păzită, Pe val pluteşte temerar Dar te-ai săltat nebiruită Şi-afund corăbiile dispar. Nu mi-a fost dat să părăsesc Pe veci apăsătorul mal Extazul meu să-ţi hărăzesc Şi peste creşte să gonesc Al poeziei mele val.

Chemai. Eram înlănţuit, Se sfâşâia sufletul meu: De-adâncă patimă vrăjit La ţărmuri rămâneam mereu.

Ce să regret? Şi unde acuma Nepăsător aş mai porni? Puştiul tău, c-un lucru numai Sufletul meu ar mai uimi.

0 stâncă.

— Al gloriei sicriu. Aici măreţul luptei zvon Se cufundă în somn pustiu: Aici şo stinse Napoleon.

Aici, în chinuri a pierit Şi-n urmă-l—vuet de furtuni Alt geniu -n veci ne-a părăsit Pe-a noastre gânduri alt stăpân.

S-a stins deplâns de libertate Lumii lăsând cununa să O, mare, în furtuni te zbate: Rapsod ţi-a fost, spre slava ta.

Într-însul, chipul tău săpat e, De duhul tău fu zămislit Puternic, sumbru-adânc în toate, Ca tine, de nimic strunit. Pustie-l lumea. Cu-a ta vraje Unde m-ai duce, ocean? Oriunde soarta e aceeaş. Oriunde-l bine, stau de straje Civilizaţie ori tiran.

V Adio, mare! Neuitată Va fi imensa ta splendoare Şi vreme, vreme-ndelungata Te-oi asculta prin înserare.

În codrii, în adânci pustiuri De tine plin, eu voi purta, A tale stânci, a tale ţărmuri, Lucirea, umbră, vocea ta. În româneşte de MĂRIA BANUŞ CĂTRE A. P. KERN Mi-aduc aminte sfânta clipă: Nainte-mi tu te-ai arătat, Vedenie ce piere-n pripă, Al frumuseţii duh curat.

Oriunde trudnic pus-am pasul În al vieţii vălmăşag, Eu auzeam sunându-ţi glasul, Vedeam în vis chipul tău drag.

Trecut-au anii. În furtună S-a risipit visul senin, Uitat-am glasul tău cum sună, Uitat-am chipul tău divin.

În trist surghiun, în grea uitare Priveam la zilele-mi ce mor, Lipsit de crezuri, de-ncântare, De viaţă, lacrimi şi amor.

Ci-n suflet raze se-nfiripă: Şi iarăşi tu te-ai arătat, Vedenie ce trece -n pripă, Al frumuseţii duh curat. Şi inima-mi în piept tresare şi, beată, freamătă de dor şi de credinţă, de-ncântare, De viaţă, lacrimi şi amor. În românele ae M1HA1 BENHJC CÂNTEC BAHTC Dece tăcurăţi, voci voioase?

Un cântec bahic vreau s-ascult.

Trăiască fetele frumoaso Ce ne-au iubit atât de mult!

Până la vârf paharul plin!

Zvârliţi în. El Câte-un inel S-alunece sonor în vin! Să închinăm paharul toţi deodată. Trăiască muza, mintea luminată!

O, soare sfânt, luceşte cât mai tare!

Şi cum păleşte-o lumânare,

În faţa zorilor, fără putere, Aşa şi falsa-nţelepciune piere În faţa soarelui etern al minţii. Trăiască-n veci slăvitul soare Şi piară noaptea neştiinţii! În româneşte de AL. PHILIPPIDE Vântu-n beznă zburdă, zboară Şi zăpada răscoleşte, Scoate urlete de fiară Ori ca un copil scânceşte. Tu ce ţii tovărăşie Tinereţii mele-amare, Hai să bem şi voioşie Să culegem din pahare! În

româneşte de AL. PHILIPPIDE SEARĂ DE IARNĂ Vântu-n beznă zburdă, zboară Şi zăpada răscoleşte, Scoate urlete de fiară Ori ca un copil scânceşte. Izba veche o străbate Zgâlţâind-o din păreţi Sau la geamul nostru bate Ca un rătăcit drumeţ.

Tristă e şi mititică,

Vai de ea, cocioaba noastră.

Dece stai tu, mătuşica,

Ghemuită la fereastră?

Te cuprinse oboseala De atâta viscolit Sau cumva de sfârâiala Fusului ai aţipit?

Tu ce ţii tovărăşie Tinereţii mele-amare, Hai să bem şi voioşie Să culegem din pahare! Cântă-mi cântecul în care Piţigoiu-l călător, Cântă-mi cântecul cu soare Şi cu faţa la izvor!

•

ŞI

. I)

LUI VORONŢOV Sosi odată veste la-mpărat Ca fost Riego, capul răscoalei, spânzurat.

„Mă bucur, spuse un curtean zelos Că lumea a scăpat de-un ticălos".

Cu ochii în pământ toţi au tăcut Uimiţi de-acest verdict neprevăzut.

A fost faţă de rege Riego vinovat,

Deaceea a şi fost el spânzurat.

Dar cred că-l lucru josnic şi nerod Să-njuri un om jertfit pe eşafod.

Nici împăratul astfel de cuvinte N-a vrut să le aprobe zâmbind cu bucurie.

Linguşitorilor, luaţi aminte: Păstraţi un lustru nobil chiar şi în josnicie. În româneşte de AL. PHILIPPIVE PROOROCUL Păşeam cu suflet chinuit Prin reci pustiuri neguroase,

La o răscruce s-a ivit Un serafim cu aripi şase; Cu-n deget lin adietor,

Mi-atinse pleoapele uşor: Profetici ochi mării deodată Ca vulturoaica speriată,

Urechea mi-a atins abia Şi-un vuiet s-a stârnit în ea Şi auzit-am cum vibrează Tot cerul, îngerii zburând Şi monştri-n fund de mări trecând,

Mlădiţele cum germinează.

Şi limba ce greşit-a mult Apoi din gură el mi-a zmult,

Vicleana limba dezmăţată,

Şi limba ce-o luase drept Dela un şarpe înţelept Mi-a-nfipt cu mâna -nsângerată.

Din piept cu spada rotocol El zmulse inima-mi afară Şi-n gaura din pieptul gol,

Vârât-a jar cu-aprinsă pară.

Ca mort zăceam în târnă eu Când glăsuit-a dumnezeu: „Prooroc, ascultă, tot pământul s-j Şi mările să ocoleşti,

Că voia mea s-o -ndeplineşti,

Şi inimile omeneşti,

Tu le aprinde cu cuvântul „. În româneşte de GEORGE LESNEA, t. f" - jf „. W,:

— J; w «„

STANŢE În slavă şi mărinimie Eu pun nădejdea vieţii mele. Când Petru-ajunse la domnie, Au fost zaveri, osânde grele.

El sufletele le-a -mblânzit, Stârpit-a relele tradiţii; Pe Dolgoruchi l-a cinstit Nu-l puse-n rând cu răzvrătiţii.

Învăţătura o sădea Cu îndrăzneală domnitorul; Şi ţara nu-şi mustra: ştia Ce-o să-l aducă viitorul.

Tâmplar, erou, navigator Şi fondator de-academie, Cu suflet larg şi minte vie, A fost, pe tron, un muncitor.

Ca şi strămoşul tău fii mare; În tot ce faci să fii la fel; Ca el neostenit şi tare Dar şi mărinimos ca el! În româneşte de AL. PHILIPP1DE DĂDACEI Prietenă cu tâmple sure, Tovarăşă de vreme rea, Cu brazii singură-n pădure Aştepţi de mult sosirea mea. La geamul odăiţei tale De veghe stai, mâhnită eşti. Andrelele tot mai agale Cu mâini zbârcite lo-nvârteşti. Priveşti spre poarta cea uitată, Pe drumul unde nu-s drumeţi şi tot mai mult te laşi furată De presimţiri şi de tristeţi. În rômânc. Fte de Al, -

DRUM DE IARNĂ Luna se strecoară-alene Printre ceti, cemând scântei şi pe tristele poene, Varsă trist lumina ei.

Pe întinsul drum iernatic, Troica lunecă în zbor Clopoţelul singuratic Clinchetă chinuitor.

Surugiul pune-n cântec Ceva scump, natal şi sfânt; Când al dorului descântec, Când al inimii avânt.

Nici lumini nu sunt, nici sate, Frig, pustiu, zăpezi. Şi doar Stâlpii verstelor vârstate, Dinaintea mea răsar.

Mi-l urât. Dar mâine, Nina, Va zâmbi în faţa mea, Focu-şi va juca lumina, Ochi în ochi voi sta cu ea. 86 „Drum de iarnă” Desen de V. A. Seroo, 1879

Oo Oi Cfi Rc p H 4 S «P o ş3» d o 95 £ o S 3 Ea 3 r o, "a, E. C o B3C p: c 95 I E ".

I w: În greu surghiun siberian Răbdaţi osânda cu mândrie; Căci truda voastră nu-l în van, Gândirea voastră-l veşnic vie.

Nădejdea, soră cu urgia, În hruba neagră de blesteme, În voi trezi-vă voioşia Căci va veni dorita vreme: Iubiri, prietenii profunde Vor trece porţi cu lacăt greu, Aşa cum pân-la voi pătrunde, În ocnă, liber, glasul meu.

Cădea-vor lanţuri, temniţi crunte şi fraţii vor veni spre voi, Cu libertatea scumpă-n frunte, Să vă dea spada înapoi. În româneşte de AL. PHILIPPIDE ARION1)

Luntrea pe mulţi ne cuprindea O parte, pânzele -ntindeau, Alţii, puternic împingeau Vâsla -n adânc. Totul tăcea. Plecat pe cârmă, chibzuit, Cârmaciul nostru ne ducea. Iar eu, de nepăsare plin, Cântam când valul, din senin, De-un vânt năpraznic fu zmucit. Cârmaci, vâslaşi, toţi au pierit. Doar eu, un cântăreţ ascuns, La ţărm, de vijelie dus, Trecute imnuri le mai cânt şi-aştem pe-o stâncă şi mai zvânt În soare, umedul vestmânt. În româneşte de MĂRIA BANUŞ

1) Arion este eroul unei vechi legende greceşti. Datorită cântecului său, Arion şi-a salvat viaţa ameninţată de nişte corăbieri care voiau să-l jefuiască. Puşchin se foloseşte de acest personagiu pentru a descrie rolul pe care el însuşi l-a jucat în timpul mişcării decembriştilor şi după înfrângerea lor. (N. trad.)

ANCEARUL1)

Într-un pustiu uscat, zgârcit, Înţelenit şi ars de soaro, Ancearul stă ca un cumplit Străjer, stingher în larga zare.

În ceasul rău l-a -nfiripat Natura stepelor haină şi cu venin l-a adăpat Din frunze pân-la rădăcină.

Şi picuri de otravă curg Din coajă când dogoarea-l vie Şi se închiagă în amurg Într-o răşină străvezie.

Nici păsări şi nici tigrul chiar Să vină -n preajma-l nu încearcă; Copacul morţii vântul doar L-atinge şi de boli se -ncarcă.

Din zări vreun nor de s-a desprins Şi i-a stropit coroana deasă, Din ramuri pe nisipu -ncins Se scurge-o apă veninoasă.

L) Arborele veninului. (Nota lui Puşchin) 91

Un om chemând un om i-a spus Spre-ancear să plece-n câmpuri arse Şi-acela şi porni, supus şi cu otrava -n zori se -ntoarse.

Aduse-un ram cu moarte foi, Răşina cea ucigătoare; Şi fruntea-l galbenă şiroi Era de-o rece, grea sudoare,

Şi bietul rob abia a prins La cort s-ajungă -n grabă mare Şi, mort, stăpânului ne-nvins I se întinse la picioare.

Iar prinţu-şi unse cu venin Săgeţile-ascuţite bine Şi moarte răspândi din plin Cu ele -n ţările vecine. În româneşte de AL. PHILIPPIDE PRESIMŢIRE În tăcere se-adunară Norii deşi pe chipul meu. Soarta înciudată, iară Mă ameninţă din greu. Am s-o -ntâmpin cu răbdare? Îi voi mai păstra dispreţ? Voi avea ne -nduplecarea Mândrei mele tinereţi?

După-o viaţă zbuciumată,

La furtuni nepăsător,

Poate şi de astă dată Aflu ţărmul salvator.

Dar presimt de azi şi sânger Ceasul neînduplecat,

Şi-ţi strâng mâna ta de înger,

Cât e vreme, înc-odatBlând, cu-a vocii tale vrajă, „Bun rămas” şopteşte-mi dar şi privirea ta gingaşă Pleac -o trist, ridic-o iar. Amintirea veşnic vie Inimii ce-l ţine loc De speranţă, de mândrie Şi de-al tinereţii foc. În româneşte de VERONICA PORUMBACU FLOAREA O floare veştedă zăresc Ce-a fost uitată între pagini şi-un vis ciudat, nepământesc Trezeşte -n pieptul meu imagini.

Pe unde a -nflorit şi când? De care Mai avut-a parte? Şi cine-a rupt-o, cu ce gând? Şi pentru ce a pus-o -ri carte?

Să amintească un bun rămas? Vreo întâlnire sub murmure? Sau vreo plimbare -n molcom ceas Pe câmp ori poate prin pădure?

Mai sunt pe lume el şi ea? În ce ungher se află oare? Sau poate-s vestejiţi aşa, Precum aici această floare? În românele de GEORGE LE8NEA „ifii: {•. C.” A Pe sub havuzuri răcoroase Şi -ntre pereţi stropiţi uşor, Pe hani poetu-l desfătase Cu perla versului sonor.

Pe-al lenii fir, cu mâini de faur Precum mătănii înşira, Înţelepciunile de aur Şi măgulirea ce -ncânta.

Urmaşii i-au iubit Crimeia. Cândva vestitul cântăreţ Uimea cu versu-l că scânteia Bahcisaraiul cel semeţ.

El astenica poveşti alese Ca un covor de Erivan şi -mpodobea cu ele-adese Ospeţele lui Gherei han.

Dar nici un vrăjitor, vreodată, Cu-al minţii har, spre desfătări N-a mai scornit, în lumea toată, Aşa poveşti şi-aşa cântări. Ca agerul şi-naripatul Poet al vremii lui Gherei, În ţara unde-l crunt bărbatul Şi zâne sunt printre femei. În româneşte de GEORGE LESNEA Mai suflă încă vânturile reci Şi dimineaţa-l încă frig şi -nghiaţă.

Pe unde-l mai sbicit s-au şi ivit Pe-alocuri floricele timpurii.

Ca dintr-un minunat tărâm de ceară,

Din chiliuţa-l cu miros de miere, întâia albiniţă a ieşit Şi a plecat la floricele -n zbor Ca să mai afle ce-l cu primăvara.

Soseşte oare oaspetele drag?

Şi luncile când oare-au să -nverzească?

Mesteacănul mlădiu când îşi desface Din muguri frunzele lui lipicioase?

Mălinul dulce când o să -nflorească? În româneşte de AL. PHILU-fl DE 97 7 Piifrhin Opere voi. 1

Ue trec pe strada zgomotoasă. Prin temple pline de m-abat Intre besmetici de-s la masă Eu de al meu vis mă las furat.

Spun: anii grabnic s-or aşterne şi câţi suntem, fără popas Vom trece toţi sub bolţi eterne. Cuiva, curând i-o bate-un ceas Un gând lângă stejar îmi vine: El, patriarh din codri grei, o să mă -ngroape şi pe mine, Aşa ca pe părinţii mei.

Spun pruncului cu duioşie: Adio! Iţi las locul meu. Să putrezesc mi-e datul mic Iar ţie, să -nfloreşti mereu.

Oricare zi şi oră-a sorţii S-o trec gândind obişnuiesc; Şi mă frământ că ceasul morţii Eu printre ele să-l ghicesc. În luptă moartea m-o prăvale? Voi fi de valuri înghiţit? Sau poato-nvecinata vale Primi-vă praful meu răcit?

Deşi un mort nu ştie unde Va putrezi sub bulgări reci, Aş vrea când bezna m-o pătrunde În ţara mea să dorm pe veci.

Lângă mormânt să-mi dănţuiască Avântul tinerilor vieţi şi firea calm să strălucească Vădind eterne frumuseţi. În româneşte de GEORGE L ESNE CAUCAZUL Pe dealurile Gruziei se "ntinde ceaţa serii,

Vuieşte-Aragva lângă mine. Mi-e trist şi uşor; e seninul durerii,

Tristeţea mi-e plină de tine. De tine şi-atâta. Nimic n-o munceşte.

Nu vine nimic s-o rănească şi inima arde din nou şi iubeşte,

Nu poate decât să iubească. În româneşte de JVfARIA BANV Ş Sub mine-l Caucazul. Pe-o culme-s stingher Deasupra zăpezii, pe-un i-lr de cărare, Se-nalţă un vultur colo-n depărtare Plutind înspre mine pe limpede cer. Zăresc cum şuvoiul se naşte, sclipeşte Şi cum avalanşa cumplită porneşte.

Sub mine trec norii ce-alene străbat, Prin ei se aude dând vuiet cascada JŞi piscuri pleşuve ţâşnesc cu grămada, Mai jos creşte muşchiul, tufişu-l uscat, Tar dincolo-s codrii, verdeaţă înaltă şi pasărea cântă şi ciutele saltă.

Iar dincolo-s oameni prin munţi cuibăriţi Şi mişună turma prin văile grase, Păstorul coboară spre văi mult voioase, Aragva goneşte -ntre ţărmii umbriţi. La pas călăreţul se pierde -n strâmtoare Când Torecu-l vesel şi zburdă-n vâltoare.

El zburdă şi urlă ca-n cuşca ei când O tânără fiară mâncarea şi-o vede, C-o ură pustie în ţărm se repede Şi stâncile linge cu valu-l flămând. Zadarnic! Nu-l hrană şi nu-l bucurie, Giganţii de piatră îl strâng cu mânie. 100

În româneşte de GPOftGE IE8NEĂ. 101

AVALANŞA În mohorâte stânci izbind Nahlapii spumegă mugind Şi vulturi horă-n cer întind Şi gem păduri Şi piscuri albe se desprind,

Din riouri suri.

Cândva se prăbuşi din deal O avalanşă pe prăval; În chei legară mal de mal Nămeţii grei; Şi Terecul cu iute val Se-opri în chei.

Deodată slab şi cuminţit, O, Terec, tu ai amuţit. Dar apele au sfredelit Troianul gros Şi tu din matc-ai năvălit Spumând ciudos.

Şi mult timp pătura de nea Zăcu aşa. Nu se topea. Şi Terecul ciudos sub ea Trecea şuvoi Şi spuma-l deasă se izbea În bolţi de sloi.

A fost şi-un drum peste nămeţi Treceau cai iuţi şi boi înceţi Şi cu cămila lui, răzleţ,

Vreun negustor. Azi trece doar Eol, drumeţ Din cer, în zbor.

1S29

Româneşte de AL. PHILIPP1 B X

DIMINEAŢĂ DE IARNĂ Ce zi frumoasă! Ger şi soare. Iubita mea, mai dormi tu oare? Deschide ochii larg şi sări Din somnul dulce. Iată zorii. Acum în calea Aurorii Că steaua nordului răsări.

Aseară viscolea într-una. Arar ieşea pe ceruri luna Din nouri şi-o asemănăm Cu-o palidă, gălbuie pată. Iar tu stăteai îngândurată. Şi-acum». Uită-te pe geam: Albăstrui cerul şi covoare De nea se-nfind lucind la soare.

Copacii în pădure-s goi Şi negri. Brazii verzi se-mbracă În străvezie promoroacă Şi râu-l sclipitor de sloi.

Pluteşte-odaia-ntr-o lumină De chihlibar şi soba plină Trosneşte. E plăcut aici; Visarea lângă foc e bună. Dar dac-aş spune acum să pună Pe r iib la sanie? Ce zici?

Pe pârtii să zburăm departe Pe undo calu o să ne poarte, Atât de zbuciumat în frâu: Pe câmpul cu zăpada groasă Şi prin pădurea ieri stufoasă Şi pe la mult iubitul râu.

L8-9 În româneşte de AL. PHIL1PPIVE Sus, Grecie, sus, căci nu-n zadar Luptat-ai, greul biruindu-l. Şi-n lupte. Olimpul milenar Nu-n van fu zguduit. Nici Pindul.

Sub streaşini vechi, de munţi, în vânt, Născută-l libertatea, printre A-lui Pcricle morminte!)

Şi al Atenei sfânt2)

Viteaza ţară, sacrul loc, Sfărmat-au robilor verigă, În cântul versului de foc Al lui Tirteu, Byron şi Riga. În româneşte de EUGEN JEBELEANV -) Versuri incomplete, în original. (N. red. Rom.)2) Versuri incomplete, în original. (N. red. Rom.)

Eu te-am iubit şi poate că iubirea În suflet încă nu s-a stins de tot; Dar nici nelinişte şi nici tristeţe Ea nu îţi va mai da, aşa socot.

Iară cuvinte te-am iubit, fără nădejde,

De gelozie, de sfială chinuit.

Dea domnul să mai fii cândva iubită,

Aşa adânc, aşa gingaş cum te-am iubit. În româneşte de MĂRIA BANUŞ OOO Meş ELEGIE A tinereţii stinsă veselie Mi-e grea, ca mahmureala din beţie. Dar ca şi vinul, îndelunga întristare Cu cât mai veche e, cu-atât mai tare. Drumul mi-e trist. Talazul zbuciumat Vesteşte un viitor înnegurat.

Dar viaţa nu vreau, o prieteni, s-o sfârşesc. Vreau să trăiesc, să sufăr, să gândesc. Ştiu, bucuria-mi va surâde încă Prin zbucium şi nelinişte adâncă Şi iar din cupa armoniei voi

sorbi, Imagini, lacrimi îmi vor slobozi Şi poate, peste tristu-mi soare-apune Ultimu-l zâmbet dragostea-şi va pune.

Im ţn româneşte je MAMA BANVŞ UNUI ÎNALT DREGĂTOR Moscova Din nordice cătuşe dând drumu-ntregii firi, Doar cât, în val, pe câmpuri vor bate dulci zefiri, Doar cât o să-nverzească întâiul tei golaş, La tine, drag prieten, lui Aristip urmaş, La tine voi pica. Să văd acel palat În care, de alesul tău gust au ascultat Compas de-arhitectură, paletă ca şi daltă Ş-n vrajă se-ntrecură cu toate laolaltă.

Tu prins-ai vieţii rostul: ca omul fericit, Trăit-ai pentru viaţă. Timp lung şi strălucit, Cu minte, primenire-ai adus de tânăr chiar, Cătând ce-l cu putinţă, dar cumpătat sprinţar; Plăceri ca şi onoruri veneau spre tine toate. Trimis al unei june femei încoronate, Te-ai dus şi la Femay. Iar cinicul cărunt Pe minţi şi mode, ager şi sigur arbitrând, Ţinând ca să-şi păstreze în Nord întreaga-l fală, Ieşi să te salute cu vocea-l sepulcrală. El cheltui atuncea cu ţine împreună Prisos de veselie şi multă voie bună; Tu pricepeai purtarea lui prea măgulitoare Ce zeii pământeşti o dau ca pe-o licoare. Lăsând apoi Fernay-ul. Te-ai dus şi la Versailles. Cu ochi prevestitor, să cauţi mult n-aveai: Petreceri doar. Şi juna Armidă, prima care Dă tonul vieţii pline de lux şi desfătare,

Fără măcar să-l pese ce soartă o aşteaptă, Se desfăta, de-o curte uşoară-nconjurată. Ţii minte Trianonul? Cu larmă petrecea, Dar dulcea lor otravă tot nu te copleşea; Ştiinţa, într-o vreme, drept idol ţi-ai ales: Te-ai izolat. La asprul ospăţ al tău, ades, Ba sceptic, ba ateu, cu drag de meşteşuguri, Lua loc şi Didorot pe-un tripied nesigur, Zvârlea perucă, ochii şi-l închidea-n extaz Şi predică. Tu, simplu, urmai cu gândul treaz, Pe rând, cu cupă-n mână, pe-ateu sau pe deist, Iscoditor, ca scitu-n Atena pe sofist.

Dar Londra te atrase. Cu ochi pătrunzător Pătruns-ai două sensuri în ăst sobor al lor: De-o parte-aprinsul iureş. De alta, se-dârjcsc Imbolduri curajoase, nou duh cetăţenesc.

Poate sătul, pe-avara Tamisă-ai vrut apoi Să mai pluteşti. Cu tine amabil şi vioi, La fel ca minunatu-l erou, a strălucit Voiosul Beaumarchais ce-ndată te-a ghicit: Porni să-ţi povestească în vorbe-ncântătoare De ochi şi picioruşe, de dulcea desfătare A ţării-n care veşnic un cer senin se-nalţă, În care viaţa, leneş, se scurge în dulceaţă, Ca-ntr-ale-adolescenţei

visări de vrăji şi pară şi unde, din balcoane, femei privesc pe seară Şi făr-să le-nspăimânte gelosul spaniol, Şoptesc zâmbind şi-n vrajă străinu-l prind domol. Iar tu, către Sevilla, ai şi zburat răpit. O, ţară-ncântătoare! Tărâm blagoslovit! Acolo, portocalul şi dafinul rodeşte. O, spune-mi cum, acolo, femeia izbuteşte Gingaş cucernicia să-mbine cu iubire, Făcând pe sub mantilă semnalul de-ntâlnire; Mai spune-mi, prin grila juri cum pică o scrisoare Şi cum adormi cu aur mătuşa pânditoare; Şi cum, pe sub fereastră, ibovnicul cel tânăr Arzând de dor palpită, cu mantia pe umăr.

Schimbat e tot. Văzut-ai furtuna năpustită, Când tot căzu; sub mintea cu furia-mpletită, Cumplita libertate noi legi cum îşi ridică, Versailles şi Trianonul sub ghilotină pică, Teroarea-ntunecată luând locul desfătării. Iar lumea-l preschimbată-n vârtejul noii glorii.

De mult tăcu Fernay-ul: şi-al tău Voltaire, ce pare A nestatorniciei dovadă grăitoare, Răgazul nu şi-l află nici astăzi în mormânt, Prin cimitire veşnic tot trece rând pe rând. D-Holbach şi Galiani, ce fost-au alteori Ai Enciclopediei, ca sceptici, slujitori şi Beaumarchais picantul şi cârnul tău Casty, S-au dus de-acum cu toţii. Uitate-acum vor fi A lor păreri şi patimi. În jurul tău, te uită, O lume nouă fierbe, sfărmând pe cea trecută. Ieri, martori prăbuşirii azi, noilor lăstare Abia, arar, trecutul în minte le apare. Strângând târzia roadă din greaua încercare, Cu paguba câştigul vor grabnic să-l măsoare, N-au timp de glume, nici să ia masa la Temira Nici să discute versuri. Când, nouă, sună lira Splendidă a lui Byron, abia-l distra puţin.

Doar tu eşti tot acelaş. În pragul tău când vin, Dintr-a Ecaterinei epocă simt ecouri. A ta bibliotecă şi idoli şi tablouri îmi dovedesc, odată cu mândrele-ţi grădini, Că în tăcere astăzi tu muzelor te-nchini, Prin ele-ţi faci aleasa ta lene să respire. Te-ascult: ce tinerească ţi-l libera vorbire! Al frumuseţii farmec din plin tu îl trăieşti, Tu ştii adânc, din suflet, la fel să preţuieşti Pe-Aliabova mândră, pe dulcea Gonciarova. Senin, având în preajma-ţi Correggio, Canova, Străin de-al lumii zbucium, prin geamuri, uneori Spre el ţi-arunci doar ochii tăi batjocoritori Şi vezi cealaltă faţă a tot ce te-nconjoară.

La fel, lăsând deoparte vârtejul de afară, Retraşi doar între muze şi-a desfătării lene,

În baia de porfiră şi-n săli marmoreene, întâmpinau mari sfetnici romani, apusul lor; La ei, din depărtare venea vr-un orator,

Sau câte-un tânăr consul, sau câte-un militar,

Sau câte-un dictator posac. Ce vreau măcar O zi, în desfătare şi lux să se-odihnească Şi-n port, oftând pe urmă, la drum iar să pornească.

În româneşte de MIROS RADU PARASCHIVESCU ŢIGANII Lângă apă, în dumbravă, Ceasul serii, paşnic ceas, Şatrele în cânt şi zarvă Aştem focuri de popas.

Recunosc a tale focuri. Bun noroc, ferice neam. Uneori, şatrele tale, Le-aş urma cum le urmăm.

Mâine-n zori, cu-ntâia rază, Urma voastră se va şterge. Dar pe sloboda cărare Bardul vostru nu va merge.

Nestatornice-adăposturi, Neastâmpăr de-odinioară, Le-a schimbat cu pacea casei Şi cu tihna dela ţară.

În româneşte de MĂRIA BANUŞ 113 oDRACN Nori aleargă, nori s-adună. Printre fulgi lucesc şi pier Raze din ascunsă lună. Neagră noapte, negru cer! Merg cu sania; şi cântă Zurgălăii, dzin, dzin, dzin. Spaima, spaima mă frământă. Câmpu-l jalnic şi străin.

„Mână, vizitiu!” „Cucoane,

Merg rău caii, nu mai pot.

Drumul numai un troian e.

Vântul m-a orbit de tot.

Să mă tai de văd vreo urmă.

Ce ne facem noi acum?

Ne-a ajuns vreun drac din urmă Şi ne-a abătut din drum.

Uite-l, sare ca o minge Şi mă scuipă printre dinţi şi-n prăpastie împinge Bietul cal ieşit din minţi. Şi-a găsit acum să steie Ca un stâlp în faţa mea. Şi-acum uite-l, e scânteie. S-a şi stâns în bezna grea." Nori aleargă, nori s-adună Printre fulgi lucesc şi pier Raze din ascunsă lună.

Neagră noapte, negru cer!

Ne-nvârtim în loc. Şi iată,

Zurgălăii tac de tot.

Caii s-au oprit deodată.

„Ce-l?” „Eu ştiu? Vreun lup, vreun ciot.”

Viscol, viscol tot mai tare! Se zbat caii nechezând. Uite-l c-a plecat; în zaro Vezi doar ochii lui arzând. Caii iarăşi îşi iau

zborul. Zurgălăii: dzin, dzin, dzin. Dracii toţi acum soborul Pe câmpia albă-şi ţin.

Vezi la lună-acum tot roiul. Ce urâţi şi groaznici sunt! Joacă dracii tontoroiul, Mulţi ca frunze toamnă-n vânt. Jncotro li-l drumul oare? Zbiară parcă-s la amân. Se mărit-o vrăjitoare? Il îngroapă pe Satan?

Nori aleargă, nori s-adună. Printre fulgi lucesc şi pier Raze din ascunsă lună. Neagră noapte, negru cer! Roiuri, roiuri, dracii zboară Hăulind spăimântător. Sufletul mi se -nfioară de hăulitura lor.

În româneşte de AL. PHIL1PPIDE. 8

GENEALOGIA MEA Scriitoraşii ruşi îmi spun, Vicleni confraţi în poezie, Că doar de-aristocrat sunt bun. Auzi, mă rog, ce nerozie! Nu-s ofiţer, nu-s asesor, Nu-s nici academician, Nici nobil nu-s, nici profesor. Sunt doar un simplu cetăţean.

Azi nu se caută vechimea,
Dar nu văd asta cu dispreţ.
E nouă astăzi nobilimea,
Doar când e nouă are preţ.
Sunt dintr-un neam străvechi frântură,
Neam peste care, an cu an,
Vremi de tot felul se-abătură.
De-aceea-s simplu cetăţean.
Bunicul n-a vândut plăcinte,
N-a lustruit, linguşitor, împărătească -ncălţăminte,
N-a fost nici prinţ, nici servitor; Din armiile-austriace N-a dezertat, pudrat oştean.

Deci nu-s aristocrat şi pace; Sunt numai simplu cetăţean. Strămoşul Răcea printre-ostaşii Lui Nevschi sfântul a slujit; Ivan cel Groaznic pe urmaşii Lui Răcea nu i-a vrăjmăşit. Luptară Puşchini că vitejii, Cinstiţi de ţar, în acel an Când s-a-nfruntat cu polonejii Un dârz, din Nijni cetăţean.

Iar când se stinse vrajbă-n ţară Şi Romanovii la domnie, Chemaţi de obştii, se-nălţară Curmând trădări şi viclenie, Am consimţit şi noi îndată; Şi ţarul nu ne-a fost duşman. Am fost şi noi la preţ odată Dar azi. Sunt simplu cetăţean.

Dârz neamul nostru s-a păstrat. Strămoşul meu n-a ţinut hangul Lui Petru, nu s-a împăcat Cu el şi s-a ales cu ştreangul. Dar să ne stăpânim necazul; Cu ţarii să discuţi e-n van. Ferico-l Dolgoruchi cneazul, Deştept modestul cetăţean.

Când fu răscoală la palat, Bunicul credincios rămase Lui Petru-al treilea detronat. Orlovii-au luat răsplăţi frumoase, Bunicul însă închisoare. De-atuncea neamul nostru-avan S-a domolit iar eu sub soare Venii ca simplu cetăţean.

Hrisoave vechi am o mulţime Cu stema mea. Dar n-am de-aface Nimic cu noua nobilime. Mândria-mi potolită, tace. Sunt cărturar, poet şi cânt Prin mine însumi; nu-s curtean Nici bogătaş; nu Muşin sunt Ci Puşchin, simplu cetăţean.

O ooo -mrţ POST SCHIPTUM Figlearin spune că bunicul Meu Hannibal, harap curat, De-un corăbier fu cumpărat C-un şip de rom drept preţ ridicnl.

Acel viteaz corăbier A fost a ţării noastre fală Şi a condus cu braţ de fier Spre slăvi corabia natală.

Pe lângă el crescu cuminte Cel cumpărat mai pe nimic, Harapul luminat la minte, Nu rob al ţarului, amic!

Iar fiul lui, viteaz deplin, Temut de ostile duşmane, A dat foc flotei otomane În lupta dela Navarin.

Figlearin a scornit şi asta: Că printre nobili sunt burghez. Dar el? Cum să-l cataloghez? Un nobil mic burghez şi basta!

În româneşte de AL. PHILIPPIVK O, criticul meu rumen, glumeţ cu pântec mare, Tu care timp de-un secol să râzi ai fi în stare De galeşa mea muză, hai vino-ncoa puţin, Să încercăm să-nvingem afurisitul splcen. Priveşte: nişte biete cocioabe prizărite Şi mai încolo şesul, ogoarele -negrite Şi cerul scund, deasupra, cu nouri deşi şi suri. Ei, unde-l lanul de-aur, umbroasele păduri, Unde-l pârâul? Lângă zaplaz, în curte, iată Doi bieţi copaci se -nalţă şi ochiul ţi-l desfată, Doar doi copaci şi unul dintr-înşii rebegit, A fost de vântul toamnei cu totul desfrunzit, Iar celălalt aşteaptă, bătut şi el de ploi, Ca Boreas să-l zvârle frunzişul în noroi. Şi-atâta tot. Un câine măcar nu vezi pe-afară. Iat-un ţăran şi două femei. La subţioară Duce-un coşciug şi strigă la blegul de băiat Al popii să-l zorească pe tată-su să vie: „Biserica-l deschisă? E vremea cam târzie, Că trebuia copilul demult înmormântat”.

De ce te-ncrunţi deodată? N-ar fi mai bine dacă Ne-ai spune -n loc de fleacuri un cântec, să ne placă?

Ce? Vrei să pleci? Dar unde te duci aşa în pripă0 Să-l felicit pe conte, la Moscova. O clipă! Ce faci cu carantina? Nu poţi în nici un caz. Vei sta cum stăm pe vremuri şi eu în Gaucaz Bolnav

de plictiseală şi ros de întristare. Ce-l, frate? Nu-ţi mai arde de glumă, mi se pare.

1S30

În româneşte de AL. PHILIPP1D PONEGRITORILOR RUSIEI Voi, ce bârfiţi poporul, dece vă zbateţi, voi? Dece zvârliţi blesteme Rusiei şi noroi? Pe gânduri ce v-a pus? Polonii răsculaţi? Lăsaţi. E între slavi această veche ceartă; O ceartă între ei şi-l însemnată-n soartă. Aceste dezbinări nu voi le dezlegaţi.

E mult de când s-au prins la sfadă Aceste seminţii, strigând. Şi dat fu sorţilor să cadă Când lor, când nouă, rând pe rând. Va-nvinge-u harţă cine, oare? Rusul cel drept, leahu-ngâmfat? Apele slave s-or vărsa -n ruseasca mare? Sau marea va seca? E de aflat.

Scutiţi-ne, vă sunt străine Răboajele de sânge pline; Străină, ne-nţeleasă vi-l, Această harţă între fii. Cremlinul, Praga nu vă spun Nimic; vă bucură nespus Cumplit, măcelul cel nebun Şi crunt urâţi poporul rus. Dece? Fiindcă, pe Arzândei Moscove, noi n-am recunoscui Vrerea de mârşăvie plină A celui sub care-a ţi gemut? Sau pentrucă-am ştiut înfrânge Pe idolul de-atunci, ce neamuri apăsa Şi am redat, cu-al nostru sânge, Evropei pacea, libertatea sa?

.

Grozavi sunteţi la grai dar fapta să s-arato! Sau credeţi că viteazul bătrân, co-acum la pat o, N-ar mai putea să-mplânto spanga-l ca altădat-? Ori ţaru-l un nimic? Sau poate-l lucru rar Să ne sfădim cu Evropa iar?

Ori de izbânzi ne-am dezvăţat? Sau poate-om fi puţini? Din Perm la Taurida, Din reci, fineze stânci, până-n caldă Colhida,

Dela Cremlinu-n vijelii La China zidurilor grele,

Sclipind în solzii-l de oţele Rusia nu şo va urni?

Pe fiii voştri.

— Nfuriaţii,

Trimiteţi-ni-l, dar, prea bine: Au loc pe-ale Rusiei spaţii,

În gropi, ce nu le sunt străine. În româneşte de EUGEN JEBELEANU -U!; - i I,

CALUL „Calule, ce ai? Ţi-l teamă De nechezi cu capu-n jos? Nu mai scuturi dârz din coamă. Frâul nu-l mai muşti, focos. Nu te îngrijesc ou oare? N-ai ovăz bun de mâncare? N-ai tu scări de

aur fin? N-ai tu hamuri minunate Şi potcoave argintate Şi dârlogi de ibrişin?”

Spune calul, trist şi blând: „Potolitu-m-am căci, iată, Glas de goarne-aud sunând, Tropot, şuier de săgeată. Şi nechez căci pe câmpie Mult n-am să mai zburd semeţ Şi voios, plin de mândrie Că am frâu şi scări de preţ. Hamurile în curând Mi le-or lua duşmanii toate Şi potcoavele de-argint Din picioare mi le-or scoate, Sufletul cumplit mă doare Căci trudit de-oi asuda Au să-mi puie pe spinare Drept pocladă pielea ta.” În româneşte de AL. PHIL1PPIDE OOO Iubita mea, e vremea. Vrea inima popas. Trec zile după zile şi fiecare ceas Mai zmulge-un fir de viaţă. Noi mergem mai depart» Şi tot croind la planuri deodată dăm de moarte. Nu-l fericire-n lume dar gândul liber este. -

Demultvisez o soartă tihnită ca-n poveste; Rob ostenit, mi-l gândul demult să fug de toate Spre colţul meu de muncă şi de plăceri curate. În romăneţte ie AJ. PHIUPPWK 125 c » 5 i) u NOURUL Din toată furtuna, o! Nour stingher, Doar tu ai rămas po un limpede cer; Doar tu mai arunci un fior de-ntristare În aerul plin de mireasmă şi soare.

Mult nu e de când, pe tot cerul stăpân, Pluteai fioros şi cu fulgere-n sân; Făceai să răsune de tunete vântul; Cu ploaie-adăpai, ars de sete, pământul.

E vremea acum să te-tidupleci, răpus. Pământul e proaspăt, furtuna s-a dus. Iar vântu-alintând flori şi frunze-n grădină Te-alungă-n curând de pe bolta senină. În româneşte de AL. PHILU-PID

. Din nou am colindat Acele locuri unde-am petrecut Doi ani de-exil, fără să-l iau în seamă. Şi zece ani trecură de atunci. Şi-n viaţă multe-s altfel pentru mine. Eu însumi, marii legi obşteşti supus, Sunt altul. Dar umblând pe-aici, trecutul Din nou, puternic, mă va-nlănţui; Şi parcă ieri am rătăcit prin crânguri.

Căsuţa povârnită, iat-o; -n ea Am locuit cu doica mea sărmana.

Bătrâna nu mai e. Nu mai aud,

După perete, paşii ei, târşiţii.

Nici grija-l, nici răbdarea-l n-o mai am.

Şi iată dealu-mpădurit. Adesea Stăm lângă lac şi, trist, îmi aminteam De maluri de demult, de alte valuri.

El ape-albastro le aşterne larg Prin lanuri de-aur, câmpuri înverzite.

Pe apa lui pluteşte un pescar Trăgând sărăcăcioasele-l năvoade.

Sunt satele pe malul lui cel lin. Dincolo, moara strâmbă-abia îşi mişcă Aripile îu vânt.

Jar unde-ncep Străbunele domenii vechi, pe locul În care drumul suie către deal, Drum desfundat de ploaia lungă-a toamnei, Trei pini stau. Unul, mai departe. Doi, Alăturaţi. Iar când treceam pe-aicea, Călare şi de luuă luminat, Mă-ntâmpina mult cunoscutul freamăt Al vârfurilor lor. Pe-acelaş drum Am mers şi-acum. Şi iată-l, înc-odată, În faţa mea. Aceiaşi au rămas. Urechea-mi recunoaşte-acelaş freamăt. Dar, unde-odinioară-a fost pustiu, La rădăcina lor îmbătrânită, O pădurice tânără crescu. Puieţii verzi, tufişuri se înalţă, Sub umbra lor, de parcă-ar fi copii. Tovarăşul cel depărtat stă singur, Posomorit celibatar bătrân şi-n jurul lui —pustiu ca altădată.

Tu, generaţie tânără, salut! Eu n-oi cunoaşte forţa vârstei tale Când ai să -ntreci pe cunoscuţii mei Şi capul lor cărunt îl vei ascunde De ochii trecătorilor. Dar vreau Nepotul meu s-audă-al vostru freamăt Prietenesc, când va veni cândva Dela vreo întâlnire-ntre prieteni Şi când cu gândul vesel, împăcat, Pe lângă voi va trece-n bezna nopţii De mine amintindu-şi.

Coo 1S35

În româneşte de NINA CASSIAN EXEGI MONUMENTUM1)

Cioplit-am, nu cu mâna, un monument spre care Vor fi cărări bătute într-una de popor; Mai sus decât columna lui Alexandru.

— N zare Se va-nălţa triumfător.

Nu, n-am să mor cu totul şi sufletu-mi în lira, Lăsând în ţărnă trupul, va dăinui mereu; Cât timp poeţi pe lume cântările-şi resfiră Slăvit socot să fiu şi eu.

M-or pomeni-n Rusia cea mare, pân-departe, Nenumărate graiuri pe mii şi mii de buze, Vlăstare de slavi, mândre, calmâci din zări deşarte, Fineji şi seminţii tunguze.

Am deşteptat în inimi cu lira-mi bunătatea, Deaceea de popoare mult timp voi fi iubit. În veacul meu cel crâncen slăvit-am libertatea Şi milă pentru cel lovit.

O, muză, de porunca lui dumnezeu ascultă!

Să nu râvneşti răsplată, de-obidă să n-ai teamă; Nu-ţi pese de elogiu, nu-ţi pese de insultă Şi nu-l lua pe. Proşti în seamă!

1836

În romăneţtt de AL. PHILIPPIDE) Mi-am ridicat un monument. (În limba latină) (N. trad.) 9 Puşchin Opere voi. I I

C RUSLAN ŞI LUDMILA ÎNCHINARE Vouă, frumoaselor stăpâne Ce pe-al meu suflet aţi domnit, Crăiese mândre -ntre femei, Doar pentru voi scornii anume Nişte poveşti fără temei Dintr-un trecut demult albit A cărui dulce limbuţie Tot îmi dă ghies şi mă -ntărâtă Din aurita-mi lenevie, Pân-ce, cu mână hotărâtă, Le-am pus aicea pe hârtie. Primiţi-mi darul ca pe-o snoavă Ce laude nici nu râvneşte! Un singur gând mă suie -n slavă: Umilă, tainica nădejde Că o fecioară.

— N vremuri alte, Simţind fiorul fără nume Al dragostei, cum o străbate şi-o furişa privirea -n carie Spre aste cântece de lume. CÂNTUL ÎNTÂI Pe plaiu -ntins sub geană mării Smălţat în aur e-un tufan; Din zori şi până -n faptul serii Ii toarce basme un motan; Spre dreapta-l zice-un cânt agale, Spre stânga-l toarce o poveste.

Minuni: năluci îi dau târcoale Şi iele -n crăngi îi sunt neveste; Pe sub cărări ascunse -n iarbă Ghiceşti şi urma altor fiare; Pe dâmbu -nalt, coliba oarbă O cloşcă pare, prinsă -n ghiare. Vedenii umplu codrul, dealul; În zori, când vine -n iureş valul Spre ţărmul cel pustiu şi spân, Dintr-a lui limpezi unde reci, Ies minunaţi viteji, treizeci, Conduşi de-al mărilor stăpân. Un cneaz, pe-aici, cândva -utr-o doară Făcuse rob pe-un ţar temut; De faţă cu întreaga ţară, Prin nori, pe-al mării vânăt scut, Un vraci bătrân l-a petrecut. Domniţa -n temniţă tânjeşte, Doar lupul sur o străjuieşte, Iar Baba-Cloanţa cu-a ei piuă Tot dă târcoale până -n ziuă; Pe aur strâns o viaţă -ntreagă, îşi pierde ţar-Caşcei din vlagă; Acolo, duh rusesc adie. Acolo-l scumpa mea Rusie! Am fost pe-aici şi mied hăui; Pe ţărm văzui mândrul tufan; Sub el, cotoiul năzdrăvan Mi-a depănat basmele lui. Din ele, unul mai ţiu minte Şi-o să vi-l spui de-acu-nainte.

Sunt vechi poveşti din vremuri alte Care urechea mi lo-ascultă.

Voios, sub bolţile înalte, înconjurat de lume multă, Benchetuia Vladimir-Soare; Pe cea mai mică din fecioare Şi-o dase după cneaz-Ruslan. Din cupa grea, mult mied bălan Golea în cinstea lor, de nuntă. Bătrânii nu zoreau la praznic Iar cupa grea, pe câte ştiu, Nu da ocolul mesei grabnic, Plină cu vinul stacojiu; Turnă în inimi desfătare Când spuma -n buză-l clipocea, Paharnicul cu -ndemânare Şi larg plocon o aducea.

Vorba şi râsu -au aşternut Peste curteni, un svon uşor
Când a ţâşnit un glas plăcut Şi-al cobzei sunet curgător. Tac toţi şi-ascultă pe Baian Ce -n dulce ghiers, cu slavă cântă Pe mirii dragi, uniţi prin nuntă: Ludmila mândră şi Ruslan. Robit de dragostea-l adâncă, Ruslan nu bea, nici nu mănâncă: Ci doar spre draga lui priveşte, Oftează şi se pârpăleşte Şi clipele socoato -n gând, Mustea ţa fir de fir zmulgând. Tăcuţi, cu fruntea neguroasă, Munciţi de gânduri, şed la masă Trei tineri şi posaci voinici; Stau muţi privind către bărdace, N-au gust de vin, de mied şi nici Ospăţul, lor nu prea le place; Tn timp ce le cânta Baian, Lăsară ochii în pământ: Ei sunt rivalii lui Ruslan Şi, otrăviţi, închid în gând Şi ură şi omor, pe rând. Unu-l Rogdai, cel neînvins, Ce cu-al lui paloş a întins Ale Chievului hotare; Altu-l Farlaf, cel plin de sine, La chefuri ne -ntrecut de nime, La greu o spadă oarecare. Infine, trist şi visător, Este Ratmir, hanul-Hazar. Tustrei sunt palizi, plini de-amar şi cheful nu-l pe cheful lor.

Şi masa-l gata. Toţi se scoală, Spre uşi în pâlcuri dau năvală Zvârlind priviri spre cei doi miri: Mireasa ochii -n jos îşi pleacă Sfiala, parcă, o înneacă; El, luminos e în priviri. Dar umbra serii pică-ncet Şi miezul nopţii surd se lasă; Boierii, moţăind de mied, Cu plecăciuni pornesc spre casă. Stă încântat viteazul mire Şi mângâie -n închipuire Fecioara cu mândreţea ei; Adânc mişcat, cu vocea frântă, Bătrânul cneaz binecuvânta Pe tinerii -uşuratei.

Acuma, frageda mireasă Spre patul nupţial păşeşte; S-a stins lumina. Bezna-l deasă, Doar candela mai străluceşte. V-aţi împlinit, nădejdi ferice! Vin daruri mult dezmierdătoare; Gelosul strai are să pice Pe bizantinele covoare. Se-aud ale iubirii şoapte Ce sărutări ades le curmă, Sau dulci oftări întretăiate, Ale sfielilor din urmă. El simte dragostea sperată Şi bucuria ei. Deodată, Prin ceaţă izbucneşte-un trăsnet, Se stinge candelă. Furtuna Ridică tot, cu anasâna, Clintind şi-al tânărului suflet. Mormânt e tot. Tăcerea, ghiaţă; Un glas ciudat pătrunde-acum şi parcă -n trâmbele de fum, O umbră tainică se -nalţă. E iarăşi linişte -n palat; Ruslan tresaltă speriat, Cu tâmpla -n reci sudori scăldată, Cu braţul ghiaţă, tremurând: „Ce jale! Unde-l draga-mi soaţă?!” Cuprinde numai vântu-n braţă; De forţe tainice furată, Ludmila nu-l prin deasa ceaţă.

Ah! Voi, iubiri fără speranţă, Pe-atâţia i-aţi făcut martiri! Tristă-l, prieteni, aşa viaţă! Amară, totuşi o înduri. Dar când prin ani de aşteptări, De lacrămi, dor şi întristări,

UZ La sân iubita ţi-o dezmierzi, o clipă doar şi să ţi-o pierzi Pe veci răpită, ca -n pustiu. Mai bine eu pieream, de viu!

Dar şi zdrobit, Ruslan, trăieşte. Ce spuse însă cnoazul-mare? Străpuns de mult cumplita veste, înfuriat pe mire ţaro, Cu toată curtea-l cheamă -n grabă: „Unde-l Ludmila?” —îl întreabă Cu ochi de foc, îngrozitor. Ruslan e surd. „Copiii mei! Vă ştiu pe toţi şi cu temei: Cu suflet brav, îndurător! Să-mi spuneţi, care dintre voi Mi-aduce fata înapoi? Căci numai cel ce-o izbândi Da! Plângi, te chinuie, tâlhare! Căci s-o păzeşti n-ai fost în stare! Pe fiica mea va dobândi Şi -mpărăţia jumătate. Să-mi spuneţi: care dintre voi Porneşte -ndată să mi-o cate?” „Eu!” a răspuns Ruslan. „Şi noi!” Strigă Rogdai; cu el deodată, Ratmir şi cu Farlaf, vioi De-aşa speranţă nevisată: „încingem caii şi, pe dată, Pornim prin lume în convoi. N-ai grijă! Fără de zăbavă, Plecăm după domniţă -n grabă!” Cuprins de-o mulţumire mută, Simţind nădejdea nepierdută, În lacrămi, istovit de-amar, Îi ia în braţe şi-l sărută îmbărbătat, bătrânul ţar.

Tuspatru ies sub grele poarte. În chinuri dup a lui mireasă, Ruslan, descurajat de moarte, Puterile simţea că-l lasă. Pe caii lor semeţi se-aruncă, Spre Nipru trec prin largă-l luncă, Mari nori de colb mai lasă -n zare Pân ce se pierd în depărtare. Acum şi cerul i-a cuprins. Bătrânul cneaz, pe urma lor Priveşte câmpul col întins, Cu gândul după ei, cocor.

Cuprins de chinuri fără număr, Tăcut mergea Ruslan în trap. Fudul privindu-l peste umăr, Cu mâna -n şold trecu Farlaf Semeţ -naintea lui Ruslan, Spunând: „Infine, fiecare Va şti acuma ce-s în stare! De-am da mai grabnic de duşman! Ce brâu de sânge-am să mai trag! Nu-l jertfă -n dragoste prea mare, Voios fii, paloşul meu drag şi-mi saltă vesel, harmăsare!”

Hazarul-han se şi vedea Cu prea-frumoasa lângă sine; Doar că nu chiuie în şea; Ii fierbe tânăr sânge -n vine, Îi ard şi ochii de nădejde, În goană calu-şi năpusteşte Şi dă ca viforul năvală, Rotit îl saltă din zăbală Ori peste dealuri îi dă vânt.

Rogdai, sanchiu, fără cuvânt. Vrăjmaşa soartă-l dă sfială Şi ros de gelozie cruntă, Mai tulburat decât ceilalţi, Spre cneaz adesea îşi avântă Grozavii ochi întunecaţi. Potrivnicii, pe-acelaş drum Călări gonesc o zi întreagă. Văd coasta Niprului, de-acum,

Iar noaptea umbrele-şi dezleagă; Pe-adâncul râu, e ceaţă -n văi; Acum e timpul de popas. Şi chiar acolo unde-au mas, Se ntind în zare patru căi. „Ne-om răspândi de-aici, pe rând! Cum i-o ţi scris la fieşcare!” Şi caii -n slobod frâu lăsând, Pornesc pe drumuri la -ntâmplare.

Ce faci, Ruslane, plin de jale, Tu singur, doar, în câmp deschis? Ludmila, ziua nunţii tale Grozavă, totul parcă-l vis. Cel coif de bronz, peste sprâncene Ţi-l salţi din mână laşi alene Şi hăţul, mergi pe câmp la pas şi -n suflet simţi cum, fără glas, Nădejdea şi credinţa piere.

O peşteră văzu deodată; În ea-l lumină. El se -ndreaptă Sub adormita văgăună Ca şi natura de bătrână. Pătrunde -n gura ei adâncă. Şi ce să vezi? În văgăună Un moş bătrân cu barba ninsă, Cu limpezi ochi, senin la faţă; O carte veche ţine -n mână Şi stând sub candela aprinsă Din slova ei, atent învaţă. „Bine-ai venit, feciorul meu! Îi spuse lui Ruslan, zâmbind De-un sfert de veac, pustiu mereu, În pâcla lor, ani grei mă prind; Dar văd că după vreme multă, Panditul ceas îmi bate -n poartă, Căci noi avem aceiaş soartă; Stai jos acuma şi ascultă! Piorduşi pe mândra ta cea dragă Şi parcă ţi-ai pierdut din vlagă; Nu-ţi pese: răul o să treacă; Destinul, când şi când, te -ncearcă. Nu te mâhni! Cu gândul treaz, Croieşte-ţi drum spre miazănoapte; VCu piept şi paloş de viteaz, Nădejdea ager să te poarte!

Să ştii Ruslan: cin -te-a lovit E mult temutul Cemomor: Pe nordici munţi stăpân vestit şi de crăiese răpitor. Nu-l încă ochi să fi -ndrăznit Să intre în bârlogul lui; Acestui negru vrăjitor, Tu singur capăt ai să-l pui. Nu-l potrivită vorba multă; Priveşte-ţi soarta -n viitor: Doar de voinţa ta ascultă!"

Atunci Ruslan cu bucurie Moşului mâna i-o sărută Şi lumea -n ochii lui învie Iar inima-l de chin îşi uită. E renăscut. Dar dintr-odată Tristeţea-l stinge iar obrazul. „Iţi văd prea limpede necazul, Dar pricina-l ne -ntemeiată. A spus bătrânul; tu ai teamă De-a vrăjitorului iubire. Nu-ţi face griji şi n-o lua -n seamă; Miresei tale, tu-l eşti mire! Drept e că vraciu-ar fi în stare Lună şi stele să coboare; Da -n faţa timpului, se-arată Fără puteri, ştiinţa-l toată. Straşnicul paznic, mult gelos, Chelar pe uşile -n zăbrele, E doar călău neputincios Al prizonierei de sub ele. Tot blestemând îi dă târcoale, Căci soartă crudă nu-l dă tihnă. De-acu, voinice şi matale, Cred c-ai nevoie de odihnă!”

Pe-un pat de muşchi, Ruslan se-ntinde În faţa jarului ce moare; Ar vrea să afle -n somn uitare. Degeaba! Somnul nu-l cuprinde: Se -ntoarce, tot şo răsuceşte, Dă ochii -n gene, iepureşte, Dar pân - la urmă izbucneşte: „Nutaică, somnul tot nu-mi vine! Bolnav mi-l sufletul din mine. Nici somn nu am, nici drag de viaţă. Mă lasă, inima beteagă S-o-mprospătez cu-a ta povaţă. Să-mi ierţi obraznica -ntrebare; Deschis vorbeşte-mi, bun străin: Care-l ascunsul tău destin? Şi -n ăst pustiu, ce câţi tu oare?”

Cu -n zâmbet trist, printre suspine, Bătrânul spuse: «Fiul meu, Meleaguri sure din ţări Fine Demult mi lo-am uitat şi eu. Finez de neam, prin râpi ferite, Păscând cirezile de vite, Am cunoscut, de tânăr încă, Umbroase crânguri, văi o mie, Vii şipote -n păreţi de stâncă, Sălbatic joc în sărăcie. Dar îndelung nu-mi fuse dată Această linişte curată.

Pe-atunci, ca fermecată floare, Sub depărtatele hotare, Trăia Naina. Printre fete, Cea mai vestită -n frumuseţe.

În pacea unei dimineţe Mânam eu turmele încete Pe lângă râu, spre lunca grasă,

Cercându-l flautului strună,

Când văd o fată mult frumoasă Că-şi împletea pe mal cununa.

Bag seamă, soarta-mi făcu ghina.

Căci, dragul meu, era Naina!

Doar cât spre ea şi-un foc mă arde Că-mi merse gândul mai departe.

Atunci iubirea, prima oare,

Mi-a dat cerească-l desfătare Şi chinurile ei amare.

Jumate an în zbor s-a duş Când prins de vrajă peste fire, „Naina, te iubesc!” i-am spus. Gingaşa mea mărturisire Ea cu mândrie o ascultă Şi mulţumită doar de sine îmi spune cu trufie multă: „Ciobane, eu nu ţiu la tine!”

Ursuză, tristă-mi părea firea: Adânci dumbrăvi, natale locuri, Ori păstoreşti, voioase jocuri, Nimic nu-mi alunga mâhnirea Ci inima-mi tânjea -n neştire; Infine, mi-a trecut prin gând Să-mi las şi finicul pământ; Vâltori nesigure, mai bine, Să trec cu fraţii împreună, Prin lupte să-mi câştig cunună Şi mâna trufaşei Nainc. Viteji pescari stârnit-am, dară, Să dăm de anr şi de moarte. Atunci doar, paşnica mea ţară De fierul luptei avu parte Şi-a răsunat de săbii sparte,

Când năvi duşmane o -nfruntară.
Ani zece, pe străine maluri,
Cu-ai mei tovarăşi am plutit.
Nebiruiţi, zăpezi şi valuri În duşman sânge-am înroşit; Eram vestiţi: străini chezari Pândeau vitezele-mi corăbii; A lor oştiri trufaşe, mari,
Ştiau de nordicele săbii.
Voioşi dar aspru luptam noi: Şi prăzi şi dăjdii ne -mpărţeam,
Iar cu învinşii în război,
Prieteneşte ospăţeam.
Ci inimă tot mi-era plină La chef ca şi -n isprăvi de oaste,
Mereu de scumpă mea Nainã,
Tânjind spre finicele coaste.
Spun deci: „Tovarăşi, hai spre casă!
Armura netrebuincioasă Vom pune-o -n cui iar, sub fereastră".
Pornim din vâsle ropotând,
Lăsând doar groază -n urma noastră,
Şi -n marea patriei, albastră,
Sosim cu glorie şi cânt.
Vechi visuri se -mplinesc înfine şi-a mea dorinţă pătimaşă. A revederii stea gingaşă Sclipeşte-acum şi pentru mine!
— Naintea mândrei prea trufaşe i un paloşul însângerat, Comori, brăţări, perle sticloase. De dor şi patimi tulburat Şi ca de-un roi înconjurat De-a ei prietene geloase, Stăm eu, supusu-l servitor. Dar ea s-a -ndepărtat de mine Spunându-mi dispreţuitor: „Eroule, nu ţiu la tine!”, Ce să-ţi mai spun, copile drag, Istorii care n-au cuvânt? Până şi azi, pe-al morţii prag, Pe lume singur precum sunt, Tot trează mi-e durerea -ntreagă, Iar când trecutul îmi vorbeşte, Simt încă pe cărunta-mi barba, Grea lacrimă cum podideşte.
„Dar ia aminte, dacă vrei: Acasă, la pescarii mei, Ştiinţă -naltă înfloreşte; În nepătrunsele păduri, Netulburaţi de nici o şoaptă, Se află vraci bătrâni şi suri Al căror cuget se îndreaptă Spre ale geniului măsuri; Iar glasul lor, prin timpuri, spune Ce-a fost cândva, de ce-avem parte; Cumplită, vrerea lor supune Iubirea dulce, neagră moarte.
„Răpit de-ale iubirii strune, • Râvneam, strivit de disperare, Prin farmec dragă să mi-o prind Şi -n pieptul trufaşei

fecioare, Cu vrăji iubirea s-o aprind. Setos de-adânca libertate, Ferit sub umbra din păduri, Cu tainice învăţături Mi-am dus eu viaţa jumătate. Sosi şi clipa mult sperată Când ale firii taine, toate, În cuget luminos se-arată: Pe vrăji, voinţa mi-e stăpână. Lată-mi şi-a dragostei cunună! De-acum, Naina mea, să ştii Că am învins şi-mi aparţii! Dar vai! Învingător deplin Fu doar cumplitul meu destin. 10 „Şi noi nădejdi prind să mă fure. Înaripat de dor fierbinte, Descânt cu magice cuvinte, Când negrul freamăt din pădure, De-un roşu trăsnet spintecat” Clintit de vrăji, ca sub secure, În vuiet larg s-a clătinat. De-odată văd că-mi iese -n faţă O babă: plete lungi, cărunte, Doar ochii îi sclipesc sub frunte; O gârbovită mogâldeaţă, A bătrâneţii grea ruină. Ei, da! Era scumpa-mi Nainã! Tăceam cuprins de-o groază mare Privind această arătare. Şi mă -ndoiam să-l dau crezare, Pân-am strigat în gura mare: „Naina, spune-mi, tu eşti oare?! Mândreţea unde ţi-ai lăsat? Spune-mi, chiar cerul te-a schimbat Cu-atâta grea neîndurare? Sjjune-mi, trecut-au anii -n trap, Atât de lung e-al lor convoi De când nu ne văzurăm noi?” „De patruzeci.de ani în cap Mi-a spus statornica fecioară Azi şaptezeci am încheiat.” Apoi cu ghiers piţigăiat: „Vezi? Am trecut de primăvară; În stol ai noştri ani zburară. Dar să nu-ţi pese, să mă crezi, Că tinereţea mea sprinţară Ai izbutit ca să ţi-o pierzi! E drept, am mai albit acum şi poate-s gârbovă oleacă, Nu-s prea vioaie, drept să-ţi spun, Nici chipu-mi, poate, n-o să-ţi placă. În schimb, (îţi spun o taină mare) Sunt, ca şi tine, vrăjitoare!” „Şi -ntr-adevăr, aşa a fost: În faţa oi, n-avoam ce spune. Cu toată-a mea înţelepciune, Păream un ucenic mai prost.

„Mai rău chiar: farmecele toate, Spre jalea mea, s-au împlinit; încărunţită-mi zeitate Cu mare foc m-a îndrăgit. Scălâmbăindu-se -n neştire, Cu gura ştirbă, glas dogit, îmi spune şoapte de iubire. Dă-ţi seama cât m-am chinuit: Eu tremuram privind în jos, Pe când, cu tuse răguşită, Ea-mi tot. Spunea şi mai focos: „Deabia acum sunt fericită Când văd că inima-mi duioasă Cunoaşte-o patimă aleasă: Trezită sunt de-un cald fior, Mă arde al iubirii jind. Hai, vin-l La sân să te cuprind! O, dragul meu, eu simt că mor." „Şi -n vreme ce-mi vorbea, Ruslane, Ţinându-mi-se de pulpane Cu degetele-l descărnate, În ochii ei ardeau păcate, Iar eu, de spaimă -ncremenit, Dăm roată ochii împrejur, Pân ce, nemaiputând să -ndur, M-am zmuls cu strigăt

şi-am fugit. „Nemernic! Strigă ea jicnită Tu-mi tulburi vârsta mea tihnită, A fecioriei zile clare! M-ai încântat mai mult ca alţii Şi-acuma pleci. Aşa-s bărbaţii! Duhnesc cu toţii a trădare! Dar tot a mea o vină mare: Când m-ai vrăjit cu mii de graţii, 10

M-am dăruit cu înfocare. Nemernic, trădător! Ruşine! Dar vai şi-amar va fi de tine, Conrupătorul de fecioare!" „De-atunci, docând ne-am despărţit, Duc singur traiu -n vizuină, Fără nădejdi, fără iubire, Niţel amar, niţel acrit şi mângâiere n-am deplină, Decât în înţeleaptă fire. Acum, mormântul mă aşteaptă, Dar simţămintele ei vii Nu le-a uitat băbuţa-fată; Ci focul dragostei târzii Ii coace ura-ndelungată. Iubind ce-l rău, urând ce-l bine, Desigur, alba vrăjitoare N-o să te cruţe nici pe tine: Dar orice rău are hotare.»

Plin de nesaţ şi râvnă multă, Cu ochii vii, neprins de somn, Voinicul pe bătrân l-asculta Şi nu aude-al nopţii zvon, De multe gânduri ce-l frământă. Dar iată că se luminează. Şi cu nădejde -n viitor, Oftând, Ruslan îmbrăţişează Pe starostele vrăjitor. Struneşte tretinul în pinteni Şi drept porneşte înainte, Strigându-l peste paşii sprinteni: „Să nu mă părăseşti, părinte!” Pe câmpuri zboară ca un vânt Şi -n urmă-l, moşul cel cărunt: „Drum bun, prietene. Îi spune Drum bun, de-acuma înainte! Iubeşte-ţi soaţa şi prin lume De sfatul meu ţi-adu aminte!” CÂNTUL AL DOILEA Voi, ce vă duşmăniţi în luptă, Nevrând să ştiţi de-al păcii scut, Vă îmbătaţi de vrajbă multă Şi sumbrei glorii daţi tribut! Mult prea uimiţi stau toţi, pe lângă Posacele voastre festine: Nimeni de dor n-o să vă plângă Nici n-o să vă despartă nime. Iar voi, potrivnicii de-alt soi Ce vr-unei muze îi slujiţi, Căutaţi să n-ai-le despre voi Poporul, cum vă dondăniţi: Când vă-njuraţi, staţi mai deoparte! Dar voi, potrivnicii-n amor, Fiţi tot tovarăşi, de se poate! V-o spun, prieteni, tuturor: Pe-acela cui i-e dat să-l fio Iubirea tinerei fecioare.

— Ea-l va alege dintr-o mie; Deci, vrajba voastră ce rost are?

Pe când Rogdai, aprins din fire, Mânat de-o surdă presimţire, Tovarăşii de drum îşi lasă Gonind spre un ţinut ferit Şi intră în pădurea deasă, De gânduri negre năpădit, În sufletu-l mâhnit simţea Cum duhul rău îi dă târcoale, Pe când viteazul profeţea: „O să zdrobesc tot ce-mi stă-n cale. Ruslane! Să-ţi cunoşti rivalul. De plâns, mireasa-ţi va fi stoarsă!” Deodată el întoarce calul Şi-n goană face cale-ntoarsă.

Estimp, semeţul de Farlaf Ce până-n prânz a dormitat W
Ferit de soarele-arzător, Vrând inima să-şi întărească, S-a fost retras lâng-un izvor, Pornind în tihnă să prânzească; Dar vede-n cele patru vânturi Gonind o umbră omenească. Atuncea, făr-să stea po gânduri, Cu prânzul neatins de fel, Lăsându-şi coif şi spadă baltă, Porneşte-n şea, să nu-l mai vadă Pe celălalt, zburând spre el. „Stai, ticălosule, mişel! Răcni acesta spre Farlaf Nemernicule, stai niţel Că o să-ţi vezi şi fruntea-n praf!” Farlaf, la glasul lui Rogdai, Se şi văzuse mort de viu; îngălbenit şi fără grai, Părând un iepure-ncolţit, Zoreşte bietul bidiviu Care şi el, ciulind de frică, Prin râpi, pădure şi potică, Gonea cu pasul ţopăit. Erau pe-aici zăpezi, noroaie, Venea şi primăvara -ncct şi tulburi ape, în şuvoaie, Săpau al brazdei umed piept; Venind cu calul în galop, Se cască-n faţă-l un prislop; Zmuceşte scurt, muşcă-n zăbală Şi peste râpă dă năvală. Viteazul nostru cavaler Tot peste cap s-a dus de-a-dura, N-a mai văzut pământ sau cer Ci-n fundul râpei căsca gura. Spre el, Rogdai venind în zbor, Cu spanga-n mână se repede: „Să mori, netrebnic trădător!” Când colo, pe Farlaf îl vede. Îşi lasă mâna-n jos, grăbit: Mânie, ciudă şi mirare Pe faţă i s-au zugrăvit. Deşi scrâşnea de supărare, Simţi că râsul nu-şi mai ţine: Plecă de lângă râpă-n grabă. Ci-n sinea lui, tot parcă-l vine Să-l podidească râsu-n. Barbă.

Văzu atuncea sub un munte, Târîndu-şi anii, o bătrână Cu gheb şi plete lungi, cărunte. Cu-n gros toiag ce-avea în mână, Ea-l îndreptă spre miazănoapte: „Pe-acolo dai de el, nepoate!” Rogdai, de bucurie beat, Spre moarte sigură-a zburat.

D-apăi Farlaf? Întins sub stâncă, Nici nu sufla; şi-n gândul său Tot se-ntreba: „Mai sunt viu încă? Unde-a pierit rivalul meu?” Atunci aude, gând la gând, A babei voce, de mormânt: „Hai sus, voinice! Ţin-te bine! De-acum n-o să mai dai de nime. Şi calul, eu ţi l-am adus; Ascultă tu de mine. Sus!”

Cu greu, săltându-se pe vine, Ieşind din şanţul noroios, Pe câmp viteazul ochii-l plimbă Şi-ngână cu jumate limbă: „Sunt, bogdaproste, sănătos!” „Ascultă-mă! Îi spune baba Ludmila a fugit departe; Ca s-o găseşti, nu-l lesne treaba Nici nu ştiu de-o să ai tu parte. Primejdii multe mai te-aşteaptă Şi n-o să fii prea norocos. Ascultă vorba mea-nţeleaptă: Intoarce-te-ndărăt, frumos! Retras lângă Ghiev, mai bine, În satul moştenit de tine, Stai fără grijă şi nevoi; Cât de Ludmila las pe noi! Din mâna noastră nu mai iese!"

A zis şi dispăru. Viteazul, De sfatul ei, pătruns adânc, Porni spre casă, în oblânc, Din suflet şi-a gonit necazul Şi chiar pe tânăra crăiasă. Doar când foşnea dumbrava deasă, Vr-o inierlă-n crâng, sau reci izvoare, Il mai scălda câte-o sudoare.

Estimp, Ruslan străbate leghe; Prin codri deşi, câmpii pustii, Acelaş gând îi stă de veghe, De dorul mândrei lui soţii Spunându-şi: „Mi-oi găsi eu oare, A sufletului mândră floare? Vedea-voi limpedea-l privire? Am să-l ascult dulcea şoptire? Ori e sortit, acestui vraci, Mereu ostatecă să-l zaci Şi de amaruri veştejită, Să pieri sub gratii, ofilită? Sau, crunt, potrivnicul te ţine? Nu, nu, iubita mea comoară! Am încă spada lângă mine Până ce capul mi-l doboară!”

Se-ntunecase ceasul, când Pe stânca unui mal de piatră, Viteazul nostru, pinteni dând, Spărgea tăcerea. Gând, deodată Ţâşni cu şuer o săgeată, Zornet-de zale, un glas ţipă, Pe câmp, un tropot înfundat Bătu prelung ca o aripă.

„Stai!” vocea iar a detunat; întoarce capul: şi ce vede?

Cu lancea -n sus, cum se repede Un sumbru călăreţ. Turbat,

Ruslan în cale i se-aţine: „Aha! Te-am prins! Stai să-mi strâng Hăţul! -

Îi strigă trufaş călăreţul Acum fii gata, ţin-te bine, Dus ai să dormi în valea asta; Pe urmă, caută-ţi nevasta!" Ruslan zvâcneşte ca o fiară; Cunoaşte el ăst crâncen glas.

Dar, dragii mei, mândra fecioară Pe unde, oare, a rămas? Eu v-aş propune bunăoară, Vitejii să-l lăsăm un ceas, Că nu uit eu de soarta lor. Chiar mai demult şo cuvenea Să neamintim şi despre ea şi de cumplitul Cemomor.

În fistichia moa visare, Spunând secretu-n gura mare, V-am povestit că-n noaptea deasă, Ludmila dulce şi frumoasă, De lângă soţu-l arzător, Pieri prin ceaţă ca-ntr-un nor. Nefericita mea fecioară! Când hoţul, cu vânjoasa-l ghiară Te-a zmuls din patul de mireasă Ducându-te vârtej spre nori Prin negura cea grea şi deasă Şi-apoi s-a şters în depărtări. Simţiri şi cuget ţi-au pierit Şi-ntr-un vrăjitoresc palat, Pălind, cu pasul clătinat, Fără să ştii, te-ai pomenit. Şezând în prag la mine-acasă, La fel prin vară te vedeam Când, spre-o puicuţă sperioasă, Fudulul puicilor sultan Tot se-nfoia curtenitor Şi-n evantaiele de pene, Iubita-şi dezmierda uşor; Pe sus, în cercuri mult viclene, Ca vechi tâlhar de păsăret, Sub nori, ca nimeni să nu-l vadă, Un uliu sur rotea

şiret Şi-mi pică, trăsnet, în ogradă. Se-nalţă, zboară şi în ghiare, Spre munţii negri de sub zare, îşi duce victima, tâlharul. Degeaba-şi plânge tot amarul Cocoşul cel răpus de groază: Pe draga lui n-o s-o mai vază. Doar câte-un fulg plutind uşor, Îi mai trimite vântu-n zbor.

Fecioara noastră, până-n zori, De al uitării plumb cuprinsă, Ca-ntr-un coşmar zăcuse-ntinsă, Pân-ce, pătrunsă de fiori, Cu spaima încă neînvinsă, Iar s-a trezit ca alteori. Nedumerită fermecată, Privirea-l dezmierdare cată: „Iubite, unde-mi eşti?” şopteşte; Dar dintr-odată-ncremencste. Ferit, privirea îşi roteşte. Iatacul unde ţi-l, Ludmila? Mâhnită-ntr-una stă copila Culcată-n moi, adânci saltele, Sub mândru-l baldachin cu pene, Covoare şi pufoase perne Lucrate-n ciucuri şi mărgele; Ţesute -n fir, mătăsuri grele, Ca jaru-şi joacă pietre rare; Din auritele candele, Suiau arome-mbătătoare. Destul. Căci aş cerca-n zadar S-arăt acele mândre jocuri: Demult de tot, Şehcrezada Ne-a fost purtat prin aste locuri. Deşi e plin de strălucire, În ăst palat nu-l fericire, Cât e lipsit chiar de iubire.

Fermecătoare, trei surate, În rochi subţiri şi colorate S-au arătat fără cuvânt, Cu-nchinăciuni pân-la pământ. Călcând cu nişte paşi uşori, Veni întâia spre domniţă; Cu degetele de fiori, I-a împletit blonda cosiţă Apoi, cu-o rară iscusinţă, Pălindei frunţi îi puse-n dar Cunună de mărgăritar. Sfielnic, ochii coborând, O alta a trecut la rând; Cu-n sarafan frumos brodat, Ludmilci, sânii i-a-mbrăcat; În străveziu văl aburit, Pe umeri, părul aurit Şi pieptul ce-l sălta grăbit, Cu grijă i-a înfăşurat. Cuprindc-a ei cereşti comori Vălu-n geloasă-mbrăţişare Şi strâng uşoarele-ncălţări A sale gingaşe picioare. A treia sclavă poartă-n mână Un brâu bătut în pietre rare; O alta, nevăzută-ngână Cântări de vis, dosmiordătoare. Dar vai! Nici pietre preţioase, Nici perle, nici mătăsărie, Nici cânturi lâncede-ori voioase, Nu-l toarnă-n suflet bucurie. Oglinda -geaba-l zugrăveşte Mândreţea ei, sub mândre rochii; Plecaţi în jos îşi line ochii Şi tace şi se plictiseşte.

Do bună seamă, toţi acei Ce ştiu în suflet să citească, Demult vor fi aflat şi ei Că orişicare din femei Când plânsu-l gata s-o cuprindă Şi de amar sau din greşeală îşi moaie ochii în batistă În loc să caute-n oglindă, Atunci, chiar fără îndoială Şi fără glumă, ea e tristă.

Şi iar e singură Ludmila. Mai şovăind, mai cu de-a-sila, Se duce-n geamul zăbrelit Şi ochiul ei căta mâhnit Pe-ntinsa şi

posacă zare. Tărâmuri sub zăpezi şi ghiaţă întind pestriţele covoare; În neclintita lor albeaţă, Morocănoase culmi şi stânci îşi dorm tăcerile adânci; Şi nici nu fumegă vreun horn, Nu calcă nimeni prin troiene şi nici al vânătorii corn Nu dă de veste prin poiene. Arar, pe câmpuri şi păduri, Pornind cu lungi şuierături, Dă iama viscolul pe brânci Şi-n pleoapa cerului cărunt, Se leagănă sub albe stânci Golaşul codru, până-n fund.

Ludmila mea înlăcrămată, Sub văl şi-ascunde faţa toată. Vai, ce-o aşteaptă, doamne dragă Spre uşa de argint aleargă, Ce-n cântec s-a deschis uşor; Fecioara noastră, din pridvor S-a pomenit într-o grădină De farmec şi-ncântare plină: Frumoasă, cum nici chiar Armida, Sau Solomon, cel din scriptură, Nici fostul prinţ de Taurida, Mai minunate nu avură: În faţa ei, foşnesc bogate Dumbrăvi, adânc fremătătoare, Alei de palmieri şi laur, înmiresmaţi mirţi se perindă şi cedri-nalţi cu vârfu-n soare, Ori portocalele de aur În ape lucii se oglindă; Al primăverii foc învie Desişuri, dâmburi şi câmpie, Răcoarea lui, de Mai, zefirul Porneşte prin poieni să-şi lase, Privighetoaroa-şi plânge trilul Sub fremătânde crăngi umbroase; Ţâşnesc fântâni diamantine În şipot vesel, către stele; Tăiate-n marmuri şi rubine, Sclipesc statuile sub ele De parcă-s vii. Chiar Fidias, Cel cărui Fcbus i-a fost tată, Invidios ar fi rămas, Scăpându-şi dalta fermecată. Ca jerbe de mărgăritare Se sparg căderile de apă Şi cad în jur, clipocitoare; În valuri mici, prin umbră, scapă Dulci, somnoroasele izvoare, Când şerpuindul drum şi-l sapă. Ca adăposturi de răcoare, Prin pânza verde, se zăresc Ici, colo, chioşcuri luminoase, Vii crăngi de roze rămuroase Pe-aloi parfumu -şi dăruiesc. Ludmila, tot nemângâiată Trecând, în juru-l nu se uită; De bogăţii e săturată, Priveliştca-l părea stătută. Mergea-n neştire mândra fată, Grădinii tainice-l dă roată şi varsă lacrime amare Privind în sus, întunecată, Spre ceruri neîndurătoare. Dar ochii ei s-au limpezit, Pe buze degetul şi-l pune; Puteai să crezi c-a plănuit o uneltire fără nume. În faţa ei, cuprinsă-n stânci, o punte braţele-şi zvârlea Sărind puhoaiele adânci. Pătrunsă de-o tristeţe grea, Tot lăcrămând, fecioara mea Se-apropie de parapet, Priveşte-a apei undă rece Apoi, lovindu-şi pumnii-n piept, În valuri vrea să se înnece. Dar nu s-a azvârlit în apă, Ci şi-a văzut de drum şi treabă.

Dar prea frumoasă mea crăiasă Mereu prin soare alergând, A ostenit şi-şi spuse-n gând Că poate-l vremea şi de

masă! S-a-ntins pe-al ierbii crud covor, Când simte umbra răcoroasă A unui cort, foşnind uşor. Întoarce ochii: ce să vază? O măsa-n faţa ei, bogată, Cu văsărie de cleştare Pe când o harpă fermecată Cânta sub crengi tremurătoare. Fecioara mea privi uimită Şi-n gândul ei, aşa îşi spune: „Departe de iubit.

— Robită, Dece să mai trăiesc pe lume? O, tu, făptură pătimaşă, Când crud şi când mângâietor, De mâna ta cea ucigaşă Nu-mi pasă, că eu ştiu să mor! Nimica nu vreau dela tine: Nici cânt, nici joc, nici mese pline; N-am să mănânc, n-am să ascult, Aici muri-voi, în gradine!" Astfel şi-a spus dar a-nccput Să ia cu poftă din mâncare.

Când fuse gata de plecare, Cort, harfă, masa cea bogată Toate-au pierit. Şi dintrodată S-a-ntins iar liniştea cea mare. Ludmila singură-n grădină, Colindă iar ca pân-acuma, Pe când sub bolta cea senină, Ieşi crăiasa nopţii, luna. Iar cei, uri moi din zări coboară Culcându-se pe culmi şi văi; O prinde somnul pe fecioară Şi-o tainică putere-apoi, Domoală ca zefirul dulce, O saltă prin văzduh uşor, Drept spre castel încet o duce, Apoi o lasă binişor Prin tot vazduhu-nmiresmat, Pe patul ei înlăcrămat. Şi iară cele trei surate În juru-l grabnic vin cu toate Vestmântul cel bogat spre-a-l scoate Ca s-o gătească pentru noapte. Citeai o grea compătimire Mustrând duşmana ei ursită, Din tristă, tulburea privire Şi din tăcerea lor silită. Cu mâini gingaşe-o dezbrăcară Pe somnoroasa mea fecioară; Şi, plină de un farmec dulce, În cămăşuţa ei uşoară, Se pregăteşte să se culce. Cu plecăciuni şi cu oftat,

Tustrele fetele-au plecat Pe-aceiaş uşă cântătoare.
Ce face-acum domniţa, oare?
Ca frunza doar, abia clinteşte,
I-e mâna sloi şi spaima creşte,
Ii fuge somnul de sub pleoapă Şi trează-l e făptura toată.
În beznă ochii şi-l adapă: Doar întuneric, nici o şoaptă!
Şi-aude inima înceată.
Deodată. Cineva şopteşte,
Spre patul ei uşor se-ndreaptă; Domniţă-n perne se piteşte Şi-ntr-adevăr, ce groaznic! Iată Se-aude larmă; şi o clipă,
Un fulger taie bezna nopţii Iar uşa s-a deschis în pripă.
Şi falnici, muri, semeţi cu toţii,
Cu goale săbii strălucind,
Cu ifos, câte doi păşind,

Un şir de-nalţi harapi apare: Pe-o pernă duc o barbă mare Şi-n urma ei, intră solemn,
Măreţ călcând pe prag de lemn,
Mărunt, un cocoşat pitic; De-a lui chilugă scăfârlie (Adăpostită-ntr-o scufie),
Şi barbă albă aparţine.
Taman când se proptea mai bine,
A şi sărit din pat crăiţa Şi, tam-nesam, din cap i-a zmuls Ghebosului pitic, scufiţa,
Săltând spre dânsul pumnul strâns; Şi-atât de tare-a fost răcnit Că şi harapii-au asurzit.
Piticul, biet, era de plâns!
Mai alb ca ea, de groază albă,
Cu mâna la urechi, degrabă A dat să fugă; dar în barbă S-a-mpiedicat, căzând de-a-dura.
• „Ruslan şi Ludmila" Desen de P. Socolocscalea Harapii, cât îi ţinea gura, Ţipând, aleargă şi se-mping Şi-l trag afară cu de-a-sila Din plasa bărbii de paing, Uitându-şi scufa la Ludmila.
Dar cu voinicul ce-o mai fi? Vă amintiţi ciocnirea lui? Orlovschi, cred că tu ai şti Gu-al tău penel, să ne-o mai spui! Sub tremurânda lunii rază, Vitejii s-au bătut de moarte. Mânia singură-l veghează; Zac lăncile, de ei departe, Demult li-s spadele zdrobite, Cu sânge-au zalele stropite Iar scuturile sunt ciobite. Ei s-au încăierat călări; Ţărâna neagră, până-n zări Au ridicat-o harmăsarii.
Ca prinşi în cuie, stau în şele Şi dârji şi ţepeni, adversarii. Cu mâna prinsă de curele Braţu-ncordat; iar ura lor Un foc prin vine le deşartă. Răsuflă des, din piept tresaltă şi-acum se clatină uşor. Cădea-vă unul? Când de-odată, Ruslan îşi iese din ţâţâni: Zmulgând duşmanul de pe cal, Il saltă peste cap, în mâini şi-l zvârle-n valuri, de pe mal. „Să mori, netrebnice duşman!" Mai strigă după el, Ruslan.
Tu, cititorulo-ai ghicit Mai lămurit ca-ntr-a mea stanţă: Era Rogdai. Cel cneaz cumplit, A Chievienilor speranţă 11 Puşchin Opere voi. 1
Şi al Ludmilei sumbru crai.
Pe Nipru, des bătuse malul Ca să-şi întâmpine rivalul; Dar când în fine l-a găsit,
Puterea lui l-a părăsit Şi al Rusiei vrednic fiu S-a fost sfârşit într-un pustiu.

Mersese vestea, pe atunci,
Că ştima apelor adânci La sânu-l rece l-a cuprins,
Şi-n sărutările-l prelungi L-a tras spre fund, în mreje prins;
Bătrânii povestesc la ţânci Că de pe-atuncea, mult timp încă,
De-a-lungul malurilor mari,
Târziu, prin noaptea cea adâncă,
Stafia lui Rogdai trecând,
Pe singuraticii pescari Îi sperie din când în când.
CÂNTUL AL TREILEA O, biete stihuri! Voi într-una De-ai mei prieteni v-aţi ascuns: Dar iată, aţi picat în mâna Invidiei de nepătruns. Şi-acum slugarnicu-l hârgaţ Obscurul critic, m-a certat Dece de-a lui Ruslan mireasă Vorbesc mereu cam într-o doară: Ba uneori, îi spun crăiasă, Ba, alteori, îi spun fecioară? Tu, lectorule, vezi acum Că doar perfidia s-ascunde! Zoilule, ia spune-mi cum Şi ce ţi-aş mai putea răspunde? VNevrednice, cu tine-n parte, Eu ceartă n-am de gând să-mi fac! Ci, mulţumit că am dreptate, Smerit, cu modestie tac. Tu, jertfă plicticoasei nunţi, Doar, tu, Climena, să m-asculţi Plecându-ţi ochii în pământ. Văd lacrima din ei picând Pe versul meu, pătruns de tine; Te-ai şi roşit, ţi-e stins şi glasul, Oftezi. Dar ştiu dece, prea bine! Gelosule, îţi bate ceasul! Ambiţia şi cu Iubirea Făcură planul îndrăzneţ: Pe fruntea-ţi fără strălucire, S-a pus al răzbunării preţ.
Reci, străluceau zori de oţel Pe fruntea munţilor din nord; Zăcea tăcut mândrul castel, Nemulţumit sta Cemomor Lipsit de scufă, în halat şi, plictisit, căsca în pat. Jur împrejurul bărbii sale, Se grămădeau tăcuţi hargaţii Prinzând gingaş să îi ţesale A ei cărunte ondulaţii; Iar spre folos şi frumuseţe, Pe nesfârşitelo-l musteţe Curgea o biblică mireasmă Şi cârlionţii-l prindeau buza. Când, deodată, dete buzna Pe geam, o aripată iasmă; Ca şi-un balaur dă târcoale Sunându-şi paloşa de zale şi-n faţa slugilor buimace, Chiar în Naina se preface: „Confrate spuse te salut Cu prea adâncă preţuire! Eu încă nu te-am cunoscut, Doar faima ta mi-a dat de ştire; Dar, iată, soarta ne uneşte Chiar astăzi, prin acelaş ţel: Un nor pe capul tău pândeşte Şi trebuie să scapi de el; 11
Onoarea mea şi ea atinsă, N-ar îndura să fiu învinsă!"
Îi dă piticul mâna-ntinsă Şi cu-o privire mult vicleană, I-a spus: „Naina minunată, îmi eşti de mare ajutor! Pe-acest Finez ce cată ceartă, Cu orice preţ am să-l dobor, Că-l slab să-mi fio

adversar Când eu am norocoasă soartă; Doar, Cemomor, vestita barbă Nicicând degeaba nu şi-o poartă S-o aivă numai de podoabă. Şi câtă vreme n-au să-mi cadă Zulufii, sub duşmana spadă, N-o fi viteaz cât de pornit, Nici ochi de muritor să vadă Un singur plan de-al meu zdrobit; Ludmila-n veci va fi a mea, Ruslan pândit e de mormânt!" Băbuţa mormăi şi ea, Ursuză: „Piară în pământ!" Trei şuiere a scos apoi, Din talpă de trei ori bătând Şi ca un negru zgripţuroi, Zbură cu norii duşi de vânt.

În straie mult strălucitoare, încurajat de vrăjitoare, Voios îşi spuse Cemomor Să-l pună mândrei la picioare Musteţele şi-al lui amor. Împodobit, deci, cu temei, Porneşte spre odaia ei. Lung şir de încăperi străbate, Ludmila nu-l; dă mai departe, Sub trandafirii din grădină, Pe sub fântâna cristalină, Sub punţi, prin chioşcuri. Nicaire! Pieri domniţa fără ştire! Cine-ar putea să spuie cât S-a văicărit de amărât!

Urlând, în tremur se repede,
Iar pân-la urmă ca turbat Răcnind, tot parcu-a răsturnat: „Voi, robii mei! Încoa veniţi!
Daţi fuga toţi, la repezeală,
Şi pe Ludmila s-o găsiţi!
Daţi zor! Să nu-mi staţi pe tânjeală!
Iar dacă n-o să fiţi de treabă,
Pe toţi vă spânzur de-a mea barbă!"

Drag cititor, îţi spun, de vrei, Unde-a pierit frumoasă fată! Noaptea gândind la soarta ei Plângea, râdea, stătea mirată. De barbă albă i-era frică, Nu însă de bătrânul vraci; Nici nu-l păsa de el. Adică şi haz şi groază, cum să-mpaci? În zori, când soarele răsare, S-a dat Ludmila jos din pat Şi-n treacăt ochii şi-a-ndreptat Spre argintii ogiinde clare, Iar de pe-ai umerilor crini, Strânse-auritele şuviţe Prinzând, cu moleşite mâini Să le-mpletească în cosiţe; Când într-un colţ, din întâmplare, Văzu gătelile zăcând Şi le-ncercă pe fiecare, Cu ochii-n lacrimi înnotând, Dar din cleştarul cel fidel, Nici când oftă, nu-l lua defel. Atuncea, i-a trecut prin gând În aiurita-l reverie, Să-ncerce-a vraciului scufie. Tăcere-n casă şi-n pridvoare, Nici s-o zărească n-are cine. Iar unei tinere fecioare, Ce tichiuţă nu-l stă bine? Şi la găteală cui i-e lene?

Ludmila-şi puse la iuţeală Pe ceafă scufa, pe sprâncene,
Când drept, pe faţă, când pe dos,
Cu sucăleli şi potriveală,

Să vadă cum stă mai frumos.
Dar iată ce minunăţie: S-a şters Ludmila din oglinde!
Iar duce mâna la tichie Şi iat-o iar ca mai-nainte.
Cum o suceşte, iarăşi piere,
O scoate, iar se oglindeşte.
„Ei! Asta zic şi eu plăcere: Necazul nu mă mai pândeşte Şi scap de moşul urâcios!" îşi spune ea cu bucurie.
Şi-a vrăjitorului scufie A pus-o iarăşi, tot pe dos.
Dar eu aş zice că e bine Să mai vedem şi de Ruslan. Spuneţi şi voi: nu e ruşine Să-l părăsim chiar la aman, Lăsându-l baltă toată treaba, Prinşi doar cu scufa şi cu barbă? Când pe Rogdai cu greu l-a-nvins, A străbătut un codru rar; În faţă, câmpu-l sta întins Sub cerul dimineţii, clar. Zvâcnind, Ruslan se şi repede: Un câmp de luptă vechi el vede. Pustiu e totul pân-departe; Ici, colo, oase presărate, Armuri şi tolbe zac pe dealuri, Arme-n rugină, rupte hamuri, Scheletul unei mâini mai strânge O spadă frântă; şi străpunge Prin iarba tânără, alene, Un coif împodobit cu pene În care putrezeşte încă, Un cap, rămas de multă vreme; Răpus în noaptea cea adâncă, Zăcea un uriaş devale Cu calul ce-l purtase-n cârcă. Iar suliţi, lănci, săgeţi şi zale Răzbesc prin jilava ţărână Şi ca o nevăzută mână, Molcuma iederă, prin ele, îşi ţese gingaşe dantele. Nimic, tăcerea fără şoaptă N-o tulbură, nici n-o clinteşte şi soarele, din culmea-l -naltă, Pe câmpul morţii străluceşte.
Privi Ruslan fără cuvinte, Cu ochii trişti, în jurul lui: „O, câmpule, cadavrul cui Te-a presărat cu oseminte? Al cărui cal goni pe tine Şi-n ultim ceas, lovit de fier, Cine-a căzut cu slavă, cine? Ce rugi suişi spre care cer? Câmpie tristă, la ce taci Şi a uitării iarbă-mbraci? De neagră, veşnica uitare, Nici eu nu voi avea scăpare? Poate, cândva, pe-un deal tăcut, întins l-or duce pe Ruslan Şi co? RJa niciunui Baian N-o spune ciuc-a fost, ce-a vrut!”
Dar şi-aminti viteazul meu Că-o bună spadă-l de-un erou şi chiar un rând de zale bune Tot mai avea unde le pune; Fiindcă, luptând cu-al său vrăjmaş, El rămăsese cam golaş. Dădu ocol peste câmpie Printre tufişuri şi prin oase. Prin ruginita fierărie De coifuri şi de săbii roase, Cătându-şi arme pe măsură. Trezise-n vuiet câmpul mut,
Cu dangăt şi pârâitură,
Când a cules un corn şi-un scut, —

Dar n-avea spadă pentru el.
Tot câmpu-n lung şi-n lat străbate Şi vede săbii fel de fel,
Uşoare, prea mici însă, toate,
Căci el era voinic viteaz,
Nu veşted, cum sunt cei de azi.
Şi, fiindcă nu avea co face,
A ridicat de jos o lance, îşi puse zalele pe piept Şi a pornit pe drumul drept.
Pălise rumenul amurg Pe ţărna-ntreagă, adormită; Albastre pâcle-n zări se scurg, Se-nalţă luna aurită, S-a stins şi câmpul. Pe-o cărare, Cu gândul dus, Ruslan goneşte Când, parcă-n ceaţă desluşeşte Un negru dâmb în depărtare Şi parc-aude prin răsuri Nişte adânci sforăituri. Răsuflă dâmbul parcă-l viu; Ruslan se uită grijuliu, Dar liniştit, nimic nu-l pasă. Doar cu urechea lui fricoasă, Tresare negrul bidiviu, Din cap dă-ntr-una, tulburat, Zburlind cu ciudă coama toată. Dar chiar atunci, s-a despuiat Din nouri, luna dintr-odată S-a ridicat scămoasa ceaţă, întregul dâmb s-a luminat: Ruslan văzu minunea-n faţă. Cum să descriu, cu ce cuvinte? O hârcă vie şi măreaţă Îi stă întreagă dinainte, Dormind cu ochii grei de somn şi clătinând un coif enorm A cărui pene, că mari umbre,
Păr, fâlfâind, că vor să umble.
În frumuseţea lui cumplită,
Boltit deasupra stepei sumbre,
Doar de tăceri împrejmuită De nimeni tulburat şi groaznic,
•
Stă al pustiurilor paznic,
Movilă neagră între ceţuri.
Atunci, Ruslan strângând de hăţuri,
Dădu să-l strice somnul tainic.
Tot mai aproape târcoleşte,
Privind cu ochi cercetători,
În dreptul nasului opreşte Şi-l gâdilă cu lancea-n nări; Măreţul cap, cu strâmbătură Şi mutră tare abătută,
Căscând o plictisită gură,
Deschide ochii şi strănută.
De vifor stepa-l străbătută,
Vârtej, ţărâna s-a-nălţat, Iar din sprâncene şi mustaţă Un stol de bufniţe-a zburat. Tăcute crânguri prins-au viaţă, Ecoul strănută şi el, Iar calul, nărăvaş de fel, Nechează şi o ia la goană

încât viteazul meu şi el, Abia i se ţinea de coamă. Un glas a răsunat prin glod: „Hei, unde-alergi, viteaz nărod? Fă calentoarsă, când îţi spun, Că dacă nu, te-nghit acum!” Ruslan sentoarce cu dispreţ, Strunindu-şi harmăsaru-n frâne Şi-l întrebă zâmbind semeţ: „Tu ce vrei dela mine, spune?” Iar capul sentristă de moarte: „Ia uite, dece oaspe-am parte! Ascultă, prea cinstite domn, Acum e noapte, vreau să dorm. S-o ştergi de-aici! Noroc, mulţ-ani!

— Pătruns de vorbe-atât de grele, Vestitul nostru crai Ruslan A şi răspuns, lovit de ele: „Să taci, cap sec de prostovan! Ştiu eu o vorbă înţeleaptă: Puţină minte-n fruntea lată! Când viu, nu viu numa-ntr-o doară şi nu mă fac nici de ocară!"

Atuncea ţeasta, amuţită, Adânc de furii scormonită, Jăratic se aprinse toată, De sânge ochii-l străluceau şi spumă buzele-l făceau Iar aburi da pe beregată, Pe nas şi gură până când, Puternic înspre cneaz răsuflă; Iar calul, ochii închizând, Plecându-şi capul, pieptul umflă, Prin ploaie, beznă şi prin vânt, Cu şovăieli, croindu-şi drum; Cuprins de teamă şi orbit, Goneşte iar-napoi, sleit, Odihnă-n câmp căutând acum. Voinicu-ntoarce înc-odată Dar nici acum nu izbuteşte Şi ţeastă-n urma lui, turbată, Cu hohot îl batjocoreşte: „Ce fugi, viteazule, ce ai? Stai mai domol! Încet! Mai stai! Să nu-ţi frângi gâtul, vezi, mai bine! Şi-nvredniceşte-mă, măcar Cu-o lovitură şi pe mine, Cât călăreşti pe harmăsar!” Bătându-şi astfel joc de el, Voia să-l facă de ruşine. Ruslan tăcut prin preajmă-l trece Tot legănându-şi lancea-n mână; Cu stânga scurt zmuncind de frână, A şi-mplântat oţelul rece În limba hârcii, otrăvită.

Atunci, la fel ca o cascadă,
De sânge gura-l podidită.
Uimit de ciudă şi durere,
Ochi mari căsca, pe cneaz să-l vadă,
Şi palid se făcu-n tăcere.
Vedem şi noi, cum, uneori, înfierbântat, cu capu-n nori,
Într-un moment suprem al scenei Câte-un slujbaş al Melpomenei Ce-aude lumea fluierând, îşi uită rolul şi păleşte,
Gol în privire ca şi-n gând,
În tremur se bălăbăneşte, îşi lasă capul în pământ, Se bâlbâie şi amuţeşte În faţa gloatelor ce-l râd. Acest moment l-a prins din zbor Ruslan şi ameninţător, Cu braţu-n sus se năpusteşte Spre capul prins de tulburare Şi peste faţă-n goana

mare, Cu-a lui mănuşe grea-l loveşte; Răsună stepa cea adâncă şi iarbă-n jur, înrourată, De sânge-n spume plină-l toată; Clintită, marea căpăţână Porni de-a-dura, rostogol, Iar coiful ei de tuci răsună. Pe locul ce rămase gol, O mare spadă strălucea. S-a repezit Ruslan spre ea, O ia în mână, o încearcă, Pe iarba cea de sânge udă, Aleargă cu o poftă crudă: De nas vrea el s-o lase bearcă Pe căpăţână cea turbată. Când să lovească fără milă, Cu spada lui cea grea şi lată, Aude-ncremenit, deodată, Ca o jelanie umilă.

El spadă-n jos domol şi-o lasă,

Mânia mare-l părăseşte,

Necazul chiar a prins să-l scază Şi sufletu-l se potoleşte Cum ghiaţa-n câmpuri se topeşte învinsă de-a nămiezii rază.

«În cap tu minte mi-ai băgat Îi spuse ţeasta, greu oftând Şi braţul tău mi-a arătat Că-n faţa ta, de vină sunt; De-acum, de tine o s-ascult. Te-nduplecă, v inice dragă! De plâns e soa ta mea întreagă. Am fost şi eu viteaz de frunte şi cu duşmanu-n lupte crunte, Nici un egal nu îmi găseam. Prea fericit să fiu, puteam De nu s-ar fi-ntâmplat să-l am Pe frate-meu mai mic, duşman: Vicleanul, răul, Cemomor, Doar el e singur vinovat De câte rele-am îndurat! Ruşinea casei noastre-a fost; Pitic din naştere, bărbos, De mic, de când eram fecior, Privea cu ochiul plin de ură La minunata mea statură şi cu-al lui suflet pizmăreţ Mă duşmănea cu mult dispreţ De când mă ştiu, fusci cam prost Deşi voinic: dar el ce-l drept Pe cât de slut şi rău a fost, Era un diavol de deştept. Şi-mi pare rău, trebui să-ţi spui, Că-n minunata barba lui O forţă e, miraculoasă şi câtă vreme-l e întreagă, De orice-ar fi, lui tot nu-l pasă: De el, nici răul nu se leagă.

Astfel, cândva m-a iscodit Cu glas viclean şi rugător: „Mi-ai fi de mare ajutor!

În negre cărţi, eu am citit Cum că pe-al mării ţărm, departe,

Spre munţi din răsărit, unică,

Se află-n peşteri ferecată 0 spadă; şi de ea mi-e frică!

Şi mai aflai că e păstrată Din vrerea unei crude soarte Şi că de noi fiind aflată —

Ea no-o aduce numai moarte: Mie-o să-mi taie barba toată Şi ţie, capul. Vezi acuma,

Ce bine-ar fi să punem mâna Pe astă sculă blestemată!"
„Ei şi! Ce piedică stă-n drum? —
I-am spus piticului şi-acum Sunt gata lumea s-o străbat!"
Şi mi-am săltat un brad în spate,
Şi-n cârca mea, ca să-mi dea sfat,
Mi-am luat sluţenia de frate.
La drum pornit-am, lung şi greu; Şi mulţumesc lui dumnezeu —
Am tot umblat în voie bună.
Întâi ne merse totul strună: Departe, peste munţi, găsesc Şi blestemată văgăună.
Prin muşchi şi pietre scormonesc,
Şi dau de sabia ascunsă.
Ursita vru, se vede, însă,
A pune vrajbă între noi Şi recunosc nu de pomană: Că ne-am certat care din doi Să aibă spada năzdrăvană?
Strigam eu dar el, mai aprins.
Infine, după lungă ceartă,
O cursă frate-meu mi-a-ntins Şi potolit parcă deodată îmi spune el cu îngâmfare: „Nu cearta ni-l folositoare; Eu zic să facem între noi O înţelegere, mai bine; Să spună soarta: din cei doi,
Cui oare spada se cuvine?
Lipim urechea de ţărână (Doar capul rău la de-astea-l bun!)
Şi-ntâiul sunet cin-l-a prins,
Pe sabie va fi stăpân".
Apoi, pe burtă s-a întins,
Iar eu, de prost, făcui la fel: Mă-ntind, ascult, n-aud nimic; Să-l mint, fac planul, pe pitic,
Nebănuind c-o să mă-nşel.
Tiptil, tâlharul către mine,
Domol săltând pe vârfuri, vine Şi-mi pică-n spate-ncetinel: Iar spada lung a şuierat Şi până să mă domiresc,
Din umeri capul mi-a zburat.
Dar forţele ce-n ea mocnesc,
Al vieţii duh mi l-au păstrat.
Acum, doar bălării mai cresc Pe stârvul meu, rămas departe,
Într-un ţinut uitat de lume,

Şi nici de groapă n-avui parte.
Dar, vezi, piticul rău, anume M-a zmuls din piei şi oase moarte Şi-n astă grea singurătate Străjer m-a pus pe viaţa toată —
Al spadei, azi de tine luată.
Voinice! Soarta e cu tine,
Ia spada şi te du cu bine!
Poate-o să dai în drumul tău,
De vrăjitorul cel mişel.
Iar de-o să te-ntâlneşti cu el,
Zdrobeşte-l, că-l viclean şi rău!
Deabia atuncea, împăcat,
Voi părăsi eu lumea-ntreagă Iar lovitura ce mi-ai dat Recunoştinţa-mi o s-o şteargă!» CÂNTUL AL PATRULEA În zori când mă trezesc alene, Eu slavă domnului pot spune, Că-n liniştita noastră vreme Nu-s vrăjitori prea mulţi pe lume. Iar pe deasupra slavă ţie! Primejdii nu-s la cununie. De uneltiri îngrozitoare, Feriţi sunt soţi şi soţioare. Mai sunt s-o credeţi dela mine! Şi-un alt soi de vrăjitorii: Dulci zâmbete, priviri senine Şi graţii şi cochetării. Demult de tot, prieteni buni, Eu nu le cred. Şi chiar vă spun: Lor nu vă-ncredeţi că-s minciuni! Dar eu vă dau un sfat mai bun şi dacă vă feriţi din vreme De fermecatul lor parfum, În linişte, culcaţi în perne, Puteţi dormi cu toţii tun.
Vrăjitul duh al poeziei, Al tainicelor visuri cânt, Al dragostei şi al reveriei, Prezent în rai ca şi-n mormânt, Păzeşte-a mea zglobie muză, Stăpân şi strajă-l e mereu, Ori credincioasă călăuză. Mă iartă, nordice Orfeu, Că-n povestirea mea hazlie, Urmându-te în zbor şi eu, În lira muzei prea zglobie, Denunţ minciună străvezie.
Voi, dragi prieteni, ştiţi prea bine Că un netrebnic, de demult, Satanei, sufletul din sine Precum şi pruncii şi-a vândut, Iar mai târziu, prin rugi, credinţă, Pomană, post şi pocăinţă,
Cel păcătos de vânzător Află-ntr-un sfânt, apărător.
Ştiţi cum murit-a el şi cum Sfârşir-a lui douăşpie fiice: Ne-au spăimântat chiar pân-acum Acele năluciri unice,
Acele nopţi de taine pline,
Ori chinul celui păcătos,
Acele răzbunări divine,
Sau prea-curatele fecioare Şi diavoleasca încruntare.
Şi noi, plângând, târcoale-am dat Castelului cel crenelat,

Prin nepătrunsa-l zidărie,
Veghind cu suflet tulburat,
Adâncul somn, greaua robie.
Chiar pe Vădim, din când în când II invocam şi-n zori sfioase Călugăriţe cuvioase Către-al părinţilor mormânt Ne-au dus. Dar aste gânduri toate, —
Azi ştim n-au fost adevărate?!
Spre miazăzi pornind în fugă Ratmir, pe calul său cel murg, Gândea că până spre amurg La mândra lui Ruslan s-ajungă. Cădea amurgu-n zări roşcate; Voinicul se uita-n zadar Prin cerurile-ndepărtate: Pustiu e celălalt hotar. Cu aur mai ardea atunci Amurgu-n codrii cei posaci, Ratmir căta prin negre stânci Un adăpost pe sub copaci. Când valea-ntinsă ostrăbate, Un vechi castel pe stânci i-apare, Cu-nalte ziduri crenelate Şi-n unghiuri, negre foişoare. Şi ca o lebădă pe valuri, Văzu cum trece solitară, Pe sub înaltele portaluri În raza serii, o fecioară. Iar pe aceste mute maluri, Adâncu-l cânt răsună doară: „Se lasă noaptea-ncetişor, Din val, vânt rece s-a-nălţat, E vremea, june călător, Să vii în veselu-mi palat!
„E dulce noaptea-n alintări; Plăcută, ziua trece-n zbor, Vino la blândele-mi chemări, 0 vino, june călător!
„La noi sunt fete răpitoare Şi dulce e sărutul lor; Vino la tainica-mi chemare, O, vino june, călător!
„Odată cu a zilei zare, Ţi-om umple cupele, din prag. Vino la paşnica-mi chemare, O, tânăr călător şi drag!
„Se lasă noaptea-ncetişor, Din val, vânt rece s-a-nălţat, E vremea, june călător, Să vii în veselu-mi palat!”
Momindu-l, cântă ea şi-l poartă Pe hanul tânăr spre castel; De cum a fost ajuns în poartă, Dau buzna fetele spre el; II prind cu grai mângâietor, Nu-şi iau de pe voinicul nostru, Fermecătorii ochii lor, Două-l duc calul de căpăstru; Prin multe săli trecu Ratmir 12
Buimac; spre el vin fete-n şir: Penatul coif din cap i-au scos, Iar altă, platoşa de zale Şi spadă, scutul cel prăfos; Va-nlocui o haină moale Greaua-l armură de bătaie. A fost condus tânărul han Apoi, spre sălile de baie; Suiau moi aburi spre tavan, În val, din cadele de-argint, Fântânile, reci braţe-ntind. Se-aşterne un bogat covor; Truditul han pe el se-ntinde, În cercuri aburu-l cuprinde. Plecându-şi dulcii ochi, uşor, Pe jumătate despuiate, Spre el, vin mândrele. Fecioare Şi-n vesel cârd roiesc

cu toate, Ca gingaşe îngrijitoare: Din ele una-l face vânt Cu fragezi ramuri de mesteacăn Şi-a lor mireasmă, în curând Dogoarea băii o înneacă; O alta trupu-l răcoreşte Numa-n parfum de trandafir Şi cu arome îl stropeşte În părul negru, fir cu fir. Ludmila mândră, fermecată, Mi-s-pare c-a şi fost uitată De prea viteazul han-Ratmir. Ştiu doar că pofte dulci îl prind, Zănatici ochii lui aleargă Şi, plini de patimă şi jind, Ar vrea din fete să-şi aleagă.

Ieşi din baie, între ele, Gătit în strai de catifele; Şi-ntre frumoasele fecioare, începe chef şi ospătare. Eu nu-s Flomer; doar al lui cânt Făcut-a să răsune-n veci Ospăţul anticilor greci Şi-al cupelor spumos avânt. Cu lira mi-e mai drag a spune Pe-ale Parnasului cărări, Când văd prin noapte-o goliciune Şi-ale iubirii sărutări! Eu văd castelu-ndepărtat Scăldat sub lună, argintiu, Unde Ratmir, înflăcărat, Cu simţuri tulburi şi aprinse Acum, în somn adânc se-ntinse; Obraji şi frunte-s prinşi de vise Şi-ncinşi de-a focului dogoare,

Iar buzele-l întredeschise Râvnesc în taină-o sărutare; Răsuflă rar şi pătimaş Visând frumoasele fecioare,

Iar peste pieptul lui golaş A tras vărgata-nvelitoare.

Deodată-n liniştea cea mare,

Se crapă uşa; a scâncit Podeaua sub un pas grăbit Pe când sub raza lunii, tare,

Intră o fată. Vis fugar,

Fugi, strânge-ţi larga ta aripă!

Trezeşte-te! Ai noaptea-n dar: De-o pierzi, e scumpă orice clipă!

Fecioara vine lângă pat; Voinicul adormit se-ntinde,

Iar velniţa a lunecat.

Doar puful cald fruntea-l cuprinde; Fecioară-n faţă-l, neclintită,

Nici nu răsuflă, ca o stană,

Sau ca o antică Diană De-al ei păstor îndrăgostită; încet, pe-al tânărului pat.

Genunchiul şi l-a rezemat,

Obrazul lângă el, uşor,

Şi-l lasă, fremătând de dor,

Iar visul gingaş i-l goneşte Şi-n pătimaşele-l dorinţi, 12

De gura lui setos lipeşte Aprinse, buzele-l fierbinţi.

Prieteni, lira-mi feciorească Sub mâna mea a amuţit; Sfielnic, viersul mi-a slăbit Vrând pe Ratmir să-l părăsească. Mai mult să cânt nici nu cutez: Pe-al meu Ruslan vreau să-l veghez, Ruslan, viteazul cel destoinic, Erou şi-n dragoste statornic; De greaua luptă ostenit, La umbra hârcii urieşe, Gusta din somnul cel tihnit. Dar iată-n zori că străluceşte Acuma, cerul limpezit; A zorilor fugară rază În aur scaldă hârca lată. Ruslan se scoală; şi-l nechează Căluţu-n zbor ca o săgeată.

Mereu trec zilele în goană; Cad frunze, lanu-ngălbeneşte, Prin codri, vântul cel de toamnă Pe cântăreţi îi asurzeşte; Grea, negura, la cap de an, Golaşe dealuri îmblăneşte, Aproape-l iarna şi Ruslan Drum îndrăzneţ îşi tot croieşte Spre-ndepărtatul Miazănoapte; Noi piedici zilnic pridideşte: Ba luptă cu duşmani de moarte, Cu urieşi, cu vrăjitoarea, Ba, ca-ntr-un vis, văzu-ntr-o noapte Când albă ceaţa-şi lăsă boarea, Plutind prin crengi ca nişte frunze, Un cârd de iele mult viclene Care, cu zâmbetul pe buze, II ispiteau făcându-l semne. Păzit de soarta-l fără nume, Tot neatins Ruslan rămâne; Dorinţa-ntr-însul dormitează, El nu le vede, nu le-aude, Că-n toată lumea, ori şi unde, Doar pe Ludmila o visează.

Dar, invizibilă oricui, Ferind-o scufa cea măiastră De moş şi de urzeala lui Ce-o fi făcând Ludmila noastră? Tăcută, tristă prin alei, Cu gândul la Ruslan oftând, Său liber frâu visului dând, Adesea spre Chievul ei, Cu inima-n uitare zboară: Tătuc şi fraţi o-mbrăţişează, Prietenele-şi vede iară, Bătrâne doici iar o veghează. Şi-a fost uitat de închisoare! Dar în curând, sărmana fată îşi pierde visurile iar Şi iară-l tristă-nsinguratâ; Căci robii puşi de-acel tâlhar îndrăgostit şi zi şi noapte Tot căutând făr-de hodină Şi prin castel şi prin grădină Pe dulcea prizonieră, ei Fugeau, strigând-o pe alei, Dar nu dădeau de urma ei. Ludmila nu stătea pe loc Ci îşi făcea dintr-asta joc: Scoţând tichia câteodată, Se arăta ca din pământ, În vreo dumbravă minunată Şi le strigă: „Aicea sunt!” Se năpusteau atunci grămadă Dar ea, cu pas neauzit, Fugea şi n-ajungeau să vadă În care colţ s-o fi pitit. Puteai ghici la orice pas Că urma ei tot a rămas: Ici, aurite fructe rare Piereau din creangă foşnitoare, Dincoace, stropii de izvor Cădeau pe-al ierbii crud covor; Atuncea, toţi ştiau că ea Mănâncă ici, dincoace bea. Iar pe sub cedrii şi mesteacăni, Se-ascunde faţă peste noapte, Dar ca s-adoarmă, tot nu poate, Ci varsă-ntr-una multe lacrămi. Îşi cheamă soţul s-o păzească, Se

chinuie mereu, mai cască şi răzimându-şi uneori De câte-un pom, căpşoru-n zori, încearcă doar să aţipească Cuprinsă de un somn subţire; Când noaptea prinde să-şi resfire Albastre ceţuri, spre cascadă Ludmila vine şi se scaldă: Văzuse chiar şi Cemomor Stropind o nevăzută mână Din unda recelui izvor, Sau clipocind în vreo fântână. De-amar cuprinsă şi de dor, îmi rătăcea prin parcuri fata Dela o noapte pân-la alta. Spre seară, auzeau ades Dulcele-l ghiers şi deseori Găseau prin vr-un boschet mai des Sau coroniţa ei de flori, Sau de prin ierburi i-au cules Aci, eşarfa destrămată, Aci, batista-nlăcrămată.

Zdrobit de patima lui crudă, întunecat de-amar şi ciudă, Piticul hotărî acuma Să puie pe Ludmila mâna; Ca şchiopul faur din Lemnos Cununa lui de soţ primind Din mâna dulcii Afrodite şi-apoi în plasa lui o prinde Spre râsul zeilor, vădind Isprava splendidei Cypride.

În geam ieşise, la răcoare, Domniţa noastră plictisită, Privind poiana înfloritǎ Prin crengile tremurătoare; Atunci un glas strigă spre ea: „Tu mă auzi, iubita mea?” Se uită şi nu-l vine a crede Când pe Ruslan în fată-l vede. Acelaş mers, aceiaş faţă, Mai palid doar, cu ochii-n ceaţă Şi-o rana-l sângeră în coastă. S-a-nfiorat a lui nevastă: „Ruslan! Iubitul meu bărbat!” Spre soţ captiva zboară-n grabă Şi-n lacrimi, tremurând, întreabă: „Tu eşti? Rănit? Ce s-a-ntâmplat?!” Deabia în braţe l-a cuprins şi-ndată a pierit stafia! Ludmila mea în laţ s-a prins: Din cap îi lunecă tichia. Un glas, atuncea, groaznic ţipă; „I-a mea!”. Şi în aceiaş clipă, Bărbosul vraci îi iese-n faţă. Ea-n vaier lung a izbucnit Şi-a leşinat. Ci-un vis vrăjit Pe biata fata-n zbor o-nalţă.

Ce s-a-ntâmplat cu mândra fată? Zbârcitul, slutul Cemomor îşi plimbă mâna lui uscată Po-ale Ludmilei dulci comori. Deodat un corn sunând se-aude Chemându-l chiar pe vrăjitor. De tot năuc, moş Cemomor Tichia-şi lasă pe-a ei frunte. Iar sună cornul, până-n munte! El zboară spre-ntâlnire-n grabă Zvârlind pe umăr alba-l barbă. CÂNTUL AL CINCILEA Ludmila pentru mine-l soare! Mai dragă alta nu mi-e mie. Neîncrezută, simţitoare, Fidelă-n dragoste soţie; E drept că e un pic zglobie, Dar parcă şi mai dragă-mi pare. Ea ştie-n orişice clipită, Să farmece-a noastră fire; Spuneţi-mi cum, asprei Delfire Îi poate fi asemuită?! Ludmilei soarta-l dete darul Să farmece fără cuvinte; Ea mi-este dragă şi m-aprinde Ca focul dintr-o vorbă doar; Pe când şi-n femeieşti veşminte, Cealaltă-mi pare un husar: În

aspră ei înfăţişare, Numai mustăţi şi pinteni n-are! Ferice-l, dar, cel ce spre seară, Într-un cămin ferit, vreodată, Va şti că mândra mea fecioară, Ludmila dragă îl aşteaptă; Precum ferice este iară, Cel ce-a ştiut să-şi ţină firea Şi a fugit dela Delfirea; Deşi mai fericiţi îmi par Cei ce de dânsa n-au habar; Sau judecând mai bine, poate Că asta n-are-nsemnătate!

Dar cine-a trâmbiţat chemând Pe Cemomor, la greu duel, încât stârni şi groază-n el? Ruslan. De furie arzând, A dat de-al vraciului castel. Acum viteazul e sub munte Şi cornul lui de luptă sună Prelung, de parcă-l o furtună, Iar calul -ncepe să frământe Zăpada şi să muşte-n strună. Şi cneazul pe pitic l-aşteaptă Când, peste greaua lui armură, O nevăzută mână-ndreaptă Detunător, o lovitură; Atunci, năuc, Ruslan îl vede Deasupra lui pe dup-un nor, Cu-n buzdugan cum se repede, Plutind, piticul Cemomor. Voinicul nostru cu putere îşi trage spadă, ia avânt, Dar celălalt purtat de vânt, Cât ai clipi, din ochi îi piere, Spre cneaz se-azvârle viforos, Dar nu se aude până jos Decât vârtejul zgomotos. Isteţ, Ruslan s-a tras de o parte, Iar Cemomor fu dat grămadă De-al lui avânt, ce-avea să-l poarte Trântindu-l, leasă, în zăpadă. Ruslan nu scoate un cuvânt. Din şea sărind, îşi face vânt Spre vraci, de barbă îl înhaţă; Iar el, cu-n ultim dram de viaţă, Zburâ cu cneazul sus în nori. Se uită calu-n urma lor; Ruslan de barbă sade prins Şi zboară Cemomor, întins, Departe, peste munţi stâncoşi şi peste codrii-ntunecoşi şi peste marea tulburată. Ruslan a-nţepenit aproape; Se ţine zdravăn, să nu scape De barba ceia necurată. Estimp, de frică să nu crape, Uimit de-a rusului putere, Moş Cemomor mieros în glas şiret viteazului îi cere: „Ascultă, cneazule, te las Că-mi place tinereţea ta, Dar o să pierzi; te voi ierta Şi de ni-asculţi, o să cobor.” „Mişelule! Ce vorbă-l asta? Vreau să pricepi: cu Cemomor Ce-atâta-l chinui nevasta, Ruslan nu stă să se tocmească! Cu spada o să-l pedepsească. Chiar până-n lună dacă zbori, Tot fără barbă o să mori!” Frica-ncepu să-l chinuiască Pe Cemomor; şi-n groaza-l oarbă, Zadarnic scutură din barbă; Ruslan iiu-l lasă şi degrabă Ii zmulge câte-un smoc de fire. Trei zile-au stat în încleştare Pân ce-l rugă de îndurare: „Hai, lasă-mă să-mi viu în fire! Nici să răsuflu nu mai pot, Acum sunt sclavul tău de tot; Deci spune-mi unde să cobor!” „Acum să tremuri, Comomor! Forţei ruseşti să te predai Şi pe Ludmila să mi-o dai!” Smerit, unchiuşul se supune, Spre casă zboară cu

voinicul Şi într-o clipă fu piticul Iar, între munţii fără nume. Ruslan cu-o mână îl apucă Ţinându-l înhăţat de barbă Şi-apoi cu spada de pe hârcă I-o tăie ca pe-un smoc de iarbă. „Tâlhar ce eşti, acuma unde Putere, vrajă ţi se-ascunde?” Pe coifu-nalt, de sânge ude, înnoadă pletele cărunte; Cu şuier, cheamă harmăsarul Ce, nechezând, veni zorit; Sub şea, la spate -ntr-o desagă, Pe vrăjitorul istovit, Viteazul nostru iute-l bagă şi-apoi, de teamă să nu piardă O clipă, către creasta-naltă A muntelui abrupt, dă zor, Zburând cu sufletul uşor Spre fermecatele palate. Flocosul coif zărind departe, (A biruinţei lui dovadă) Harapii, negrii, mulţi, grămadă, Sau roabe albe şi subţiri, Precum năluci gonesc prin umbră Şi se ascund. El singur umblă Prin uriaşele clădiri Chemându-şi draga lui soţie; Dar pe sub bolţile tăcute, Ecoul singur mai învie; Nerăbdător de doruri multe, Deschide-ale grădinii porţi, Aleargă -ntruna, n-o găseşte, Buimac el ochii şi-l roteşte: Boschete, pomi, tac parcă-s morţi. Grădina toată e pustie, Nici spre izvor, nici pe câmpie, Iubita lui nu e niciunde, Urechea nici un zvon n-aude. Un frig de moarto l-a cuprins, În ochi lumina i s-a stins şi gânduri negre îi învie: „Dureri. Robie. Cine ştie? Poate că-n valuri. Într-o clipă.” Astfel de visuri îl străbat. Îşi lasă capu -ndurerat Şi fără voie-l prins de frică; Stă ca o piatră neclintit. I-e gândul beznă, dar so-aprinde O crudă flacără iar chinul Iubirii deznădăjduite, În sânge-l picură veninul. Părea că mândra mult visată I-atinse buzele-nsetate. Şi, scos din fire deodată, În goană parcul tot străbate; Mireasa disperat şi-o cheamă, Movile, stânci cu spada sfarmă, Dărâmă totul, tot zdrobeşte Pomi, chioşcuri, punţi din dulcea luncă,

În valuri toate Ic aruncă Şi-n juru-l, locul se goleşte!
Iar larmă, răcnet, trosnet, toate,
Cu vuiet lung sunt repetate; Răsună spada fermecată,
Pustiu din mândrul parc făcând; Turbat, Ruslan o jertfă-şi cată În dreapta.
— N stânga, cu avânt Văzduhul pustiit despică.
Când, deodată.
— Ntâmplător,
El zmulge de pe-a lui iubită Scufia dela Cemomor.
Pieri şi vraja-ntr-o clipită: Ludmila-l e descoperită!
Nici ochilor nu-l vine-a crede De fericire, când o vede,
Şi adoratei lui fecioare,
Ruslan îi cade la picioare,

O-mbraţişează cu iubire,
Plângând de drag şi fericire,
Dar fata zace-n amorţire: Căci ochi şi buze-l sunt închise Şi-l saltă pieptul în neştire Sub dulci şi tainicele vise.
Ruslan nu face nici un pas,
Şi jalea iarăşi mi-l sfâşie.
Când răsună ştiutul glas Al vraciului din pribegie: „Hai, cneazule nu-ţi pierde firea; Să pleci cu ea pe-acelaş drum! Noi forţe strânge-n piept acum: Nu-ţi trăda cinstea, nici iubirea! Ce-l rău în tunet s-o zdrobi, Se-ntinde iar al păcii ev şi-n strălucitul ei Chiev, Domniţa ta se va trezi De faţă cu bătrânu-l tată, Din somnu-n care-l cufundată!”
La blândul glas, Ruslan învie, îşi ia în braţe-a lui comoară Şi-ncet purtând-o, spre câmpie, Din vârful muntelui coboară.
Într-una cu piticu -n spate, Călare drumul îl străbate Şi pe Ludmila-n braţe-o poartă; Ca-ai primăverii zori, frumoasă, Pc-al lui grumaz ca faţă-şi lasă Zâmbind senină, împăcată. Doar vântul singur împleteşte Cosiţa-l blondă în inele Şi saltă pieptul mândrei mele, Obrazul i se rumeneşte Adesea, ca un trandafir, Că-l amintesc de el, pe rând, Visări şi-al dragostei zefir; Iar buzele-l, fierbinţi şoptind, Il cheamă-n vis şi-l cheamă-n gând. El prinde-n dulcea lui uitare A ei vrăjită răsuflare şi zâmbet, lacrimi, lin suspin şi sânul ei prin somn zvâcnind.
Estimp, din deal prin vale-adâncă, În ziua clară, noaptea neagră, Neîncetat Ruslan aleargă Dar ţinta-l e departe încă. Ea doarme, dar viteazul arde De focul patimii deşarte. Dar, ca etern martir, poţi oare, Nefasta doar să ţi-o păzeşti Şi -ndemnuri mult ispititoare Cum ai putea să-ţi potoleşti Doar prin curate reverii Şi, astfel, fericit să fii?! Eu cred întocmai cum ne spune Un pustnic ce păstră anume Urmaşilor, legenda dreaptă Că.
— Spre-al viteazului renume, E foarte drept ce scrie-n carte: Cât timp nu sunt împărtăşite, Orice plăceri vor fi deşarte; Căci mulţumirea cea deplină E-n doi. Sub crăngile-nverzite În tulburata primăvară, Pe când dormea ca-ntr-o grădină A noastră fragedă fecioară, N-avca vrăjita ei visare Cu-al nostru vis asemănare. De-un luminiş mai ţin eu minte Într-o dumbravă, sub o stâncă, Ţin minte şi de-o seară-adâncă şi somnul Leydei perfide. Sărutul cel dintâi, fierbinte, De patimi plin, cel ce nu minte, Nici n-a trezit-o, dragii mei, Din somnul şi visarea ei. Acum destul, că spun prostii! Căci amintirile de-amor Ce-mi dau

şi chin şi bucurii, În mine vreau să le omor! Şi mi se-ndreaptă grija -ntreaga Spre vraci, Ruslan, crăiasa-l dragă.

Câmpia li se-ntinde-n faţă Cu brazi ici-colo presărată; Departe, dâmbul îşi înalţă Mai neagră, coama lui rotată Pe-un cer senin şi fără pată. Ruslan priveşte: a ghicit Că se apropie de hârcă; Iar calu-n zbor a izbucnit Şi iată ce minunăţie: În timp ce către dânsa urcă, Se uită ţeasta, neclintită şi plete-l sunt pădurea vie, Pe fruntea-l naltă şi boltită, Adânci, secatele orbite Ca plumbul se învineţesc şi groase, buzele-l rânjite Dinţi mari şi ţepeni dezvelesc. Şi peste capul mort jumate, Se abătea supremul ceas; Spre el zbură al meu viteaz Cu dragă-n braţe, vraciu-n spate, Răcnindu-l: „Hârcă, salutare! Şi-a luat pedeapsa trădătorul! II vezi? Ni-l sclav răufăcătorul!” La vorba cneazului, tresare Deodată, capul şi învie Simţind într-însul o tărie; Ca dintr-un somn îşi vine-n fire, Se uită-n preajmă cu uimire. E chiar Ruslan. Nu-l vine-a crede, I Cu ură, fratele-şi revede, Îi urcă în obraji o undă De sânge; glasul i se curmă Iar în privirea-l muribundă Se vede furia din urmă. Turbarea mută-n el se urcă, Din dinţi scrâşneşte ca o fiară Şi către frate-său aruncă Bolborosind o grea ocară. Acuma-l ceasul când sfârşeşte Tot ungu-l chin; ca o văpaie, A frunţii flacără păleşte şi răsuflarea lui greoaie. Ca -ntr-un amurg şi ochii-l mor, Iar cneazul şi cu Cemomor Văd spasmul morţii că-l cuprinde Şi pe obrazul lui se-ntinde. Şi hârca adormi pe veci. Tăcut, Ruslan s-a-ndepărtat; Sudori simţea piticul, reci; Cum stă pe şea atârgăţat, Nici nu răsuflă, nu clinteşte Şi-n limba lui, vrăjitoreşte, Se-nchină ticălosul vraci Unui întreg sobor de draci. Pe-al malurilor povârniş, Pe lâng-un râu lipsit de nume, Sub al pădurilor frunziş Sta aplecat un coperiş Sub ale brazilor cunune. Domol, ca şipotu-n livadă, Doar valul somnoros îi scaldă Tot gardu-n papuri împletit Şi-n jurul lui, în zumzăit, Uşor foşnea o boare caldă. Pe-aici se-ntinde lunca grasă Şi parcă liniştea, adâncă, Dela -nceputul lumii încă, Perdeaua străvezie-şi lasă. E totu-n pacee"nvăluit; Ruslan coboară de pe cal, Acum, când ziua s-a ivit şi pomi şi lunca de pe mal, Scânteie-n ceaţa dimineţii. Mireasă-n iarbă şi-o aşează, Se-ntinde lângă ea, oftează Cuprins de flacăra tristeţii. Când, iată, vede dinainte Vântreaua unei bărci, cuminte şi-aude peste unda moale Cânt pescăresc, plutind la vale. Zvârlind năvodul după peşte Pescarul pe lopeţi plecat, Sub malurile verzi pluteşte Spre un bordei întunecat.

Viteazul cneaz atuncea vede Că luntrea lângă mal coteşte Iar din cocioabă se iveşte O fată; grabnic se repede, Voinică, zveltă, plete-n vânt, Cu ochi senini, zâmbind uşor; Sâni, umeri, dezveliţi îi sunt, E totu-n ea fermecător. Când amândoi s-au întâlnit, Se-ntind pe malul răcoros Iar al odihnei ceas tihnit începe dulce, drăgăstos. Dar spre nespusa lui mirare Voinicul nostru legendar Pe cine recunoaşte, oare, În prea-fericele pescar? Pe gloriosul han-Hazar, Ratmir, ce-l fuse adversar Şi în iubire, ca şi-n război. În aste locuri liniştite, Ratmir nu slavă vru şi nici N-a vrut să fie -ntre voinici El, fruntea. Mândrilor eroi; Ci-n braţele iubitei, moi, Ludmila, ţelul său visat, El pe vecie l-a trădat.

Ruslan se-apropie niţel; Pescarului nu-l vine a crede, Se scoală, zboară către el Scoţând un strigăt când îl vede. Ruslan pe han i-a -mbrăţişat Şi-ntreabă: „Oare văd eu bine? Ce câţi aici, dece-ai lăsat O luptă vrednică de tine Şi armele de glorii pline?” „O, dragul meu! Mi-a fost destul Cu visul gloriei deşarte; De bătălii, ce-aduc doar moarte,

Mi-era tot sufletul sătul; Mai dragi îmi sunt, de vrei să ştii,

Aceste limpezi bucurii; Sfârşind a luptei poftă-ntreagă,

Nu mai sunt sclavul nebuniei Ci-n fericirea căsniciei Uitai de tot, amice dragă,

În paşnicele-mi, clare zile,

De tot, chiar farmecul Ludmilei!" „Mă bucur mult iubite han! Ea e cu mine!” a spus Ruslan.

„Ce-aud? De tine a fost adusă? Acum e-aici domniţa rusă?

 Nu, stai! Mă tem de vreo trădare!

Iubita mea mi-l tare dragă Şi-n fericita mea schimbare,

Răspunderea e-a ei, întreagă; Ea mi-esto a vieţii bucurie,

Căci mi-a redat, ca altădată,

Din risipita mea junie Tihnita dragoste curată.

Zadarnic mi-au făgăduit Chiar mândre zâne, fericirea,

Douăşpie fete m-au dorit,

Dar le-am lăsat; ea mi-e iubirea.

Palatul lor l-am părăsit De sub al parcurilor scut; Glorii, duşmani. S-a mântuit!

Tihnit pescar, necunoscut,

În liniştita-mi fericire,

Mi-e lampa inimii aprinsă De ca, de scumpă mea iubire!"

Frumoasă fată, ascultând Prietenoasa convorbire, Spre han cu dragoste cătând, Oftă, zâmbea din când în când.

Pe mal, Ruslan şi cu pescarul Mult timp au stat vorbind în şoapte, Din suflet deşertând amarul Până târziu spre miez de noapte. S-a-ntunecat şi crâng şi zare; Doar luna şi adânca pace. Sosit-a vremea de plecare; încet, Ruslan velinţa trage Pe-a lui mireasă adormită, Se urcă-n şea, la drum porneşte; - Ratmir, cu vorba amuţită, Pe gânduri dus, îl urmăreşte Şi fericire îi urează, Iubire, glorie în ţară. Dar tinereţea lor cea trează Şi mândrii ani de-odinioară Stârnesc o undă-n ei, amară.

Un singur lucru, doar, mă miră: Dece nu mi-e sortit să cânt Pe nestatornica mea liră, Doar vitejia fără nume Şi (neştiute pe pământ) Iubirea şi prietenia Din vremurile vechi, străbune? Dece, doar tristul adevăr Să-l cânt şi către viitor S-arăt doar vicii, răutate Şi-ale perfidiei cărări Să le-nfierez în cântec, toate?

Demult nu mai râvnea la glorii Al cneazei peţitor nedemn; Retras în pacea -nsingurării, S-a şters Farlaf şi-aşteaptă-un semn Să-l dea Naina. În sfârşit Solemnul ceas a şi sosit; Apare alba vrăjitoare Şi-l spune: „Mă mai ştii tu oare? Cu mine-acum să vii călare!” Se schimbă iasma în pisică Şi prinsă-n şea, se năpusteşte Prin sumbre crânguri, pe-o potică; Şi-n urma ei, Farlaf goneşte.

În ceaţa nopţii, viorie, Adoarme-al câmpului covor, Prin bezne, luna cea zglobie Sălta mereu, din nor în nor, Zvârlind lumina argintie Pe-un dâmb; şi sub al lui picior, Ruslan, cu inima mâhnită, Sta lângă mândra-l adormită.

Prin minte-l, gânduri trec o mie, Tot zboară vise după vise,
13

Iar somnu-ncetişor adie Deasupră-l, cu aripi deschise; Cu tulburi ochi de somn, privea Spre chipul dragei lui fecioare, De toropeală, fruntea grea Lăsându-şi spre-ale ei picioare.

Un vis ciudat îi trece-n gând: Îi pare că a lui iubită Po-adânci prăpăstii spânzurând, Stă palidă şi neclintită. Ludmila dintr-odată piere; În beznă singur a rămas. Ştiut, deodat aude-un glas Strigând cu vaier, prin tăcere. Urmând mireasă-n goana mare, Ruslan străbate bezne-adânci Şi dinainte-l se năzare Ţar-Uladimir, tocmai atunci, Şezând pe o terasă -naltă Şi-n jurul lui, viteji dau roată Ca oaspeţi mulţi, să-l însoţească; Iar între ei, bătrânul tată Stă la o masă ostăşească. La fel de mânios e ţarul Ca-n neuitata zi de nuntă; Toţi tac, nici nu ciocnesc paharul şi nici tăcerea n-o înfruntă, încremenit, nu-l vine-a crede Nici lui Ruslan, de tot ce vede: Rogdai ucis în bătălie El singur, cupa de

aramă Goleşte plin de veselie, Iar pe Ruslan nu-l băga-n seamă. E şi Ratmir, cel tânăr han, Amici, duşmani, atâta lume. Când, iute, pe-ale cobzei strune Răsună cântul lui Baian Ce, plin de măiestrie spune De dor, de lupte şi duşman. Şi iată-l pe Farlaf că pică, Dar cu Ludmila e-mpreună! Bătrânul ţar nu se ridică, Tăcut îşi lasă fruntea-n mână, Boieri şi cneji stau muţi cu toţii Şi-ascund în inimi tulburarea. Şi piere totul; suflul morţii îşi lasă pe Ruslan răcoarea. Sub somnul greu, de plumb, închis, El varsă lacrimi de durere Spunându-şi: „Nu-l decât un vis!” Dă-n chinul lui, n-avu putere Să şteargă tot ce-l e prezis.

Pe munţi, argintul luna-şi cerne, Pe codrii, bezna doar domneşte; Sunt moarte şesuri şi poiene. Doar trădătorul călăreşte.

Dar iată-l, a ajuns în câmp: Şi vede, sub un negru dâmb Dormind Ruslan lângă Ludmila Iar calu-nconjură movilă. Se uită-li jur Farlaf cu frică, Pieri şi vrăjitoarea-n ceţuri; Inima-l bate, tot mai mică, Reci, scapă mâinile din hăţuri şi spada: şi trage binişor Cu gând să-şi spintece rivalul; Nu luptă cată, ci omor. Se-apropie de el. Dar calul Simţind vrăjmaşul, nu se lasă. Nechează, tropotă. Zadarnic! Ruslan, răpus de visul groaznic, Il simte greu cum îl apasă. Îmbărbătat de vrăjitoare, Cu mâna lui cea trădătoare, Farlaf, trei lovituri adânci înfige în Ruslan, pe brânci. Răpind apoi pe-a lui mireasă, Goneşte iute-n depărtare Cu prada lui cea preţioasă.

Răpus, Ruslan, se chinuise La poala muntelui, sub dealuri; Dar timpul zboară. Sânge-n valuri Curgea prin rănile deschise. În zori, cu ochi ceţoşi clipise, Un geamăt greu şi slab scoţând; Anevoios în jur cătând, Lăsase fruntea în pământ Şi neînsufleţit se-ntinse.

CÂNTUL AL ŞASELEA Tu-mi ceri, o gingaşă fecioară, Străvechi legende să mai zic Pe struna mea, aşa-ntr-o doară; Fidelei muze să-l dedic Un ceas din tihna-mi preţioasă. Tu ştii, prietenă duioasă, Că, rupt de cele trecătoare, Prins de-a iubirii desfătare, Uitai de munca-nsingurata Şi-al lirei sunet, din păcate! Vrăjit de al plăcerii dar, De cântec nu mai am habar. Doar tu îmi eşti văzduh şi far Şi-al gloriei îndemn nu-şi are În mine, vreun ecou prea mare! Ascunsul duh al născocirii Şi-al cugetării, m-au lăsat; Robit plăcerii şi iubirii, Doar ele singure-mi dau sfat. Fi-am scris doar ţie, până azi, Fiindcă pe tine te-au vrăjit, Poveşti cu lupte, cu iubit; Ludmila şi cu-al ei viteaz, Doar

în visarea ta trăieşte; Bătrânul ţar, piticul slut, m Ori-vraciul finic, amărât, Pe tine totul te vrăjeşte; Doar tu, frumoasă cititoare, În dulce zâmbet aţipeai Când la palavrele-mi uşoare, De doruri prinsă, ascultai şi uneori, privirea clară Spre cântăreţ o aruncai. Mă hotărăsc şi-acuma iară Să-nccrc cu struna mea uşoară, La glezna ta să mă aşez Şi despre cneaz să-ţi aiurez.

Dar ce spuneam? Unde-l Ruslan? Pe câmpu-ntins zăcea răpus; Nu sângera. Ci doar de sus Îi dă târcoale un hultan. Zac arme, cornu-l amuţit, Penatul coif stă neclintit!

Ii umblă calul prin tot locul Cu capu-n jos, fără trufie şi i-a pierit din ochi tot focul, Nu-şi saltă coama aurie, Ci tot în pas molatic trece Şi-aşteaptă pe Ruslan mereu. Dar cneazu-l prins în visul rece Şi mult timp paloşul lui greu Pe-aicea n-o să mai răsune.

Iar Cemomor? El parc anume Sub şea, în tolbă-a fost uitat; Habar n-având ce s-a-ntâmplat, E somnoros şi bosumflat şi tot Ludmilei, plictisit, Rlesteme-n gândul lui îi spune. Mult timp, nimic n-a auzit, Când, iată, vede ce minune! —-Scăldat în sânge, pe Ruslan Răpus de paloşul duşman. Ludmila nu-l. Mişelu-şi spune Privind pe câmp până departe: „Sunt liber! Am făcut minune!” Dar Cemomor n-avea dreptate.

Farlaf cel brav, în vremea asta, Păzit şi de Naina noastră, Tot spre Chiev, în zare-albastră Se-avântă cu Ludmila-n braţe, Cuprins de teamă şi speranţe; Coteşte Niprul printre coaste Adânci, cu valuri foşnitoare; El vede turlele-aurii Ale cetăţii, către care îşi mână calu-n goana mare; Aude larmă-n suburbii; Poporul tot, ieşit în stradă, Spre cavaler venea grămadă Şi toţi către palat se-ndreaptă Spre a-l vesti pe cneazul tată; Şi-acuma, iată, trădătorul La poarta-nchisă cu zăvorul!

Muncit de presimţiri amare, În acel timp, Vladimir-Soare Stătea-n măreţul lui palat. Boierii-n jur s-au adunat Precum că sfat şi-ndemn să-l fie. Cu bosumflată măreţie, Priveau prin geamuri şi crenelo. Deodată-n faţa porţii grele, Ciudată larmă s-a făcut, Deschisă-l poarta: -n faţa lor Stă un voinic necunoscut. Se scoală toţi cu-n murmur surd Şi uluiţi strigară-n cor: „I-aici Ludmila-n faţa noastră Şi cu Farlaf. se poate asta?!” Brăzdat de jale pe obraz,

Săltă din jeţ bătrânul cneaz Abia târâudu-şi paşii grei, Spre fata lui nefericită Se-apropie, mijlocul ei Cu părintesc braţ să-l cuprindă. Dar nici nu-l simte scumpa-l fată, Ci doarme-ntr-una

fermecată De-acel tâlhar şi toţi spre cneaz Cătau, în tulbure-aşteptare; Atunci, bătrânul spre viteaz Privi, cu mută-ngrijorare. Pe buze degetul şi-a pus Viclean, Farlaf şi-ncet a spus: „Tot doarme, cum dădui de ea Pe la Murom, prin codrii-n ceaţă; Căci duhul rău a vrut s-o-nhaţe. Purtai cu el o luptă grea; De trei ori luna peste noi Avuse timp să se înalţe; învins căzu el în noroi Şi-aduc trofeu domniţă-n braţe. Cine-o s-o scoale din ăst somn? E-a sorţii tainică-ndurare! Eu nu ştiu. Tot ce poate-un om E doar speranţă şi răbdare, A noastră ultimă-alinare”.

În zbor purtându-şi vestea rea, Aleargă zvonul prin cetate. Părea că piaţa clocotea. De mari mulţimi împestriţate; Deschis li-l tuturor portalul şi toţi se zbuciumă, ca. Valul; Acolo, pe un tron înalt, Cu-nvelitoare de brocart, Domniţa zace prinsă-n vrajă. Voinici şi cneji îi stau de strajă, Toţi abătuţi în jurul ei; Ţimbale, goarne, clopoţei, Vuiesc spre ea; bătrânul ţar, Sleit de chin şi de amar,

Carunta-l frunte -nlacramată îşi reazimă de scumpa-l fată; Stă -ngălbenit Farlaf şi mut, De gânduri tainice muncit, Curajul mândru şi-a pierdut Şi tremură neliniştit.

Căzu acum şi neagră noapte, Dar nimeni nu dormea-n cetate; Toţi se-ndesau, cătând a spune Câte ceva, do-aşa minune; Ba chiar şi tânărul bărbat Nevasta şi-o uita în pat. Argintul cornului lunar În faţa zorilor pierise Şi-acum fierbea Chievul iar şi strigăt, zgomot şi chemări, De pretutindeni izbucnise. Iar chievenii fug cu toţii Grămezi, spre porţile cetăţii. Ei văd, în ceaţa dimineţii, Cum corturi peste râu albesc. Ca flăcări, mii de spăngi sclipesc, Pe câmp ţâşniră călăreţii, Cu oaste mare dau năvală Colb mult stârnind în depărtare; Văpăi roşesc, se-aprind în zare: Vai! Pecenegii se răscoală!

Estimp, finezul cel bătrân, Al duhurilor drept stăpân, Sta în pustiul său, departe, Pândind cu inima uşoară, Ca ziua neclintitei soarte, Demult prezisă, să apară.

Departe, după stepe arse Şi munţi sălbatici, prinşi de zare, Lăcaş furtunii zgomotoase, De chiar şi negrei vrăjitoare I-e teamă seara a pătrunde,

Un câmp fermecător se-ntinde; Izvoare două îl cuprind: Şi unul, apă vie poartă Pe pietre, vesel şuşotind; În celălalt e apă moartă.

Tăcut dorm vânturile tari,
Nu suflă nici o răcoreală,

Nu mişcă brazii seculari,
Cerbi, păsări, nici n-au îndrăzneală În toiul verii să s-adapo Din unda tainicelor ape.
Vechi duhuri străjuiesc în ceată Tăcutul mal împădurit.
Când, lângă el, opri deodată,
Al nostru pustnic, în sandale,
Purtând ulcioare, două, goale; S-au deşteptat din somn, atunci,
Vechi duhuri, alergând prin stânci.
În apa încă ne-ncepută,
Pe rând ulcioarele-şi scufundă,
Le umple; -n zare a pierit Şi -ntr-o clipită va ajunge Pe câmpul unde, neclintit,
Zăcea Ruslan, scăldat în sânge.
Cu apa morţii l-a stropit Şi rana crudă-l străluceşte,
Dar trupul tânăr i-a-nflorit; Şi prinde iară de-l stropeşte Cu apă vie pe viteaz.
De forţe noi se simte plin Ruslan; spre cerul cel senin,
Cu ochiul limpede şi treaz Priveşte ca-ntr-o nouă viaţă; Atunci i se perindă-n faţă Trecutul tot, ca un coşmar,
Ludmila unde-l? A plecat?
Se stinge-al inimii fanar.
Când s-a trezit îmbărbătat,
Finezul lui cel plin de har Într-a lui braţe l-a chemat: „Iată-mplinită a ta soartă! Doar bucurii te-or cerceta. Un praznic sângeros aşteaptă Blestem să pice spada ta!: Doar când vă cade pacea dreaptă Pe-al tău Chiev, atunci, a ta lubită ţi s-o arăta. Să-ţi pui inelul ăsta-n deşti Şi-atinge-l de-a Ludmilei frunte; Pieri-vor farmecele crunte, Duşmanii răi o să-l zdrobeşti. Piară ce-l rău: vrăjmaşi, războiş şi fiţi ferice amândoi! Ruslan, adio! Ţine minte: Cred doar că-n viaţa de apoi Să ne vedem de-acu-nainte!” Cu-acoste vorbe a pierit. Voios Ruslan şi plin de zel, La viaţă nouă s-a trezit Şi-nalţă braţul după el. Acuma, zgomotul s-a stins. În şea, Ruslan pe câmpu-ntins Zorea, cu Cemomor, săltând; Iar calul său, cu coamă-n vânt Aleargă-n pas voios şi zdravăn Prin largi poieni şi prin dumbravă.
În vremea asta, ce ruşine Păţi Chievu-ncercuit! Privind spre lanurile pline, Poporul trist şi obidit Şedea pe ziduri şi pe turle Temându-se de vreo năpastă; Prin case, unii prind să urle, Tăcuţi, prin pieţe, toţi adastă. Vladimir fata şi-o păzeşte, Vitejii

cavaleri se-adună, Stau cnejii ceată, împreună şi crunt război se pregăteşte,

S-a luminat. Duşmanii-n valuri Cu zorile-au pornit pe dealuri; Puhoi pe câmpuri dau năvală Chiar către poarta principală; Răsună trâmbiţele toate, În pâlcuri zboară mari oştiri Şi lupta izbucni-n cetate Cu nepoftiţii musafiri. Toţi caii joacă, simt că-l moarte şi săbii se ciocnesc de zale, Ca noru-n şuier vin săgeţi, Potop de sânge-l pâuă-n vale, Când, în galop, vin călăreţi; Stau strânse ostile-ntre ele De parcă-s garduri de nuiele, Aşa stau prinse-n încleştare Şi tot se taie fieşcare: Ici, călăreţul cu-n pedestru, Dincolo, unul pe-un buiestru; Ici, cadeun rus, pică dincoace Un pecenoag. Ici, prind s-atace Un pâlc ce mare larmă face! Colo, aleargă unii-n goană, Baltagul pe-altul îl răstoarnă, Săgeata-ntr-unul nimereşte, Pe altul scutul îl striveşte. Călcau toţi caii ca pe preşuri. Ţinuse lupta până-n noapte, Dar n-au bătut de nici o parte. După mormanele de leşuri, Târziu, soldaţii-au aţipit; Rar, înălţau căzuţi, betegi, Un trist şi jalnic văicărit Sau rugi strigau ruşii viteji.

Se stinge-a nopţii umbră pală, Argintă undă-n val semeaţă; Nehotărâta zi se scoală Spre zările-nvelite-n ceaţă. Pădure, deal se-nseninoază, Dar câmpul tot mai dormitează Şi-adâncă, liniştea-l veghează. Deodată-n tabăra duşmană, Tăcerea fuse întreruptă: Răsună strigătul de luptă, Chievul s-a trezit cu teamă; Cu toţii, risipiţi aleargă Când văd cum, pe câmpia largă, Ca focu-n zale lucitoare, Un minunat voinic călare Zbura, lovind ca o furtună Şi cornul ca un muget sună. Ruslan, ca trăsnetul de tare, Căzu peste păgâni deodată; Cu Cemomor gonea-n spinare Prin oastea lor înspăimântată Lovind şuierătoarea-l spadă, Săltându-şi calul furios şi se rostogoleau grămadă Vrăjmaşe capete, pe jos; Ăst câmp de luptă şi de jale E plin de trupuri sângerate, De morţi, de capete tăiate, Căzute printre lănci şi zale. Trompeta sună triumfală Şi-armatele de slavi călare După Ruslan au dat năvală: Să piară ostile barbare! E spaimă printre pecenegi, Crescuţi din jafuri, făr-de-legi; Ei caii-mprăştiaţi şi-l cheamă, Nici nu fac faţă îndelung, Pe când, scoţând un vaier lung, Din faţa spadei fug, de teamă Ca -n iad ei jertfă să nu cadă; I-a pedepsit ruseasca spadă, Chievul tot e-n veselie. Viteazul zboară pe câmpie, În mână sabia şi-o strânge, Că steaua lancea-l străluceşte, Pătată-l platoşa de sânge; Pe coifu-nalt, barba pluteşte.

El, către-al ţarului palat Zbură pe uliţi zgomotoase, De mari nădejdi înaripat; În jur, poporul de prin case, De bucurie îmbătat, Cu strigături, se îmbulzeşte. Şi-n cneaz, re-nvie o nădejde. Acuma, intră în palat Şi pe Ludmila o găseşte Căzută-n somnul fermecat; De gânduri, Vladimir muncit, Stă lângă ea şi-l vine-a plânge. Prietenii l-au părăsit Setoşi ca să se scalde-n sânge. Ci doar Farlaf, nepăsător De glorie, sta lângă el, Străin de lupte şi amor, Păzind intrarea la castel. Dar pe Ruslan când l-a văzut şi sângole-a -ngheţat în el, Pieri şi glasul lui mişel Şi-l cade în genunchi, tăcut. Acum, trădarea îşi aşteaptă Răsplata cuvenită, dreaptă! Dar amintindu-şi de inel, Vrăjitul dar, închis în el, Ruslan n-aude, nici nu vede, Ci spre Ludmila se repede I-atinge faţa ca pe-o floare, Cu degete tremurătoare. Minune! Prea frumoasă fată Duioşii ochi şi i-a deschis. Cum dintr-o noapte-ndelungată, Iţi pare totul că-l un vis, Simţind un gând nelămurit, Priveşte-n jur, fără cuvinte, Il vede pe-al ei soţ iubit Şi-n braţe grabnic îl cuprinde. Ruslan, aprins, acum re-nvie Şi tot nu-şi vine încă -n fire; Vladimir, plin de bucurie Plângea de dor şi fericire.

Cum să-mi termin poliloghia? Tu, drag prieten, vei ghici! Bătrânu-şi stinse-n piept mânia; Farlaf pe loc mărturisi: În faţa mirilor, plecat, Iertare pentru crimă-şi cere; Ruslan vezi bine! A uitat. Lipsit de magica-l putere, Fu luat piticul în palat. Iar ca o dreaptă sărbătoare, Vladimir-Soare s-a pornit După-ntâmplări atât dc-amare, Cu toţi ai lui, pe chefuit.

Sunt întâmplări din vremi apuse, Legende vechi, din altă lume, Pe care lira mea le spuse Pe şovăielnicele-l strune.

EPILOG Că slobod fiu nepăsător,
Al astei lumi, am proslăvit,
Pe lira mea, încetişor,
Legende vechi, în ceas tihnit.
Cântând uitam orice obide,
Duşmanii, fericirea oarbă Trădarea sprintenei Doride Şi goală proştilor voroabă.

Mă duse gândul peste lumi Într-al închipuirii zbor; Dar nevăzutele furtuni Pe capul meu, s-au strâns în nor!

M-a prins şi ceasul de pe urmă.
Prietenie, paznic drag,
Tu ai veghiat şi în furtună,
La sufletu-mi ades beteag!

De rele m-ai ferit mereu,
Dând pace inimilor toate,
Păstrând al tinereţii zeu,
Nepreţuita libertate!
Uitat de lume şi-al ei dinte,
Străin de-al Nevei sur talaz,
Eu văd acuma dinainte Vârful trufaşului Caucaz.
Privind spre stânca lui cea tare,
Pietroase muchii, culmi semeţe,
Mi-e hrană muta-nfiorare Şi minunata frumuseţe A peisajului barbar; Şi astăzi sufletul mi-e prins De nesfârşite gânduri. Dar Al poeziei foc s-a stins.
Degeaba cântecu-l mai chem.
Trecut-a vremea poeziei,
A dragostei, a bucuriei Ce dase inimii îndemn!
Voi, vise dragi mi-aţi fost răpite!
Şi a cântărilor tihnite Zeiţă —nu-mi mai face semn.
În româneşte de M1R0N RADU PARASCHIVESCU PRIZONIERUL DIN CAUCAZ POVESTE DEDICAŢIE lui N. N. RaevscM Al muzei libere dar, azi,
Zâmbind primeşte-l, drag amici Din lira-mi surghiunită cântarea ţi-o dedic Şi inspiratul meu răgaz.
Când fără vină mă sfârşeam şi făr-de consolare. De pretutindeni auzind doar şoapte mult clevetitoare,
Pe când pumnalul trădător Şi-apăsătorul vis de dor Mă sfâşiau să mă răpună, Eu liniştea atuncea în preajma ta aflam; Simţeam odihnă-n suflet, cu ţine împreună: Se potolea deasuprâ-mi chiar viforu-n furtună, Iar lângă ţărmul paşnic eu zeii îi slăveam.
La ceas de tristă-nsingurare, îngândurata mea cântare Mi-a amintit de Caucaz Ce, cu-nnoratul Beştu1 sihastru maiestos, Domnind cu-a lui cinci piscuri pe satele de jos, îmi fuse mie-un nou Parnas.
Oare-am să-l uit eu piscul de cremene şi steiuri, Izvoarele-l vuinde şi veştedele-l plaiuri,
Ori sterpe, de dogoare ţinuturi, unde-atunci Ne-mpărtăşeam impresii şi-avântul furtunatic, Pe când umblau prin munte războinicii haiduci, Iar geniul inspiraţiei, sălbatic, Sălăşluia-n tăcerile adânci? Poate-ai să afli-aicea amintiri Din zile dragi ce-n suflet ne-au rămas Sau certuri vii, aprinse-

mpotriviri, Sau visuri cunoscute, trecute pătimiri Şi-al duhului meu tainic glas. N-am mers în viaţă-alături: abia-nflorişi cuminte În tihnă când, urmându-ţi eroicul părinte, Tu, fiul lui ales, pe câmp de bătălie Sub norul de vrăjmaşe săgeţi, zbori cu mândrie, înduioşată, ţara în braţe te-a cuprins Ca jertfa cea mai dragă, că pe-a nădejdii floare. Eu, iute-aflai durerea, prigoana m-a atins Jertfit de clevetire şi răzbunări ignare; Ci-n visul libertăţii, eu inima-n răbdare Călindu-mi, vremi mai bune în tihnă aşteptam Iar când de fericirea amicilor aflam, Simţeam şi eu atuncea o dulce alinare.

PARTEA ÎNTIIA Pe praguri, prin aiil2 întinşi, Cerchezii-n voie trândăvesc. Caucazienii neînvinşi De crunte lupte-şi amintesc şi de frumoşii lor căluţi, De aspre desfătări, cumplite; îşi amintesc din ani trecuţi De năvăliri nestăvilite, Despre uzdenii3 prefăcuţi De săbii iuţi, lovind setoase, De-a lor săgeţi ţintite bine, De sate arse şi-n ruine, De negre roabe mângâioase.

210 Li-l vorba lină, curgătoare; Prin noapte luna lin pluteşte Când pică-n faţa lor, călare, Un nou cerchez ce-n laţ zmuceşte Pe-un tânăr prizonier tăcut. „Un rus!” le strigă răpitorul. Şi, cum aude, tot poporul Şo şi repedo îndârjit; La chip desfigurat şi mut Ca un cadavru, neclintit Stă prizonierul împietrit. Duşmanu-n faţă nu-şi zăreşte, N-audo-a lui ameninţare; Deasupră-l moartea se roteşte Suflându-l recea ei duhoare.

Şi multă vreme prizonierul Zăcu în greaua-l apăsare. La prânz doar, când deasupra cerul Lucea cu vesela-l dogoare, În piept al vieţii duh îi bate; Nedesluşit, un geamăt scoate, Sub raza soarelui cea caldă, Nefericitu-ncet tresaltă. Roteşte-n juru-l ochiul stins: Doar munţi văzu, de neatins, Ce peste el suiau grămadă Pereţi înalţi ca de cetăţi, Cuib seminţiei haiduceşti Şi scut cerchezei libertăţi. Ca din coşmar când te trezeşti, înspăimântat şi-a amintit Sărmanul tânăr că-l robit Şi, deodată, la picioare Cum zăngăneau şi-a auzit încinse gleznele cu fiare. Ăst sunet totul, tot i-a spus. Şi-a zis: „Adio libertate!” E sclav. Acum sta-ntins pe spate Pe după sacle4 şi s-aţine În juru-l, gardul de cătine. Cerchezii sunt la câmp nu-l strajă.

Tot satul tace ca-ntr-o vrajă.

Câmpii pustii, se văd în faţă Un verde văl parcă -ntinzând,

Dincoace culmile, la rând,

Doar monotone creste-nalţă; Iar printre ele, singuratic,
Se pierde-un drum în trista zare: Şi pieptul junelui ostatic De-un gând apăsător tresare.
Către Rusia drumul duce, Pe unde-aprinsa lui junie Pornise mândră şi ferice, Aflase prima bucurie şi multe locuri dragi i-au fost; Unde-a aflat şi-o grea durere Şi unde-n, traiul furtunos şi bucurie şi plăcere, Ca şi nădejdea şi-a pierdut, Iar amintirea ce-l rămase Pe urma zilelor frumoase, A încuiat-o-n pieptu-l mut.
În lumea largă întâlnise Şi preţul vieţii-amăgitoare; Aflase la amici trădare Şi în iubiri, absurde vise; Sătul că-l jertfă-ntâmplătoare Deşertăciunii mult scârbite, A duşmăniei ipocrite Sau a bârfelii-n gura mare, Fugind de lume, firii frate, Lăsând al ţării-mume hăt, Zbură pe-un plai îndepărtat, Cu-n vis voios de libertate.
Pe tine, libertate dragă, Te mai căta prin lumea largă. Strunindu-şi firea simţitoare, Răcit de liră şi visare,
El asculta mişcat la cântul Ce duhul tău împărtăşea Şi-n rugi fierbinţi, fidel, pe mândrul Tău idol, îl îmbrăţişa.
S-a mântuit. Nădejdii, ţel Nici nu-l mai află-n lumea mare. Şi tu chiar, ultima-l visare, Eşti azi ascunsă pentru el. E sclav! Pe-o piatră fruntea -nclină, Cu-amurgul sumbru aşteptând Să-apună-a vieţii lui lumină, Setos de umbra din mormânt.
Sub munţi, al zilei astru moare; Departe, se aude larmă; Norodul dela câmp se-ntoarnă Sclipind din coase lucitoare. Lumini prin case au aprins; Domol şi zgomotele toate Se sting; şi-n umbrele din noapte În dulce pace-l satul prins; Sticlea departe un izvor Fugind pe râpele pietroase; Caucazul şi-a-nvelit cu-n nor A sale vârfuri somnoroase. Dar pe sub raza lunii, cine În miezul liniştii depline, Venea încet, păşind cu frică? Trezit e rusul. Dinainte Cu-n lin salut, făr-de cuvinte, Stă o cercheză tinerică. Tăcut se uită la fecioară Gândind: un vis mă minte doară, Joc al simţirii istovite. Şi luminată-abia de lună, Zâmbindu-l blând, cu voie bună, Ea, în genunchi, cu-n braţ uşor, Spre buza lui un vas întinde, Plin de cumâs5 răcoritor.
M El de băut a şi uitat; Sorbea cu suflet însetat Plăcutul glas, de vraja plin Şi-ale fecioarei dulci priviri. Nu-l ştie graiul ei străin; Ci-nduioşata ei privire, Ai feţei aprigi trandafiri Şi glasul dulce la rostire Îi spun: „Trăeşte!” El re-nvie. Duioasei ei porunci supus, îşi strânge ultima tărie, Săltând ia vasul ce-l îmbie Şi-al setei chin acum s-a dus. Apoi încet, pe-aceeaş piatră El fruntea

grea din nou şi-o lasă Dar tot spre tânăra circază Privirea stinsă şi-o îndreaptă. Şi mult, mult timp ea dinainte-l Rămase încă gânditoare, Parcă spre-ai da o alinare Prin mila ei fără cuvinte; Mişcându-şi buzele într-una Parcă voia ceva să-l spună; Mereu oftă şi nu odată Avu privirea-nlăcrămată.

Zi după zi, ca umbra trece. Prin munţi, în lanţuri, lângă ciurdă Tot timpul sclavul şi-l petrece. Răcoarea peşterii, cam udă, I-l adăpost în toi de vară; Când luna cu-al ei corn de-argint Pe mohorâţii munţi străluce, Atunci, pe-adânci poteci păşind Se-arată fata de cerchos Şi prizonierului i-aduce Vin şi cumâs şi-nmiresmaţi Dulci faguri din prisacă luaţi Şi, alb de nea, păsatul des; Cu el, în taină cina-mparte, Gingaş spre el privirea-şi lasă Şi într-o limbă ne-nţeleasâ, Cu gesturile şi-o-mpleteşte; Îi cântă cânturi munteneşte Din Gruzia cea fericită, 6 Şi minţii lui, nepotolită, Străinul grai i-l lămureşte. Curatu-l suflet de fecioară Iubeşte-acum întâia oară Şi fericirea o cunoaşte; Dar el, din tinereasca viaţă Pierduse orişice dulceaţă; Nici să răspundă nu putea, Curatei dragoste, ce ea Deschis i-o dăruia; sau poate, De visul dragostei uitate, Să-şi amintească se temea.

Nici tinereţea brusc nu moare şi nici a ei înflăcărare, Ci bucuria ne-aşteptată o luăm în braţe înc-odată; În timp ce voi, impresii vii, Stârnite-n dragostea dintâi, Voi, farmec din cerescul foc, Voi nu mai reveniţi deloc!

Părea că sclavul fără zare Cu traiul trist se deprindea. Dor şi revoltă arzătoare Adânc în suflet şi-ascundea. Târâş, prin mohorâte stânci, În zorii zilei, pe răcoare, Ţintea priviri iscoditoare Spre creasta munţilor adânci, Căruntă, roză, viorie. Tablou plin de măreţie! Un tron eternelor zăpezi Iţi pare piscul lor golaş Sub ale norilor cirezi; Şi-n cercul lor, un uriaş Care-şi ridică împreună, Mari, doua creştete sihastre, Iar peste ele, o cunună Străluce mândră-n sloi de ghiaţă. Şi, alb sub cerurile-albastre, Elbrusul maiestos se-nalţă. Când, contopit cu surdul vuiet, Vestea furtuna, lung, un tunet De câte ori, sus, peste sat Stătea captivul, nemişcat! Sub dânsul fumega vr-un nor, Suia prin stepă colbu-n zbor Iar cerbul sperios, atunci Un adăpost căta prin stânci. Zburau vulturii de pe steiuri Şi se chemau ţipând, prin ceruri Iar mugete de ciurdă, turmă, Piereau prin vifor fără urmă. Pe văi, deodată, grindini, ploaie Porneau prin fulgere, din nori; Rupând cu vălul din pripor, Clintind eternele pietroaie, Curgeau puhoaiele de zor. Dar sus pe munte,

prizonierul El singur peste nori, cu cerul, Aşteaptă-a soarelui văpaie, Că nu-l atinge nici furtună, Nici trăsnet; şi când el detună Sub talpa lui, neputincios L-ascultă, parcă, bucuros.

Lua seama rusul, mai ales, La minunatul neam cerchez. Muntenilor vrea a le prinde Credinţe, creştere, deprinderi; Îi place viaţa lor cinstită De harţă-or oaspeţi pregătită, Grăbita, sloboda mişcare, Ori pasul sprinten, mâna tare; Privea atent, mult timp ades, Văzând cum agerul cerches Lăţos la cuşmă.

— N burcă neagră,

Prin munte sau prin stepa largă,

Pe-oblânc plecat, îşi ţine-n scară Piciorul încordat vioi Şi-n goană cu sirepul zboară Spre-a se deprinde la război.

Îi plac şi-acele mândre straie Modeste, bune la bătaie.

Cerchezul poartă arme-o droaie Cu care-l mândru şi se-alintă: El are zale, tolbă, flintă Iar spada ieamic fidel Şi-n muncă şi-n răgaz cu el.

Nimic nu-l e prea greu, nicicând Nu zdrăngăne; pe jos, călare,

El tot acelaş aer arc,

Ne-nduplecat şi neînfrânt.

Cazacului negrijuliu,

I-l spaimă; calu-l e avut,

În ciurde munteneşti crescut,

Fidel tovarăş, răbduriu.

În peşteri sau prin iarb-adâncă,

Perfid tâlhar, cu el se-ascunde Şi vr-un drumeţ când vede-n munte,

Spre el, săgeată se aruncă; Se-alego iute lupta lor Prin lovitura lui cea tare,

Pe când drumeţu-n trecătoare E tras pe loc de-arcanu-n zbor.

Sirepu-n goană se aruncă Şi, de curaj aprins, acum îşi taie pe-orişiunde drum: Prin baltă, codru, tufe, stâncă; De sânge lăsa-n urmă-o aţă,

Când fuge prin pustiu, cu tropot; Vuieşte un torent în faţă Şi el se-avântă-n albu-l clocot.

Drumeţul, azvârlit la fund,

Din tulburea lui undă bând,

Burcă ipingea de pâslă caucaziană. (N. trad.) Imploră moartea salvatoare Ce dinainte-l şi apare. Dar calu-n zboru-l de săgeată, Pe malul înspumat îl scoate.

Sau, alteori, se-agaţă leasă De-un trunchi cu cioturi, ce-n furtună Căzuse-n râu; când noaptea-şi lasă Un văl de umbră fără lună, De-acea bătrână rădăcină Şi-n crăngi, cerchezul îşi anină În roată, armele-l temute: Scut, coif şi zale, arc şi burcă Şi-n valurile apei, iute şi dânsul, după trunchi, se-aruncă, Mereu tăcut, neobosit. Vuieşte râu-n noaptea moartă Şi-acum şuvoiul lui îl poartă Pe lângă malul adrrmit De unde, pe gorgane-nalte Cazacii-n suliţe proptiţi Stau cu privirile-aţintiţi Spre cursul apei adumbrite; Şi chiar în preajma lor, ferite Sub beznă plină de capcane, Plutesc şi armele duşmane. Cazace, tu la ce gândeşti? Trecute lupte-ţi aminteşti Sau tabăra din câmpul morţii Când rugi de slăvi spuneau cu toţii, Ostaşii? Sau, la scumpa ţară? E doar o nălucire-amară! De-acum, adio dela voi, Răzeşe sate cu vechi case, Don liniştit şi crunt război şi vouă, fetelor frumoase! Ascuns pe mal duşmanul sade, Din tolbă scoate o săgeată Ce zboară-n sus. Cazacul cade Frânt, pe moghila-nsângerată. Dar când pe vreme rea, ploioasă, Stă în căminul părintesc Cerchezul cu-ai lui toţi, în casă, Pe când tăciunii-n foc mocnesc, Iar de pe calu-l credincios Sărind, întârziat prin munte, Vr-un obosit drumeţ pătrunde Ca lângă foc să stea sfios, Voioasă gazda sare-ndată, Cald salutând pe musafir Şi într-o cană parfumată Ii dă-nviorător cihir7 Sub burcă-n sacla fumegoasă, Drumeţul va dormi tihnit, Plecând în zori dintr-asta casă Ce-atât de bine l-a primit. 8

Iar la Bairamul9 sfânt, înfine, Flăcăii toţi în cete vin Şi jocurile-n şir se ţin: Ba, toţi scoţând din tolbe pline A lor săgeţi înaripate, Pe vulturi îi străpung, din nori; Ba, strânşi pe râpile înalte, Aşteaptă-n şir, nerăbdători Un semn la care toţi coboară De parcă-s cerbi, lovind ţărâna şi şesu-n colb îl înfăşoară Cu tropot galopând într-una.

Dar unor inimi co-s născute Pentru război, nu prea le place într-una, plicticoasa pace şi-adesea jocuri hotărâte Doar sărbătorii-n libertate, De-un joc mai crud sunt tulburate. Ades lucesc cumplite spade Şi-n nebunescul chef voios, Rostogolit vedeai pe jos Şi câte-un cap de sciuv onm cad? Ce-l bucura grozav pe prunci,

Dar prizonierul rus şi-atunci Privea cu-aceeaş nepăsare La sângeroasa desfătare. Iubind întrecerile alt-dată, Setea distrugerii-l ardea. Rob cinstei neînduplecată, Sfârşitu-aproape şi-l vedea; Ne-nfrânt şi rece în duel, întâmpina al morţii plumb. Poate, pe gânduri dus şi el îşi aminteşte de-acel timp Când de amici înconjurat, El petrecea cu zarvă mare. Poate i-e dor de zile care În dragi nădejdi l-au înşelat, Poate privea doar cu mirare Această aspră simplitate Din praznicul şi jocul lor, La datina păstrată, poate, De-acest sălbăticit popor, Ce se oglindă-n cheful lor. Nu ştim, că în tăcere mare Tăinea a inimii bătăi, Iar fruntea, ca şi ochii săi, Nu arătau nici o schimbare; Cerchezii crunţi, văzând mirare De-acest curaj nepăsător, Lui, anii tineri i-au scutit, Dar între ei vorbeau şoptit, Mândrindu-se cu prada lor.

PARTEA A DOUA Munteană fată, avuşi parte De-a vieţii dulce fericire; Privirea ta curată, arde De bucurie şi iubire. Când dragul tău, în miez de noapte, Te-mbrăţişa făr-de cuvânt, Arzând de dor şi voluptate Uitai de tot ce-l pe pământ,

Spunând: „Privirea ta amară, 0 scump captiv, ţi-o fă voioasă,

La pieptul meu tu fruntea-ţi lasă Să uiţi de libertate, ţară.

Prin munţi, cu drag m-ascund cu tine Ce-mi eşti pe suflet împărat!

Lubeşte-mă, că încă uimo Ăşti ochi nu mi i-a sărutat; Spre singuraticul meu pat,

Flăcăul oacheş, niciodată Prin noapte nu s-a furişat; Am faima că-s o aspră fată Frumoasă de ne-nduplecat.

Ştiu soarta care-mi stă la pândă: Şi tatăl şi-un crud frate-al meu Ar vrea pe aur să mă vândă Unui bărbat ce nu-l plac eu,

Dintr-un aul străin de noi; Vreau să-l înduplec pe-amândoi,

De nu pumnalul sau otravă.

Ascunsa-l forţa cea grozavă Ce mă împinge către tine; Că te iubesc, mi-eşti drag, străine,

Vrăjita sufletul din mine."

Ci-n muta lui compătimire, Privea spre pătimaşa fată Atent, cu mintea-mpovărată De-aceste vorbe de iubire. Sta dus pe gânduri. Se strângeau Vechi amintiri de altă dată, Ba chiar şi lacrămi câteodată Din ochi, ca grindina-l curgeau. În piept, ca plumbul îl apasă Tot dorul deznădăjduit. Şi-n faţa fetei, însfârşit, El tot amarul şi-l revarsă: „Tu să mă uiţi! De-amorul tău

înflăcărat, eu demn nu sunt Şi scumpe zile pierzi în vânt; Mai bine cată-ţi alt flăcău.

Iubirea lui va-nlocui Răceala tristei mele firi Şi credincios va preţui Frum-solea, dulcile-ţi priviri Şi-al tău aprins, copilăresc Sărut şi vorbcle-ţi fierbinţi; Eu, fără farmec nici dorinţi,

Răpus de patimi mă sfârşesc.

În mine tu n-ai să găseşti Nimic: ruine doar, cumplite,

Ale furtunii sufleteşti Şi dragostei nefericite.

Deci părăseşte-mă, copilă,

De trista-mi soartă doar, aibi milă!

Prietenă sărmană, oare Dece nu mi-ai ieşit în faţă Pe vremea când puneam speranţă În visurile-ncântătoaro!

E prea târziu! Sunt cumpătat Acum, la orice fericire,

Iar a speranţei nălucire Zburâ; cu totul dezvăţat De voluptăţi, e dragul tău; Iar pentru gingaşa simţire,

De piatră este pieptul său.

Ce greu să-ntinzi doar buze moarte Unui sărut pornit din suflet Şi ochii-n lacrămi, de departe Să îi primeşti cu-n rece zâmbet! Greu inima nesimţitoare Ţi-adoarme-n dulcea-mbrăţişare A unei aprige fecioare, Când ros de-o vană gelozie, Spre alta-ţi zboară gândul ţie!

Când tu, gingaş, încetişor, Sorbi ale mele sărutări Şi ceasuri lungi de desfătări Trec pentru tine calm, în zbor —

Eu îmi înnăbuş plânsul meu Atunci, cu gându-aiurea, trist; Iar dinaintea mea, ca-n vis Văd chipul ce mi-e drag mereu; Il chem şi mă reped spre el; Tăcut, n-aud, nu văd defel,

Ţie lăsându-mă-n neştire,

Şi-acea ascunsă nălucire O-mbrăţişez; eu, pentru ea Plâng prin pustiu, vărsându-mi focul; Cu mine umblă ea-n tot locul Stârnindu-mi o durere grea Într-al meu suflet părăsit.

Mă lasă, dar, cum m-ai găsit Cu greul lanţ prins de picioare Cu-a mele vise-nsingurate, Cu dor şi lacrime amare: La ele, tu nu poţi lua parte. Tot ce ţi-am spus acuma ţie îmi e din suflet mărturie; Să-mi ierţi al sufletului glas Şi mâna dă-mi de bun rămas! Nu mult iubirea femeiască îndură despărţirea rece; I s-ar urî, iubirea trece şi ea din nou o să iubească".

Cu buze-abia întredeschise, Doar susp-na tăcut, codana. Privirea-l se-mpaienjenise Şi, mută, exprima dojană. Pălea ca umbră, tremurând; În mâna celui drag, zăcând, Ea mâna ei cea

rece-şi lasă; Apoi, deodată îşi revarsă întreaga jale-n trist cuvânt: „Ah, rusule, dece, vai mie, Necunoscându-ţi inimioară,

PA3HWE PHCV-HKH

. Prizonierul din Caucaz Fotocopie după manuscris cu desene ale autorului M-ani dăruit eu pe vecie!

Puţine zile sunt, senine De când a odihnit fecioară La pieptul tău, uitând de sine; I-a fost se vede, scris de soarte Ca lângă el, doar de puţine,

Nopţi fericite, s-aive parte!

Oare cândva au să mai vie?

Sau n-am să Io mai văd de fel?

Tu, rusule, puteai să-nşeli Nepriceputa mea junie,

De-ai fi tăcut măcar din milă,

Prin dulce prefăcătorie; Ţi-aş fi-ndulcit ursită, ţie, Cu-o grijă gingaşa, umilă; Şi-odihna i-o vegheam geloasă, Dacă-mi dormea iubitul dus; N-ai vrut. Dar cine-l, nu mi-ai spus, A ta prietenă frumoasă? Tu o iubeşti? Şi ea, pe tine? Pricep şi-a tale chinuri toate. Şi tu să-mi ierţi aste suspine Iar de-a mea jale, joc nu-ţi bate!"

Tăcu. Oftări şi plânset frânt Apasă pieptul bietei fete. Doar buzele-l, fără cuvânt, Mai murmurau mustrări încete. Şi în neştire -mbrăţişând Genunchii lui, deabia putea Să-şi tragă sufletul din ea. Blând ridicând-o pe fecioară, El îi vorbi cu dulce grai: „Şi mie soarta-mi fu amară Şi chinul inimii-ndurai. Ne-mpărtăşit e-amorul meu, Singur iubii şi suferii; Ca torţă-n fum m-oi stinge eu, Pierdut prin culmile pustii. Străin de ţărmul ce mi i drag, 15 Puşehln Op «re voi. IAici va fi mormântul meu şi pe scheletul meu pribeag Va rugini şi lanţul greu."

Păleau nocturnele-astre vii; Prindeau şi munţii să se vadă Masivi, prin zări mai străvezii, Strălucitori cu-a lor zăpadă; Plecându-şi ochii în pământ, S-au despărţit fără cuvânt.

De-atuncea, tristul prizonier, Pe lângă sat, tot singur cuc Umbla. Pe arzătorul cer, Alţi zori o altă zi aduc; Se duce noapte după noapte; El tinde-n van spre libertate; Prin tufe-o ciută de ţâşneşte Ori trece ţapu-n goana mare, El, tresărind, sunând din fiare, Pândea că poate se iveşte Câte-un cazac, nimicitor Nocturn, al satelor cercheze Venit ca vajnic salvator, Pe sclavii prinşi să-l libereze. Chemă. Doar liniştea se-ntinde, Pleznesc doar valuri, furios; Pe om, jivina cum îl simte Dă fugă-n codru-ntunecos.

Cândva, strigări de bătălie Aude rusu-n taunţi şi larmă Şi fugă: „Toţi la herghelie!” Răsună frâiele de-alamă, Burci negre-apar, străluce zale, Fierb înşeuaţii bidivii, Tot satu-l gata de năvală şi-ai luptelor sălbatici fii, Torent, din culmi ţâşnesc călări Spre-ale Cubanului câmpii Să-şi strângă silnicele dări. În sat e pace; dorm la soare Pe lângă sacle, răi duläi. Şi toţi copiii, oacheşi, goi, Zburdau voioşi cu larmă mare; Unchieşii stând cu toţii roată, Torc din lulele vânăt fum; Iar cânturi vechi, de altă dată. Ce le îngână vreo fecioară, Tăcuţi le-ascultă ei acum şi-l junä inima lor, iară.

CÂNTEC CERCHEZ Pe râu vuieşte-un val grăbit. În munte-l noapte liniştită; Cazacul, frânt a aţipit Plecat pe lancea-l oţelită. Stai, cazace, treaz mai bine. Peste râu cecenul vine.

Pe râu cazacul trece-n luntre Trăgându-şi din adânc năvodul. Cazace-ai să te-nneci în unde Precum se-nneacă-n scaldă plodul Pe dogoare-n ape line. Peste râu cecenul vine.

Pe malul apei juruite Ca flori cresc staniţe semeţe; O horă veselă se-ntinde. Fugiţi voi, ruse cântăreţe, Zboară, mândro-n cuib la tine: Peste râu cecenul vine. 15

Aşa cântau. Iar el se-aşează Pe mal; să fugă mai visează; Dar, grele, lanţurile-l strâng, Iar râu-l iute şi adânc. Intunecându-se-ntre timp, Adoarme stepa; stau posace Şi culmile. Fugarul nimb Al lunii, peste satu-n pace Cu albe sacle şi sărace, Lumina palidă-şi desface; Adorm şi cerbii lângă ape Iar ţipătul întârziat Ce-l scot vulturii, a-ncetat; îngână munţii surd, pe-aproape, Al ciurdei tropot depărtat.

Se-aude cineva; apare Şi piere-un văl de fată mare şi, iată, palidă.

— Ntristată, Ea lângă dânsul se arată. Buzele-l cată un cuvânt Şi-l sunt de lacrămi ochii grei; Cu părul negru, val curgând Pe umerii şi pieptul ei. O pilă-n stânga ei străluce, Pumnal de-oţel în dreapta are; Fecioara pare că se duce În taină, la vreo luptă mare.

Ţintind spre el privirea-l clară, „Fugi spune-a munţilor fecioară: Cerchezii n-au să dea de tine. Dă zor, cât noaptea nu se curmă; Ia şi-un pumnal: de laşi vreo urmă Prin bezne n-o s-o vadă nime”.

Luând pilă-n mâini tremurătoare Ea i se pleacă spre picioare: Sub lamă, fierul scârţâi, Din ochi o lacrimă-l ţâşni tar lanţul desfăcut, răsună. „Acum eşti liber spuse ea Fugi!” Dar

privirea ei nebună Al dragostei avânt vădea. Ea pătimea. Iar asprul vânt Cu şuier vălu-l răsucea. „O! Strigă rusul draga mea, Al tău voi fi până-n mormânt. Plecăm din ăst ţinut cumplit şi vii cu mine!” „Niciodată! Dulceaţa vieţii a pierit; Am cunoscut iubirea toată şi bucuria cunoscui, Dar s-adustot, nici urmă nu-l. Cum s-ar putea? Iubeai pe alta! Găseşte-o, ea-ţi va fi iubită; Dece mai sunt îndurerată? Dece sunt oare tot mâhnită? Cu bine! A iubirii slavă Să te-nsoţească-n orice oară. Cu bine, uită-a mea otravă, Dă-mi mâna cea din urmă oară”.

Cerchezei mâinile-ntinzând, Îi dă cu suflet renăscând, Un lung sărut de despărţire Pecetluind a lor iubire. Şi mână-n mână, amărâţi, Au coborât spre ţărm, tăcuţi, Iar rusu-n vuietele-adânci Innoată prin spumosul val; A şi ajuns pe cel-alt mal Acum şi se-agăţă de stânci. Deodată valul pleoscăi Şi-un vaer depărtat răsună. Pe-un ţărm sălbatic el răzbi, Privi-ndărăt. Iar valu-acuma S-a luminat sub alba spumă; Dar tânăra cercheză nu-l Sub munte, nici pe malul lui. Mort totul. Pe-adormite maluri Doar vântul fremăta uşor, Sub lună-n clipocit de valuri Pierea un cerc tremurător.

A priceput. Cu o privire De-adio, mai cuprinse-odată Satul cu-ntreaga-l prejmuire, Câmpia unde, altădată Captiv, el turma şi-o păştea, Ponoare unde-ncet păşea Târâş, verigile trăgând, Izvorul unde poposea Când soarele urcă-n nămiezi Când, sus pe munţi, cei cruzi cerchezi Porneau al libertăţii cânt.

Pe cer, mai rară-l bezna rece, Coboară ziua-n văi deşarte, Vin zorii. Pe poteci, departe, Eliberat, captivul trece. Când pâclă-n faţă-l se desface, Văzu sclipind ruseşti, vechi arme Şi se strigau de pe gorgane Din posturi străjile cazace.

EPILOG Şi astfel, muza mea, ce-l bună Amică, viselor uşoare, Zbură spre-a Asiei hotare Zmulgându-şi pentru-a ei cunună, De prin Caucaz, vreo crudă floare. Plăcându-l simplul strai, purtat De-acele bătăioase ginte, Ades, ea-n noile vestminte În faţa mea s-a arătat; Pe lângă părăsite sate, Prin stânci, stingheră pribegea, Iar când fecioare-nsingurate Cântau vreun cântec ce-l plăcea, —

Şi cu urechea mai trăgea; Dragi i-au fost satele cazace Războinice, cu aprigi fii; Gorganele ce dorm în pace, Nechezul, larmă-n herghelii. Poate zeiţa din stihii, De basme plină, de-amintiri, Va spune-acele povestiri Din Caucazul cel grozav; Va povesti şi de ciocnirea Ce-avu pe timpuri Mstislav10 Când ruşii

şi-au aflat pieirea În depărtate ţări străine, Din care-abia scăpat-a vr-unul Trădaţi când au căzut la sânul Răzbunătoarelor gruzine; Când, simţind crâncenul macei Peste Caucazul cel rebel, Din înălţimi dădu năvală Acvila noastră bicefală; Când peste Terecul cărunt, În bătălii întâiaş dat Detunături au răsunat Şi tobele ruseşti, bătând Dârz fruntea-n luptă ridicând Ţiţianov înflăcărat; De tine, cântul brav viteaz, O, Cotlearovschi o să spună Ce bici ai fost peste Caucaz! Oriunde năvăleai, furtună, Ca neagră ciumă-a ta sosire În triburi aducea pieire. Lăsat-ai spada-fulger; azi Războiul ţie nu-ţi mai place; Cu glorioase răni pe tine Şi tânjitor doar după pace, Iţi guşti odihna în răgaz La umbra calmelor coline. Ia seama: vuietele crunte Din Orient, vin iar spre tine. Apleacă-ţi zăpădita frunte Supus, Caucazule, că vine Din nou, Ermolov spre tine!

Şi amuţi sub paşnici zori Aprinsul strigăt de război. Ruseştii spade-l tot supus. Mândrii Caucazului feciori, Luptând cumplit, pierit-aţi voi l Salvare tot nu va adus Nici sângele vărsat de noi, Nici scut, nici zale fermecate, Nici munţi şi-ai voştri cai-eroi, Nici asprul dor de libertate! La fel ca tribul lui Bătăi, Străbunii şi-o trăda Gaucazul, Războiului uitându-l glasul, Lăsându-şi arcul de război. Spre văgăunile în care V-aţi cuibărit, se va sui Drumeţul, fără-nfricoşare, Iar crunta voastră ispăşire O vor păstra, prin timp trecând. Doar vechi logende-n amintire Şi -ntunecatul lor cuvânt. În româneşte de MIRON RADU PARASCHIVESCU N O T

1) Beştu sau mai corect Beştau munte din Caucaz la 40 verste de localitatea Gheorghievsc. Vestit în istoria noastră.

2) Aii.1 denumirea carese dă satelor la popoarele dinCaucaz.

3) Uzden căpetenie sau cneaz.

4) Saclia colibă.

5) Cumâs se face din lapte de iapă; această băutură este mult întrebuinţată de către toate popoarele dela munte şi cele nomade din Asia. Este destul de plăcută la gust şi socotită foarte sănătoasă.

6) Clima fericită a Gruziei nu compensează acestei minunate ţări toate nenorocirile care s-au abătut veşnic asupra ei. Cântecele gruzine sunt plăcuţe şi cea mai mare parte din ele, melancolice. Ele proslăvesc victoriile repurtate de armatele caucaziene în trecut, moartea eroilor noştri: Bacunin şi Ţiţianov.

În ele se vorbeşte despre trădări, omoruri, uneori despre dragoste şi desfătări.

7) Cihir vin roşu gruzin.

8) Cerchezii, ca şi toate popoarele primitive, sunt caracterizaţi prin ospitalitate. Oaspetele devine pentru ei o persoană sfântă. A-l trăda sau a nu-l apăra se socoteşte ca cea mai mare necinste.

9) Bairam sau Bairan sărbătoare după post. Ramazan postul musulman.

10) Mstislav fiul sf. Vladimir, poreclit Cel viteaz, cneazul feudal al Tmutaracanului (insula Taman). El a luptat împotriva cosogilor (după toate probabilităţile cerchezii de astăzi) şi l-a învins în duel pe prinţul lor, Rededia. „Ist. Stat. Rus". Voi. II întocmită de Puşehin. (N. red. Ruse.) Cel ce omorând, e vesel, cum E cel ce draga-şi întâlneşte.

FRAŢTI HAIDUCI Nu-l stol de corbi ce-aripa-şi sună Pe stârvurile strânse-n clăi; Pe Volga, noaptea, la văpăi, O ceată de voinici se-adună. Ce mutre, straie, seminţii! E-o-mpestriţare nebunească. Din sate, ocne, din chilii, Se strânseră să haiducească! Li-l ţelu-acelaş tuturor. De pravili nici măcar că-l doare. E-acolo cel fugar, ce-n zbor Lăsat-a Donu-n depărtare; Evreul e, cârlionţat şi-al stepei fiu învăpăiat. Calmâcii, fioroşi băschirii, Finezul; fiul moleşirii El veşnicul pribeag ţigan. Desfrâul, sângele.

— Ntr-un clan Barbar, pe toţi îi înfrăţeşte. De-al lor e cel ce-n veci cumplit, Făcând orice, nu se căieşte, Cel care-nfige împietrit În prunc şi-n mumă. Al său cuţit, Cel ce, când pruncii plâng, rânjeşte, Cel ce nu cruţă nicidecum. Acu-l tăcere. Luna, lin Le-aruncă palidă-l lumină. O cupă spumegând de vin Din mână-n mână trece, plină, întinşi pe jilavul pământ, Sunt unii ce-aţipesc oleacă şi vise crunte-ncep să treacă, Frunţi păcătoase - ntunecând. S-omoare noaptea, îşi apleacă Ceilalţi urechea spre-un fârtat. Tăcut-au toţi; ce povesteşte Cel nou venit i-a încleştat. Şi toţi l-ascultă-acum, mutesţe.

«Eram noi doi: eu şi-un frăţân. Ne-am dus printre străini pruncia. Copii fiind, cade să spun, Noi n-am ştiut ce-l bucuria. Dispreţu-amar l-am cunoscut, Nevoii aspre i-eram rude Şi ne rodea, de mici, tăcut, Greu, chinul pizmuirii crude. Nici tu bordei n-aveam orfani şi nici pământ n-aveam, măi frate. Zdrobiţi de griji, trăiam sărmani. Pân-ce sătui de tot şi toate Ne-am înţeles,

fie ce-o fi, Alţi sorţi să încercăm, copii. Tovarăşi ne-am luat, pe cale, Jungherul luciu, bezna grea; Gonirăm bucurii şi jale Şi cugetul, asemenea.

Hei, tinereţe voinicoasă, Ce-l viaţa pe atunci ştiam Când ne râdeam de-a morţii coasă Şi totu-n două împărţeam. Când luna limpede, uşure Pe bolta cerului suia. Porneam la munca noastră groa. Din tainiţele de pădure. Stăm după arbori, aşteptând şi-un popă lefter de s-arată Sau vreun evreu bogat, îndată L-am jumulit! Nu stăm la gând! Şi iarna, când e noapte-afară, Pornim o troică sprinteioară, Cântăm şi-n zbor săltăm săgeţi Pe uriaşii. Adânci nămeţi. Cui i-ar fi ars spre noi să vină? De se năzare vreo lumină De han, o-ntindem glonţ spre han, Batem, chemăm liangioaica-n goană, Bem şi mâncăm tot, făr-un ban. Şi mângâiem câte-o codană.

Şi-apoi? Voinicii prinşi au fost; N-au prea băut multe pahare. Ne-au prins şi fauri după rost Ne-au pus pe amândoi în fiare, În bezna ocnei ne-au zvârlit.

Mai vârstnic cu cinci ani, răbdai Mai mult ca fratele-mi slăbit. În lanţuri, frig şi-n mucegai, Răbdat-am; el s-a ofilit. Suflând din greu, tristeţii pradă. Fără să simtă, făr să vadă, Pe braţu-mi fruntea-l aplecând, El se stingea, spunând mereu: „Oh, du-mă-n codru. Mor, m-afund. Dă-mi apă, apă!”. Iară eu, Să bea îi dăm, dar în zadar. Pornea iar setea să se-ntoarcă. Curgea pe el sudoarea leoarcă, De-un foc amar şi mânios Părea gândirea-l otrăvită. Nu, nu mă mai recunoştea.

M Mereu tovarăşu-şi chema şi-amicu-n fiece clipită. „Und-te-ai ascuns?” spunea, şoptit, În care tainiţi ţi-l bârlogul? Dece-ai fugit şi-acu-s zălogul Acestui iad adânc, cumplit. Nu-l frate-meu acela, oare, Ce din câmpii-n păduri m-a dus? Nu-l el cel ce cumplit şi tare, Cum trebui să ucid mi-a spus? Acum, hoinar e fără mine, Aleargă peste stepe line, În pumni ţinând măciuca grea Şi a uitat de tot, vezi bine, Tovarăşu-l şi soarta să". Alt-dată-n el se aprindeau, A-cugetului cazne-amare. Năluci se buluceau din zare Cu ghiarele amenin ţând. Ii re-nvia într-una-n gând Moşneagu-acela, ce-ntr-o noapte, L-înjunghiaserăm; arzând, Acoperindu-şi ochii.

— N şoapte, Frăţânul mă ruga, spunând: „Te-ndure lacrimile-l, frate! Nu-l omorî: moşneag e doar. Strigarea-l stinsă mă-ngrozeşte, Dă-l drumu; -n el nu mai sclipeşte Un strop de sânge cald măcar. De păru-l alb nu-ţi râde, frate, Nu-l chinui.

Prin ruga-l, poate, Ni-l va-mblânzi pe cel de sus." Luptând cu-o groază de nespus, Il ascultam: să-l mângâi plânsul Cercam şi spaimele din dânsul. Vedea doar morţi în dans săltând. Veniţi la el din codru-afund. Ba le-auzea şoptitul groaznic, Ba trap de potere năpraznic, Ii scăpară privirea crunt. Măciuca-l stau a sale plete.

Pal, tremura ca frunză-n vânt.

I se părea că-n faţă-l vede În pieţe oamenii-adunaţi Şi-apoi, îngrozitor, alaiul,

Şi cnutul, gâzii ne-nduraţi.

Făr-de simţiri, pierzându-şi graiul.

La pieptu-mi fratele cădea.

Şlam zile, nopţi, de veghe stană —

Odihnă? Nu ştiam de ea.

Noi n-am pus geană peste geană.

Dar tinereţea birui: Se puse frate-miu-n picioare, Trecură-a bolii grozăvii Şi caznele-nfricoşătoare. Am înviat. Mai îndârjit Spre ce-a fost ieri tânjeam, măi frate. La codru şi la libertate Visam, la câmpul însorit. Uram la fel ziua intrată Prin gratii, bezna-nfricoşată, Străji, lanţurile-n zomăit şi-al păsării mut fâlfâit.

Legaţi în lanţuri şi-n cătuşi, Odat pe uliţi, pe la uşi, Strângeam pomeni pentru-nchisoare. Din ochi ne-am înţeles, curat, Să facem faptă din visare. Vuieşte jos un râu turbat, Ne repezim şi, de pe maluri, Zdup! Iată-ne plutind pe valuri. Cu-aceleaşi lanţuri prinşi, plutim Zvâcnind din tălpile-nfrăţite. Zărim un ostrov licărind. Spre el, prin fluviul vuind, Ne îndreptăm. Voci îndârjite S-aud: „Opriţi-l! Prinde-l! Stai!” Şi-nnot vin paznicii călăi. Dar noi am şi atins pământul. Cu-n bolovan lanţul şi-ărmându-l,

Ne dezbrăcăm, zmulgând de zor Zdrenţele şiroind de apă.

Din ochi străjerii nu ne scapă.

Dar noi, pe-ostrov, cutezători,

Stăm şi-aşteptăm. Din cei doi paznici Holbează unul ochii groaznic,

Se-nneacă. Şi-a pierit. Cellalt Trecu de valul cel înalt Şi-n pumn cu arma, neluând În seamă strigătu-mi, coboară Spre văd, dar două pietre-l zboară În cap şi sângele-l curgând Stropeşte apa. Piere. Goi,

Sărim în apă amândoi.

Sta îngrozit urmăritorul.

Înfipserăm pe mal piciorul Şi-n codrul negru am păşit.

Dar chinul fratelui slăbit l-au frânt puterile-nviate Din nou năpasta l-a izbit.

Avea iar vise blestemate,

Trei zile, bietul, n-a vorbit Şi n-aţipi măcar o clipă.

A patra zi, apoi, în pripă,

Trist, mă chemă cu ochi pustii, îmi strânse mâna tare-tare Şi-n ochii-l stinşi se oglindi A morţii faţă-nvingătoare.

Grea mâna-l tremura mereu,

Şi adormi la pieptul meu.

Eu, ceas de ceas simţind cum trece, Stând, frânt, plecat pe trupu-l rece. Tot aşteptam: se va trezi? Vărsai amarnic lacrimi mii. Luai, apoi, lopata mare, O rugă păcătoasă-am spus Şi trupu-n ţărna grea l-am pus. Apoi, la vechea vânătoare Plecai doar eu. Dar anii duşi S-au dus, pe veci de veci răpuşi! Noptatice popasuri, mese şi jafuri crunte, pe alese, S-au dus cu fratele-n mormânt. Mi-l viaţa singură şi cruntă, Nimica nu mă înspăimântă, Nu ştiu ce-l aia să fii blând, Dar cruţ obrajii veşteji: groază Mi-l să ucid bătrâni. Cumplit, Cuţitul meu nu scânteiază Deasupra părului albit. Ţin minte neagră închisoare Şi-n lanţuri, stins, al meu frăţân, Rugând cu-adâncă-nfiorare Să nu-l înjunghiu pe bătrân!» În româneşte de EUGEN JEBELEANU FÂNTÂNA DIN BAHCISARAl Asemeni mie, mulţi au vizitat această fântână, dar unii nu mai sunt iar alţii rătăcesc departe.

S AADl Ghirei, fumând, privea în jos şi fumul, faţa i-o -mpresoară,

Pe lângă hanul fioros Curteni slugarnici s-adunară. E-n linişte palatul azi Curtenii toţi, cu spaimă vie Citeau tristeţă şi mânie Pe-ntunecatul lui obraz. Dar mândrul hău, cu nerăbdare, Făcu un semn şi-n grabă mare. Cu temeneli, ies toţi, duium.

E singur el cu el, acum; Răsuflă liber şi s-adună. Pe fruntea aspră scrie clar Tot zbuciumul ce-n piept îi sună; Precum sunt norii de furtună Răsfrânţi pe-al apelor cleştar. Ce gânduri prins-au să-l frământe? Ce oare mândru-l suflet vrea, Vrea spre Rusia să s-avânte, Să-l dea Lehiei legea să, Vreo răzbunare pregăteşte, Trădări în oastea-l s-au aflat? Vreun neam din munţi l-a -nspăimântat Sau Genua ce unelteşte?

Nu, slava nu-l mai ispiteşte, Trudită-l mâna de oţel; Nu cugetă la lupte, el.

Sau în haremu-l o trădare Ca un tâlhar s-a cuibărit şi vreo cadână -nşelătoare De-un ghiaur s-a îndrăgostit?

Nu, căci soţiile lui blânde, Alungă, dorul, tremurânde; În linişte-nfloresc visând; Din ochi eunucul nu le lasă, Urâtul, fără leac, le-apasă, Trădarea nu le vine-n gând. În cruntă temniţă stingheră Ascunsă-l frumuseţea lor; Între pereţi şi sub zăvor Trăiesc că florile din seră. Trec lunile pustii şi reci, Trec toate verile-n neştire, Ducând cu ele pentru veci Şi tinereţe şi iubire. Ies goale zilele din ghem, Sporind încet monotonia; Stăpână-l lenea prin harem Şi rar luceşte bucuria. Femeile, acest urât, Vrând să şi-l mintă cât-de-cât. Podoabele pe rând le schimbă, încep un joc, vorbesc, se plimbă. Ori printre stropii răcoroşi Ce sar pe-a apelor oglindă Pe sub platanii cei umbroşi, În cete sprintene colindă. Cu ele stă eunucul rău, Să scapi de dânsul nu se poate: Privirea şi auzul său Veghează veşnic peste toate. El ţine-al rânduielii fel, Iar tot ce porunceşte hanul E lege sfântă pentru el; Şi nu respectă atât Coranul Pe cât respectă ce-a spus el. Ferit de-a dragostei căldură, Ca o statuie, el îndură: Dojana, ura, pumnii strânşi, Jignirea, şoapta ca veninul, Dispreţul, ruga, ochii plânşi, Batjocorirea şi suspinul. E la femei cunoscător, Cât de viclene-s ele ştie Şi-n libertate şi-n sclavie. Căci s-a ciocnit cu firea lor De-a-lungul vieţii sale grele: Nici lacrima, nici un suspin, Nu-l pot clinti cât de puţin, El unul, nu mai crede-n ele.

Cu părul lung în vânt trimis, Atunci, când tinerele prinse Se scaldă-n ceas dogoritor Şi valurile curg, prelinse, Pe mândra frumuseţe-a lor, Posacul paznic stă de faţă; Cu ochi nepăsători, de ceaţă, Priveşte despoiatul roi; 16

El noaptea, prin harem, apoi, Păşind încet, cu paşi supuşi, Pe moi covoare, mut şi rece, Se furişează pe la uşi Deîa un pat la altul trece. El somnul soaţelor de han II străjuie, veghind avan şi-ascultă ce foşneşte-n noapte: Suspine, tresăriri şi şoapte, Culege cu nesaţ viclean. Şi vai de-aceea ce şoptit-a Prin somn vreun nume de străin, Sau care ne-nfrânând ispita, A mpărtăşit vreun gând hain.

Dece-l mâhnit Ghirei? Ciubucul încet în mână i s-a stins; Tăcut la uşă stă eunucul Şi-aşteaptă semn, de spaimă prins. Stăpânul, gânditor se scoală Pornind tăcut şi liniştit Să vadă -n pacea lor domoală, Femeile ce le-a iubit.

Ele-l doreau nerăbdătoare Lângă fântâna ţâşnitoare, În ceata veselă şezând Pe moi covoare de mătasă Privind cu inima

voioasă Cum peştii se jucau, săltând, Pe fund de marmoră -nnotând. În tihnă sub al zilei faur, Zvârleau la fund cercei de aur. Iar roabele, foind în jur, Le-aduc şerbet ce dulce este şi -ncep să cânte fără veste, Umplând haremul de murmur,

CÂNTEC TĂTĂRĂSC 1

După durere şi -ntristare, Deschis e cerul sfânt oricui: Ferice-l credinciosul care Văzut-a Meca-n viaţa lui.

Ferice-l cel ce-o fi să moară Pe dunăreanul verde plai; Spre dânsul, lunecând uşoară, Veni-vă huria din rai.

Mai fericit, Zaremă, este Cel ce-n harem te-o desfăta Şi ca pe-o roză din poveste Cu dor te-alintă, draga mea.

Şi ele cântă. Dar pe unde Zarema farmecu-şi ascunde? Vai, tristă cu-o paloare grea, N-aude laudele ea; Ca palmieru-n vânturi crunte S-apleacă tânăra ei frunte; Nimic, nimic nu-l place ei: N-o mai iubeşte-acum, Ghirei.

El te-a uitat! Dar oare cine E mai frumoasă decât tine? În jurul frunţii tu-ţi înnozi Podoaba mândrei tale cozi, În ochii tăi adânci se -mbină Şi întuneric şi lumină. Mai e vreun glas tulburător Ca glasul tău duios şi moale, Sau vreun sărut mai arzător Ca sărutarea gurii tale? Mai poate-un piept de tine plin Să bată pentr-un chip străin? Pentru Ghirei cel crud şi rece Străină-l frumuseţea ta. El fiecare noapte-a sa Ursuz şi singur le petrece De când haremul său a -nchis Prinţesa leahă, chip de vis.

Nu-l mult de când află Măria Aceste ceruri şi robia; Nu-l mult de când frumoasă, ea, În ţara ei mai înflorea; Era a tatălui mândrie Şi-a vieţii sale bucurie. Bătrânu-o lege-avea drept ţel: Să facă voia ei zglobie. Purta numai o grijă el: Ca soarta fiicei dragi să fie Ca cerul primăverii clar; Ca-n sufletu-l plin de simţire Să nu pătrundă vreo mâhnire; Ca după măritişu-l chiar, Cu gând sfios să pomenească De fecioria-l, ca un vis Trăită-n casa-l părintească. Precum o floare s-a deschis: Mlădie, ochii mari albaştri, Luceau adânc ca nişte aştri. Ea darurile ei fireşti Le -mbogăţea; cu-obrajii proaspeţi Şi-o măiestrie ca-n poveşti, Cânta din harpă pentru oaspeţi; Bogaţii mâna i-o râvneau Şi nobilii cu mândră haină După Măria mulţi oflau, Mulţi tineri sufereau în taină. Dar ea, la care toţi cătau, Nu cunoştea iubirea încă; Între amico, în castel, Isca petreceri fel-de-fel, Cu sufletul în pace-adâncă. Nu-l mult de-atunci. Tătarii -n stol, Peste Polonia se varsă, Lăsând în urmă holdă arsă, Prăpăd şi moarte şi pârjol.

De greu războiu stă ţara stoarsa Sub un linţoliu plumburiu; S-au dus petrecerile line, Zac satele de jale pline, Castelu-l mohorât, pustiu, Tăcut e-acum ietacul fetei. În vechiul paraclis, posac, Pe unde adormiţii -n veac Sub steme şi coroane zac, Ua nou mormânt lângă perete-l. Măria-l prinsă, tatăl mort; Castelu-l stăpânit de-o fiară Ce-a pus la jug sărmana ţară, Pustie sub cerescul cort.

Vai, pe prinţesa-o vestejeşte Palatul din Bahcisarai, Robia-n lanţu-l o striveşte. Măria plânge-n zbucium greu, Ghirei o cruţă şi mereu, De lungu-l plâns, de jalea-l trează El nu mai doarme nopţi întregi Şi-ale haremului său legi De dragul ei le uşurează. Posacul paznic parcă nu-l, Pe lângă dânsa se strecoară Şi niciodată mâna lui Pe patul fetei nu coboară; N-au voie ochii lui mişei Să se-aţintească-asupra ei; Ea-l singură în baia mică Cu roaba şi cu-al ei necaz, Chiar hanului îi este frică Să strice tristul ei răgaz; O locuinţă mai retrasă I-au dat după îndemn domnesc; Şi-ai spune că acolo-n casă Stă cineva nepământesc.

Acolo candela veghează Sub maica domnului ceresc Ce suferinţa-l uşurează; Acolo-l stă nădejdea-n piept C-un gând cucernic şi cuminte,

Iar inima-l aduce-aminte,

De-un alt tărâm, mai bun, mai drept.

Acolo plânge ea fierbinte,

Departe-s relele femei; Şi-n timp ce totu-n jurul ei S-afundă-n voluptăţi nebune,

Un colţ scăpat printr-o minune Păstrează-un chivot scump polog; Cum inima, greşelii roabă,

Între desfrâuri drept podoabă Păstrează-un singur sfânt zălog,

Şi-o singură simţire sfântă.

E noapte. Doarme-n văl de umbre Al Tauridei câmp în flori; Prin dafinii în pâlcuri sumbre S-aud cântând privighetori. În cor de stele, luna plină, Aşterne dulce peste văi, Pe culmi, pe codri şi pe căi, O melancolică lumină. Pe uliţi, în Bahcisarai, Cu văluri albe peste feţe, Purtându-şi umbrele răzleţe Din casă-n casă, fără grai, Vreo tătăroaică vezi cum vine Să stea la cislă prin vecine. Palatu-l mut; haremul său învăluit de tihnă, doarme; Tăcerea nici un zgomot rău N-o tulbură. A zilei larmă, S-a stins. Eunucul credincios, Acum e-n pat; dar plin de-alarmă E somnu-l de slujbaş zelos.

El vede doar trădări în noapte,
De asta doarme ca pe jar,
Când nişte paşi, când nişte şoapte.
Când nişte voci i se năzar; Minţit de-auz, din somn tresare Şi tremurând ascultă mut,
Ciulind urechea cu -ncordare.
Ci-n preajmă totul e tăcut; Numai fântânile bat dulce În marmora -nchisorii lor Şi, trandafirii vrând să-l culce Privighetoarea-l numai dor; El stă şi-ascultă ca-n ecou,
Apoi de somn e prins din nou.
Cu ce-ntuneric înseninã Orientul nopţile-l de vis! Şi orele ce line li-s Lor, ce profetului se -nchină! Ce tihnă-n case, prin grădini Cu dafini, trandafiri şi crini şi prin haremuri ferecate şi sub al lunii unduit E totul tainic, liniştit Şi dă imbold la voluptate!
Dorm soaţele. Din patul ei Se scoală una din femei; Cu mâna ei neliniştită Deschide uşa şi grăbită Prin noapte lunecă uşor. În faţa ei prin somn s-agită Un eunuc ce-l păzitor. Ah, pieptul lui e crud şi rece, Tăcutu-l somn e-nşelător! Ea ca un duh pe-alături trece. În drum o uşă; speriată, C-o mână moale, tremurând, Apasă clanţa; lin intrând, Ea stă şi cu uimire cată de spaimă tainic fremătând. O candelă clipind subţire, Un chivot, slaba strălucire Obrazul maicii luminând; Şi crucea simbol de iubire. Gruzină, toate-n pieptul tău, Ceva demult uitat, treziră; De zilele pierdute-n hău, Nedesluşit ele-ţi şoptiră! Prinţesă-n faţa ei dormea; Prin somn pleoapa-l se clintea, Lăsând să iasă, fraged crainic, O lacrimă ca rouă-n zori, Ce-o lumină un zâmbet tainic, Ca raza lunii, nişte flori, De ploaie ude uneori. Părea un înger stând culcată O fiică-a raiului părea Ce lacrimi în harem vărsa Prin somn pentru captiva fată. Zarema, vai, cu tine ce-l? Tristoţa scurmă-n pieptul ei, Se frâng genunchii dela sine, Ea-ngână -n doru-l chinuit: „O, maică.
— Ndură-te de mino!” Cuvântul ei, cu chin rostit, Din somn pe fată a trezit. Prinţesa vede o străină Stând în genunchi, cu gândul dus; Cutremurată şi în şoapte Îi spune, blând săltând-o -n sus. „O, cine eşti? În fapt de noapte Ce cauţi tu?” „La tine eu Scăpare caut; traiul meu, Nădejdea asta mi-o mai lasă. Mult timp trăit-am bucuroasă, Gustând al fericirii bun; Azi totu-l dus, un chin m apasă, Eu pier. Ascultă ce-am să-ţi spun: Eu nu-s de-aici, sunt de departe; Dar zilele trăite-atunci Trecând de bucurii şi munci, În amintirea mea n-au moarte, îmi amintesc de munţi,

de culmi. De reci şuvoaie pe sub ulmi, De brazi, de turmele de noateni, De alte legi, de alte datini; Dar pentru ce, ce soartă rea M-a despărţit de ţara mea, Nu ştiu. Ţin minte numai mareo Şi-un om între vântrele stând, Ţin minte.

Groaza şi-ntristarea Le am în suflet de curând; Netulburată, paşnic, blând, Eu în harem dădui în floare; Fiorii dragostei dintâi Îi aşteptam ascultătoare; Şi doru-mi tainic, în văpăi S-a -ndeplinit. Sătul de lupte, Ghirei s-a -ntors la trai plăcut; Lăsând războaiele -ntrerupte. Haremul iar şi-a revăzut. În faţa lui, noi, încordate, Ne-am rânduit. Cu ochii, el, Pe mine m-a ales din toate; Şi m-a chemat. De-atunci, astfel, Noi am sorbit cu lăcomie Din fericire amândoi; N-a fost nici ceartă, nici mânie Nici un prilej de gelozie, Nici dezbinare între noi. Mărie, tu i-ai stat în faţă. Vai, al său suflet arzător, S-a -nvăluit de-atunci în ceaţă!

Ghirei, cu gândul trădător, N-aude trista mea mustrare I-e silă de simţirea mea Şi pentru mine nu mai are Iubirea ce-n trecut avea. Ştiu, crima asta nu te-apasă, Eu nici o vină nu-ţi găsesc; Ascultă deci: Eu sunt frumoasă; Din tot haremul, socotesc, Că tu-mi eşti doar primejdioasă; Eu pentru patimă trăiesc, Iar tu nu poţi iubi asemeni; Cu farmec rece, tu mereu, Nelinişlea în piept îi semeni! Dă-mi pe Ghirei: el este-al meu; Sărutu-l arde-a mea fiinţă, El mi-a jurat în chip cumplit, Demult şi gând şi-orice dorinţă Ghirei cu mine a-mpărţit; Mă va ucide-a lui trădare. Eu plâng cu lacrime amare, Plecând genunchii-n faţa ta. Te rog, te ştiu nevinovată: Dă-mi pacea, iar s-o pot gusta, Dă-mi pe Ghirei cel dealtădată. Să nu răspunzi, nimic, nimic; E-al meu: orbit e doar de tine. Cu plâns, cu ură, cu suspine, Cum ştii, înloarce-mi-l, îţi zic; Şi jură-mi. (deşi Alcoranul De când robia-mi dete hanul. Să uit credinţa a făcut, Dar mamă-n cruce a crezut), Pe ea să-mi juri, că n-ai să-l iei Că-l laşi Zaremii pe Ghirei. Dar, vezi, să fie jurământ, De nu. Jungherul ţi-l răsplata; Lângă Caucaz născută sunt".

Sfârşind a dispărut. Iar fata. Stă cu privirile-n pământ.

Ea graiul patimii zălude Nu-l înţelege şi-al lui dor.

Dar glasul ei abia-l aude Şi pare înfricoşător.

Ce rugi, ce lacrimi, ce suspine Mai pot s-o scape de ruşine?

Ce-o mai aşteaptă? Anii grei Vor stinge tinereţea ei,

Va fi o biată ţiitoare!

0 doamne! Dac-acest Ghirei,

În depărtata-l închisoare Ar dărui-o sorţii reci; Sau dacă moartea salvatoare I-ar frânge zilele pe veci: Ce fericită-ar fi Măria Din lumea tristă de-ar pleca!

Senina-l viaţă, bucuria,

S-au dus de tot, s-au stins cândva Pe lumea asta ce-ar mai face?

E vremea; pe Măria lor O cer de sus; unde e pace Cu drag o chiamă zâmbitor.

Trec zilele; Măria nu-l. În somn adânc se odihneşte; Iar sufletul, în pacea lui, E-un înger nou ce străluceşte. Dece şi cum ea-l în mormânt? De chinul ce-l dădu robia? De boală oare ea s-a frânt? Dece? Azi nu mai e Măria! Palatul mohorât e gol; Ghirei s-a -ntors la vechea fală: Din nou, tătarii lui în stol, Au dat o crâncenă năvală. Din nou, în sânge până-n gât Prin bătălii el galopează; Dar pieptul lui posomorit O tristă flacără păstrează. În şarje mari, nehotărât, Ades când sabia-şi ridică, Rămâne ţeapăn, împietrit, Priveşte lupta buimăcit, Se face palid că de-o frică, Nu ştiu ce -ngână printre dinţi Şi varsă lacrimi mari fierbinţi.

Haremul nu-l mai vede faţa, El e uitat şi ani se duc; În chin soţiile-şi trec viaţa Sub paza recelui eunuc, îmbătrânind; dar printre ele Gruzina nu mai e; din stânci Străjerii muţi cu braţe grele, Au prăvălit-o-n ape-adânci. Durerea ei fu mântuită Decum prinţesa s-a pierdut: Dar orice vină-ar fi avut, Osânda prea i-a fost cumplită.

Trecând ca un grozav talaz, Peste Rusia şi Caucaz; Lăsând prăpăd şi nimicire; Ghirei în Crâm s-a înturnat. În a Măriei amintire Fântână hanul a durat Într-un ungher mai singuratic, Pe marmur, crucea de pe ea Cu semiluna se -ntâlnea (Simbol al unui gând sălbatic Şi-al neştiinţei purtător) E şi-o inscripţie, pe care N-au şters-o anii -n goana lor. Şi pe străina încrustare, În marmur apa bate blând. Cu picuri reci de lacrimi clare Plângând şi veşnic murmurând Cum plânge-o mamă îndurerată Pe-un fiu ce-n luptă-a fost ucis. Iar fetele citind ce-l scris, Legenda cea de altădată, Fântâna Lacrimilor, ele Acestui monument i-au zis.

Plecai din nord, din locuri vechi Să nu mai duc în chefuri traiul Şi-am cercetat Bahcisaraiul, Palatul adormit, străvechi: Am rătăcit prin coridoare, Pe unde-n chef şi desfătare Tătarul aprig a stătut, După urgii cotropitoare În trândăvie-a petrecut. Se simte vechea desfătare Prin goale săli şi prin grădini, Râd

trandafirii-n joc de ape, Se mişcă viţa lin pe-aproape, Pereţii sunt de aur plini. Văzut-am desele zăbrele, Pe după care, parcă ieri, Femei cu văluri lungi pe ele Plângeau trecute primăveri. În cimitir vegheau platanii. Acolo-s în morminte hanii. Bătrânii stâlpi, plecaţi uşor, Purtând de marmoră cealmale, Despre destinul tuturor Parcă-mi grăiau cu glas agale. Haremul unde-l? Hanii ce-s? Schimbat e totul, triste-s toate! Şi totuşi, plină, cald şi des, Simţeam cum inima mea bate; Mireasma, apele jucând, Mă îndemnau în spre uitare, Făcând să mi se nască-n gând O ne-nţeleasă -nfiorare: Păru, că tainic plutitoare, Trecu prin faţa mea o fată!

Ah, umbra cui văzut-am eu? Icoana cui, cu visul geamăn, Mă urmărea pe-atunci, mereu. Cu o tărie fără seamăn? Văzut-am duhul tău, Mărie? Sau rătăcea în ceas târziu Zarema -n oarbă gelozie Nălucă prin harem pustiu?

Privirea scumpă-mi amintesc Şi frumuseţea-l încă vie; Cu dorul către ea plutesc Şi sufăr dus în pribegie. Destul! Nebune! Fugi de rău. Nu -nvenina a ta mâhnire; Cu visuri sterpe de iubire, Plătit a fost tributul tău. Dă-ţi seama!

— N van ai săruta Cătuşa trainic ferecată Şi dintr-o liră îngâmfată, La ce-ai suna sminteala ta?

Eu cel ce muzelor mă-nchin Uitând de slavă şi iubire Pe ţărmu-ţi vesel şi senin Curând am să mă-ntorc Solghire. Din nou, cuprins de amintiri Voi sta pe-ale Tauridei maluri. Şi argintatele ei valuri Mi s-or răsfrânge în priviri. Vrăjită ţară! Toate-n soare Sunt vii: păduri şi văi subţiri Şi strugurii de chilimbare Şi plopi şi-a codrului răcoare Cu toate pe drumeţ îl prind; Când zorii se răsfrâng molatic Prin munţi, pe drumul ţărmuratic. Aleargă calul sforăind; Şi valuri verzi, legănătoare, Sub Aiu-Dag în stânci izbind, Fremătător sclipesc la soare. În româneşte de GEORGE LESNEA ŢIGANII Ţiganii-n larmă fără frâu Prin Basarabia colindă. Azi fac popas pe-un ţărm de râu Şi corturi vechi pornesc să -ntindă. Voioşi şi liberi umblă toţi, Au paşnic somn sub cer şi boare; Iar printre spiţele de roţi Ce-abia se văd de sub covoare Mijeşte-un foc; ţiganii -n jur Fierb cina lor; pe câmp, deoparte, Pasc caii; după cortul sur, Un urs stă tolănit pe-o parte, E totul viu de proaspăt ce-l şi-n grijă e familiei Să plece -n zori; se pregăteşte. Şi dancii plâng şi râd femei Şi nicovala zăngăneşte. Ci iată, se aşterne iar Tăcerea somnului pe şatră, S-aude -n pacea stepei doar Nechez de cai şi câini ce latră. În noapte orice

foc s-a stins, Tac toate; luna blând veghează Şi din înaltul necuprins Tăcuta şatră-o luminează. 17 Puşchin Opere voi. I Colo -ntr-un cort un moş stă treaz Îi joacă jarul în obraz; Priveşte şesul singuratic Cuprins de aburul noptatic Căci fiica-l pe-acel şes pustiu Se plimbă iar de dor împinsă; Cu libertatea ea-l deprinsă, S-o-ntoarce ea dar e târziu; Curând şi lună o să plece De printre-al norilor şirag. Zemfira nu-l şi nu-l. Şi rece E cina bietului moşneag.

Dar iat-o! După dânsa vine Prin stepă-un tânăr. Cine-o fi? Bătrânul îl priveşte bine. „Tătucă, fata glăsui, Ţi-aduc un oaspe; în pustie Lângă movilă îl aflai -Şi l-am poftit sălaş să-l dai, El vrea ţigan ca noi să fie; E urmărit de legi, rebel, Vom fi prieteni, l-oi ascunde Aleco-l chiamă; gata-l el Să mă urmeze orişiunde."

BĂTRÎNUL n zori Sunt bucuros. Dormi până În acest cort de călători, Sau stai mai mult oricât se poale, Cu tine să împart aş vrea Sălaşul meu şi pânea mea. Te fă cu soarta noastră frate: Săraci, pribegi, dă-n libertate; Iar mâine-n zori, sub cer măreţ, Cu noi într-o căruţă pleacă Ia orice meşteşug de preţ: Fii făurar sau cântăreţ Sau ursul prin cătune-l joacă. -"- „vor; ALECO; -Rămân aici.

ZEMFIRA Va fi al meu.

Au cine-a mi-l goni e-n stare? Dar e târziu. Crai-nou mereu Scoboară, ceaţa cade greu Şi somnul stă să mă doboare.

—

Când zorii umbtele resfiră Bătrânu-l lângă cort: „Sculaţi! Răsare soarele, Zemfiră! Hai, oaspe sus! Plecăm! Lăsaţi Culcuşul lânced ce vă -mbată!" Ţiganii larmă fac duium, Adună corturile -ndată, Căruţele-şi gătesc de drum; Se mişcă totul: Iată-acum Pe câmpuri gloata dă năvala; Măgarii -n coşuri duc ca-n poală Copiii jucăuşi şi goi; Bărbaţi, femei, flăcăi şi fete. Bătrâni şi tineri, zgomot, roi; Strigări şi cântece, prin cete; Şi ursul mormăie greoi Din lanţ sunând. E zvon năvalnic; Pestriţe boarfe, prunci golaşi, Moşnegi în zdrenţe doar rămaşi, Lătrat de câini, cimpoiul jalnic.

— Îndemnuri, scârţuit, cântări. Sărac, sălbatec, totul este Şi-aşa străine-s toate-aceste De noi cei vani în desfătări! Cât de departe pot să fie De viaţa noastră -n trândav zvon Ce-l ca un cântec monoton Al celor care-s în robie! -l7

Mâhnitul tânăr, stând pe loc, Priveşte şesurile goale. Dar pricina tristeţii sale S-o afle n-ar voi deloc. E lângă el Zemfira-l dragă E liber om în lumea-ntreagă şi soarele din necuprins Cu

frumuseţe străluceşte, Dece dar inima-l zvâcneşte? Ce chin în ghiare l-a cuprins?

Pasărea din slăvi nu ştie Grijile şi truda ce-l. Nu-şi durează pe vecie Cu strădanii cuibul ei. Ea pe-un ram îşi face somnul; Iar în zori cu soare nou, Pasărea slăvind pe domnul Cântă cu senin ecou. După dulce primăvară, Trece vara cu călduri, Vine toamna rea, amară, Scuturându-şi norii suri. Oamenii-n tristeţi se scaldă, Pasărea se duce-n zbor, Peste mări, spre-o ţară caldă, Pân la anul viitor.

Ca pasărea ce griji nu are Şi el, pribeag din zare-n zare Un cuib nădejdii nu găsea Străin de toate rămânea. Oricând pornea la întâmplare, Oriunde somnul şi-l dormea; În voia domnului-şi lăsa El, ziua, din ivit de soare. Şi larma vieţii, cât de mare Lui inima nu-l turbura. Dar uneori, cu-a ei răsfăţuri A slavei stea-l chema tăcut Şi vechi huzururi şi ospăţuri Veneau spre dânsul din trecut.

Deasupra-l tunetul ce tună Ades ci fulgerul da zor; Dar sub furtuni şi-n vreme bună El moţăia nepăsător.

Trăia pieptiş cu soarta oarbă,

Sfruntând tăria-l nesupus.

Dar, doamne! Cum a prins să fiarbă De patimi sufletu-l răpus!

Cu ce tumulturi clocotiră Prin pieptu-l istovit jucând!

Demult, pe mult se potoliră?

Aşteaptă, s-or trezi curând.

ZEMFIRA Iubite, să jeleşti îţi vine Ce-ai părăsit cândva pe veci?

ALECO Ce-am părăsit?

ZEMFIRA Pricepi prea bine: Oraşe, oameni, totul, deci.

ALECO La ce-aş jeli? De-ai şti tu chipu-l, De-ai fi în stare să-ţi închipui Robia crudului oraş! Acolo, oamenii grămadă, Nu simt mireasma din livadă. Nici boarea codrului trufaş; Iubirea, visul, le întina. Negoţ cu libertatea fac, La idoli capul îşi închină Cer bani şi lanţul li-l pe plac. Ce-am părăsit? Speranţă vană. Ale trădărilor beţii Osânda ce rostită mi-l, Smintita gloatelor prigoană Ori sclipitoare mârşăvii.

ZEMFIRA Dar sunt acolo mari palate, Covoare -n vii împestriţări, Petreceri, jocuri, desfătări Şi fete-n straie minunate.

ALECO Ce-s larmele orăşeneşti? Când nu-s iubiri nu-l veselie; Iar fetele. Mai mândră eşti Tu-n straie simple, ţigăneşti,

Ca cele-n lux şi-n bogăţie! Rămâi cum eşti rămâi aşa Iar eu. Doresc atât, ca-n voie Să-mpărtăşeşti iubirea mea Şi-al meu surghiun de bunăvoie.

BĂTRÎNUL Deşi-n belşug eşti zămislit Iţi suntem dragi ca unui frate; Nu-l iubitor de libertate Cel ce-n răsfăţ s-a lăfăit. Noi ţinem minte o poveste: De-un împărat, cândva-n surghiun Un om în locurile-aceste A fost trimis. (Uit cum să-l spui Deşi vestit prin lume este). Era bătrân, dar tinerel Cu sufletul, de toţi aproape; Şi dar la cântec avea el Şi-un glas ca murmurul de ape. L-au îndrăgit bătrâni şi prunci; Trăia pe ţărmuri dunărene; Vrăjea pe oamenii de-atunci Spunându-le poveşti, alene. Nepriceput era, sfios Şi slab ca un copil oricare; Străinii pentru-al său folos Prindeau în plase peşti şi fiare. Când Dunărea -ngheţa greoi Şi viscolul gonea sălbatic, Pe moşul sfânt şi singuratic Il înveleau în blănuri moi; Cu grijă vieţii lui sărace El nu se deprindea deloc; Umbla sleit din colo -ncoace; Spunea că zeii cu-acest loc -Li pedepsiră cutezarea; îşi aştepta mereu scăparea. Cutreiera mâhnit şi stâns Pe ţărmul Dunării deşarte; îşi amintea cu-amar şi plâns De-oraşul său cel de departe; Cerând să-l ducă după moarte, În miază-zi, la loc senin, Mult tânjitoarele lui oase; Ce-n zbucium, pe aici rămase, N-au linişte-n pământ străin.

ALECO Aşa destin au fiii tăi, O, Romă.

— N fală ţi-l mărirea; Ce-l gloria? Zi-mi tu întâi Tu zei cântat-ai şi iubirea! E-un cânt de laudă şi alean Din ţâţă-n fiu zvonind prin vreme Sau sub un cort, când vântul geme Povestea unui biet ţigan.

Doi ani s-au scurs. De-atunci încoace Ţiganii paşnic rătăcesc; Primire bună, trai în pace, Ei pretutindeni întâlnesc. Călcând a cărţii -nţelepciune, Ca ei, Aleco-l slobod azi; Lipsit de griji, de-amărăciune, îşi trece anii săi nomazi. 263

Sunt toţi la fel, la fel sunt toate; Trecutul său demult uitat e El s-a deprins cu traiul lor Iubeşte noaptea şi popasul, Beţia lenei, portul, pasul Şi graiul simplu, dar sonor Iar ursul cel cu mers alene, Flocos, amirosind a fum, Pe lângă case moldovene În satele de lângă drum, În faţa gloatei temătoare, Mugeşte, joacă ici-colea, Rozând din lanţ să muşte-ar vrea; Proptit în băţ, cu nepăsare, Bătrânul bate-n dairea; Cântând, Aleco fiara-şi joacă, Zemfira spre săteni s-apleacă Şi darul lor, zâmbind, îl ia; Când se -noptează, ei pe vatră Fierb grâu zdrobit; câte puţin Adoarme moşul. Peste şatră Tăcerea nopţii cade lin.

La soare moşul se -ncălzeşte, E primăvară şi senin; La leagăn fata cântă lin, Aleco-ascultă şi păleşte.

ZEMFIRA Soţ bătrân, soţ cumplit, De mă frigi, de mă tai, Nu mă tem de cuţit, Poţi în foc să mă dai.

Cu dispreţ te privesc, Mă scârbeşti cu-al tău dor, Eu pe-un altul iubesc Şi iubind am să mor.

ALECO Să taci. Cântarea ta-l zurlie, Urăsc sălbatecu-l cuvânt.

ZEMFIRA Nu-ţi place? Treaba ta să fie! Eu una pentru mine cânt.

De mă tai, de mă frigi, Nu ţi-l spun eu defel; Soţ bătrân, soţ cumplit, N-ai să ştii cine-l el.

Primăveri poartă-n trup, Veri fierbinţi ce m-atrag Tânăr e şi -ndrăzneţ, Dragă-l sunt şi mi-l drag.

Nopţi întregi îi desmierd, Lângă el toate -nfrunt Cât am râs hohotind, Noi de păru-ţi cărunt.

ALECO Zemfiră, taci! Nu ştiu ce-mi vine.

ZEMFIRA Deci înţelegi ce-nşir mereu!

ALECO Zemfiră!

ZEMFIRA Supără-te, bine, Cânt despre tine-acuma ou.

(Se îndepărtează cântând: Soţ bătrân.)

BĂTRÎNUL îmi amintesc: a ei cântare Scornită-a fost, pe vremea mea; Pentru a lumii desfătare Adeseori cântată-l ea. Cândva, la foc, sub ceruri grele Când prin Cahul noi am iernat La leagănul Zemfirei mele Mariula mea mi l-a cântat. 205

Trecuţii ani în a mea minte Se -ntunecă din ceas în ceas, Dar cântecul cu-a lui cuvinte În amintire mi-a rămas.

Tăcere. Luna nopţii paznic, Pluteşte lin. Pe bătrânel Zemfira-l scoală uşurel: „Aleco, taică, este groaznic, Auzi, prin somnu-l în ce fel Tot geme şi tot plânge el?”

BĂTRÎNUL Să nu-l atingi. Opreşte-ţi spusul. Are-o legendă veche rusul: La miezul nopţii, duhuri mici Ce-s lângă case, ca smintiţii, Vor să sugrume adormiţii; În zori ei fug. Rămâi aici.

ZEMFIRA O, tată, a şoptit: Zemfiră! BĂTRÎNUL Îi eşti atât de dragă-ncât Şi-n somn te strigă. Ce te miră?

ZEMFIRA De-a lui iubire mi-l urât Vreau libertate, râs şi glume; Am şi. Ce şoapte mă ajung? Auzi? A mai rostit un nume.

BĂTRÎNUL Al cui?

ZEMFIRA Auzi? Un geamăt lung Şi-un scrâşnet! Ce cumplit, ce-amarnic! Am să-l trezesc din somn. BĂTRÎNUL Zadarnic.

La ce s-alungi un duh nebun, Când pleacă singur.

ZEMFIRA Se trezeşte,

Mă chiamă, s-a sculat, priveşte. Mă duc la el. Tu dormi: Somn bun!

ALECO Pe unde-ai fost?

ZEMFIRA Am stat cu taica. Un duh te chinui-n rău ceas. Cu sufletul în somn erai ca La cazne pus. Ce spaimă-am tras! Gemeai scrâşnind cu-nfiorare Şi mă strigai.

ALECO Eu te-am visat. Văzut-am între noi se pare. Avui un groaznic vis ciudat.

ZEMFIRA Nu crede -n visuri mincinoase.

ALECO Ah, nu mai cred nimic, spun drept: În vis, în vorbe credincioase Şi nici în inima-ţi din piept.

BĂTRÎNUL Dece, zănatic tânăr, plângi? Aici trăieşti în libertate Femeile sunt minunate. Dece suspini şi pieptu-ţi frângi? Tristeţea te va pierde -ndata! R ALECO Ea nu mă mai iubeşte, tată! BĂTRÎNUL Te-alină. Un copil e ea. În van mâhnirea te sugrumă: Femeile iubesc în glumă, Iar tu cu chin şi trudă grea. Priveşte: Prin nemărginire Se plimbă luna -ncetinel, Din treacăt peste -ntreaga fire, îşi cerne razele la fel. Ţinteşte-un nor din tot înaltul Şi-l luminează -n chip deplin şi iată trece-apoi la altul, Dar şi cu-acesta stă puţin. Poţi să-l arăţi un loc să mâie De-l spui: Opreşte! Oricât vrei, Poţi spune fetei să rămâie Statornică-n iubirea ei? Te-alină, deci!

ALECO Cât mă iubise! Mă cuprindea gingaş, uşor Şi-n pacea stepei cu cât dor Cu mine-atâtea nopţi trăise! Copilăreşte-mi gângurea Şi-ades cu cătă voioşie Într-o clipită risipea Tristeţea mea întunecoasă! Şi-acum? Zemfira-l rece, rea, Zemfira mea-l necredincioasă!

BĂTRÎNUL Ascultă-mă, eu azi vroiesc Povestea mea să-ţi povestesc. Demult, pe când muscalul încă Spre Dunăre nu-şi trase drum. (Vezi tu: Tristeţea mea adâncă, Eu n-am uitat-o nici acum.) Pe-atunci ne -nfricoşa sultanul; Un paşă cârmuia -n Bugeac Având cetate Achermanul; Eram flăcău, voinic, buiac,

Fierbea tot sufletul de viaţă,

Şi -n plete în acele veri N-aveam fir alb, nici ochii -n ceaţă; Printre frumoasele de ieri Se răsfăţa o fată. Mie Mult timp un soare mi-a fost ea.

Apoi mi-a devenit soţie.

Ăh, grabnic tinereţea mea, Pieri că steaua căzătoare Dar dragostea mai grabnic moare! Un an, mai scurt decât un gând Mi-a fost Mariula iubitoare.

Odată, prin Cahul umblând, Ne-am întâlnit cu-o altă şatră; Ţiganii ei, în corturi noi Se aşezară lângă noi; Trei nopţi am stat pe-aceeaş vatră; • În noaptea-a patra duşi au fost. Lăsându-şi pruncul fără rost, Cu ei Mariula mea fugise. Dormeam; dar ziua strălucise; Mă scol: Nevasta nu-l! S-a dus. O strig, o caut. Urme nu-s. Zemfira mea plângea uitată, Am plâns şi eu! Şi cu temei, De-atunci urât-am orice fată; De printre ele, ochii mei Nicicând n-au mai ales vreuna; Singurătatea-mi, totdeauna, Cu nimeni s-o împart n-am vrut.

ALECO Cum oare? Tu nu te-ai zbătut Ca să-l ajungi, să-l prinzi? Cum oare În inimile lor murdare Jungherul tău n-a străbătut?

BĂTRÎNUL Dece? Ca şoimu-l tinereţea. Cum poţi opri iubirea -n loc Şi fericirea, frumuseţea? Ce-a fost nu va mai fi deloc.

ALECO Sunt altfel. Nu, fără -nfruntare Nu laş ce am. Măcar să lupt, Din răzbunare să mă -nfrupt. 0 nu! Pe-un duşman, lângă mare De l-aş găsi dormind din greu, Jur că şi-aici piciorul meu Nu l-ar cruţa deloc pe dânsul Şi de pe ţărm, izbind într-însul În mare-apoi l-aş arunca. Trezirea lui în spaimă adâncă Eu hohotind i-aş blestema Şi multă, multă vreme încă M-ar desfăta pieirea sa.

TÂNĂRUL ŢIGAN Mai dă-mi încă-un sărut, iubire!

ZEMFIRA Mă duc. Am soţ gelos şi crud.

ŢIGANUL Dă-mi unul. Lung! De despărţire.

ZEMFIRA Hai, du-te, până nu-l aud.

ŢIGANUL Pe când o nouă întâlnire?

ZEMFIRA Diseară la mormânt te-aştept Când luna raza şi-o trimite.

ŢIGANUL Vii? Nu mă minţi? Tu, spune-mi drept.

ZEMFIRA Fugi iată-l! Voi veni, iubite!

Aleco doarme. Iureş dând, Vedenii -n mintea lui se joacă; Cu strigăt sare, întinzând o mână bâjbâind buimacă; Ci -nfrigurată mâna lui Un rece aşternut înşfacă: Soţia să-l departe, nu-l. Trezit ascultă.

— N noaptea clară E pace; spaima-l înfioară; Printr-însul curge jar şi ger; Cumplit din cort afară iese, Printre căruţe drum

îşi ţese; Tac toate: şatră, şes şi cer. E beznă: luna -n ceti intrată Iar stelele clipesc mai stins; Prin rouă-o urmă duce-ntins Către movila depărtată; Cu nerăbdare el păşea Pe urmă, ca o piază rea.

În faţa lui albind zăreşte Mormântul vechi de lună nins; Spre el picioarele-şi târăşte De negre presimţiri cuprins Şi tremurând de gânduri sumbre. Deodată. Ce-l? E-un vis cumplit? El vede-aproape două umbre. De pe mormântul pângărit Aude vorbe-ncet şoptite. Întâiul glas Mă duc!

AL DOILEA GLAS Mai stai! ÎNTIIUL GLAS Mă duc iubite!

AL DOILEA GLAS Nu, stai! Te duci în zori abea.

ÎNTIIUL GLAS Târziu e.

AL DOILEA GLAS Dulce ţi-l iubirea. O clipă!

ÎNTIIUL GLAS Tu-mi aduci pieirea.

AL DOILEA GLAS O clipă!

ÎNTIIUL GLAS Dacă-n lipsa mea Mi se trezeşte soţul.

ALECO Da!

Eu m-am trezit. Staţi! Ce vă vine? Şi-aici lângă mormânt vi-l bine.

ZEMFIRA Fugi, dragul meu, fugi iute!

ALECO Stai!

Flăcău frumos, ce grabă ai? Stai jos! (Ii înfige cuţitul în piept) ZEMFIRA Aleco!

ŢIGANUL Mor, iubito.

ZEMFIRA Aleco, tu-l ucizi, îţi zic!

Eşti plin de sânge! Ţine-ţi firea!

O, doamne, ce-ai făcut?

ALECO Nimic. Acum poţi să-l respiri iubirea.

ZEMFIRA Destul! Eu nu privesc, pălind, La răzbunarea-ţi otrăvită; Blestem isprava ta smintită!

ALECO Deci mori şi tu!

(O înjunghie.)

ZEMFIRA Eu mor iubind.

Lucea cu zorii răsăritul. Aleco, sub movilă frânt, însângerat, ţinând cuţitul, Şedea pe piatra de mormânt; Cei doi zăceau precum muriră, El stă cumplit la chip şi-nfrânt; Ţiganii -n jur se -ngrămădiră înspăimântaţi de a lor sorţi; De o parte-o groapă scormoniră; Să le sărute ochii morţi, Pe rând femeile veniră. 18

R Bătrânul tată singur sta,

La moartă jalnic se uita Şi orice vorbe-l amuţiră; Pe morţi i-au dus tăcuţi, apoi; Şi -n sânul lutului greoi Culcară tânăra pereche.

Aleco totul urmărea; Iar când ţărâna cea străveche I-a -nchis sub negrele ei porţi El de pe lespede, deodată Căzu în iarba -nrourată.

!

Bătrânul, trist, i-a spus apoi: „Om mândru, pleacă dintre noi! Suntem sălbatici, n-avem lege, Dar nu ucidem, nu căznim, Nu vrem nici sânge şi -nţelege; C-un ucigaş noi nu trăim. Cu soarta noastră greu îţi vine, Vrei libertăţi doar pentru tine; Ne va -ngrozi vorbirea ta. Trufia nouă nu ne place Tu rău şi dârz; te du. Nu sta. Cu bine! Mergi, de poţi, în pace".

Dar şatrei zgomotul îi place şi-n larmă drumul şi-a -nceput; Curând din valea cea cumplită În stepa largă a dispărut. Doar o căruţă părăsită Cu-n zdrenţuit covor pe ea Pe blestematul loc stătea. Precum atunci când iarna vine, În dimineţi de ceaţă pline, Când de pe şes se -nalţă -n nori Un stol de -ntârziaţi cocori Spre Sud ţipând se dur în pripă; Rămâne unul greu lovit Străpuns de un glonte rătăcit, Târînd rănita lui aripă. E noapte. Lângă car nu-l larmă. N-aprinse nimeni focul viu şi nimenea n-a fost să doarmă Sub vechiul coviltir pustiu.

EPILOG Prin a cântării vrajă vie Din amintirile-mi ceţoase Vedenii, ce demult învie Când triste şi când luminoase.

Pe unde mult, fără -ncetare Vui războiul nesătul Şi rusul a tăiat hotare În faţa -nfrântului Stambul; Şi unde pajurile ruse Foşnesc cu gloriile apuse; Văzui prin stepe cu gorgane, Pe urme vechi, din alte daţi, În paşnice căruţi, ţiganii, Copii ai sfintei libertăţi. Şi liber, prin deşerte locuri, Cu droaia lor am rătăcit, Aceeaş hrană-am împărţit. Dormii cu ei pe lângă focuri lubit-am mersul lor tihnit Cu vesele cântări şi glumo Şi al Mariulei gingaş nume Mult timp cu drag cu l-am rostit.

Dar şi -ntre voi nu-l fericire, Fii ai naturii! Fii stingheri! Şi -n corturi vechi, de rătăcire, Trăiesc iluzii şi dureri. Nici în pustiul ce vă soarbe, Voi n-aţi scăpat de amar şi chin: Nu poţi fugi de patimi oarbe, Nici să te aperi de destin.

În româneşte de OEORGE LESNEA 18

CONTELE NULIN E timpul! Sună goarna! Hai! Gătiţi din zori de vânătoare, Hăitaşii stau călări pe cai; Se zbat ogarii -n legătoare. Boierul iese în cerdac Şi-şi zvârle -n jur privirea,

roată, Deschisă, calmă, luminată, Că -n juru-l toate i-s pe plac. Pe trup cecmenul!). Strâns e bine.

— Un greu hanger şi-a luat cu sine, Uu şip de rom, cum se cuvine Şi-un corn, legat de-un lanţ de-aramă. C-o scufă -n cap şi c-o maramă, Soţia lui, pe sfert trezită, Prin geam măsoară necăjită Hăitaşii -n larma lor zorită. Acum, prinzându-se de şea, Soţul îşi pune -n scări piciorul Strigând din mers: „Nu m-aştepta!” Şi-şi ia cu-aceste vorbe zborul.

Septembrie. În sat să stai (Ca să vorbim al prozei grai) Nu-l prea plăcut: noroi, zăpadă, Urlet de lupi. Plictisitor.

J) Haină bărbătească, cu guler înalt şi încreţită în spate. (N. trad.) Dar bine e de vânător! El, neobişnuit să şadă, Zboară pe cal ca o nălucă, Prânzind, mâind pe unde-apucă, În ploaie stă şi nici că-l pasă, Slăvind năvala nemiloasă.

Dar ce va fi făcând soţia Lăsată-acasă singurică? Destule treburi, ce să zică; Ba să hrănească gâscăria, Ba să -ngrijească de amiaz, Ba prin celar să mai privească. Ochiul, stăpânei, veşnic treaz Vreo lipsă trebuie să găsească.

Dar eroina noastră (vai! În graba versului uitai Să-l dau un nume. Soţul ei Nataşa-l spune deobieci; Noi spune-l-vom, ciim se cuvine, Natalia Pavlovna); ei, bine, Nataliei Pavlovna, se ştie Că nu i-e de gospodărie; Ea n-a fost educată la Al datinelor vechi canon Ci-ntr-un celebru pension Al emigrantei Falbala.

Ea răsf oieşte-alenc-acum, La geam al patrulea volum Al bătrânescului roman „Elise şi-amorul ei cu-Armand Sau două neamuri în scrisori”. E uu roman sentimental, Nespus de lung şi de moral Şi pe deplin cuviincios Fără nimic romanţios. Natalia prinse să citească Romanu -ntrog din doască -n doască; Dar dintr-odată, nu ştiu cum, Sub geam se iscă o bătaie Între un ţap şi-un câine. Acum Privea şi ea la hărmălaie, Apoi la cei câţiva băieţi Care râdeau pe deşelate, În timp, ce curcile, plouate, Urmau curcanul spre coteţ. În baltă se scăldau trei raţe; Prin curte-o slujnică trecea Să -ntindă rufele pe aţe; Iar vremea parcă se făcea A iarnă. Ei, dar asta ce-l? S-aude-un zvon de clopoţei!

Gel ce-a stat vreme -ndelungată, Prieteni, în surghiun şi el Ştie cât poate-un clopoţel Să mişte inima -ntristată. N-o fi vreun prieten ăst drumeţ, Tovarăş sprintenei juneţi? Ori ea să fie? Doamne sfinte! Aleargă sângele în val. Dar zvonul trece înainte Şi amuţeşte după deal.

Natalia Pavlovna -n balcon Aleargă, veselă de zvon: De după moară, peste mal, Răsare o trăsură. Vine Pe pod încoace! Dar nici gând: Coteşte -n stânga. Şi rămâne Natalia -n urmă-l, mai plângând.

Dar iată; la un hop, în drum, Căzu trăsura. „Fiica! Vasca! Mai repede! Vedeţi caleaşca? În curte aduceţi-o acum! Boierul, să-l poftiţi încoace! O mai fi viu? Vedeţi ce face Mai iute, hai!”

Şi-aleargă sluga. Natalia Pavlovna dă fuga Să-şi strângă-o buclă. Un şal să-şi ia, Să mute-un scaun, o perdea şi-aşteaptă-apoi, „Ah, nu mai vine!” Dar iată-l că sosesc în fine. Caleaşca vine -mpleticită, Rănită, tristă şi stropită De ţină-n lungul ei voiaj. În urmă-l, şchiopătând uşor, Boierul şi un servitor Franţuz ce-l zice: Allons, courage!) Iată-l la scară-acum; sosesc. Boierului îi pregătesc Odaie liniştită.

— N pripă. Cât timp Picard trebăluieşte, Cât timp boierul se găteşte Voi spune cine-l, într-o clipă Contele Nulin, —• iată cine! Sosit acum din ţări străine, Unde-şi toacă cu -nfrigurare Veniturile viitoare. Ţinta: Petropol. Şi să pară Interesant din cale-afară, Merge cu-n teanc întreg de fracuri, Centuri, butoane date -n lacuri, Lorniete, evantalii, fleacuri, Batiste roz, ciorapi ă four2) Un groaznic op al lui Guizot, O mapă de caricaturi, Un nou roman de Scott, bons mois3) Dela Paris şi-ncă ceva: De Beranger o poezie J) Hai, îndrăzneşte. (În limba franceză) (N. trad.).

2) Transparenţi, ajuraţi. (În limba franceză) (N. trad.).

8) Vorbe cu duh (În limba franceză) (N.trad.). Şi de Rossini-o melodic, Et cetera, et cetera.

E gata masa; şi de când! Pe ghimpi stă gazda aşteptând; Şi intră contele în sală. Natalia Pavlovna se scoală Şi îl întreabă surâzând Dacă se simte bine-aci. Răspunde contele: mergi. Şi merg spre masă. El se aşează, îşi dă tacâmul lâng-al ei Şi-ncepe vorba cu temei; înjură Rusia geroasă. El nu i-ar suporta plictisul. Regretă foarte mult Parisul. „Cum merge teatrul?” „Sărăceşte, C-est bien mauvais, ţa fait pitie1) Talmă e surd acum, păleşte, Iar mamzol Marş îmbătrâneşte. În schimb Potier, le grand Potierl2) Gloria-l veche -n loc să piară, Străluee-acuma mai deplin”. „Ce-l nou în lumea literară?” „Tot d-Arlincourt şi Lamartine”. „Şi-ai noştri -ncep a-l imita”. „Adevărat? Atunci e bine, Ne deşteptăm şi noi înfine; Dea domnul să-l putem urma!” „Dar talia cum se poartă?” „Joasă, Aproape pân la. Pân-aici.

Permiteţi. Rochia vi-l frumoasă; Dantele, broderii, panglici. Ei, cam aşa. Şi vă stă bine”. „Ştiţi. Telegrafu-aci ne vine”. „Da? A! Dar vreţi să vă distrez Cu -n nostim vodevil francez?” x) E foarte slab, îţi face milă (În limba franceză) (N. trad.).2) Marele Potier (În limba franceză) (N. trad.).

„Dar, conte, n-aţi servit destul.” „O, mulţumesc, eu sunt sătul”.

Şi dela masă se ridica. Vioaie-l gazda tinerică. Şi Nulin, de Paris uitând, „E nostimă” îşi zice-n gând. Şi trece seara; nici nu-l pasă. Contele-l foc. Privirea ei Aci-l învăluie prietenoasă, Aci-l tăcută şi sfioasă. Şi-l miezul nopţii, vrei, nu vrei. Feciorul sforăie -nainte, Cocoşii-au prins de mult să cânte, Un paznic într-o toacă bate; Făcliile-s pe terminate. „E cam târziu, fără -ndoială,” Şi-urându-l somn uşor, se scoală Stăpâna. Nulin, necăjit, Sărută-aproape -ndrăgostit Mâna-l şi-l trece un fior! Ah! Veşnică cochetărie! Şireata, dumnezeu s-o ţie, Îi strânge mâna -ncetişor.

Natalia Pavlovna-n iatac E dezbrăcată de Paraşa. Ea-l confidenta şi părtaşa Poznelor ei. Şi-l e pe plac: Scrisori îi duce, face toate, Ba-l mai şi cere vechi capoate, Glumeşte -n treacăt cu conaşul, Ori îl înfruntă cu curajul Cu care pe cucoană-o -nşeală. Iat-o vorbind fără sfială De conte şi de ale lui. Nimic nu-l scapă.

— Ncât îţi spui: Cum le-a aflat şi doamne, când? Dar doamna-l face semn, căscând: „Destul, m-ai plictisit, Paraşa 2SI Pune-mi scufiţa şi cămaşa Şi ieşi, c-am să adorm curând!"

În acest timp, de-al său Picard Eroul nostru dezbrăcat e. Ceru ţigare -ntâi de toate. Fecioru-aduse un pahar De-argint şi o carafă mare, Un ceas, un sfeşnic greu şi lângă El, cleştele şi o ţigare Şi-o carte netăiată încă.

În aşternut, pe Walter Scott II răsfoieşte-acum agale. Dar contele-l distrat de tot. Un gând ghiduş îi dă târcoale Şi nu-l slăbeşte nicidecum: „Să fiu îndrăgostit? Ei, cum? Şi dac-aş fi? E nostim, zău! Interesant; nici n-ar fi rău! Stăpânei pare-se că-l plac”. Şi puse flăcării capac.

Dar de zăduful greu, nu poate Dormi deloc. Un drăcuşor II mână spre păcat, uşor. Cu simţurile -nfierbântate, Că vede-aevea i se pare, Privirea gazdei, grăitoare, Plinuţa şi rotundă faţă, Vocea suavă şi plăcută, A feţei rustică roşeaţă, De farduri încă ne-ntrecută. Şi picioruşul; o minune! Îi vine -n minte tot ce-a fost, Cum la plecare, parc-anume Îi strânse mâna; a fost un

prost; Nu trebuia deloc s-o -ntindă, Momentu-ar fi putut să-l prindă Dar prea târziu nu-l niciodată; Desigur, uşa-l descuiată. Şi-atunci, ca anticul erou, Halatu-n spete aruncându-l La dulcile răsplăţi cu gândul, Porni Tarquinius cel nou, Către Lucreţia, visata, Prin beznă grea, la toate gata.

Tot astfel, vezi câte-un motan, De slujnici răsfăţat, viclean, Cum se strecoară după pradă: Tiptil se-apropie, pe furiş, Cu ochii-abia întredeschişi, Se-adună ghem şi dă din coadă. Ghiara-şi desface -ncetinel Şi haţ! Pe bietul şoricel.

Contele -n beznă rătăceşte, Cătându-şi drum tiptil, orbeşte, Stors de elanul arzător; Abia răsuflă şi tresare Dacă podeaua sub picioare A scârţâit. Acum, uşor Se-apropie, băgând de seamă Şi-apasă clanţa de aramă; Şi moale, uşa se desface; Un sfeşnic, luminând odaia, Abia-şi mai pâlpâie văpaia; Stăpâna -n patu-l doarme-n pace, Ori poate numai se preface?

El intră, stă şi se retrage Şi îngenunche furtunos, Iar ea.

Aici le rog frumos Pe doamnele petersburghezo, Să -ncerce să-şi imagineze Clipa de spaimă grea prin care Natalia Pavlovna a trecut Şi spună-l ce-are de făcut. 283

Ea, nemişcată îl priveşte; Eroul nostru-o copleşeşte Cu importante simţăminte Şi-o mână îndrăzneaţă -ntinde, S-atingă plapoma subţire. Ea la -nceput se zăpăci, Dar îşi veni deodată -n fire Şi -n focul mândrei oi mânii, Ori poate -mpinsă şi de frică, Ii arse-o palmă grea, voinică. Chiar lui Tarquinius, da, da! O palmă şi -ncă dată bine!

Nulin, de ciudă şi ruşine, Să cadă jos, nu altceva. Şi nu ştiu cum ar fi sfârşit, Aşa, teribil de pornit, De n-auzca un şpiţ lătrând, Care-a -ntrerupt somnul Paraşei. Speriat, adulmecându-l paşii, Contele-o şterse, blestemând Pe nostima capricioasă, În fuga cea mai ruşinoasă.

Până la ziuă ce-au mai dres, Paraşa, Nulin şi stăpâna, Ghiciţi şi voi, de vă dă mâna. Eu n-am de gând să vă dau ghies.

Încă din zori de zi trezit, Nulin se -mbracă -ncet şi cască, Apoi se-apucă, plictisit, Rozele unghii să-şi pileascâ. Gravata-şi leagă într-o doară Şi nu-şi mai trece să-l lucească-Prin bucle peria uşoară. La ce gândeşte nu ştiu, vai! Dar iată că-l chemat la ceai. Cc-l de făcut? Trecând cu bine Peste mânie ş ruşine,

Porni. • l Stăpâna cea şireată, Plecând ironica-l privire, îşi muşcă buza -mpurpurată Şi -ncepe calm, o convorbire De tot ce vrei. El. Cam jenat; Dar revenindu-şi iar, treptat, Zâmbeşte

iarăşi ca aseară. Şi dup-o jumăta-de ceas Simte din nou că prinde glas Şi parc-ar îndrăgi-o iară. Deodată-zgomot. Cine vine? „Nataşa.” „Doamne, ah ce bine! Conte, ţi prezint pe-al meu bărbat; Contele Nulin”, „încântat.

Ce timp urât afar ce zloată! Trăsura v-arn văzut-o-n drum La fierărie, reparată. Nataşa, am vânat acum, -

Un iepure lângă grădină. Conte, o vodcă vreţi? Să vină! Din depărtări ne-a fost trimeasă Rămâneţi nu? Cu noi la masă?" „Hm, nu ştiu zău, dar mi-e de drum." „Dar haideţi, conte, vă implor; Doar noi de orice călător Ne bucurăm".

Insă de ciudă,

Pierzând orice speranţă-acum, Contele nici nu vrea s-audă. Înzdrăvenit cu un pahar, Icneşte sub poveri Picard. Iar două slugi duc prin ogradă, Către caleaşca, grea o ladă. La scări trăsura se opri; Picard a luat la toate-aminte. Şi contele plecă. Aci -liii" „ ". Rojif! U r; CLUJ —

Povestea s-ar sfârşi cuminte; Dar, prieteni, încă trei cuvinte.

De cum se -ndepărtă trăsura, Soţia povesti bravura Lui Nulin, scumpului ei soţ şi mulţi aflară aventura; Dar cine-a râs mai mult din toţi Alături de Nataşa mea? Nu cred c-o să ghiciţi curând. Bărbatul? Haida-de! Nici gând; Jignit, de conte, el spunea Că-l un mucos şi-un prost; şi dacă Aşa stă treaba, o să-l facă Să muşte bulgării ţărânii Şi că-l va fugări cu cânii. E Lidin cel ce-a râs din plin (Un tânăr moşier vecin).

Putem deci spune, pe dreptate, Că -n vremea noastră o soţie Fidelă soţului să fie Prieteni, nu-l o raritate. În româneşte de IOANICIIIE OLTEANU

POLTAVA The power and glory of the war, Faithless aş thoir vain vo-taries, men,

Hâd pass-d to the triumphant Czar.

Byron)

ÎNCHINARE Tu glasul muzei, lâna-l boare, Ai să le-auzi din tot ce cânt? În suflet vei cuprinde, oare, Nestinsul inimii avânt? Sau închinarea mea sfioasă, Aşa precum iubirea mea, Fără răspuns şi neînţeleasă, Va trece iar prin faţa tal Să afli-aş vrea, dând glas simţirii, Un sunet drag cândva senin Şi că din clipa despărţirii, În schimbătorul meu destin Duiosu-ţi glas cu şoapta-l

clară. Şi tristul tău pustiu, mereu, Sunt mie singura comoară, Iubirea sufletului meu.

Forţa şi gloria războiului, amăgitoare ca şi zadarnicii lor adoratori oamenii au trecut de partea ţarului triumfător. Bryon. (În limba engleză). (N. trad.) 287

CÂNTUL ÎNTÂI Bogat şi tnândru-l Cociubei1 El are lanuri nesfârşite; Pasc caii lui ca nişte zmei, În herghelii sălbătăcite. Lângă Poltava curţi de soi Şi-n jurul lor grădini el are şi multe avuţii, apoi, Argint, atlazuri, blănuri moi, Lăsate-n văz şi sub zăvoare. Dar mândru-l el. Şi nu în van. Nu de-ai săi cai, nu de palate, Nici de-al său aur dat de han, Nici de moşiile bogate: De fiica lui, de chipul ei, Nespus de mândru-l Cociubei.2

Nu-l prin Poltava nicăieri Vreo frumuseţe ca Măria: Că floarea blândei primăveri Ce-o creşte lunca şi câmpia; Ca plopii Chievului, ea E zveltă. Când uşor păşeşte, Vezi parcă lebede de nea Pe luciul gol plutind abea, Vezi parcă cerbul cum goneşte. Ca spuma-l pieptul ei ceresc. În jurul frunţii se-negresc Ca norii, bucle undoiete. Ca stele ochii îi sclipesc, Ca trandafiru-l gura fetei. Nu numai frumuseţea ei. Vremelnică pe lume floare De toţi slăviţa-l cu temei. De bună şi-nţeleaptă ce-l, Lăudată e de fiecare. Vin peţitorii roi la uşi, De prin Ucraina şi Rusia; Dar de inel, ca de câtuşi, Cu spaimă se ferea Măria. Când iată, peţitori, deschis, Hatmanul însuşi i-a trimis.3

El e bătrân, l-apasă anii De griji, de lupte, de strădanii; Dar pieptu-l fierbe -n dulce chin: Mazepa de iubire-l plin.

Vezi, flăcările tinereţii, S-aprind, se sting. Iubirea lor Se duce, vine iar, uşor. Sunt schimbătoare-n zorii vieţii: Mai greu se schimbă, mai păgân, Arzând de patimi ce zbucniră, O inimă de om bătrân, Pe care anii o-mpietriră. Domol şi dârz, zvâcneşte-n loc, Călită de-al iubirii foc; Târziul jar ce-l arde-n sânge Wumai cu viaţa lui s-o stânge.

Nu-l căprioara ce-o -nspăimântă Al vulturului zbor. Umblând Prin tindă fata se frământă Şi-aşteaptă soarta-l, fremătând.

Dar maică-sa zbucnind din casă, I-apucă mâna mânioasă, Spunându-l, pusă pe blestem: „Bătrân mişel! Neruşinatul! Se poate asta? Nu! Păcatul El nu-l va face cât suntem. Părinte ar putea să-l fie El finei lui. Moşneag smintit! Acum când viaţa-l la sfârşit, Ar vrea s-o aibe de soţie!” încet Măria a gemut. Şi c-o paloare mormântală, Cu faţa ei de sânge goală, Ca moartă fata

a căzut. 19 Puşchin Opere voi. I Ea s-a trezit şi-a ei privire Sclipeşte iar nici o cârtire N-a scos. Părinţii-n grija lor O-ndeamnă chinul să-şi adoarmă, S-alunge al spaimelor fior, Să stingă-a gândurilor larmă. Zadarnic. Zile două-n rând, Plângând, oftând şi nemâncând, Maria-şi istovea văpaia; Pe chipu-l umbră se urzi Şi somn n-avea. A treia zi, Pustie i-a rămas odaia.

Şi nimeni n-a simţit măcar Când a plecat. Doar un pescar Prin noapte desluşit-a tropot Şi un cazac vorbind în şopot. Că opt potcoave au trecut, În zori prin rouă s-a văzut.

Nu doar obrajii înfloriţi Şi bucla-n care-l tinereţea, Ci chiar şi ochii -mbătrâniţi, Zbârcita frunte, căruntеţea, Pot frumuseţi să cheme-n zbor, Trezind şi dragoste şi dor.

La Cociubei, nu ştiu de unde; Ajunse-un zvon cumplit, curând: De cinste şi de ea uitând, În braţe de mişel s-ascunde! Ce grea ruşine! Scoşi din minţi, Stau împietriţi ai ei părinţi. Deabia atuncea se vădise Tot adevărul neaşteptat, Deabia atunci se desluşise Al fetei suflet vinovat. Atunci aflară.

— N grea nevoie, Dece-a fugit de bunăvoie De părinteştile cătuşi; Dece oftă ca-n grea durere, Iar celor ce-o peţeau, supuşi, Le răspundea doar cu tăcere; Dece la masă, ea tăcând, Doar la hatman lua aminte, Când cheful se -nteţea fierbinte Cu vinu-n cupe spumegând; Dece cânta mereu şi-anume, Cântări făcute de hatman4 Pe când era cazac sărman, Iar faima-l nu răzbise-n lume; Şi ageri cai dece iubea, Dairalele şi larma grea Plăcându-l tabăra, câmpia, Lângă topuz şi tuiu privea5 Hatmanul din Malorusia.

Bogat şi tare-l Cociubei.» • Prieteni are mulţi, câţi vrei. Uşor să-şi spele poate slava. El poate răzvrăti Poltava. Oricând, la dânsul în palat, De răzbunare ncrâncenat, • Pe hoţ e-n stare să-l ajungă; Şi braţ puternic ridicând Să -mplânte. Dar un tainic gând Prin Cociubei.se tot alungă.

În tul buri le vremi era Când tânăra Rusie, toată, Sub grele lupte, încordata, Prin a lui Petru geniu, ea Necontenit se întărea. Spre slavă soarta-l destinase învăţător care ades I-a dat ei lecţii sângeroase: Fu paladinul suedez. Dar ispăşind, netulburată, Pedeapsa cea îndelungată Şi ale sorţii lovituri Tot înfruntând prin anii suri 19

Rusia se-ntărise. Tată Astfel cu greu ciocan dibaci Sfărâmi cristal şi spade faci.

Şi Carol, îmbătat de visuri, Cununi de glorii sterpe-având Călca pe margini de abisuri. Spre Moscova cu-avânt mergând El spulbera oştirea rusă, Cum pulberea-l de vifor dusă, Cum iarba se apleacă-n vânt. Mergea pe-acelaş drum po caro În veacul nostru, sub impas, Un alt duşman, la fel de mare, Slăvi-n cădere al său pas.6

Demult se frământa Ucraina, Hrănind un foc în toată taina. Ai crudei vremi prieteni, iar, Stârneau al răzmeriţei jar; Să rupă ce-l unea statornic, Cereau mereu dela hatman, Il aştepta pe Carol, dornic, Necugetatul lor elan. Lângă Mazepa glasuri multe: Haideţi! Haideţi! Răcneau nespus. Dar hatmanul, nevrând s-asculte, Lui Petru-l rămânea supus. Ca deobicei la fire straşnic El cârmuia Ucraina paşnic, Tăcea, străin de zarva lor şi chefuia nepăsător.

„Ce-l cu hatmanul? Toţi murmură.

— E stors de bătrâneţea-l grea; Trudiţii ani stingând pierdură Tot jarul care-n el ardea. Dece c-o mână tremurată, Topuz mai poartă printre noi? Acum, acum ori niciodată, Porni-vom Moscovei război! De-ar fi bătrânul Doroşenco. 7 Sau Samoilovici, 8 dă, ei! Dc-ar fi Palei9 sau Gordcenco, 10 În fruntea oastei noastre. Hei. Atunci oştiri cazace, duse, N-ar mai pieri departe, hăt şi polcurile maloruse Ni s-ar întoarce îndărăt”.11

Aşa-n neroadă -nflăcărare, Cârteau cei tineri sus şi tare, Visând schimbări cu crâncen rost, Uitând robia -n care-au fost Şi de Bogdan, uitând de toate, De sfinte lupte, de tratate, De slava vremilor ce-au fost. Dar bătrâneţea chibzuieşte, Ea cată lung, bănuitor, Se poate-ori nu, că cumpăneşte şi nu ia hotărâri uşor. Poţi marea s-o măsori, adâncă, Când ea-l sub ghiaţă? Mintea cui Pătrunde poate bezna lui Din suflet şi destinul încă Cel crâncen? Gândurile -n el Sunt rodul patimii. La fel, Zac în adânc, ascuns jăratic şi-al zilelor trecute ţel, Se coace poate singuratic. Cum poţi afla? Sporind în rău, Mazepa creşte-n viclenie, Mai mincinos ştiind să fie Şi tot mai simplu-n felul său. Cum ştie oamenii s-atragă! Citesc în inimi ochii lui. Cum îi conduce, cum dezleagă Şi află taina orişicui! La chef, prietenos vorbeşte Şi ce sfătos e şi limbut! Cu cei bătrâni nu conteneşte Să plângă vremuri ce-au trecut Ducând cu ele libertatea. Crunt osândeşte nedreptatea, Pe -nverşunaţi îi ia la piept, C-un prost vorbeşte înţelept! Puţini ştiu tâlcul firii sale, Că duhul lui e duh abraş, Că-l bucuros pe

orice cale Să-l prăpădească pe vrăjmaş. Că-n viaţa lui în nici o parte, El n-a uitat ocări, dispreţ, Că ochi răzbunători departe, Bătrânul şi-a ţintit semeţ: Că el la tot ce-l sfânt nu ţine, Că uită facerea de bine, Că varsă sângele oricui, Că el pe nimeni nu iubeşte, Că libertatea o urăşte Şi că-l străin în ţara lui.

Demult, o ţintă bino-ascunsă, Păstra bătrânul veninos, Dar greaua-l taină fu pătrunsă De-un ager ochi primejdios.

„Nu, răpitorule stai, lasă! Cu ură Cociubei scrâşnea. Cruţa-voi casa-ţi ticăloasă, În care -nchisă-l fata mea; Tu n-ai să arzi în flăcări crunte, Tu n-ai să pieri lovit în frunte De săbii. Nu, tâlhar ce eşti! La gâzii Moscovei domneşti În sânge, dând în van tăgadă Şi bicelor cu plumb dat pradă, Vei blestema, purtând obezi, Că fata-l vrut să ne-o botezi. Că te-am primit cu cinste-aleasă: Tumând în cupa-ţi vin păgân; Că porumbii a-n noaptea deasă Tu ne-ai răpit-o, şoim bătrân!” T Pe vremuri fost-au ca fraţi gemeni Mazepa şi cu Cociubei, Ca pâinea, sarea, tot asemeni îşi împărţeau şi gândul ei. Alături, caii lor în goană, Zburau prin flăcări de război; Ades în jilţ lâng-o stacană, Şedeau la sfaturi amândoi; Lui Cociubei, atunci hatmanul Se deschidea un pic, vicleanul şi taina grea împărtăşind Despre-a trădării negre fire, De legături, de-o răzvrătire, Cu înţeles ascuns vorbind. Pe-atunci în inima-l cinstită Nutrea credinţă Cociubei, Dar azi, cu ură îndârjită Se supunea poruncii ei şi-n sufletu-l rănit închide Un gând ce crunt îl îndemna: Ori va muri ori va ucide, El faţă şi-o va răzbuna.

Dar ura-l, prin vicleana-l fire, O -ngroapă -n piept, el ştie cum. Zdrobit de-a sa nenorocire, La moarte cugetă acum. El cu Mazepa nu-l în ceartă; Al fetei e păcatul greu Dar şi pe dânsa el o iartă: „Să-l răsplătească dumnezeu Ca pus pe-ai săi neştearsă pată, Uitând de lege şi de cor.”

Cu ochi de vultur, dânsul cată În jurul lui; cu gând de fier, Alege oameni ce cutează, La luptă tari, ce nu trădează. Nevestei sale tot i-a spus: 12 Că el de mult la cale-a pus O pără cruntă, pe tăcute; De ură-nverşunată ea,

C-o nerăbdare ce fierbea,
Pe mâniosu-l soţ l-asmute,
Şi noaptea-n pat, cu-amar năduh,
Ea-l tot şoptea că răul duh: Vrea răzbunare.
— I dojeneşte,
Şi plânge-apoi şi-l îndârjeşte,

Cerând să-l jure cu temei; Şi-l jură cruntul Cociubei.

E gata planul. Vrând osândă, Cu Iscra13 Cociubei vorbea, Spunând: „Vom dobândi izbândă, Curând vrăjmaşul va cădea, Dar cine, prins de -nflăcărare, Mânat de binele obştesc, Pentru-a lovi mişelul, tare, Va duce planu-l mişelesc Lui Petru însuşi la picioare?”

Dintre cazaci, un brav cazac, Pe care ea-l nesocotise, Demult cu-n loc fără de leac, Pe biata fată o iubise. În faptul serii, sau în zori, Pe malul apei unde-s flori, Pe sub cireşii tăi, Ucraina, El pe Măria o pândea şi aşteptând-o, suferea, Iar de-o vedea, zâmbea în taină. Fără nădejdi, iubind cu foc, N-o supăra c-o rugă slabă: Respins ar fi murit pe loc. Când mulţii peţitori cu grabă Veneau la ea, din rândul lor Se depărta -ntristat de moarte. Printre cazaci, când dându-şi zbor, Necinstea-l se-auzea departe Iar bârfitorii, la urechi, Ii osândeau nemernicia; Asupra lui şi-atunci, Măria Păstra puterile ei vechi.

Dar când vorbeau despre Mazepă În faţa lui, şedea ca frânt,

Şi galben cum e toamna stepa,

Lăsa privirile-n pământ.

Sub lună cine, cine -n zări Aşa târziu se -nalţă -n scări? Ce cal, prin noapte, se strecoară Şi -n stepa fără margini zboară.

Cazacul nu mai vrea popas, Spre miazănoapte-l tot atras. Nci prin dumbrăvi şi nici pe mejdii, Nici pe la vaduri cu primejdii.

Sclipeşte sabia păgân Şi zomăie o pungă-n sân. Nimic nu ia fugaru-n seamă, Dă iureş, scuturând din coamă.

Şi bani şi sabie, au preţ Pentru grăbitul călăreţ, De calu-l bun, voios e-anume, Dar cuşma-l ce-l mai scump pe lume.

Ar da în loc de cuşmă el Şi cal şi galben şi oţel, Dar n-ar da cuşma, cuşma lată Decât cu capul lui odată.

Dece la cuşmă ţine-atât? În cuşmă-o pără a vârât! Vrea Cociubei să afle ţarul Ce ţese hatmanul tâlharul.

Furtuna n-o simţea venind Şi fără teamă uneltind, Mazepa frâu dădea trădării. Cu el, un iezuit14 urzea Şi aţâţând răscoala ţării, Cu-n searbăd tron îl amăgea. Ca nişte hoţi, pe întuneric Stau tăinuind oştean şi cleric, Cu ţel viclean şi îndrăzneţ Alcătuiesc scrisori cifrate16 Pe capul ţarului fac preţ, Fac târg cu-a lui vasale state. de câtva timp un cerşetor Către palat străbate stepa, Intrând furiş, condus uşor, De Orlic16 omul lui Mazepa. Venin strecoară, bine-aleşi, Iscoadele-l, stârnind

mulţimea, Pe Don răscoală căzăcimea; Sunt cu Bulavin17 înţeleşi; Şi hoardele le-asmut, le-avântă La Nipru; şi cu vicleşug, Ei Zaporojia -nspăimântă Cu ţarul şi grozavu-l jug. Mazepa vede tot, despică, El scrie dela crai la crai: În contra Moscovei ridică Năpraznicul Bahcisarai. Varşovia-l ascultă. Ţarul Şi Carol regele, la fel, Tot Oceacovul. Crunt i-e harul, N-adoarme duhul lui mişel; Un gând c-un altul el împinge, Vrând să izbească cât mai drept; Nu scade răul, nu se stinge A crimei flacără din piept.

Dar cum a tresărit năpraznic, Când peste el, cu tunet groaznic, Căzu un trăsnet! Când, chiar lui, Urând ce-l rus cum altul nu-l, Mai marii ruşi18 îi dăruiră Denunţul în Poltava scris Şi ca pe-o victimă, deschis, Ei cu regrete-l copleşiră; Prins de război, de frământări şi surd la orice defăimări, Lăsând do-o parte pâra, ţarul Pe Iuda-l mângâia, sperând Că răutatea şi amarul, Le-o pedepsi cât de curând!

Cu-o prefăcută-amărăciune Mazepa ţarului îi spune: „Ştiu toţi şi-o ştie Dumnezeu: «De douăzeci de ani, mereu, El îl slujeşte cu credinţă, De largă lui bunăvoinţă E covârşit cu -nalt răsfăţ. Ce oarbă-l ură fără capăt! Să -nceapă-acum, l-al vieţii scapăt, Al josnicei trădări învăţ, Mânjindu-l slavă-n bună ştire? Când Stanislav 19ceru oştire, Au nu-l el cel ce l-a respins, Nevrând coroana ta, Ucraina? Şi ale. Lui scrisori de taină, Au nu el ţarului le-a -ntins? La tot ce uneltise hanul20 Şi Ţarigradul cu sultanul, Au n-a fost surd? Arzând de zel, Vrăjmaşii ţarului în el Găseau zăgaz, simţeau tăria; Nici munci, nici viaţă n-a cruţat: Şi-un duşman azi a cutezat Să-l întineze cărunţia! Şi cine? Iscra, Cociubei! Ai lui prieteni din vechime.” Şi lăcrămând plin de cruzime, Azi cere dârz, de mârşav ce-l, Osânda morţii pentru ei.21

Osânda cui? Bătrân zănatic A cui fiică-ţi stă la piept? El îşi înnăbuşă, stând drept, Al inimii zvâcnit molatic, îşi spuse: „În acest bucluc, Dece acest nebun se vără? Şi-ascute însuşi, pus pe pără, Securea pentru-un cap năuc. Cu ochii -nchişi el unde-alcargă? Pe ce şi-a pus nădejdea largă? Sau. Dar iubirea fiicei lui N-o să-l împiedice sfârşitul. Se va schimba-n hatman iubitul, Altfel, nici o scăpare nu-l.”

Mărie, biata mea Mărie, Frumoaso ce-n visări te pierzi! Nu ştii ce şarpe te îmbie, Ce ticălos la piept dezmierzi. Ştii tu ce-amarnică pornire, De-un suflet plin de răzvrătire Te-a -nlăr. Ţuit ca să trăieşti? Ştii tu a cărui pradă eşti? Ninsoarea pletelor

cărunte, Zbârcita faţă şi-a lui frunte şi ochiul lui cel arzător Vicleanul grai. Amăgitor, Mai scumpe ţi-s ca lumea toată, Tu mama-ţi uiţi de dragul lor, Pentru-un crivat, schimbaşi tu, fată.

— Tu părintescul tău pridvor. Cu-a lui privire arzătoare El te-a vrăjit dela -nceput, Cu vorbă lui amăgitoare Să uiţi de cinste te-a făcut; Privind la el ca fermecată Cu ochi-ţi orbi, pierduţi în hău, Tu îl alinţi, smerit plecată şi dulce ţi-l păcatul tău. De dânsul beată, cu plăcere Te bucuri de greşala grea. Ruşinea feciorească-a ta Ţu ai pierdut-o în cădere.

Ruşinea ei mai are preţ? Ce-l vorba lumii, vorbă seacă, Când pe genunchii ei şi-apleacă Bătrânul, capul său semeţ; Când lângă ea, uitând destinul, "De pace hatmanu-l pătruns şi gândul lui cel mai ascuns l-l spune ei, sorbindu-şi vinul? Ea nu regretă câte-au fost, Doar câte-o jale-n noul rost, Îi tulbură arar seninul: În faţa ei i se năzar Părinţii trişti şi stins li-l glasul; Îi vede printre lacrimi, hăt, Bătrâni şi singuri, îndărăt, Mustrând-o şi-osândindu-l pasul. O, dac-ar şti, de-ar şti că tu Aflaşi de fapta ei, Ucraina! Dar încă nu aflata-l, nu, Această ucigaşă taină.

«CÂNTUL AL DOILEA E trist Mazepa. Mintea-l iar De gânduri grele tulburată. Cu ochi duioşi, Măria cată În ochii lui. Ce stranii par. Genunchii cuprinzându-l moale, Iubirea-şi spune cu temei. Zadarnic, gândurile sale Mai tari sunt ca iubirea ei. În faţa-l, neluând aminte, Bătrânu-şi pleacă ochii reci. La imputări, cu buze seci, Rămâne mut ca mai -nainte. Mirată şi jignită, ea, Se scoală şi suflând abea, Îi spune astfel de cuvinte: „Ascultă: Pentru tine eu Uitai de lume şi de viaţă. Căzându-mi drag, te vream al meu şi-aveam numai o ţintă-n faţă: Iubirea ta. S-o am cât pot. Eu mi-am pierdut norocul tot, Dar nu regret ce-a fost să fie Să-ţi amintesc vreau să mă laşi: În noaptea când m-am dat eu ţie, Că-ţi voi fi dragă tu-mi juraşi. Dece mă uiţi şi nu-ţi sunt dragă?”

MAZEPA Prietenă, nedreaptă eşti, Nebunul gând să-l părăseşti; Tu-n năluciri te pierzi întreagă: Nu, sufletu-ţi de patimi orb, Se sbuciumă stârnind durerea. Mario, te iubesc, te sorb Mai mult că slava, ca puterea.

MĂRIA Minciuni: Azi nu mai eşti ca eri, Când singuri doar şedeam sub stele. Acum tu fugi de mângâieri, Acum ţi s-a urât cu ele; Eşti ziua -ntre oşteni, dai zor, Petreci, te plimbi —eu sunt uitată; Cu-un iezuit, cu-un cerşetor, Sau singur-cuc, stai noaptea toată. Amorul meu sfios, tăcut, Gu-asprime-acum întâmpinat e

Şi nu de mult tu ai băut Cu Dulscaia. E-o noutate. Dar cine-l Dulscaia?

MAZEPA Şi eşti Geloasă? Cum eu om în vârstă, Uitând de anii ce mă -nvârstă, •

Să caut frumuseţi lumeşti? Ca tânărul dedat iubirii, Eu să suspin cu falş temei, Să port cătuşa necinstirii, Să -ncep a ispiti femei?

MĂRIA Nu, nu-mi întoarce vorba mie, Nu ocoli, răspunde-mi clar!

MAZEPA Mi-e scumpă liniştea-ţi, Mărie, Aşa să fie, află dar.

Demult, noi uneltim o treabă; Ea fierbe-acum în inimi tari şi vremea ei sosi degrabă; E-aproape ceasul luptei mari, Robiţi, pierzând orice izbândă, Plecat-am capetele, noi, Sub a Varşoviei osândă, Sub jugul Moscovei apoi. Ucraina, dând imbold dreptăţii, Din lanţuri va scăpa de tot: Eu steagurile libertăţii În contra ţarului le scot. Cu cei doi regi pun tot la cale, Sunt pregătit, ţes fără zvon; Curând, în lupte şi -n răscoale, Eu poate-mi voi dura un tron. Prieteni am cu faimă-adâncă Prinţesa Dulscaia şi încă Pe iezuit, pe cerşetor; Ei gândul meu îl duc la capăt; Scrisorile regeşti le capăt Prin taină şi prin mâna lor. Aceasta mii mărturisirea. Eşti mulţumită? Rătăcirea Ţi-am risipit?

MĂRIA O, totu-l clar: Vei fi al ţării noastre ţar! Pe capul tău, pe totdeauna, Va sta coroana!

MAZEPA Stai! Nu-l chiar Aşa uşor. Să dea furtuna. Au ce m-aşteaptă mai târziu?

MĂRIA Nu poate teamă să mă fure; Tu eşti puternic! O, eu ştiu: Te-aşteaptă-un tron.

MAZEPA Sau o sacure?

MĂRIA Te voi urma. Să mai trăiesc Eu fără tine n-aş ii -n stare. Dar nu: domnescul semn îl porţi.

MAZEPA Tu mă iubeşti?

MĂRIA Ah, ce -ntrebare!

MAZEPA Răspunde: Tatăl tău sau eu Iţi sunt mai scump?

MĂRIA O, dragul meu, Ce-s vorbele acestea toate? Zadarnic chin pricinuiesc. Să-mi uit părinţii mă silesc. Ruşinea lor mă cred; şi poate (Ce gând grozav mi-e dat să -nfrunt!) De tata blestemată sunt şi pentru cine?

MAZEPA Deci -nainte Sunt eu, nu tatăl.

MĂRIA Sfânt părinte!

MAZEPA Răspunde-mi!

MĂRIA Să răspunzi te las.

MAZEPA Ascultă: Dac-ar cere-un glas Ca unul dintre noi să piară Şi-ar hotărî al tău cuvânt, Pe cine l-ai zvârli -n mormânt, Pe cine l-ai lăsa afară?

MĂRIA Destul! Ah, groaza mă pătrunde! Dece mă ispiteşti?

MAZEPA Răspunde!

MĂRIA Păleşti! Ţi-s vorbele ciudate. O, nu te supăra! Eu toate Sunt gata să-ţi jertfesc, oricum; La graiu-ţi groaza mă sfâşie. Destul!

MAZEPA Să-ţi aminteşti, Mărie,

De cele ce mi-ai spus acum.

Ucraina -n noapte tace, lin. Pe cer cresc licăriri de stele. Văzduhu-l adormit deplin, Doar frunzele din plopi, doar ele Se clatină -n argint bătând. Iar lună ce se -nalţă blând Belaia-Ţercov priveghează Şi-a hatmanilor parcuri, când Castelul vechi îl luminează. Tac toate, nu clinteşte-un ram; Dar prin castel trec şoapte rânduri. În turnul mohorât, sub geam, Ursuz şi năpădit de gânduri, În lanţuri sade Cociubei, Privind spre cer cu ochii grei.

În zori osânda, îşi dă seamă; Gândind la ea nu simte teamă; Nu-şi plânge viaţa cu otomn. Co-l moartea lui? Doritul somn. În raclă s-ar culca cuminte. E toropit. Dar, doamne sfinte! Să cazi ca vită, nătărău, Sub ale hoţului picioare, În ghiara duşmanului său De ţar trimis. Fără onoare, Să-ţi pierzi tu viaţa pe năluci.

Belaia Ţercov Biserica albă. (N. trad.) 306

La moarte pe amici să-l duci, Ei şi-n mormânt să te blesteme; Cu capul sub secure stând, Să-ţi vezi vrăjmaşul surâzând, Să cauţi moartea, să te cheme şi ura faţă de tâlhar Să n-ai cui o lăsa măcar!

Şi-şi aminteşte de Poltava, De toţi ai săi, de tot ce nu-l, De anii -mbelşugaţi, de slavă şi cântecele fetei lui; De casă-n care se născuse, Unde-a trudit, unde-a dormit; De tot ce viaţa -n dar i-aduse, De toate câte-a părăsit şi pentru ce? —

Dar cheia -n lacăt Scrâşni şi deşteptat astfel, Sărmanu-şi spuse: Este el! E cel ce -n ultimul meu treacăt, Sub cruce m-o purta duios, Cel ce păcatele le iartă şi leacuri pentru suflet poartă, Mijlocitor către Hristos. Din trupul lui cel sfânt, din sânge, M-oi întări, smerit gustând, În faţă moartea voi înfrânge, Spre viaţă veşnică trecând!

Şi bietul Cociuboi, cucernic, E gata şi la cuget treaz, Stăpânului atotputernic Să-şi verse crâncenul necaz. Dar nu-l sol sfânt ce alinează, Ci-l altul care-l cercetează; E Orlic, crunt la chip îngust. Cuprins de silă şi desgust, Bătrânul buzele şi desface: „Ce vrei, om crud, ce-ascunzi în glas? Dece şi ultimul popas, Mazepa nu mi-l lasă -n paco?”

ORLIC Mai vreau câte ceva să-mi zici.

COCIUBEI Eu ţi-am răspuns. Te du de-aici Şi lasă-mă.

ORLIC Hatmanul alte Mărturisiri mai vrea.

COCIUBEI Ce fel?

Demult, eu tot ce vrut-a el Recunoscui. Ce-am spus, încalţe Sunt scornituri. Sunt rău, nedrept Ţes uneltiri. Hatmanu-l drept. Ce vreţi mai mult?

ORLIC Noi ştim prea bine Că eşti nemăsurat de-avut, Că la Dicancaz2 -n loc ştiut, Ascunzi comori prin hrube pline. Curând pe eşafod vei sta; Cu -ntreagă bogăţia ta Oştirea-şi umple visteria; Aşa e legea. Datoria Eu ţi-o arăt: Cer să-mi răspunzi, Comorile -n ce loc ascunzi?

COCIUBEI Da, trei comori. Aveţi dreptate, -Ln viaţa asta mi-au fost date. Comoara-ntâia-l cinstea mea, Se stinse sub tortură grea; Comoara două dintre ele: Pierduta cinste-a fetei mele. I-am stat şi zi şi noapte -n jur, Mazepa-l cel ce i-a fost fur. Comoara treia-l răzbunarea Pe care-o port în pieptul meu: Şi am s-o duc lui dumnezeu.

ORLIC Moşnege, lasă-ţi aiurarea! Azi, când porneşti spre nepătruns, Nu-ţi mai hrăni cu visuri ura, Că nu-l de glumă. Dă-mi răspuns, De nu, te-aşteaptă iar tortura; Pe undc-s banii?

COCIUBEI Crud slugoi!

Când vei sfârşi cu cercetarea? Dă-mi păs să mor. Porniţi apoi, Tu cu Mazepa, cercetarea şi co-am lăsat să număraţi Cu degete de sânge grase, Prin hrube scotociţi, săpaţi, Tăieţi grădini, daţi foc la case. Cu fiica mea porniţi la drum; V-o spune tot şi-o să v-arate Unde-s comorile-ngropate; Dar pentru Dumnezeu, acum, Te rog cinstit dă-mi bună pace.

ORLIC Pe unde-s banii? Spune-mi tu. Pe unde-s banii? Spui sau nu?

E vai şi-amar de-acel ce tace.

Arată-mi locul lor, că-l rău!

Tu taci? La cazną! Hei, călău! 23

Şi el intră. O, noapte cruntă!

Dar unde-l hatmanul tâlhar?
Şerpeasca-l fire cum se -nfruntă Acum cu-al remuşcării jar?
În casa fetei răpitoare,
Ce doarme lin, neştiutoare,
Lânoă crivatul fetei, mut,
Cu capul aplecat, pierdut,
Mazepa stă cu-amar răsuflet.
Tot gânduri negre-l trec prin suflet Şi noaptea-şi creşte umbra ei.
„Pieri-vă tontul Cociuboi!
Nu-l pot scăpa. Când ceasu-l bate,
Hatmanul trebuie, mai mult,
Să se -ntărească în tumult,
Ca -n faţa-l orice răutate Să dea -n genunchi. Scăpare nu-l Pentru făptaş şi soţul lui!"
Spre fată-apoi luând aminte,
Mazepa-şi spune: „Doamne sfinte!
Ce-o să se-ntâmple-atunci când ea Afla-vă vestea cea cumplită?
Acum ea doarme liniştită,
Dar taina, tainã n-o să stea Decât puţin de tot. Securea,
Căzând, va zgudui în zori Ucraina. Lângă ea şi-aiurea,
Or să răsară vestitori.
Ah, văd: Cui soarta lui nebună I-a dat al zbuciumului ţel,
Stingher de tot să stea -n furtună,
Nu c-o soţie lângă el.
La o căruţă nu se -nhamă Un cerb şi-un cal nestăpânit.
Cum bine n-am băgat de seamă,
Plătesc acest tribut smintit.
Tot ce nu are preţ şi nume,
Tot ce-are ea mai drag pe lume,
Ii dar, sărmana mi-a adus Doar mie, un moşneag şi iată Ce crimă eu la cale-am pus!"
Şi o privi: pe pat culcată,
Ce paşnic doarme ea astfel!
Ce dulce sub alint de vise!
Prin buzele uşor deschise Răsuflă pieptul tinerel.
Dar mâine, mâine. Prins de tremur,
Mazepa capul şi-a -nturnat.

Şi iese, dus ca de-un cutremur,
În parcul mut şi -ntunecat.
Ucraina -n noapte tace, lin. Pe cer cresc licăriri de stele. Văzduhu-l adormit deplin. Doar frunzele din plopi, doar ele Se clatină -n argint bătând. Mazepa-l ros de-amarnic gând. Pe boltă stelele -n lumină, Par nişte ochi ce-aruncă vină, Privindu-l batjocoritori. Toţi plopii par judecători, Ce dând din cap, s-au strâns în noapte şi despre el vorbesc în şoapte. Iar noaptea blândă, răcoroasă, Ca şi o temniţă-l apasă.
Deodată-un strigăt slab la el Ajunse parcă din castel. N-a fost cumva o -nchipuire? Vreun glas de cobe s-a prelins? Vreun torturat gemut-a stins? Dar al său zbucium, peste fire, Să-l stăpânească n-a putut Şi-atunci, la strigătul pierdut, El a răspuns răcnind sălbatic Ca -n bătălie, furtunatic C-atunci, când fiind cu Hamalei Şi cu Zabele -ncins în luptă, În frământare ne-ntreruptă Gonea cu el. cu Cociubei.
Cresc zorile şi ceti ce pier Nasc dungi de purpură pe cer. Ies dealuri, văi, din vălul cetii, Ies ape, lunci şi-al zilei domo Se -nalţă -n larma dimineţii, Iar omul s-a trezit din somn.
Dormind c-o dulce respirare, Prin vis, Măriei i şo pare Cum cineva, tiptil intrând I-a apucat încet piciorul. Ea s-a trezit dar surâzând, închise ochii sub fiorul De raze calde ce-au pătruns. Săltându-şi braţele -nainte, Şopti cu patimă fierbinte: „Tu eşti Mazepa?” Dar răspuns Alt glas i-a dat, ce glas. O, sfinte! Ea tresărind privi -nainte: E mama ei.
MAMA O taci, o taci; Să nu ne pierzi. Umblând dibaci, Venit-am prin întunecime; Nu eu, ci ruga-mi străbătu: În zori e-osânda. Numai tu Să -ndupleci poţi a lor cruzime. Salvoază-ţi tatăl.
FIICA Tatăl cui? Osânda cui?
(cu spaimă)
MAMA Sau nu ştii poate? Nu! Nu stai în pustietate, Stai în palat! Cum n-ai de ştire Ce crud hatmanu-l în pornire? Cum el duşmanii-şi pedepseşte, Cum ţaru-l face ce doreşte. Dar văd: pe-ai tăi tu i-ai uitat. Pentru Mazepa! Văd răsplata; Te aflu -n somn, te-alinţi în pat, Pe când l-au judecat pe tata, Pe când osânda i-o citesc, Pe, când securea-l pregătesc. Ne crezi străini, sau ce să fio? Revină-ţi, fiica mea! Mărie Aleargă, la picioare-l cazi, Pe tatăl tău tu scapă-l azi! Cu ochii tăi poţi hoţii -nvinge,

Securea să le-abaţi tu poţi, Hatmanul nu te va respinge: Tu pentru el uitaşi de toţi, De cer şi cinste.

FIICA Ce-l cu mine?

Mazepa. Tata. Moartea. Vine C-o rugă mama. au visez? Nu, sunt nebună, aiurez. Ce-s astea?

MAMA Dumnezeu cu tine. Nu, nu sunt aiurări, nu-l vis. Cum, poate n-ai aflat deschis, Că tata, prins de -nverşunare, Simţind necinstea-ţi cu amar, împins de-o oarbă răzbunare Pe hatman l-a pârât la ţar? Că schingiuit, recunoscuse Vicleanul plan care-l făcuse; Ca vrut să işte bănueli, Că, jertfă a dreptei îndrăzneli L-au dat duşmanului său pradă; Că -n faţa oastei în paradă, De nu-l va ocroti cumva Domneasca mână de departe, El astăzi va fi dus la moarte; Şi până-atunci, aici va sta închis în turn.

FIICA O, doamne sfinte! Vai, astăzi bietul tatăl meu!; Şi faţa, şovăind -nainte Căzu cum mortul cade greu.

Căciuli pestriţe. Lănci şiraguri. Tambure bat. Serdiuci24 gonesc. Şi polcuri se înşiruiesc. Mulţimea fierbe. Freamăt, steaguri. Se mişcă drumul, cu norod, Ca un balaur. Plin e hăul. Pe câmp se -nalţă-un eşafod, Pe el, plimbându-se, călăul? I Aşteaptă victima cu jind: Acum în mâini, voios rânjind Securea grea o cumpăneşte, Acum cu gloata şăguieşte. În vuet tot se prefăcu: Strigări şi sfăzi şi râs şi ropot. Deodată-un ţistuit crescu Şi toţi tăcură. Doar un tropot Tăcerea groaznică-o surpa; Colo, făcându-l zid oştenii. Hatmanul printre căpetenii,; Pe calu-l negru galopa.

Iar dincolo, pe-un drum din zare,

Venea un car. Cu-nfiorare Spre el toţi ochii au căutat Cu cer şi lume -n împăcare În car şi prin credinţă tare Sta Cociubei nevinovat.

Cu dânsul Iscra, rob al sorţii,

Ca mielul se supune morţii.

Opriră. Rugi au răsunat Şi popii de păcat dezleagă; Tămâia fumul şi-a -nălţat.

Pentru odihna lor se roagă Norodul; iar cei duşi la chin —

Pentru vrăjmaşi. Şi uite-l vin: Urcând pe eşafod, se -nchină,

Apoi se -ntinde Cociubei.

Ca -ntr-un mormânt tac toţi, tac grei.

Securea fulgeră -n lumină Şi capul repede-a căzut,

Un „ah” zbucni. Al doilea, iată,
În urma lui sări îndată,
De sânge iarba s-a umplut.
Iar gâdele, c-o glumă nauă,
Le-a prins de chică pe-amândouă; Cu braţu -ntins pe eşafod,
Le-a scuturat peste norod.
Osânda-l gata. Gloata deasă Se risipea nepăsător Şi oamenii mergând spre casă, Vorbeau de treburile lor. Câmpia se golea agale. Prin lumea ce-şi vedea de cale Trecură-atunci două femei, Cu paşi trudiţi, cu ochii grei; C-o spaimă mută, tremurândă, Zoreau spre locul de osândă. „E prea târziul” şopti un ins Şi mâna către câmp şi-a -ntins: Stricau acolo eşafodul,
315
Un popă se ruga -n pustiu Şi doi cazaci, gonind norodul, Săltau pe-un car un greu sicriu.
În faţa călărimii -n stol, Mazepa, crunt, zorea să scape De locul morţii. Sub pleoape II chinuia un groaznic gol. Şi nimeni nu-l venea apoape Şi el o vorbă nu scotea; În spume calul său gonea. Ajuns la el, „ce-l cu Măria”, Rosti Mazepa. Dar răspuns Doar şoapte vagi i-au fost solia. De-o spaimă crâncenă pătruns, Porni spre ea; intră -n odaie; Odaia-l goală, toate tac; Porni spre parc ca o văpaie; În preajma -ntinsului său lac, Prin tufe, chioşcuri, prin ferigă, Nu-l nimeni, urme nu-s s-apuci: Fugit-a! Slujitorii-şi strigă, Po pricepuţii săi serdiuci. Ei vin. Le sforăie gonacii. Răcnind vijelios cazacii S-aruncă -n şea gonesc de-acum Spre orice colţ, spre orice drum.
Fug clipele şi vremea toarce. Măria nu se mai întoarce. Nu ştie nimeni pe pământ, Dece şi unde ea fugise. Mazepa sta scrâşnind, înfrânt, Prin servi o spaimă se lăţise. Cu pieptul ars, tăcut, buimac, Mazepa şade în ietac. Lângă crivatul gol, în noapte, El treaz, în a tăcerii şoapte Sta -ncrâncenat de-un straniu chin. Spre ziuă, slujitorii sprinteni Au revenit, pe rând revin. Deabia merg caii. Frâie, pinteni, Potcoave, pături totu-l plin De spumă şi de sânge; toate Haite, roase, destrămate. Dar despre fata ce s-a dus, Niciunul veste n-a adus, Se stinse urma-l chinuită Cum pioro-un sunet undeva. Doar biata-l mamă izgonită, Cerşind prin lume rătăcea.
CÂNTUL AL TREILEA Cu toate că-l de jale frânt, Mazepa, cu sporit avânt, Spre viitor şo aţinteşte. Tot uneltind mai dârz, cu

miez. Cu mândru rege suedez, El legătura-şi prelungeşte; Iar ca să -nşele mai dibaci, Duşmanii prinşi de bănuială, Se -neonjură de-un roi de vraci şi geme -n pat cu ticluială, Cerând să-l vindece de boală. Războaiele cu-al lor măcel, Tristeţa, truda lui amară Şi slăbiciunea îl surpară Pe patul morţii. Gata-l el Să lase lumea trecătoare; Vrea slujba cea de dezlegare; Chemă vlădici, cu glas sfios, La căpătâi cu patrafirul; Şi curge sfânt şi tainic, mirul, Pe capul alb şi ticălos.

Trec zile. Moscova zadarnic Aşteaptă oaspetele-amarnic; Între mormintele duium Pe suedezi îi paşte taina. Dar Carol a cotit din drum, Mutând războiul în Ucraina.

Deodată s-a sculat trufaş, Mazepa, jalnica otreapă, El, mortul viu, ce slab şi laş, Gemuse c-un picior în groapă. Acum e-al ţarului vrăjmaş; Acum în fruntea oastei saltă, Cu ochi aprinşi, cu voce -naltă, îşi mişcă spada fulgerând, Spre Desna zboară galopând. Aşa cum, gârbov, pradă sapei, Un cardinal viclean şi slut, De cum primi tiara papei, Voinic şi tânăr s-a făcut.

Şi vestea a zburat cu-alarmă, Ucraina s-a umplut de larmă: „El a trecut de partea lor, Trădând, lui Carol sub picior Şi-a pus topuzul”. Faclă vie, Lăuntricul război e-aprins Şi arde.

Cine-o să descrie Mânia ţarului surprins? 25 Cresc anatemele -n soboare; Al lui Mazepa chip viclean E rupt de gâzi. Cu urlet mare Alege Rada alt hatman. Şi dela Enisei că zmeii Sosesc toţi Iscra, Cociubeii, Chemaţi de Petru din surghiun. Cu dânşii plânge, se descarcă şi mângâindu-l îi încarcă Cu noi cinstiri şi-un rost mai bun. Palei, proscrisul lui Mazepa, E în Ucraina, trece stepa, La Petru căutând bârlog. Răscoala-l fără de putere.

Pe eşafod şi Cecel28 piere Şi atamanul zaporog.

Şi tu, ce -n lupte-ţi afli slava,

Pe-un coif coroana ta schimbând,

Cel care -n zare vezi Poltava—

Şu» a-vă ceasul tău curând.

Acolo ţarul oşti trimite, S-au scurs noian pe-un câmp întins-Şi taberele învrăjbite Cu iscusinţă s-au cuprins: Precum ades înfrânt în lupte, Iubind din sânge să se -nfrupte, C-un altul aşteptat cu dor, Dă ochi-un groaznic luptător. Semeţul Carol stă să cate: Nu-s ostile împrăştiate La Narvă, cei care sosesc, Ci-un şir de polcuri rânduite, Supuse, repezi, îndârjite Şi mii de spăngi care sclipesc.

Şi-a hotărât: în zori e-atac. Adânc dorm suedezii -n noapte. Doar într-un cort, când toate tac, S-aud prin beznă nişte şoapte.

„Nu, Orlic, prea grăbiţi am fost, Prea ne -ncrozurăm în izbândă; Am socotit prea dârz, prea prost Şi paguba ne-o fi dobândă. Acuma, ţelul mi-e pierdut. Cu Carol fu o grea greşeală: M-am înşelat! Ce-l de făcut? E-un ţânc nebun de îndrăzneală; De bună seamă, poate da Vreo două lupte norocoase, La inamic poate cina, 27 Râzând de bombele focoase, 28 E-n stare ca un rus puşcaş, S-ajungă-n tabăra duşmana; Să-mpuşle un cazac abraş şi să se-aleagă cu o rană; 29 Nu-l el făcut să lupte, nu-l, Cu ţarul uriaş să-l strângă: El, ca po-un polc, vrea soarta lui Cu darabana s-o constrângă. E îndărătnic, repezit Nerăbdător, nechibzuit, Norocul lui e-n tot ce zboară; Puternicul vrăjmaş de-aeum, Cu vechi izbânzi el îl măsoară Il face pulbere şi scrum. Ruşine: de-un hoinar războinic, La vârsta-mi, fui atras uşor; Orbit de-avântu-l nedestoinic Şi de norocu-l schimbător, Ca o fecioară”

ORLIC Bătălia S-o aşteptăm. Cu Petru iar Putem lega prietenia; Se poate drege răul, chiar. Zdrobit de noi, să fii pe pace, El bucuros o să se-mpace.

MAZEPA Nu, e târziu! Cu ţarul rus Nu-l nici un chip de împăcare. O soartă fără înturnare îmi este dată. Ard nespus De ură. La Azov, odată, Sub cort, în tabăra-nchegată, Cu ţarul petreceam voios: Fierbea vin taro-n cupe grele Şi vorbele fierbeau cu ele; Şi-am spus un lucru curajos.

— Poltava” Desen de V. Seroo, 194S Toţi oaspeţii au stat ca varul; Sfărmându-şi cupa în bucăţi,

Cu grea amenințare, ţarul,
M-a prins de albele mustăţi.
0 răzbunare ce nu iartă Eu i-am jurat cu-adânc temei,
Cum mama prunc la sânu-l poartă, 0 legănai. E vremea ei!
Şi, spada care-o port la coapsă,
Cât va trăi n-o va uita.
Eu pentru Petru sunt pedeapsă,
Sunt spinii din coroana sa.
Ar da tot ce-l mai scump în viaţă,
Ar da cetăţi acest erou,
Ca pe Mazepa de mustaţă Să-l poată înşfăca din nou.
Mai sunt nădejdi: afla-vom mâine Cam cine va porni fugar!

Închise pleopele bătrâne Cel care l-a trădat pe ţar.

Din flăcări soarele-şi ia drumul. Cu grohote, pe culmi, pe şes, Bat tunuri. Roş se-nalţă fumul Spre cer suind clăbucu-l des, Străpuns de razele ce-l ţes. Se-ncheie polcuri pretutindeni. Puşcaşii printre tufe vin. Ghiulele cad. Curg plumbii-n grindini Şi baionetele s-aţin. Pân-a fi cumpăna amiezii Sar peste şanţuri suedezii; Bat călăreţii-n val ne-nfrânt; Iar pedestrimea vine-n urmă, Tot ce-a rămas doboară, scurmă şi sprijină al ei avânt. Detună luptele-n tot locul, Când ici, când colo, nescăzut, Se vede însă că norocul De partea noastră a trecut. 21 Puşchin Opere vo! I Drujinele sub canonadă S-au spulberat, s-au rupt, s-au stins.

Laş, fuge Rozin din grămadă Şi Schlippenbach se lasă prins.

Cad suedezii ca la pândă,

Le piere faima-l1 crâncen ceas Şi zeul luptei cu izbândă Ne-nsamnă fiecare pas.

Atunci, cu-nsufletire-naltă, Răcnit-a Petru dârz şi greu: „La luptă toţi! Cu dumnezeu!” Ieşind din cort cu-ai săi, tresaltă Măritul ţar. Privirea sa Străluce. Faţa să-l cumplită. Cu firea lui nestăpânită Ca trăsnetul ceresc părea.

I s-a adus, în scumpe pături, Iubitul cal ce joacă-n loc; Simţind că va intra în foc, El tremură. Privind înlături, Dispare-n luptă, îndrăzneţ, Cu-al său puternic călăreţ.

Amează. Lupta se opreşte Ca un plugar ce odihneşte. Cazaci răzleţi pe cai gonesc. Se leagă polcurile, cresc. Din cântec tace bătălia Şi tunurile ce-au tot rupt, Flămândul glas şi-au întrerupt. Când iată-asurzind câmpia, S-aude URA, iar şi iar: Oştenii l-au zărit pe ţar.

În goană l-a găsit oştirea Puternic ca războiul, drept. Scruta tot câmpul cu privirea.

II urmăreau cu-avânt în piept, Toţi puii cuibului său trainic, Spre-ai împlini destinul tainic În cârmuire, bătălii, Tovarăşi, fără număr fii: Şi Şeremetev temerarul şi Brius şi Bour şi Repnin şi, cel ce prin noroc cu ţarul Puterea o-mpărţea deplin.

În faţa oastei de războinici Albastrele drujini de-oţel, Purtat de-ostaşi aleşi, destoinici, Pe targă, palid, subţirel, Rănitul Carol se ivise, Cu comandanţii după el. În gânduri el se adâncise. În ochii lui se desluşea O frământare peste fire. Părea

că lupta ce-o dorea Îi dă o grea nedumerire. Deodată el făcu un semn Şi oastea lui porni cu-ndemn.

Armatele roind porniră; Pe câmp, în fum, se întâlniră: Şi-l lupta din Poltava-n toi! În foc, sub schije, sub vâlvoare, Zid viu în crunta-ncăierare, Când cade-un rând, vin alte noi Cu spăngi în fulger. Strajă vieţii Gonesc ca norii călăreţii, Cu săbiile larg brăzdând, Retează capete, urlând. Grămezi de morţi zvârlind grămadă, Ghiulelele-au ieşit la pradă Şi printre ei se joacă-n larg, În sânge fierb, în colb se sparg. Toţi taie, spintecă, doboară. Bat tobe. Urlet ca de fiară. Trag tunuri. Tropot. Cad şi cad şi moarte-l peste tot şi iad. 21

.

Sub zbucium stând, sub văl de s La bătălie plini de grijă, Toţi comandanţii calm privesc, Mişcarea oastei urmăresc, Prevăd izbânda, sau căderea Şi-n linişte îşi spun părerea. Dar ce oştean stă lângă ţar, Cărunt, bătrân ce-n jur priveşte? De doi cazaci el se propteşte. De râvnă ochii lui tresar. El cu pricepere, spre zare Priveşte-a luptei frământare. L-a ros exilul, anii grei, Pe cal el n-o mai sta cu falş; Cazacii n-or mai da năvală, Simţind îndemnul lui Palei! Dece dar ochii lui sclipiră şi-o grea mânie se resfiră Pe chipul lui îmbătrânit? Ce-anume oare l-a stârnit? Ori pe Mazepa, el cu trudă L-o fi zărit prin vălmăşag Şi-n contra anilor se-nciudă Acest neputincios moşneag?

Mazepa treaz şi-nchis într-însul, Priveşte lupta şi-s cu dânsul Cazaci cumpliţi, pe cai năluci Şi căpetenii şi serdiuci. Deodată-un foc. S-a -ntors degrabă: Muscheta lui Voinarov mai Scotea o fumegare slabă; Lovit de-aproape, fără grai, În sânge un cazac se zbate, Iar înspumatu-l cal, simţind Că a scăpat în libertate, În zări de foc pieri gonind. Spre hatman, el prin bătălie Cu sabia-şi luase-avânt, Cu ochi smintiţi, fără cuvânt. Hatmanul, călări să vie T Ca să-l întrebe. El murea Dar ochiul lui cel stins privea Tot crunt spre duşmanul Rusiei; Murind, cazacul se-ncruntă şi glasu-l numele Măriei Tot mai încet îl îngâna.

E-aproape biruinţa. Ura! Cad Suedezii, daţi de-a-dura. O, ceas slăvit! Înfrânt, răpus, Vrăjmaşul e pe fugă pus.30 Cu săbii de omor tocite. Gonindu-l călăreţii vin. Şi câmpul oştilor zdrobite, De morţi, ca de lăcuste-l plin.

Petrece Petru. Vesel, falnic. Îi arde gloria-n priviri. Şi cheful lui e chef năvalnic. Slăvit puternic de oştiri, În cortul lui cu vin

cinsteşte Pe şefii săi, pe şefii prinşi, Mângâie, laudă, glumeşte şi pentru-ai săi maeştri -nvinşi, Ridică cupa-mpărăteşte.

Dar unde-l primul oaspe, nu-l? Pe unde ni-l cutezătorul? Şi la Poltava ura cui O potoli învingătorul? Mazepa unde-l? Hoţ, mişel! Pe unde-l Iuda? E în viaţă? Pe eşafod dece nu-l el? Dece şi Carol nu-l de faţă? 31

Prin stepele adânci, călări, Aleargă Carol şi Mazepa. Legaţi de-o soartă, fug spre zări. Primejdia ce-ascunde stepa, Sădeşte-n rege noi puteri; Uitând de rană şi dureri, Tăcut, în şea plecat-nainte, Goneşte fugărit de ruşi şi credincioşii-n stol fierbinte, Deabia se ţin de el, supuşi.

Zvârlind priviri pătrunzătoare Spre fundul stepei, printre ei, Mazepa fuge-n goana mare. Când iată un conac. Dar ce-l? Dece s-a speriat deodată? Dece în goană mai turbată Acest conac a ocolit? Sau poate parcul părăsit Şi casa goală, în paragini, Cu uşa spartă, către drum, Vreun basm uitat cu vechi imagini l-au amintit cumva acum? Tu cel care făcuta-l scrum O sfântă nevinovăţie Cunoşti tu casa cea pustie, Acest cămin, cândva un rai Şi unde tu, bând vin la masă, Într-o familie voioasă, înveselind pe toţi, glumeai? Mai ştii tihnitul loc în caro Stătea un înger cu ochi vii Şi parcul, plin de-ntunecare, Când l-ai răpit. Le ştii! Le ştii!

Cu noapte s-a -nvclit câmpia. Pe ţărmul Nipru lui bătrân, Dorm cei ce duşmănesc Rusia Şi pe puternicu-l stăpân. Eroul, paşnic adormise, Uitând Poltava, că-l rănit. Insă Mazepa bântuit Era de tulburile-l vise. Deodată-un glas, aproape, blând. El s-a trezit. Prin noaptea lină, C-un deget slab ameninţând,

Asupra-l cineva se-nclină.
El tresări un geamăt dând.
Murdară, despletită, ruptă,
Cu ochi sticloşi, cu faţa suptă,
În zdrenţe-nvaluită, ea,
Sub raza lunei reci şedea.
„E-un vis. Sau tu. Eşti tu. Mario?”
MĂRIA încet, încet! Părinţii mei,
Deabia-s culcaţi. Ah, vom porni-o!
Mai stai. Să nu ne-audă ei.

MAZEPA Mărie, biata mea Mărie! Revino-ţi! Doamne! Cum? Ce ai?

MĂRIA Ascultă, ce-nşelătorie!

Ce haz au snoavele ce-aflai?

Ea mi-a şoptit de-dimineaţă Că bietul tata-l mort, înfrânt Şi po ascuns mi-a pus în faţă Căruntu-l cap. O, doamne sfânt!

Dar poţi fugi de clevetire?

Vezi: capul cum de el să scap?

N-a fost de om să nu te mire.

Ci cap de lup auzi, ce cap?

Cu asta mă-nşela pe mine!

Mă sperie cu-un vicleşug?

Şi pentruce? Ca eu cu tine Să nu mai îndrăznesc să fug?

Pot eu să cred?

Cum aiurează, Iubitul asculta cu groază. În gânduri ce-n vârtej se ţes Ea îngâna: „Ţin minte-un şes. O sărbătoare. Gloata deasă. Şi nişte morţi. Iar mama mea La sărbătoare mă ducea. Tu unde-ai fost? Dece-s rămasă? Dece colind prin noapte eu? De-acu-l târziu. Haidem acasă. Ah, văd prea bine, capul meu K turburat, se înţelege: Drept altul tc-am crezut moşnegc. Tu lasă-mă. Cu ţine-l greu. Ţi-s ochii cruzi. Atât, pot spune: Tu eşti urât. El e-o minune: I-s ochii iubitori. La grai E-nl-lăcărat şi grea i-e spadă, Mustaţa lui e ca zăpada; Tu sânge pe mustaţă ai”.

Apoi scoţând un râs sălbatic, Ea ca o ciută s-a zbătut, Pe ţărm, spre câmpul singuratic, Fugi şi-n noapte-a dispărut.

S-arată zorii. La un loc, Cazacii, roată lângă foc, Fierb nişte grâu într-o năstrapă, Drabanzii lângă ţărm, duium. În Nipru caii şi-l adapă. Tresare Carol: „Hei! La drum! Mazepa, scoală-te. E ziuă”. Dar el de multă vreme-l treaz. Tristeţa-l sfarmă ca-ntr-o piuă şi-o piatră simte pe grumaz. Tăcut el calu-şi înşeuiază, Cu regele-n galop nebun şi ochii straşnici scânteiază, Când spune ţării rămas bun.

Prin veacuri, ce-a rămas dintr-înşii, Din toţi aceşti bărbaţi faimoşi, Nepotoliţi, ambjţioşi? Vlăstarii li s-au stins; cu dânşii Şi urmele lor sângerii De biruinţi şi silnicii. Doar tu, erou dela Poltava, În lupte şi-n zidiri fruntaş, Ţi-ai înălţat cu toată slava, Un monument de uriaş. În ţara unde-s zări domoale Şi mori de vânt fac lanţ greoi Bendorului şi unde-agale, Azi bivolii pasc iarba moale, Pe vechi morminte de războiu Un chioşc surpat între vâlcele, Trei gropi, mini ce dăinuesc Şi nişte scări cu muşchi pe ele, De-un rege suedez vorbesc. De-acolo, dârz se -mpotrivise El singur printre servii lui, Asaltului turcesc; scrâşnise şi spada şi-o zvârli sub tuiu; Pe hatman l-a -nghiţit pământul, Nu-l căuta pe-

aici mormântul, Mazepa e uitat demult; Doar cu cântări de cor şi clerici, Odată-n an el prin biserici, E blestemat în greu tumult. Dar s-a păstrat mormântul unde Cei doi martiri zac sub fereşti, Printre morminte strămoşeşti, Într-un locaş cu bolţi afunde. 33 Sunt la Dicanca, uriaşi, Nişte stejari bătrâni deoparte; Despre străbunii duşi la moarte, Ei povestesc pentru urmaşi. Dar fala-l fără-de poveste. Din urmă ei nrînic nu este. Al ei sfârşit, al ei destin, Ca de o ceaţă-ntunecată Ascunse ni-s. Doar câteodată, Vreun cântăreţ cu glas blajin Şi orb, bandura-şi zdrăngăneşte, Cântând pe hatman, sub copaci, El de Măria le vorbeşte. Stând între fete de cazaci. În româneşte de GEORGE LESNEA NOTE I. Vasâli Leontievici Coeiubei, marele jude, unul dintre strămoşii cenţilor de azi care poartă acelaş nume.

. 2 Cociubei a avut câteva fiice; una dintre ele a fost căsătorită cu Obidovschi, nepotul lui Mazepa. Aceea despre care se vorbeşte aici, se numea Matriona.

3 Mazepa, într-adevăr a peţit-o pe fina lui, dar a fost respins.

4 Tradiţia îi atribuie lui Mazepa câteva cântece, păstrate până azi în amintirea poporului. Cociubei în denunţul său pomeneşte despre o „dumă" patriotică, compusă, zice-se, de Mazepa. Ea prezintă valoare nu numai din punct de vedere istoric.

5 Tuiul şi topuzul, semne ale rangului de hatman.

6 Vezi Mazepa de Byron.

7 Doroşenco, unul dintre eroii vechii Malorusii, neîmpăcat duşman al stăpânirii ruseşti.

8 Grigori Samoilovici, fiul unui hatman surghiunit în Siberia la începutul domniei ţarului Petru I.

9 Simcon Palei, polcovnicul Hvastovului, faimos călăreţ. Pentru năvălirile sale samavolnice a fost, surghiunitul Eniseisc în urma plângerii lui Mazepa. Când cel din urmă s-a vădit trădător, atunci şi Palei, ca un duşman învetorat al lui, a fost înturnat din surghiun şi a luat parte la bătălia dela Pol-tava.

10 Costea Gordeenco, atamanul cazacilor zaporojeni. La urmă a trecut de partea lui Garol XII. Luat prizonier şi executat în anul 1708

II. 20000 de cazaci au fost trimişi în Liflandia (Vechea denumire a Estoniei). (N. trad.) 12 Mazepa, într-o scrisoare, îi

reproşează lui Cociubei că-l conduce soţia lui, mândră şi încrezută.

Întocmite de Puşchin. (N. red. Ruse) 13 IsCra, polcovnicul Poltavei, tovarăşul lui Cociubei, părtaş la planurile şi soarta acestuia.

14 Iezuitul Zaleski, prinţesa Dulscaia şi un oarecare arhiepiscop bulgar, exilat din ţara lui, au fost agenţii principali ai trădării lui Mazcpa. Cel din urmă, deghizat în cerşetor, umbla din Polonia în Ucraina şi îndărăt.

15 Astfel se răspândeau manifestele hatmanilor.

16 Filip Orlic, gramaticul şi confidentul lui Mazepa; după moartea acestuia (1710), a primit dela Carol XII titlul onorific de hatman al Malorusiei. În cele din urmă a trecut la mahomedanism şi a murit la Bender în jurul anului 1736 17 Bulavin, cazac dela Don care instiga căzăcimea la răscoală pe vremea aceea.

18 Secretarul confidenţial Şafirov şi contele Golovchin, prietenii şi protectorii lui Mazepa; asupra lor, pe bună dreptate trebuie să cadă grozăvia osândirii şi execuţiei denunţătorilor.

19 În anul 1705 Vezi observaţiile la Istoria Malorusiei de B. Camenschi.

20 În timpul nereuşitei campanii din Crimeia, Cazâ-Ghirei i-a propus să se unească cu dânsul şi împreună să atace armata rusă.

21 În scrisorile sale, el se plânge că denunţătorii au fost prea puţin torturaţi şi core cu insistenţă ca ei să fie executaţi comparându-se pe sine cu Suzana, cea fără vină, bârfită de bătrânii nelegiuiţi, iar pe contele Golovchin cu proorocul Daniel.

22 Satul lui Cociubei.

23 După osândirea la moarte, Cociubei a fost torturat în oştirea hatmanului. Din răspunsurile nefericitului, se vede că el a fost interogat asupra comorilor ascunse de dânsul.

24 Armata întreţinută pe cheltuiala hatmanului.

25 Măsurile aspre luate de Petru, cu obişnuita lui repeziciune şi energie, au ţinut Ucraina sub ascultare.

„1708 la data de 7 Noembrio, din porunca suveranului, cazacii, după obiceiul lor, prin alegeri libere, au ales ca hatman pe polcovnicul din Starodubsc, Ivan Scoropatschi.

„La data de 8 au sosit în Gluhov arhiepiscopii din Chiev, Gemigov şi Pereaslav.

„Iar în ziua 9-a, l-au dat afuriseniei pe Mazepa acei arhierei în mod public; în aceeaş zi şi manechinul (păpuşa) acelui trădător, Mazepa, a fost scoasă şi luându-l-se panglica de cavaler au dat manechinul pe mâna călăului, iar acesta legându-l cu o frânghie, îl târî pe uliţă şi prin piaţă până la spânzurătoare unde a fost spânzurat.

„Tot la Gluhov în ziua a 10-a l-au executat pe Cecel şi pe alţi trădători.” (Jurnalul lui Petru cel Mare).

26 Cecel a apărat cu înverşunare Baturinul împotriva armatei prinţului Menşicov.

27 La Drezda, la regele August. Vezi Voltaire, Histoire de Charles XII. (Istoria lui Carol XII). 28 „Ah, majestatc! O bombă.” „Co este comun între o bombă şi scrisoarea pe care ţi-o dictez? Scrie”. Aceasta s-a întâmplat cu mult mai târziu.

29 Noaptea, Carol inspectând lagărul, a nimerit peste nişte cazaci ce şedeau lângă un foc. El galopă direct către ei şi pe unul dintr-înşii l-a împuşcat cu propriile sale mâini. Cazacii au tras în el trei focuri şi l-au rănit grav la picior.

30 Mulţumită admirabilelor măsuri şi operaţiuni ale prinţului Menşicov, succesul bătăliei principale a fost prevăzut dinainte. Acţiunea n-a durat nici două ceasuri, căci (se spune în „Jurnalul lui Petru cel Mare”), neînvinşii domni suedezi curând şi-au arătat spinările şi, de către oştirea noastră, armatele inamice au fost cu desăvârşire răsturnate. Petru, ulterior, i-a iertat multe lui Danilâci pentru serviciile aduse în acea zi de generalul prinţ Menşicov.

31 L-Empereur moscovite, penetre d-une joiequ-ll nesemel-tait pas en peine de dissimuler (avea şi de ce să se bucure) recevait sur le champ de bataille les prisonniers qu-on lui amenait en foule et demandait a tout moment: ou est donc mon frere Chsrles?

. Alors, prenant un verre de vin: „A la sunte, dit-ll, de mes maîtres dans l-art de la guerre!” Renschilde lui demânda: qui etaient ceux qu-ll honorait d-un şi beau titre: „Vous messi: eurs les generaux suedois”, reprit le Czar. Votre majeste est donc bien ingrate. Reprit le comte. D-avoitant mal-traite şes maîtres.

(împăratul moscovit, cuprins de o bucurie pe care nu-şi dădea nici o ostenealâ s-o ascundă, primea pe câmpul de luptă prizonierii, ce i se aduceau grămadă şi în fiece moment întreba: unde este fratele meu Carol?

. Atunci, luând o cupă cu vin, el spuse: „În sănătatea dascălilor mei în arta războiului!” Renschild îl întrebă: cine erau acei pe care el îi onora cu un titlu atât de frumos. „Dumneavoastră, domnilor generali suedezi” răspunse ţarul. În cazul acesta majustate, sunteţi ingrat, fiindcă v-aţi purtat atât de rău cu dascălii dumneavoastră. Răspunse contele). (În limba franceză,) (N. trad).

32 Trupurile decapitate ale lui Iscra şi Cociubei au fost predate rudelor şi îngropate la mănăstirea Lavra din Chiev; deasupra mormântului lor este săpată următoarea inscripţie: Afle cei ce trec pe-alături, că plătind amară vamă,

Zac aici şi laolaltă zac doi răposaţi de samă,

Pe noi patimă şi moartea ne-a silit la amuţire Piatra asta va să cânte despre noi şi da-vă ştire,

Fiindc -am stat pentru dreptate şi credinţă cu -ndrăzneală Bea-vom cupa suferinţii şi a morţii fără falâ. Crima lui Mazepa pururi adevăr va fi şi-aiurea, Din porunca-l ni-s tăiate capetele cu securea; Hodinim aici sub paza maicii sfinte ce-ocroleşle, Care robilor săi viaţă veşnică le dăruieşte.

În anul 1708 lună Iulie în ziua a 15-a, au fost descăpă-ţânaţi în mijlocul convoiului oştirii, dincolo de Belaia-Ţcrcov, în Borşceagov şi Covşov, nobilul Vasâli Cociubei, marele judo şi Ioan Iscra, polcovnicul Poltavoi. Trupurile lor au fost aduse în Iulie 17 la Chiev şi în aceeaş zi au fost îngropate la sfânta mănăstire Lavrai-Pecerscaia.

T CĂSUŢA DIN COLOMNA I

De iambu-n patru versuri sunt sătul; Oricine scrie-n el. Ca să-mi distrez Amicii, am să-l las. E timp destul de când şi la octavă reflectez. Şi-n rime triple cred nu că-s ludul M-aş descurca. De-acuma jubilez! Că, pur şi simplu, rimele-s în mine: Când două vin firesc şi-a treia vine.

II Ca, libere, să-şi dea întreg prinosul, Voi rezolva şi-a verbelor problemă. Ştiţi că pe rima-n verbe, tot ponosul Noi l-am zvârlit. Ce-l astă anatemă? Aşa scria Şihmatov, cuviosul; Şi eu, ades, la fel scriu o poemă. Dece? Că rime doar n-avem duium! Eu voi rima şi verbele de-acum.

III Nu, la reformă, trufaş nu le-arunc Ca la armată, şchiopi când vin recruţii, Nici ca pe-un cal, că-l slab ori că-l şotâng, f Ci am s-adun şi-adverbe şi conjuncţii. Chiar din ciurucuri oaste am

să-mi strâng Şi tot păstrez, ce-n rime-mi dă soluţii, Chiar şi glosarul; fiece silabă E un ostaş ce-l bun de pus la treabă.

IV Silabe masculine, feminine! Pornim! Atenţi la binecuvântare! Aliniaţi, picioru-ntindeţi bine Şi în octavă, câte trei, intrarea! Nu-l teamă, prea sever n-oi fi cu nime; Mai liber staţi, dar n-o scrântiţi prea tare Că doamne-ajută! Ne-om deprinde noi Şi -n drumul neted vom ieşi apoi!

V Plăcut e să-ţi duci strofa rând pe rând Şi cu silabă-n ritm accentuată! Să nu le laşi anapoda nicicând Că o armată-n luptă-mprăştiata! Silaba locul ci de cinste-având Iar vcrsu-aici ca un erou arată. D-apăi poetul. Cui pot să-l compar? E Tamerlan sau Boiiaparte chiar.

VI Ajunşi aici, un scurt răgaz propun.

Ce fac? Sfârşesc sau intru-n luptă grea?

La versu-n cinci picioare, drept să spun,

Pe-al doilea cezura mi-ar plăcea,

Că-n gropi ori măguri calcă el, altcum; Şi-acum, deşi-s întins pe-o canapea,

Îmi pare că gonesc ameţitor Într-un docar, pe-un îngheţat ogor.

VII Dar nu-l nimic! Doar nu tot la plimbare Pe-aleia Ncvschi sau, la bal, parchetul Să-l lustruiesc, ori să gonesc călare Pe-un câmp chirghiz. Ia s-o pornesc cu-ncetul La pas mereu, ca tipul despre care Se spune că, făr să-şi hrănească bietul îndurător şi prea cuminte cal, Din Moscova sosi pe-al Nevei mal.

VIII Odată cal! Cel din Parnas, ce zborul Şi-l luă, azi mx-l întrece. Dar Pegasul E ştirb, bătrân secat îi e izvorul Şi de urzici e năpădit Parnasul; Pensionar e Febus; şi-n soborul De muze-babe, nu ne-ndeamnă pasul. Din culmi antice, oastea noastrătoată Am pogorât-o într-a pieţei gloată.

IX Stai, muză, vâra-n mâneci câte-o mână,

Picioarele sub bancă! Şezi odată!

Să-ncep: —A fost o văduvă bătrână Sunt ani vreo opt de-a-unci ce-avea o fată.

Căsuţa lor sărmană, într-o rână,

Cu-n sfânt lăcaş era învecinată,

Lâng-o gheretă. Parc-o văz şi-acuşa: Cerdac, marchiză, trei ferestre, uşa.

X Cu-n bun amic pe-acolo mă dusei Acum Irci zile, cam pe înserat; Nu mai era căsuţa; -n locul ei O casă cu trei caturi s-a-

năl̦tat. Aminte de bătrână mi-adusei, Cum stă la geam cu fa̦ta ei, alt-dat Pe când eram mai tânăr; mă-ntrebam: „Or mai trăi?” şi ce crezi? Tam-nesam,

XI M-a prins mâhnirea. Şi, spre casa-naltă Priveam chiorâş. În clipa ceea, dacă Ar fi cuprins-o flăcările, roată, 22

Privirii mele, tristă şi posacă, Focu-l plăcea. Se-ntâmplă câte-odată Un vis ciudat în suflet loc să-şi facă; Il̦i trec prin minte lucruri de nimic Când rătăceşti hoinar, sau cu-n amic.

XIJ Ferice-l cel ce-şi pune vorbei frână Şi ştie bine gândul să-şi ascundă,

Cel ce-şi adoarme-n piept sau îşi sugrumă Năpârca şuierându-l o secundă; De vorbăreţ, pe dată-o să se spună Că-l scelerat. Eu sorb a Lethei undă,

Melancolia interzisă mi-este De medic. Dar să nu vorbim de-aceste!

XIII Băbuţa (chipul ei l-am admirat Leit, în Rembrandt, cred, de zeci de ori,) Cu ochelari şi scufă îmbrăcat. Dar fata ei era un scump odor: Sprâncene, ochi de-un negru-ntunecat, Ca porumbi̦a, albă -n obrăjiori. Cu gust ales, pe câte minte ţin: Făcea ades lectură din Emin.

XIV Ştia, apoi, romanţe la ghitară: „Sur porumb iei ce plângi!”, „leşi-voi oare?

Şi alte cânturi vechi, de-odinioară,

Pe care toamna, lângă samovare,

Sau iarna lângă sobă, stând pe seară,

Sau primăvară-n crânguri, visătoare Le-ngână dulce, pe la noi, vreo fată La fel ca muza mea de întristată.

XV Familia întreagă, tale quale, Dela birjar la primu-n poezie, Cântăm toţi trist. E-un urlet lung de jale Rusescul cântec. Asta, doar, se ştie! Din „vivat” pân la „cea din urmă cale” Indat-ajungem. De melancolie, La noi, e plină-a fetelor cântare Şi-a muzelor. Dar place foarte tare.

XVI Paraşa o chema pe-această fată; Ştia să spele, calce şi să coasă, Era cu toată treaba-nsărcinată, Ţinea şi socotelile în casă şi hrişcă-n fiert, de ea ora veghiată. (La aste trebi, o ajuta, zeloasă, O babă, Feocla, tare iscusită, De-auz şi de miros, demult lipsită).

XVII Iar mumă-n geam obişnuia să iasă; Ciorapi, într-una ziua împletea Iar seara, aşezată la o masă, Făcea pasenţe ori în cărţi dădea. În timp ce fata rânduia prin casă, La geam prin

curte, o puteai vedea; Pe trecători, pedeştri sau călare, Ea-l observa ochi ager! Pe oricare.

XVIII Trăgeau oblonul iarna, la chindie; Dar uşi şi geamuri stau deschise vara Până târziu. Diana străvezie Privea -ndelung prin geam, la domnişoara. (Căci fără asta, n-ar putea să fie Nici un roman. Aşa-l tipicul, doară!) Demult, adesea, sforăia bătrâna, Iar fata ei privea pe gânduri luna.

XIX Şi asculta motanii miounând (Semn indiscret, prin poduri, de-ntâlnire.) 22

Departe, străji strigau. Un ceas bătrân. Peste Colomna, paşnică din fire, Tăcută-l noaptea. Numai când şi când, Ţâşneau perechi de umbre-n vreo ieşire. J:" Şi inima i de fată, languroasă, -; i Şi-o auzea bătând sub bluza-l groasă. - „ • -

XX Iar în duminici, vara ca şi iarna, •

Cu muma-l la biserică mergea.

În faţa lumii multe, lângă strană Din stânga, ea la slujbă se ducea.

Eu nu mai stau acolo, dă-n Colomna Mi-e drag să zbor, ca şi-n visarea mea Şi ca-n duminici, picotind să-mi vie,

Când ascultăm străvechea liturghie; XXI Acolo ştiu că-l tot plăcea să vie Contesei. (zău nu ştiu cum o mai cheamă!)

Bogată, junä, plină de trufie; Intră la slujbă ţanţoşă, cu larmă,

Şi se-nchina şi-aici! Tot cu mândrie.

Eu, păcătos, priveam la ea din strană.

Paraşa, lângă ea, în strană stângă,

Părea, sărmana, mai sărmană încă. -

XXII Aluneca spre ea, din întâmplare, De sus, privirea trufaşei contese. Ea se -nchina cu şart şi cu ardoare, De-acea privire nepărând să-l pese; Citeai pe ea smerită-nfăţişare, Pe când contesă-n schimb, părea că-şi iese. Din ea, de modă doar preocupată,; De frumuseţea-l mândră şi-nţepată.

XXIII Ţi-era uşor să recunoşti într-însa - -

A îngâmfării rece-ntruchipare. -

Eu, sub trufia ei, ghicisem însă Alt tâlc: mâhniri şi surdă resemnare. Şi pătrundeam în lumea lor ascunsă Ce-mi atrăgea priviri involuntare. Contesa, lucrul ăsta nu-l văzuse Şi cred că printre victime mă puse.

XXIV Ea suferea. Deşi frumoasă, junä şi viaţa-n lux, plăceri şi-o petrecea; Deşi supusă îi era Fortuna Şi-a ei plocoane moda-l

aducea, Nefericită ea era întruna. Cu mult mai fericită decât ea Era, drag lector, noua şi gingaşa Ta cunoştinţă, draga mea Paraşa.

XXV Purta sub piepten, ca pe-un şarpe, coada; Peste urechi, ca şerpii buclişoare; Legă cruciş sau prinsă-n nod broboada; Pe gâtul zvelt şirag de chihlimbare. Veşmânt modest dar pe la geam, s-o vadă Treceau, din gardă, iuncări mulţi, călare, Admiratori ce ea-şi ştiuse face Fără ca-n straie scumpe să se-mbrace.

XXVI Şi inima, spre care-o îmboldea? Său rece ea cu toţi ştia să pară? Ceva mai jos acestea le-om vedea. Dar deocamdată viaţa ei e clară: La baluri sau Paris, nici nu gândea şi nici la curte (chit c-avea o vară, Pe Vera Ivanovna, ce bărbat Ţinea pe-un furier dela palat).

XXVII Dar iată că necazul le-a călcat: Când dela baie se întoarse baba, Căzu la pat. Şi ceai şi vin i-au dat, Oţet şi prişniţi totul fu degeaba. Şi amândouă bun rămas şi-au luat Dela băbuţa surdă şi de treabă. Şi-n ziua chiar în care răposase, La cimitir coşciugu-l îngropase.

XXVIII Au plâns-o-ai casei; dar mai mult ca ei, Motanul Vasca. Văduva, pioasă, Găsi că poţi doar două zile, trei, S-o laşi în plata domnului de masă. Îşi strigă, deci, copila dumneaei: „De unde vom găsi bucătăreasă? Vezi la vecină, n-o şti dânsa oare? Cu lefuri mici, azi sunt atât de rare!”

XXIX „S-o-ntreb, mămică!” —şi ieşi afară înfofolită. (Iarna era aspră, Zăpada scârţâia, iar bolta clară Şi înstelată, strălucea albastră). Tot aşteptând-o mult timp pe fecioară, Mai moţăia încet bătrâna noastră; Târziu, Paraşa se întoarse acasă Spunându-l: „Iată şi-0 bucătăreasă!”

XXX În urma ei, călcând mărunt, sfioasă,
O fată cu o fustă nu prea lungă.
— Năltuţă şi la faţă chiar frumoasă,
Se înclină cu plecăciune-adâncă Şi sucălindu-şi şorţul, sta retrasă.
Bătrâna ochii către ea şi-aruncă: „Mult ceri?” „Atât cât bine aţi voit!” —
Răspunse fata limpede, smerit.

XXXI Di le-acost răspuns fu văduva-ncântată. - „Dar cum te ehiamă?” fiMavra."„Ei, Mavruşa, Rămâi la noi; eşti tinerică, fată: De-ţi dă târcoale vr-unu -nchide-l uşa! Bucătăreasa noastră

răposată Ne-a fost cu cinste, zece ani, Fecluşa. Deci, să slujeşti cu sârg şi rânduială Şi nu cumva să-ncarci la târguiala!”

XXXII O zi, a doua. Nu-l ispravă mare Pe câte văd, cu-a lor bucătăreasă: Aci dă-n foc sau arde vreo mâncare, Ba scapă tava cea cu vase-n casă, În toate pune veşnic multă sare, Nu ştie ţine acul, când să coasă; De-o cerţi, ea tace; o scrânteşte-n toate. Cu ea, Paraşa -geaba capu-şi bate.

XXXIII Duminică de dimineaţă, mama Cu fiica-s la biserică. Şi-acasă Rămase Mavra, căci pe ea bag seama —

De-o noapte -ntreagă dinţii n-o mai lasă.

Avea şi zahăr de pişat, sărmana,

Să facă astăzi prăjituri la masă,

Şi-aşa, rămase. Dar la slujbă, iată,

Bătrâna fu de-o spaimă apucată XXXIV Şi se gândi: „Ce zel o prinse oare, De prăjituri, pe Mavra năzdrăvană? Cofetăreasă şmecheră îmi pare! De-o pune dracu şi vr-un furt ne toarnă Şi-o şterge? Chiar în plină sărbătoare S-avem aşa plocon! Vai, ce mai poama!” Aşa gândind, bătrâna -ncremenise Şi neputând să-ndure, fetii-l zise: XXXV „Rămâi, Paraşa. Eu fug pân-acasă; Mă tem de-o poznă”. Nii-nţelese fata Ce teamă-l asta. Când dădea să iasă, Bătrâna -u tindă mai să cadă biata! O mare spaimă inima-l apasă. Soseşte-acasă, în cuhnie cată, Mavruşca nu-l. Când dă-n iatac să intre, Ce grozăvie vede, doamne sfinte?!

XXXVI Chiar unde-avea Paraşa-a ei oglindă, Bucătăreasă-n tihnă se rădea. Ţipând, bătrâna pică lată-n tindă. Cealallă-n grabă, cu dăbuc pe ea, Peste bătrână, (cinstea ei jicnind-o) Sări de-a-dreptul din cerdac, pervazul, fuga mare-şi coperă obrazul.

Şi-n XXXVII Când gata-l slujba, fata vine-acasă.

„Ce-l, mamă?” „Vai, Paşenca!” „Spune-odată!” „Nu-mi vin în fire. Ştii, bucătăreasa. Stă la oglindă, săpunită toată.” „Zău, nu pricep. Ţi-l vorba ne-nţeleasă; De nu te superi, spune-mi înc-odată; Mavruşca unde-l?” „Un tâlhar crea! Aici. la fel ca tat-t-u. se rădea!”

XXXVIII Roşi sau ba, Paraşa n-am habaDar dusă-a fost Mavruşa cea buiacă Făr-ca să ia un gologan măcar,

Nici timp neavând alt pocinog să facă.

Mărturisesc, m-aţi întreba -n zadar.

— Naintea feţei şi-a bătrânei, dacă Luă partea Mavrei careva? Nicicum Nu ştiu; şi grabnic vreau să-nchei acum.

XXXIX „Cum, asta-l totul? Nu, zău! Fără glumă? Uite la ce octale-au servil! Şi-atâta larmă, pentru co fu bună?

Ţi-ai strâns oştiri, cu ifose-ai pornit Şi-ai luat un drum, să morgi pe dânsul strună!

Altfel de teme, oare n-ai găsit?

N-avem de tras măcar o-nvăţătură?" „De-o fi sau ba tăceţi un pic din gură.

XL Morala, iat-o: cred neindicat Să-ţi iei pe gratis o bucătăreasă; Iar pentru cel ce s-a născut bărbat E inutil să-şi pună fustă-n casă Ca tot va fi silit, neapărat,

Să-şi radă barba şi-asta nu cadrează Cu femeiasca fire." Nu se poate Din ce-aţi citit, mai mult de-atâta scoate.

În româneşte de MIRON RADU PARASCHIVESCtl x COC CĂLĂREŢUL DE ARAMĂ POVESTIRE DIN PETERSBURG CUVÂNT ÎNAINTE întâmplarea, descrisă în povestirea aceasta, este întemeiată pe adevăr. Amănuntele inundaţiei sunt luate din ziarele vremii. Cei interesaţi se pot documenta din lucrarea alcătuită de V. N. Berh.

INTRODUCERE Pe ţărmul apelor deşarte, El, plin de gânduri mari privea Scrutând în zări, scrutând departe; Jn faţa-l fluviul larg gonea; Iscată dintre valuri parcă Pe el se avânta o barcă. Ici-colo casc se zăreau Pe ţărmurile mlăştinoase; În casele sărăcăcioase Pescari ciuhonţi sălăşluiau; Sub ceţuri umede şi groase, Sta soarele ascuns mereu; Neatins de raze, codrul greu Foşnea în jur, foşnea în pace.

Finlandezi (N. trad.)

Şi el gândea: De-a ici, viteji,

Băga-vom spaimă -n suedeji; Aici noi un oraş vom face În ciuda mândrului vecin. Natura a sortit din plin Că spre Europa voia noastră Să taie -n acest loc fereastră; 1 Cu un picior puternic noi Să ne înfigem lângă mare; Aici, din nesfârşita zare, Tăind prin unde drumuri noi. Ca oaspeţi or să vină toate Pavilioanele şi-apoi Petrece-vom în libertate.

Trecu un veac în zbor abraş; Şi iată, tânărul oraş, A nordului minunăţie, Din întuneric de păduri, Din smârcuri reci, cu aburi suri, Se -nalţă -n mândra-l măreţie. Unde pescarul fin, demult, Fiu trist şi vitregit al firii, Zvârlea -n al apelor tumult Sub liniştea nemărginirii Năvodu-l firav, dându-l drum. Pe ţărmurile vii, acum, În mari construcţii armonioase S-aştem palate majestoase Şi turnuri; vase vin duium Din lumea-ntreagă

îndreptate Spre cheiurile lui bogate. E Neva -n straie de granit; Atârnă poduri peste apă; Pe insule au răsărit Grădini ce-abia mai pot să-ncapă; Şi -n faţa tinerei cetăţi Pălit-a Moscova bătrână Precum o văduvă ţarină 346

Se adumbrea în alte daţi, În faţa unei noi ţarine.

Mi-l opera lui Petru dragă, Severitatea ei întreagă Şi armonia i-o iubesc, Al Nevei curs împărătesc, Granitul ţărmilor cu trepte Şi poduri prinse -n grei butuci Şi broderiile de tuci De pe grilajurile drepte; Iubesc şi noaptea-l, lin căzând, Cu-a înserării calde strună C-o ceaţă străvezie, când Sub strălucirea fără lună, Eu fără lampă, hăt târziu, În cameră citesc şi scriu; Când luminoase -n pâlcul lor, Fuştii dorm străzile cetăţii Şi stă veghind strălucitor Săgeata amiralităţii Şi când pe cer făcând popas, Să-oprească vrând al nopţii glas, Vin zorii repede să schimbe Alţi zori, ca -n raze să se -nimbe, Dând nopţii mai puţin de-un ceas Iubesc năpraznică ta iarnă Cu nori încremeniţi pe cer; Când sănii clinchetând prin ger, Pe Neva prind să se aştearnă; Obrajii fetelor aprinşi Ca trandafirii -n raze -ncinşi; Tumultul veselelor baluri Cu-al vorbelor noian sprinţar; Şi -n ceas de chef celibatar, Susurul spumei din pocaluri Şi punchsalutat oricând, Cu-albastre vâlvătăi arzând. Iubesc parăzi fără de moarte De pe Câmpiile lui Marte; Călăreţul de aramă" Desen de A. Benua, J923

Armatele pe cai, pe jos, Cu-o monotonă frumuseţe; În rândurile lor semeţe Ce unduiesc armonios, Stindardele biruitoare În zdrenţe fâlfâind făclii Şi coifurile lucitoare De glonţ străpunse -n bătălii; Iubesc cu o simţire rară, O, capitală militară, Al fortăreţei tunet viu Şi fumul caro -n jur se lasă, Când nordica împărătească Ne dăruie -n palat un fiu; Sau când cu vuiet ce sporeşte Vreo nouă biruinţă, ştiu, Că Rusia sărbătoreşte; Când Neva-şi sfarmă ghiată ei, Ducând-o mării în puzderii Şi presimţirea primăverii O bucură şi-l dă temei.

De Petru dată ţi-e tăria Să creşti, oraş, în slava ta, De neînvins ca şi Rusia. Cu tine se vor împăca Chiar şi stihiile înfrânte; Robia veche, vrajba sa, În finic val să se -nmormânle Ca tulburând, să nu frământe Cu vane duşmănii şi seci Pe Petru -n somnul lui de veci.

A fost o vreme -ngrozitoare E trează amintirea ei. Eu despre ea, amicii mei, Voi glăsui şi -ntristătoare Istorisirea-mi va apare. PARTEA ÎNTIIA Pe -ntunecosul Petrograd, Noemvrie, spre-

al iernii văd, Sufla cu frig de toamnă sură. Lovind cu zgomotosul val În zidul umezit de bură Neva se zvârcolea sub mal, Ca un bolnav ce -n friguri zace În patul său, lipsit de pace. Era -ntuneric şi târziu; În geam bătea o ploaie deasă Şi vântul trist urla pustiu. Atunci, din vizită, acasă, Pe sub văzduh, din pâcle tors, Evgheni, tânărul, s-a -ntors. Acesta-l numele pe care Eroul nostru-l va purta; Plăcutu-l nume, pana mea Demult l-a îndrăgit, se pare. Neavând nevoie, ne-am lipsit Cu totul de al său pronume, Deşi în alte vremi pe lume, El poate că a strălucit. Şi sub a lui Caramzin pană Sunase -n legendar trecut; Dar azi rostirea lui e vană Şi-l printre oameni neştiut. Eroul nostru locuieşte Aci -n Colomna; e slujbaş Pe undeva; el se fereşte De-aristocraţii din oraş; Şi niciodată nu tânjeşte Nici după rude ce-au apus Nici după vremea ce s-a dus.

Evgheni deci întors acasă, Mantaua-şi scoate, şapca-şi lasă S-a desbrăcat, în pat s-a întins. Dar mult timp n-a putut s-adoarmă, Cuprins de-a gândurilor larmă.

La ce gândea? De-amar cuprins Gândea că e sărac cu starea, Că trudnic trobuieşte el Să-şi dobândească neatârnarea Şi cinstea lumii; că dealtfel, Chiar domnu-ar fi putut adaos De minte şi de bani să-l dea; Că mulţi într-un plăcut repaos Sunt fericiţi; cu mintea grea Şi strâmtă; trândavi se răsfaţă, Trec lăfăindu-se prin viaţă! Că -n slujbă-l de doi ani; apoi, Că vremea este rea, că-l ceaţă, Că fluviul creşte -n larg şuvoi, Că podurile Nevei poate În clipa ăsta sunt luate; Că de Paraşa-l, negreşit, Vreo două zile despărţit Va fi de apele turbate.

Şi-oftând Evgheni se-adânceşte În gânduri ca un bard acu Să se însoare? Dece nu? E-un lucru foarte greu, fireşte, Zi, noapte va munci vârtos; În chip şi fel o să-şi dureze Un paşnic cuib, ca -n el apoi Pe-a lui Paraşă s-o aşeze. „Va trece-un an, sau poate doi, El vreun serviciu o să-apuce, Paraşa casa va conduce, Va creşte pruncii bucălaţi. Şi vom trăi cu bine, până În ceasul morţii, mână -n mână. Şi de nepoţi vom fi -ngropaţi”.

Aşa gândea ol abătut În noaptea ceia; şi-ar fi vrut Ca vântul ei să nu-l audă Cu tânguiri de nedescris Şi ploaia cu atâta ciudă Să nu mai bată-n geam.

Cu trudă El ocbii obosiţi şi-a-nchis Abia târziu de tot. Şi iată Că se răreşte-a nopţii zloată 2 Şi-o zi posacă -ncepe-acum. Grozavă zi!

Curând ca-n fum Neva spre mare noaptea toată S-a sbuciumat croindu-şi drum, Dând piept furtunii care-o -nfruntă; Dar nebunescul ei avânt o covârşi. Gâlceava cruntă o birui treptat sub vânt. În zori pe ţărmurile sale, Norodu -ntreg se minună De apa năvălind din vale, De stropii ce săreau din ea; De -nverşunatele ei valuri Ce spumegau, cât nişte dealuri; Şi sub al vântului talaz Ce dinspre golf sufla năpraznic, Neva, oprită ca-n zăgaz, Curgea-ndărăt cu clocot groaznic Şi insulele potopea; Iar vremea se dezlănţuise Parcă din fire îşi ieşise; Neva creştea, urla, gemea, Ca un cazan tot clocotea Stârnind vârtejuri. Şi deodată, Precum o fiară -ntărâtată, Se năpusti către oraş; Şi toate -n faţa ei fugiră Cât ai clipi se mistuiră; Deodată valul uriaş Năvală dând, zorind să curgă, Porni prin pivniţi să se scurgă; Printre grătare-apoi, cu zvon Canalele-au ţâşnit din groapă; Şi-ntreg Petropol, ca Triton, Pluti până la brâu în apă. Asalt! Asediu! Apa rea Că hoţii pe fereşti pătrunde, Iar luntrele, gonind pe unde, Sparg geamuri cu-a lor cârmă grea. Trec bărci cu ude învelişuri, Maghcmiţi sparte, bârne tari, Sfărâmături, acoperişuri; Trec mărfuri în baloturi mari; Sărace lucruri vechi s-adună Cu poduri rupte de furtună; Sicrie zmulse din mormânt Plutesc pe străzi!

Norodul vede Aici mânia celui sfânt, Că i-a venit osânda crede. Sălaş şi hrană pier uşor, Vai, toate pier şi tot apune de unde, cum or să s-adune? În acel an îngrozitor, Defunctul ţar cu slavă încă Mai cârmuia Rusia. El Mâhnit şi plin de jale-adâncă Eşi-n balcon, zicând astfel: „Stihiile lui dumnezeu Sunt mai presus că împăraţii”. S-a aşezat, de gânduri greu, Cu ochii trişti, rotind privirea, El contempla nenorocirea. Şi lacuri pieţele erau, Vuind de văluri fără frâuri şi străzile ca nişte râuri În ele repezi se vărsau. Un trist ostrov părea palatul şi ţarul porunci. La drum, Gonind de-a-lungul şi de-a-latul, Pe străzile sub apă-acum, Prin locuri mult primejdioase, Prin apele vijelioase, Porniră generalii săis Să scape de înnec norodul, 353 23 Puşchin Opere voi. I Censpăimântat, lipsit de căi, Prin case-şi aştepta prohodul.

Atunci în Piaţa Petru, chiar La colţul unde-o nouă casă Senalţă dreaptă, maiestoasă Şi-n capul scării, largi şi mari Cu labă-n aer priveghează Doi lei, că vii, făcând de pază, Pe-un leu de marmoră călare, Mâhnit, cu mâinile la piept, Cu capul gol în nemişcare, Stătea Evgheni, palid, drept. Nu pentru propria lui soartă E spaima caro-n el o poartă, El nu simţea cum un talaz

Spre dânsul lacom se urcase, Cum tălpile i le udase, Cum ploaia-l şfichiuia-n obraz Şi o vântoasă-n zbor, zăludă, Ii zmulse pălăria udă. Prin hăul stropilor mărunţi, Cu ochi arzând de disperare Ţintea spre-un loc din depărtare, Scrutând atent. Ca nişte munţi, Din adâncimea-nverşunată Spre acel loc, goneau în gloată Stârnite valuri. Nouri crunţi Erau acolo, vijelie, Sfărâmături în sumbru-alai Erau purtate cu mânie. Acolo doamne! Doamne! Vai! Veciu cu-aceste valuri rele, Chiar lângă golf: Un gard de rând, O sălcioară fluturând şi-o casă. Iar acolo-s ele. E văduva şi fiica ei, Paraşa. Dorul lui. Dar ce-l? Ce vodci vis, amare glume? Au ţoală viaţa noastră nu-l, K Decât un vis deşert şi şui? Îşi bate cerul joc de lume? Ca sub o vrajă, el stă mic Şi ferecat de piatră parcă Nu poate coborî, nu-ncearcă. În jur doar apă şi nimic! În înălţimi nezdruncinate, Cu spatele spre el, pe mal, Deasupra Nevei răsculate, C-un braţ spre zările-ncruntate Sta idolul de bronz pe cal.

PARTEA A DOUA Dar iată de prăpăd sătulă şi domolind al undei glas, În matcă Nova-ncet s-a tras; Îmbucurată dc-a ei hulă Şi răzvrătire, lepăda Nepăsătoare prada sa. Ca un tâlhar ce plin de ură Cu ceata-l într-un sat intrând, Doboară, sparge, taie, fură; Batjocuri, vaiete, plâns, tortură, Scrâşnire, larmă! Şi curând, îngreuiaţi de prada-aleasă, Temându-se de urmăriri, Trudiţi de-aşa nelegiuiri, Tâlharii se grăbesc spre casă, Scăpând pe drum, în aprig zor, Câte ceva din pradă lor.

Scăzu deci apa. Şi pavajul S-a arătat. Evgheni-al meu, Aleargă -naripând curajul, Cu sufletul şi gândul greu, Cu dor, speranţă şi cu spaimă, Spre fluviul potolit ce-ngaimă; Dar pline de triumf şi joc, Vâltorilo victorioase, De parcă-ar fi sub ele-un foc, 23

Fiorbeau şi-acum răutăcioase şi Neva răsufla din greu Spumându-şi apele mereu Sui-lâud cum suflă cu tărie, Un cal întors din bătălie. Evgheni-apoi, într-un târziu, Zări o barcă; de pe scară Fugi spre ea ca spre-o comoară, El îl strigă pe barcagiu şi-acesta calm, cu nepăsare, Pentru-un argint spre celalt mal II duce-acum din val în val Prin apele spăimântătoare.

Mult timp luptă acest vâslaş Cu valurile mari şi-afunde Şi-ades în şirul lor vrăjmaş Fu cât pe-aci să se scufunde Prin rotitoarele vâltori Cu îndrăzneţii călători Bărcuţa; prin stârnite unde, Tăindu-şi drum prin val înalt Atinse ţărmul celălalt. Neiericitu-aleargă-ndată, Pe uliţa ştiută. Acum, Spre locuri

cunoscute, cată Nu recunoaşte nicidecum. Privelişte grozavă! Zmulto Sunt toate.

— Totu-l năruit, Cărat de ape, răvăşit; Căsuţele zac strâmbe; multe Complect distruse îi apăr; De valuri altcle-s împinse; împrejurimile îi par Un câmp de luptă. Reci şi stinse, împrăştiate leşuri zac. Evghoni, cât puterea-l poate, S-avântă-acum uitând de toate, Sleit de suferinţa, buimac, Spre locurile mult iubite, Unde-l aşteaptă, negru scris, Cu nişte veşti nebănuite, Destinul ca un plic închis. Şi iată, el prin suburbie Aleargă-acum, aleargă-mut; Şi iată golful cunoscut Şi-aproape-l casa. Ce să fie? Ce-l asta?

Brusc el s-a oprit, Porni -ndărăt, s-a -ntors pripit, Se uită. Merge. Iarăşi cată; Aici, recunoscu uşor, Că este locul casei lor; Şi iată sălcioara, iată Aici fu poarta lor odată; De ape dusă va fi fost. Dar casa, casa unde-l oare? Şi plin de griji doborâtoare, În jur el umblă mohorât, Cu sine -ncepe să cuvânte; Deodată, ca -ntr-un vis urât, Izbindu-şi fruntea lui fierbinte A hohotit.

Peste oraş,

Peste-a! Său zbucium se lăsase întunecimea nopţii groase; Dar oamenii-n al lor sălaş Până târziu nu mai dormiră, De ziua ce-a trecut vorbiră Cu spaimă.

Raza dimineţii, De după norii vlăguiţi Şi palizi, leneşi risipiţi, Sclipi prin vălul rar al cetii Deasupra capitalei. Ea Oricât din înălţimi privea, Nici urmă n-a găsit din toato Nenorocirile de ieri, Căci orice rele şi dureri Erau în purpură -mbrăcate. În rânduiala din trecut îndată toate reintrară; Pe străzi, uitând prin ce-a trecut,

Norodul forfoteşte iară.

Iar lumea cea de slujitori De prin nocturne adăposturi Ieşea şi se ducea la posturi.

Curagioşi neguţători Cutezători, fără mâhnire,

Jşi deschideau subsolul gol,

Prădat dc-a Novei năvălire; Să treacă, socotind domol,

În seama celui ce aproape-l Tot ce-au pierdut pe urma apei Grozave. Bărcile încet,

Pe urma apelor plecate,

Erau din curţi acum cărate.

Iar contele Hvostov, poet, Iubit de cer, cu-a penei seve Cânta deja, cânta uşor, În vrednic stih nemuritor Năpasta ţărmurilor Nevei.

Dar bietul meu Evghoni. Vai! Sărmana-l minte frământată La zguduirea -nfricoşată - S-a tulburat. Vuindul grai, Al Nevei ropot, vântul straşnic, În cap îi hăuiau. El paşnic Şi de cumplite gânduri plin Umbla hoinar, tăcut, străin. Il chinuia un vis. Ceţoasă, O săptămână se sfârşi, Zbură o lună două şi El nu s-a mai întors acasă. Trecând sorocul, gazda sa, Cămara ce-a rămas pustie A dat-o iarăşi cu chirie Şi-un biet poet o locuia. Dar după lucrurile sale Evgheni nu venea nicicând; Străin de lume fu curând, întreaga zi, cu pasul moale, El rătăcea pe jos, agale; Dormea pe chei şi se hrănea Cu resturi care e primea Pe geam; veştmintele purtate Se sfâşiau şi putrezeau; Ştrengarii pietre-n el zvârleau, Iar vizitiii peste spate Ades cu biciu-l şfichiuiau, Fiindcă niciodată dânsul Pe drum ca lumea nu umbla De parcă-n seamă nu lua Nimic de pe pământ. Într-însul Părea că totul a murit, De-a chinului lăuntric larmă Ce nu putea deloc s-adoarmă; Şi traiul. Său nefericit El şi-l ţâra, nici om, nici fiară, Nici fiu al lumei vii de-afară, Nici vreo nălucă moartă.

El Trudit de umblet fără ţol, Odată, cum se ghemuise, Pe cheiul Novei, aţipise. Da vâra-n toamnă. Răsufla Un vânt de zloată rece. Valul În chei cu ciudă plescăia Şi spuma-l sură mormăia Izbind în trepte, unde-l malul, Ca-n uşă la judecător Ce-n nepăsare nu-l primise Pe-un biet jălbaş stăruitor. Sărmanul ochii şi-l deschise; Un cer închis sta apăsând Şi picuri deşi cerneau pământul, Iar vântul trist sufla urlând Şi sentinelele cu vântul Prin beznă se-ngânau strigând. Sări Evgheni; grozăvia Trecutului, acum, târziu şi-o aminti nespus de viu. Grăbit, purtându-şi nebunia, Goni din nou cu gând pustiu Prin întuneric; şi deodată, Oprindu-se-n durere treaz încet purtându-şi ochii cată C-o spaimă cruntă pe obraz: S-a pomenit între coloane De casă maro, cu frontoane, Deasupra -naltei sale scări, Cu labă-n aer priveghează Doi lei, că vii, făcând de pază; Şi drept, sub noapte şi sub zări, În înălţimea-n umbre prinsă Deasupra stâncii, ca spre-un salt, Sta idolul cu mâna -ntinsă, Pe calul său de bronz, înalt.

Evgheni tresări. Lumină În visu-l groaznic se făcu. Îndată el recunoscu Şi locul unde-n voie plină Juca potopul sub fereşti şi unde valuri tâlhăreşti În volburi reci se răsvrătiră Cu ură cruntă-n jurul său, Apoi spre golf se năpustiră şi leii doi şi-al pieţii hău şi pe acel ce-n înălţime Stând neclintit şi drept în şea, Prin aşternuta -ntunecimo Cu-arama frunţii priveghea. Din voia cărui

lângă maro Acest oraş a fost durat. Prin neguri el privea în zare, Era cumplit şi minunat! Ce gând, ce gând pe a sa frunte! Ce forţă-n el ascunsă vezi!

Ce foc în calul cât un munte! Cal mândru, unde galopezi şi undc-ai să-ţi cobori copita? O, tu stăpân peste destin! Nu tot astfel, îxi chip deplin, Cutezător, creând ursită, Trecând prin beznă către cer, Spre înălţimi ameţitoare Cu braţ puternic, frâu de fier, Ai pus Rusia în picioare? 4

Şi idolul, l-a ocolit Smintitul cu paşi rari, molatici. În loc pe urmă s-a oprit Şi ochii şi-l ţinti, sălbatici, Pe chipul celui ce era Monarh pe-a lumii jumătate; Se strânse pieptu-l. Fruntea sa Spre recele grilaj s-abate, Pe ochi o ceaţă i s-a pus, Prin inimă văpăi şi ură, În sânge-l clocot nesupus; Se mohorî peste măsură Stând lângă idolul semeţ; Cu dinţii s-: înşi, cu mâna strânsă, Cuprins, în nesfârşit dispreţ, Do-o forţă nuagră şi ne-nvinsă, „Halal constructor de minuni!” El tremurând de-o ură beată Şopti încet cu ochi nebuni. „Ţi-arăt eu ţie”! Şi deodată Fugi năuc. I s-a părut Că faţa ţarului temut, O clipă-aprinsă de mânie S-a-ntors încet spre el. Şi mut Prin piaţa largă şi pustie El fuge; după el, grăbit, Ca nişte tunete zălude Un greu galop sonor s-aude Pe caldarâmul zguduit. Sub lună ce lumini destramă Cu mâna-n sus, spăimântător, În urma lui venea cu zor înaltul Călăreţ de-Aramă Pe calul cu galop sonor. Şi până-n zori, stârnindu-l teamă Şi-urmându-l pe smintit mereu, Cumplitul Călăreţ de-Aramă A galopat cu tropot greu.

De-atunci, când el din întâmplare Prin piaţă s-abătea hoinar, Pe faţa lui o tulburare Se zugrăvea şi-un chin amar. Trudita-l inimă, degrabă, Spre-a-l potoli bătaia grea Şi-o apăsa cu mâna slabă; El şapca veche şi-o scotea, Să-şi salte ochii nu-ndrăznea Trecând pe-alături.

Se zăreşte Un mic ostrov colo-n liman. Arar câte-un pescar sărman Cu-al său năvod pe ol s-opreşte, Fierbând săraca cină-a lui; Sau vreun slujbaş îl cercetează Plimbându-se după amiază Duminică cu barca. Nu-l Pe el nici iarbă, nici vreo floare. În joacă, crunta revărsare Pe-acel ostrov a lepădat O casă şubredă. Pe mare Rămase ca un eiot uitat. Ea-n primăvară a fost toată De-a ici cu bărcile cărată. În pragul casei îl aflară Grămadă pe smintitul meu Şi loşu-l rece, leşul greu, Aici pe loc îl îngropară În numele lui dumnezeu. În româneşte de GEORGE LESNEA N o T E

1) Algarotti a spus undeva: „Petcrsbourg est la fenetre par laquelle la Russie regarde en Europe” (Petersburg este fereastra prin care Rusia priveşte spre Europa). {În limba franceză). (N. trad.) 2) Mitchevici a descris în versuri minunate ziua premergătoare inundaţiei din Petersburg într-una dintre cele mai bune poezii ale sale: „Oleszkiewicz”. Păcat numai că descrierea să nu este exactă. Nu era zăpadă Nová nu era acoperită cu ghiaţă. Descrierea noastră este niai exactă deşi îi lipsesc culorile vii ale poetului polon.

3) Coatele Miloradovici şi generalul aghiotant Benkendorf.

4) Vezi descrierea monumentului la Mitchevici. Este luată dela Ruban, după cum menţionează însăşi Mitchevici.

Întocmite de Puşchin. (N. rod. Ruse.) POVESTEA CU POPA şi ARGATUL SĂU BALDA Odat-un popă tehui Cam hapsân de felul lui, Colindând de dimineaţă La tarabele din piaţă, Dă cu ochii de Balda Ce pe-acolo tândălea. „Părintele, cu ce zor Ai pornit-o prin obor?” l-a răspuns popa pe dat-: „Am nevoie de-un argat, Plugar şi meşteşugar şi bucătar şi grăjdar. Sunt mereu în căutare Nevrând să-l dau leafă mare”. Şi-a răspuns Balda: „Ei bine M-ai găsit taman pe mine. Priceput cu hărnicie Te-oi sluji fără simbrie. Chiar de-acu, poţi să încerci; Ca tain dacă-mi dai terci, Doar atât cer dela tine: împlinind anul cu bine, Să am drept, precum îmi place, Să-ţi pâcnesc trei bobârnace”. Popă, pe gânduri căzu, Scărpinându-şi, creştetu Socotind Nu-l tot un drac Bobârnac şi bobârnac. Cum zic ruşii: „Ce poţi şti?” Şi-a zis popa: „Cum o îi!”. „Dovedeşte-te sprinţar, Ne-mpăcăm, să n-ai habar!” Şi la popă din cea zi Trăi Balda cum trăi. Că-n şură dormea, Cât patru-mbuca, Da-ca şapte lucra şi nu pridídea. De cu zori, tot într-o fugă Mulge, înhamă, înjugă. Repede-ncinge cuptorul, Cât clipeşti ară ogorul. Coace oul şi-l desghioacă, Gătind masa într-o joacă. Preoteasa când privea, Laudă nu contenea, Fata popii nu-l slăbea Parcă din ochi îl sorbea, Prâslca casei tot aşa Din „tătică” nu-l scotea, Drag la toţi, fără deochi Numai popii sare-n ochi! Că nu stă vremea pe loc Ci se-apropie de soroc. Şi cu cât vremea trecea La grije popa intra Nu mai bea, nu mai mânca Nopţile se perpelea Ţeasta parcă-l pârâia. Încât teama-l îmboldeşte, Preotesii-l spovedeşte Păsul lui nenorocit: „Uite-aşa ne-am învoit!” Mintea la muieri se ştie, Ageră-l la viclenie.

• 33 o o.

O

0Preotcasa-l spuse asta: „Ca să izgonim năpasta, Cere-l ce nu poate face Şi atunci te lăsa-n pace! Dă-l poruncă să-mplinească O treabă năzdrăvănească, Neîndeplinind-o -ndată, Ai să scapi faţă curată Şi te descotoroseşti Fără să-l mai datoreşti”. Sfatul cum îl auzea Popii inima-l creştea Spre Balda semeţ privea Strigându-l: „Ia vino-ncoa Şi ascultă cu credinţă Cele ce-s de trebuinţă. Eu, cu dracii-s învoit Să-mi plătească bir căznit Pân-ce sufletul mi-oi da. Câşti mai bun, nu s-ar putea! Insă uite de trei ani Dracii-mi datorează bani. Cum înfuleci ce şti, faci Să-mi scoţi dela draci pitaci!”

Balda n-apucă să-mbuce, Spre liman că se şi duce şi cu-o funie răsucită, Bate-n unda cătrănită, Până ce s-a fost ivit Din adânc moş drac coclit: „Ce-ţi căşună, ce-ai de gând?” „Ia, bat apa până când Toată am s-o încreţesc, Neam spurcat să-l urgisesc!” S-a mâhnit dracul bătrân Văzându-l aşa hapsân. „Dar, dece ne ponoseşti?” „Cum dece? Când nu plăteşti! Voi uitarăţi de soroc, De-aia bat apa pe loc, 24

Şi de voi am să-mi bat joc!" „Măi Balda, nu te pripi Marea n-o mai încreţi,

Stai! Pe dată, birul tot Ţi-l trimit printr-un nepot".

Iar Balda şi-a zis: „Uşor Pun în cofă, p-un drăcşor".

Ţuşti! Sării din smârc un sfârc Mieunând ca un mâţ spârc: „Hai Balda, negruţul zice,

Ce obroc ne ceri, mujice?

Că de când suntem noi draci Nu am datorat haraci!

Totuşi, obşte ne-nvoim Răfuiala să spăşim Precum tartorul ne zice: Ca să nu mai fie price,

Ia bănetul cela care Din noi doi, fuge mai tare.

Pentru rămăşag cu dracuGata-l plin de galbeni sacu"

Balda, râse sub mustaţă De ce clenci naiba s-agaţă.

„Tu, să te măsori cu mine?

Eu Balda îmi e ruşine Să mă iau cu un drăcşor Da-ţi trimit un frăţior Cu el cată să te-ntreci.

Stai aicea, să nu pleci Până viu un bob zăbavă"

Şi s-a dus Balda-n dumbravă Unde-a prins doi iepuroi; Puse-n traistă pe-amândoi Şi se-ntoarse înapoi La drăcşorul cela care Sta în coadă lângă mare.

Hâtru atunci din traista veche Scoase-un iepur de ureche Zicând: „Drace, farfara Ai să joci cum ţi-oi cânta,

Că n-am timp să mă măsor Cu o şchioapă e drăcşor. Să mă-ntreci ar fi prea greu, la-te cu frăţâne-meu. Din această încercare Vom vedea care pe care La câştig are temei. Haideţi una două trei". O zbughiră împroşcat Urechiat şi-ncornorat. Cât drăcşorul prin potmol Sta să dea mării ocol Iepuraşul a tulit Şi spre codru s-a răzuit. Gâfâind, limba de-un cot, Leoarcă, înspumat po bot, Drăcuşorul se întoarce, Cu lăbuţa coada-şi stoarce, Dar gândeşte-n sinea lui: „Alt fugar ca mine nu-l!" Când acolo ce să vază Nu vru ochilor să crează: Sta Balda cu traista goală Cu un iepure în poală Mângâindu-l drăgăstos: „Frăţioare, cum tc-am scos Tu pe drum nu zăbovişi Cu odihna în măcrişi!" Nichipcrcea de ruşine Coada po buric îşi ţine Fiert, cu nasu-n jos, plouat Zise: „Aduc purcoiu-ndat" Bâldâbâc zgaibole-n sus Pân-la Scaraoţchi dus, Purtând vestea de ispas: „E prăpăd. Am fost rămas!" Auzind aceste-orânduri Tartorul s-a luat de gânduri.

În răstimp Balda, colea, Din frânghie plescăia Marea-ntreagă clăbucea. 24 „Ho mujice, binişor, Strigă iar, bietul drăcşor, Una să mai dovedeşti Birul să-ţi agoniseşti! Câştig aibă cela care Zvârle mai la depărtare Toiegelul ghintuit De moşicu moştenit. Hei acela aibă parte De bănet pe mai departe! Au te temi de-aşa scofală? Ce aştepţi?" „Asta e fală? Ta, pândesc, sus în tărie Nouraş de-argint să vie Ca pe loc ochind în el, Să-l fac dar ăst toiegel Iar pe urmă, neam spurcat Să vă iau la scărmănat". „Ho! Nu te grăbi, mujice, Să văd tartorul ce zice!" A grăit împieliţatul.

Aşteptând pe necuratul Prefăcând că se mânie, Balda trage din frânghie Drăcuind cât răsuceşte. „Hait! Întorsul glăsueşte: Stâmpără-te măi Balda, Că peşcheşul ţi-l vom da Una de-om mai încerca". „Ba, îi spune-atunci Balda, Fie-acuma rândul meu, Să-ţi cer rămăşag mai greu! Vezi colo iapa sarică? Din noi doiăl de-o ridică Ducând-o nerăsuflate O poştă şi jumătate, A aceluia să fie Aurul din visterio. Fiindcă asta ţi-a fost vrerea, Să ne măsurăm puterea!" Vai de bietu-mpieliţat Sub burta iepii băgat! Gene.

— Mpinge şi trudeşte O hâţâne, o urneşte Că de-o şchioapă o ridică Şi-napoi plăcintă pică Istovit acum de tot. Balda-l zbiară: „Diac netot! Ca-n palmă nu ştii s-o duci? Zău, la ce te mai apuci! Când pe-atât nu eşti în stare Eu o port, doar clin picioare". Şi Balda încălica Din călcâie cum strângea Iapa goană întindea, Trâmbă, pulberea urma.

Îngrozit, dracul cel mic Ţuşti, tuleşte la bunic Povestind din fir în păr Că-l răpus într-adevăr. Dracii-n sfat ciorovăiră Şi învinşi se socotiră Studiind: „Du-te frăţioare Cu desaga pe ponoare”. Fără să mai stea de cârcă, Iau pus aurul în cârcă!

Iar Balda la drum grăbit Doar în prag dac-a tuşit. Popa s-ascunsose-n casă, Pitit după preoteasă Ghem, de frică dârdâit. Da Balda l-a dibuit Îmbiindu-l bucuria: „Ia-ţi bănetul! Dă-mi simbria”! Şi-atunci popa glava lui Şi-o plecă, să-şi ia cucui: „Hop! Întâiul bobârnac Până-n grindă-l saltă: Pac, m Trosc! Al doilea bobârnac Buimac pică din cerdac. Pac! Şi al treilea bobârnac T-a venit sărac de hac. Cât Balda l-a prohodit: „Ţi-ai găsit ce ţi-ai poftit”.

În româneşte de ADRIAN MANIU M

POVESTEA URSOAICEI Primăvara încropea, Dalba zorilor mijea, Din bârlog de codru des, Vremea parcă dase ghies, Că ursoaica a ieşit Cu puiendri la-nsorit; Drag să-l plimbe, să-l înveţe, Să-l alinte, să-l resfeţe. Sub mesteacăn albicios Priveghia-n frunzare jos, Puii cum se tăvălesc Brânci îşi fac şi se trântesc, Dându-se de-a-berbeleaca. Ii mânca din ochi săraca.

Lat apare, din lăstare, Un plăeş, cu-o furcă mare Cu cuţit la cingătoare Şi cu traista pe spinare. De îndat ce l-a văzut, Ursoaica, l-a priceput; Lăsând blândul mormăit, Dete veste prin răcnit Pentru bieţii ursuleţi Pufuleţii-nătăfleţi. „Vai de voi, puiuţi iubiţi, Jocul, zburda conteniţi Nu vă mai rostogoliţi, Că ne-a pus gând rău plăeşul Şi-l hrăpăreţ megieşul. Staţi copii, în urma mea, Cât ţin piept să nu vă ia! Mă reped şi-l chelfănesc Bărbăţia-l cronţănesc. Brr. Ursanii se-ngroziră, După maică se pitiră, Ea, se ridică-n mânie Gata-gata să-l sfâşie, Dar plăeşu-a dibăcit şi când ea s-a năpustit Furca drept a nemerit Pe sub splină şi ficat Până-n piept l-a spintecat. Matahală prăvălită, A căzut ursa sfârşită. Şi plăieşul, din cuţit Spintecând a jupuit Blana caldă, aburită Blana sură, ruginită, Iar pe cei dolofanei Zdup în traistă. Hai cu ei! Luându-şi drumul către casă. „Hei muiere fii voioasă Uite-o şubă pentru tine Cinzeci ruble dă oricine Că nimic pe blana ei; Iar coconii ăştia trei Dacă-l vând, capăt îndată Vreo cinci ruble de bucată!"

N-a vuit doar zvonu-n târg Ci prin codru mai cu sârg. La Urs Sur vestea s-a dus Cum ursoaica i-a răpus. Cum a fost ca sfârtecată Şi de blană despuiată, Iar pe bieţii ursuleţi Copilaşii nătăfleli, Cum i-a luat în traistă mare Vânătorul, pe spinare.

Ursul Sur boierul mare, Tânguia cu botu-n tină Că s-a stins dulcea lumină Ursa bună lui soţie Cum nu-l altă să mai fie! „Cui mă laşi tu în năpastă Ursoaică, scumpă nevastă Ce mă fac fără de voi Singur singur văduvoi I” Şi la bocetul cu plâns Lumea codrului s-a strâns Adunaţi care de care La priveghiul din frunzare Lângă ursul boier mare Se-ntreceau în lăcrimare. Printre gadine mărunte Jupan lup vătaf de frunte, Ochi pizmăreţi rătăciţi Clănţănea colţi hămesiţi. Suspină breb negustorul, Coadă groasă ca fuiorul, Cât curteana rândunică, Forfeca drum spre potică Veveriţei doamnă mică. Şi vulpoiul pocăit Diac vistiernic prea zmerit Se-mbia mângâietor Cu oftatu-ntr-ajutor! Nevăstuica pehlivană, Cu blană de năzdrăvană, însoţea pe chir Cârciog Zis: egumenul din stog. Şi-ntr-un suflet, cel Vătui (Iepuraşul nimănui) Pământiu precum vă spui Ajungându-l la ureche Vestea fără de pereche S-a cutremurat speriat, Cât ariciul vechi argat Sta zburlit cu nasu-n jos, Find de felul lui ţepos.

În româneşte de ADRIAN MANIU POVESTEA ŢARULUI SALTAN, A FECIORULUI SĂU GVIDON-VOEVOD VITEAZUL ŞI A FRUMOASEI CRĂIESE LEBĂDA Trei copile, în pridvor, Torceau seara târzior. „De m-ar lua un crăişor Casa-l ţiu dintr-un cuptor Saturând slugile toate,” Spuse una din surate. „De m-ar lua un crăişor, Casa-l ţiu dintr-un fuior. Dintr-o pânză de bumbac, Toată ţara i-o îmbrac, S-aibe toţi cămăşi curate”, Spuse-a doua din surate. „Dacă eu aş fi aleasă Zise-a treia drăgăstoasă Zămisli-l-aş bucuros Un fecior ca făt-frumos”. Bine vorba n-au sfârşit, Uşa-n prag a scârţâit Şi-n iatac, iată c-apare, Domnul ţării viteaz mare, Care-ntâi mai mult de haz Ascultase la zăplaz. Insă i-a plăcut de-udată, Ce-a vorbit a treia fată. „Bună seara mândruliţă I-a spus ei Fi tu domniţă, Că a mea te iau de azi Să îmi dai, vlăstar viteaz; De-acum până-n Brumărel, S-avem pui de voinicel! Ş-aste două porumbace, Ce se laudă dibace, Una, fiindcă e isteaţă, Să ne ţese pânza creaţă Cealaltă cu hărnicie În plăcinte să ne ţie!”

Acest crai, zis ţar Saltan, La cetatea de divan, Cu alaiul a plecat şi pe loc s-a cununat. Şi ţinură praznic mare, Stând la astă-mprejurarc, Ţar Saltan în cap de masă Lângă tânăra-l crăiasă, Până-n zori când musafirii, Sub polog lăsară mârâi, În pat, măestrit lucrat, Fildeş cu argint săpat. Şi, culcând pe-nsuraţei, li lăsară singurei. Gât cântau diblele toate Horind, pe

nerăsuflate, Doar la plita de cuptor, Surata, plângea de zor şi-n cămară soru-sa, Muşcând pânzele, bocea. Amândouă ciudă fer, Pe mireasă cu noroc. De prisos, vorba mai lungă, Zorile pân-să se -mpungă,

Mai clipea pe cer o sică. Şi-a rămas domniţa grea.
Hei! Erau pc-atunci vremi crunte.
Fiind silit războiu să -nfrunto,
Saltă-n şea pe-un năzdrăvan,
Grăind soaţei ţar Saltan Do primejdii să fereascâ,
Cu bine să odrăslească,
Rodul ce i-e dat să poarte,
Pe cât el va fi departe.
Şi, minunea s-a văzut,
Când domniţa a născut,
Un pruncuţ cu păr bălai,
Leit fecioraş de crai.
Drag lăhuza-l priveghează Cum o pajură vitează,
Ar păzi vultanii ei De balauri şi de zmei.
Printr-un sol, trimise carte,
Celui ce lupta departe,
Ca părtaş cu ea să fio,
La senina bucurie.
Dar surata pânzăreasa,
Cu lelea bucătăreasa,
Şi cu soacra cotoroanţă,
Cotoroanţă rea de cloanţă,
Cum au dres-o, cum ne cum Au oprit pe sol în drum.
Cartea dospecetluită,
Scris-au slovă măsluită Care-n astfel arăta: „A puiat măria să Nici fecior nu e, nici fată,
Plod făptură necurată,
Că n-au cum să-L osebească,
Dacă e guzgan, sau broască!
Taica ţarul, cu mânie, Primind vestea de urgie, Porunci în grabă mare, Pentru sol spânzurătoare; Dar pe urmă, răzgândind, Alte gânduri năpădind, Îndărăt l-a fost trimis Cu poruncă-n care-a scris înfruntând scârba, durerea: Să-l aştepte -napoierea, Când, va lua la trebuinţă, Hotărârea de cuvinţă.
Goană lungă sănătoasă Asuda solul spre casă,
Dar i-au aţinut venirea,

Uneltind mârşav primirea,
Surata bucătărească,
Surata ţesătorească,
Şi cu soacra cotoroanţă,
Cotoroanţă rea de cloanţă.
Una calu-l adăpa,
Alta plosca-l îmbia,
Iară baba şterpelea Slova scrisă de-mpărat Din tolba solului beat!
Repede o dcslipesc,
Şi-altă carte ticluesc,
Care, curtea find chemată,
Se citi -n divan pe dată: „Dragi boieri, vă scriu io ţar,
Nu pierdeţi vremea -n zadar,
Pe crăiasă şi cel plod,
Ce nu-l os de voevod,
Laolaltă blestemaţi —
Hotărăsc să-l înnecaţi!"
Ce putea un biet divan,
Dac-a poruncit Salt an?
Dregătorii cu mâhnire,
Dau osândii împlinire,
Şi cea tânără crăiasă,
Din iatac cu sila scoasă La sân, cu pruncuţul ei,
O-nchid în butie de tei. Butia cu catran smolită, De pe ţărm rostogolită, Repede de valuri luată, În spre larg de zări purtată, Spre al apelor noian, Car fi poruncit Săltau.
Ceru-albastru se-nsteloază, Marea-albastră se-nspumează. Trece peste cer un nor, Legănându-se uşor, Iară butia pe mare, Se tot pierde-n depărtare. De sub doagele smolite, Planşete înnăbuşite. Valuri valuri Mare mare, Lacrimile mai amare, În cea butie de tei. Trece-o zi, trec două, trei, Iar copilul, voie bună, Într-un ceas creştea o lună. Şi copilul gângurea Valul mării-l descânta: „Valule apă amară Nestatornică hoinară. Slobod eşti, să pribegeşti, Peste tot călătoreşti, Tu înneci colnicele, Sorbi la fund caicele, Zomăind sfarmi prundurile, Detunând afundurile. Fie-ţi milă, cruţă-ne, Val care ne hulăne, Nu mai ii valule-avan, Ci ne svârle la liman”. Valul parcă-nţelegea, Pe spuma spinării-l lua, Aşezându-l binişor, Lâng-o gură de izvor. Butia s-a-mpotmolit, Mântuiţi s-au socotit. Dar din doage coreu iţe, Cum

să iasă? Pasă-mi-le Pruncul şi-a-nălţat căpşonil, El va fi izbăvitorul; Că proptind creştetul lui, De fundul butoiului. Opinteşte puţintel „Fac fereastră”, zise el. Sare fundul prin fereastră Se lărgea marca albastră!

Prunc şi mamă slobozi sunt, Pc-un dâmb negru de pământ. Marea-albastră -mprejmueşte, Un stejar pe dâmb umbreşte. Vomicelu-şi zise: „Poame Nu-s să stâmpere de foame”. Rupe-o creangă, o îndoae, Arc dintr-ânsa încovoae Şi-l struneşte o cordiţă, Şnurul dela cruciuliţă; Dintr-o trestioară-lute, O săgeată îşi ascute, Apoi pleacă, în spre mare, Căutând vânatul mare. I-a părut că largul geme, Dar voinicul nu se teme, Pân-la mal înaintează, Ce-l primejdia, să vază! Şi ce vede ochi nu crede: Un crete se repede, Spro o lebădă, ce pare, Că se zbate-n apărare şi cu aripele albe, Înspumează-n juru-l salbe. Repezindu-se din cer, Crunt eretele stingher, Clonţ-piron, ghiare -ncleştale, Peste lebădă s-abate. Dar din arcul înstrunit, Treslia a zbârnâit şi prădalnicul lovit Fâlfâind s-a prăbuşit Cu un ţipăt ce părea, Glas de om făptură rea. Cât eretele svâcneşte, Vede craiul cum grăbeşte În plutirea ei cea lină, Lebăda albă lumină, Spre duşmanul îndârjit şi cu pliscu-l aurit, Lebăda îl ciocăneşte şi pieirea îi grăbeşte, Pân -ce duşmanii sleit, De adânc e înghiţit. Apoi lebăda-minune, Craiului ruseşte-l spune: „Tu mi-ai fost izbăvitor, De blestem îngrozitor. Mântuindu-mă pe mine, Nu ai hrană pentru tine, Că săgeata-l înnecată; Insă lebăda, odată, Binele ţi-o răsplăti şi cu drag te va sluji. Că nu-s lebădă oricare, Ci vrăjită fată mare. Cel crete răpitor, Fost-a aprig vrăjitor, Ce hain, îmi prigonea, Amară ursita mea. De te-ntorei fără vânat, Măre, nu fi mâniat, Că voi fi tot lângă line, Când te vei gândi la mine”.

Astfel zise şi uşoară, Lebăda pe data zboară. Bietul crai şi maica lui, Au postit, cu poftă-n cui, Adormind pe nemâncate, Dar cu vise minunate. 25 Puşchin Opere voi. 1

Lucru nemaipomenit,
Când în zori s-au fost trezii,
Li se pare că visează,
Ce vedeau mai să nu crează: Vedeau -naltă o cetate,
Porţi de-aramă ferecate întărite metereze,
Unde stau străji să vegheze.
Şi din turle sclipitoare,
Clopote dăngănitoare.

Când crăiasa s-a trezit De minune s-a uimit Nici că se mai sătura.
Spre cetate cât privea,
El rosti: „Vedea-vom ce-l Cu răsplata lebedei!"
Şi pornind ei spre cetato,
Sunau clopotele toate,
Vestind oaspeţii de rang: Bang balang, bang-bang, balang.
Cât poporul mic şi mare Da buzna la-nlâmpinare,
Iară popi bărboşi, pe scări La biserică-n cântări,
Izbucniră: „Lăudat,
A sosit cel aşteptat".
În rădvane poleite,
Sunt mărimile poftite,
Aducându-l osanale Câţi îl întâlnesc în cale Târgoveţi, boieri, norod,
Strigă: „Tu eşti voevod!”
Il îmbracă în caftan,
Dăruindu-l buzdugan,
Iar pe fruntea miruită,
Cuşma cu samur blănită,
Şi cu pene de cocor,
Alegându-l domnitor.
Maică-sa încuviinţând,
Voie dând, cu zâmbet blând.
Astfel fu suit în tron Marele voevod Gvidon. Bate vântul peste mare Purtând valuri călătoare. Un caic zburlind vântrele, Lunecă prin vălurele, Se opreşte, abătut, La ostrovul cunoscut. Şi ce vede, mai nu crede, Că dintâi acuma vede, O cetate nou clădită, În lumina daurită. Sus pe ziduri metereze, Veghiate de străji viteze, Tunuri de cireş, în fum Bubue voios: bum bum. Semn, pe oaspeţi să oprească. Lângă schele să poftească, Poruncind să ancoreze şi la curte să cineze. Că viteazul crai Gvidon, De curând -nălţat pe tron, Bucuros e primitor, Ori şi-cărui călător, Îmbiind la fiecare, Din berbeci fripţi la frigare şi-un potir de musafir, Vin cu gust de trandafir. Iar când toţii prea -ndestui, Au simţit că sunt sătui, Crai Gvidon cu graiul blând, Intrebatu-l-a de-a-rând: „Călători, rătăcitori, Peste mări răzbătători, încotro plutiţi acum, Pe al valurilor drum, Ce negoţuri învârtiţi, Spre ce ţărm călătoriţi?” Călătorii au răspuns:

„Nu-l nimica de ascuns Pe-ndelete îţi vom spune: În ţara din soare-apune 25

T Blănuri scumpe am vândut Cum nici că s-au mai văzut Argintii vulpi argusite Şi samuri, blăni au iile; Pentru iernile cu irig. Ne-am agonisit câştig, Iar dc-acuma peste mare, Mergem spre soare-răsare, Pe la ostrovul Buian La-slăvitul ţar Săltau". Voevodul primitor, Le-a răspuns atuncia lor: „Călători rătăcitori, Peste valuri plutitori, Când vă-napoiaţi acasă, Spuneţi păsul ce m-apasă: Tot aştept din an în an, Să mă-nchin lui ţar Saltan!"

Şi porniră călătorii,
Oaspeţii rătăcitorii,
Iar viteazul crai Gvidon,
Mohorât privea din tron,
Cum descreşte-n depărtare,
Corăbioara, către zare.
Când deodată, jos la schele,
Cu aripele vânt rele,
Printr-a valurilor salbă,
Vede lebăda cea albă.
„Bună vremea mândre crai!
Spune-mi ce mâhnire ai?
Mohorârea ta arată,
Ca o ploaie îngheţată".
I-a răspuns voevod Gvidon: „Ce folos de rang şi tron!
Inima îmi simt rănită,
De-o dorinţă adâncită,
Că n-avui parte şi eu,
Să-l cunosc pe tată-meu!"
Zise lebăda: „Uşor,

Te tămăduesc de dor. Ştiu un farmec bun, prin care, Vei răzbate peste mare!" Şi-l stropi, c-un strop amar: „Voevoade fi ţânţar!" Chiar atunci, în acea clipă, Botezat find din aripă, Voevodul cel voinic, S-a făcut mic-mic-mic-mic. Şi ţânţar înaripat, Spre corabie a zburat. Pogorând ţiuitor, Deasupra parâmelor, Lângă cârmă a pătruns şi-ntr-o aşchie s-a ascuns.

Vesel vântul şuiera, Sprintenul caic zbura, Către ostrovul Buian, La slăvitul ţar Saltan: Şi din zarea albaştri ta, Creşte ţara mult dorită. Cum coboară pe liman, Ii pofteşte ţar Saltan, Bucuros de mosafiri, Negustori feţe subţiri, Ce urmaţi find cu alai Urcă scara la serai Unde-n tron, şezu Saltan, Într-un auriu

caftan, Cu coroana aplecată, Peste faţa-l întristată. Veghiat, de ţesătorcasă şi de cea bucătăreasă şi de soacra cotoroanţă, Cotoroanţa rea de cloanţă, Ce-ntre ele se privesc şi din ochi şiret clipesc. Ţarul oaspeţii aşează şi cu dânşii ospătează, întrebând pe fiecare: „Cum e dincolo de mare, În ce fel lumea se ţine?

E mai rău sau e mai bine?"

Dornic de a şti anume: „Ce minuni mai sunt pe lume”.

Corăbierii au răspuns: „Am călătorit de-ajuns Lumea am înconjurat Traiul nu-l de lepădat,

Pretutindeni felu-şi ţine Când mai rău şi când mai bine.

Dar în drum, îţi putem spune,

Că văzurăm o minune: Pe un ostrov împietrit Ce-l ştiam părăginit,

Pe un dâmb pustiu, râpos,

Un stejar veghia umbros,

Dar acum la calea -ntoarsă,

Peste stânci de piatră arsă,

Noi văzurăm o cetate,

Turlele-n aur suflate,

Având chioşcuri prin gradine,

Cu cireşi rodind rubine.

Iar acolo mare-n tron,

E-un viteaz, voivod Gvidon,

Ce prea fericit ar fi,

Musafirul lui să fi!"

Ţar Saltan, mult se mira,

Şi oftând adăuga: „Grija ţării de-mi dă pace,

Drumul ăsta drag l-aş face,

Ca să văd cu-adevărat,

Acest ostrov minunat".

Dar leliţa pânzăreasa,

Cu sor-sa bucătăreasa,

Şi cu soacra cotoroanţă,

Cotoroanţa rea de cloanţă,

Îi stăteau alături piază,

Spunând: „Asta-l! Ce să vază?

Că nici o minune nu e,

Un ostrov cu cetăţue,

Să nu fie de deochi!"

Şi clipeau, clipeau din ochi.

Fiindcă ele-au auzit,
De-un tărâm mai strălucit!
Acel loc să-l dibuiască,
Dacă vrea să fericească!
Că-ntr-un codru, brad stingher A crescut până la cer,
Iar sub brad o veveriţă —
Dinţişori mărunţi de criţă,
Ronţăo de zor alune.
Asta zic şi eu minune!
Nu-s alune dintre cele,
De zăvoaie şi vâlcele,
Ci, la coji s-au arătat,
Aurul cel mai curat,
Iar la miez, sunt pline toate,
Cu smaralde nestemate.
Cât se minuna Saltan îşi făcu ţânţarul plan: Mătuşichii ce clipea,
Ochiul drept i-l înţepa.
Cea cu grijă de cuptoare,
Leşina crezând că moare,
Rămânând de-a bine chioară.
Ţiu-ţiu-ţiu ţânţarul zboară,
Urmărit de slugi armate,
De soacră şi de surate,
Ce strigau: „Te vom strivi,
Dacă te vom nimeri!"
Dar ţânţarul, ca ţânţar,
Tiuia fără habar,
Şi pe ochiul de fereastră,
Drum a luat, spre marea-albastră.
Iar şi iar, pe ţărmul mării, Privind largul depărtării, Voevodul se mâhnea. Şi deodată ce vedea? Peste-a valurilor gloată Lină lebăda înnoată: „Bună ziua crai mâhnit, Oare ce dor te-a pălit, Că to-ntuneci frăţioare, Ca o zi fără de soare”. Şi-a răspuns col vocvod: „Dorul jalea greu mă rod, Tare-aş vrea să dobândesc Ce n-am unde să găsesc: Creşte-un brad, pe-o poieniţă, Are-n poalo-o veveriţă Şi nu-l glumă ce se spune Veveriţa sparge-alune! Nu-s aluno de alun, Cojile sunt aur bun, Iară miezul e la toate, de smaralduri nestemate! N-ar ii lumea mincinoasă, Drag aş vrea s-o am la casă”. Lebăda, într-un târziu

I-a răspuns: „De asta ştiu Insă nu te mai mâhni Dorul ţi-l voi împlini. Du-te-acasă şi aşteaptă,

Cu nădejde înţeleaptă".

Dar la poartă, ce să vază?

Un brad mândru priveghează,

Nalt înalt, până la cer,

Ca o suliţă de fier.

Iar sub brad, o veveriţă,

Sprinteioară-jupâniţă,

Chiar în faţa tuturor,

Cu alună-n botişor.

Ronţăe. Şi au picat,

Coji de aur scânteiat.

Coada-l, mătură vâlvoi,

Strânge aurul din foi,

Iară miezul curăţat,

E smarald e nestemat!

Ea cântând, din brad adună,

Alună după alună,

Desghiocând, cu acel zor,

Zor al veveriţelor.

S-a mirat Gvidon voivod De lighioauă şi de rod; Mulţumind în gândul lui: „Lebedei ce pot să-l spui, Decât domnul să îi dea, Bucurie că a mea”. Deci a poruncit pe dat, Meşterilor la palat, Să-l clădească din cleştar, Veveriţei, pălimar. Punând straje, s-o păzească, Toată lumea s-o cinstească şi-un pisar, ţinând răboji Scria aurul din coji.

Bate vântul peste mare, împingând valuri amare. Un caic strunind vânt rele, Lunecă prin vălurele şi opreşte, c-a văzut, Acel ostrov cunoscut. Şi din zidul de cetate Tunurile prind a bate, Veste dând prin bubuiri: „Bucuroşi la musafiri!” Mândrul voevod Gvidon, I-agrăeşte de pe tron, Poruncind, când toţi tăcură, Zaiafet cu băutură şi când toţi s-au destulat, Crai Gvidon i-a întrebat: „Musafiri bine-veniţi, Ce negoţuri învârtiţi, Peste mare, cu ce drum, V-aţi fost voi porniţi acum?

— Au răspuns cei corăbieri: „Nu plutim de azi de ieri, Ocolirăm marea toată, Cât e ea de-ndepărtată: Şi pe unde-am rătăcit, Geambaşlâcul ne-a priit,

Vânzând armăsari de Don, Luminate crai Gvidon. Marfă dacă desfăcu râm Drum spre case ne făcurăm, îndrăznind a ne

abate, Pe la mândra ta cotate, Mai având o lungă cale, Pân-La ostrovul din vale, La-mpăratul ţar Săltau Lângă ostrovul Buian". Le-a spus voevodul lor: „Cale bună drum uşor Pe al apelor noian, La slăvitul ţar Saltan Veste daţi-l, că doresc Dragostea să-l dovedesc!"

Oaspeţii se închinară şi la drum porniră, iară, Voevodul a rămas Trist, pe ţărm, fără de glas, Tot privind în largul mării, Dâra ştearsă-a depărtării, Dintr-a valurilor salbă, Apăru lebăda albă. „Lebădo ori-ce aş face, Uite, dorul nu-mi dă pace!" Lebăda cu-a ei aripă, Picurându-l în cea clipă, Zise: „Zboară n-ai habar!" Voevodul, ca bondar, Dintr-odată mic-mic-mic Zboară: bâz-bâz spre caic. Şi la cârmă-adăpostit, Într-o aşchie s-a pitit.

Vesel vântul şuiera, Sprintenul caic zbura, Dela ostrovul Buian, Spre slăvitul ţar Saltan Ca o veste de poveste,
Lângă mal îndată este.
Cât coboară pe liman,
Îi primeşte ţar Saltan Bucuros la musafiri,
Negustori feţe subţiri.
Iar din urmă, spre serai Bâzâia şi Gvidon crai.
Sus în tron stă ţar Saltan Cu caftan de cotoşman,
Cu cununa înclinată,
Peste faţa-l întristată,
Vegheat, de ţesătorească,
Şi de cea bucătărească,
Şi de soacra cotoroanţă,
Cotoroanţa rea de cloanţă,
Ce steteau în preajmă scai,
Ca broaştele la buhai.
Ţarul, oaspeţii aşează,
Lângă el şi-l ospătează, întrebând pe fiecare „Cum e dincolo de mare?
În ce "fel lumea se ţine?
E mai rău, sau e mai binc?
— F Dornic a afla, anume,
Ce minuni mai sunt pe lume!
Corăbierii i-au răspuns: „Lumea-n capăt am ajuns,
Şi pe unde-am vânturat,
Traiul e amestecat,
Când mai bine când mai rău Care după felul său!

Dar din ce-am văzut pe lume O minune-l mai anume: Pe un ostrov pietruit,
Ce era părăginit, îşi înalţă o cetate,
Turle-u aur ferecate.
Arc chioşcuri şi gradine,
Cu cireşe şi smochine,
Dar la poarta -mparătească,
A pornit un brad să crească, Ca un gând legănător Fruntea lui se pierde-n nor, Iar sub brad i-un pălimar, O căsuţă de cleştar, Unde-o veveriţă bună, Ronţăc câte-o alună. E focoasă şi vicleană, Gospodină năzdrăvană, Ea cântând tot sparge-alune, Cojile grămezi le pune, Miezul başca îl aşează, Tot cuprinsul scânteiază! Adevăr, adevărat, Aurul cel mai curat, E în coji. Miezul la toate, E tot pietre nestemate. Ca pe-o mare jupâniţă o păzesc pe veveriţă Şi-un pisar înscrie-ntr-una, Cum desghioacă ea alună, Că din coji de-alune mari, Se bat galbeni-lcusari. Iar un stol de fetişcane, Slugi lighioanei năzdrăvane, Strâng smaraldele culese, Rânduindu-le pe-alese şi le-ngroapă -ntr-o comoară, Ce plăteşte cât o ţară. Că-s bogaţi acolo ei! N-ai să vezi nici un bordei, Pretutindeni veselie şi belşug de bogăţie. Iar mai mare pe norod, Le e Gvidon voevod, Ce cu dor te tot pofteşte şi tot binele-ţi doreşte". „De mi-e dat să mai trăesc, Vreau pe crai să-l întâlnesc, Dacă e precum ne spui, Să fiu oaspetele lui I" Torcătoarea pânzărească, Cu sora bucătărească,
Şi cu soacra cotoroanţă,
Cotoroanţa rea de cloanţă,
Clămpăne să-l dovedească,
Să nu se călătorească!
Pânzărească urzitoare,
A strigat în gura mare: „De mirat? Asta-l minune?
Sparge-o veveriţă-alune!
Coji de aur că despică Smărălduţe pică-pică!
Nu ştiu de e dovedit.
Câte-acum s-au povestit,
Dar ce ştiu că e minune,
Cum nu poate fi pe lume,
E, că într-un alt ţinut,
Unde nimeni n-a văzut, Marea furtunos umflată,
Clocoteşte legănată, Repozind puhoi de valuri, Năpustindu-se spre maluri, Se revarsă zgomotoasă şi fugind în

urmă, lasă, Treizecitrei de voinicei, Uriaşi viteji sunt ei; Înzăuaţi, toţi în pieptar Cu solzi de argint de jar, Toţi de-o seamă tinerei, Pui de lei, feciori de zmei, Negru-Val zis Cemomor, Le e căpetenie lor. Asta zic şi eu minune!" Oaspeţii cu înţelepciune, Tac, gândind, la o adică, Vrea gâlceava din nimica! Ţar Saltan se minuna; Crai Gvidon se înfuria. Zumzuind bâzâitor, Bondarul răzbunător, Pe-a doua mă tuşe-a junge, Tac! În ochiul stâng o-mpunge! Usturime că mu starul. A chiorât! Prindeţi bondarul! Dar bondarul prin fereastră Dusu-s-a spre marca-albastră. Iar şi iar pe ţărmul mării, În amurgul înserării, Crai Gvidon, se-ntunecă. Când deodată ce vedea? Lebăda fără de pată, Legănată lin înnoată. „Ziua bună mândre crai, Spune-mi ce mâhnire ai, Eşti aşa posomorât, Ca o zi pe timp urât" Zice Gvidon voevod: „Jalea, dorul, greu mă rod! Tare-aş vrea să văd şi eu Minunea, pe ţărmul meu: Undeva, în alt ţinut, Undo nimeni n-a văzut, Marea furtunoasă creşte, Clătinată clocoteşte, Repeziiid şirag de valuri, Năpustindu-se spre maluri, Se revarsă, zgomotoasă şi fugind pe ţărmuri lasă, Treizecitrci de voinicei, Uriaşi viteji sunt ei, Purtând platoşe pieptar, Cu solzi de argint, de jar. Toţi de-o seamă, tinerei, Pui de lei de paralei; Poruncind acestei cete Negru-Val cu albe plete". Lebăda întreabă iară: „Dorul ăsta te-mpovară? Jalea asta-l de te roade? Nu te turbura voivoade! Pe voinicii ăştia-l vrei? Sunt chiar frăţiorii mei! În spre casă to grăbeşte Şi ca oaspeţi îi primeşte". Craiul, la destăinuire, Contenind a lui mâhnire, Dintr-un turn de foişor, Privind largul mărilor, Vede-a valurilor gloată, Cum zbucnire volburată, Năpustită se revarsă, Peste stânci de piatră arsă. Înspumaţi pe cărăruie Treizecitrei vitejii suie, Purtând zale însolzate, De jăratec leoarcă toate. Suie coasta, câte doi Cum ar merge la război, Iar în fruntea lor, nu mint, Negru-Val plete de-argint. Gvidon vodă fericit, Le urează bun venit. Mult norod strâns ca să-l vază, Mai dihai se minunează, Negru-Val când a vorbit: „Lebăda a poruncit, Ostrovul să străjuim, Cotăţuia să-ţi păzim. Cât ne chemi, ori când o fi, Din adânc ne vom ivi, Căţărând pe metereze, Straja noastră să-ţi vegheze. Dar acum, nu zăbovim, Va să ne obişnuim, Cu văzduhul, că-l prea tare, Pentru cei crescuţi în mare".

Bate vântul vălurcle, Lanul mării albăstrele. Un caic cârmea spre grind, Aripi albe arcuind, De îndată ce-a văzut, Ostrovul prea cunoscut Tunurile bat: bum bum, Opriţi oaspeţii

din drum! Corăbierii ancorează, Tot norodu-l strâns să-l vază şi la oaspeţi bucuros, Gvidon voevod frumos, După ce i-a ospătat, Ploştilc de-au închinat, Zise: „Musafiri iubiţi La ce vă călătoriţi?” Şi-au răspuns la întrebat: „Lumea -ntreagă-am colindat, Vânzând paloşe-o ţcle şi luând aur greu pe ele. Iar cu ce-am agonisit, Ne întoarcem însfârşit, După ostrovul Buian La slăvitul ţar Saltan”. Zice craiul: „Drum cu bine, Rogu-vă-l spuneţi de mine, Lui slăvitul ţar Saltan, Că-l aştept din an în an!” Oaspeţii se închinară şi la drum porniră iară. Trist şi singur când se crede Voevodul iară vede, Lebăda legănătoare: „Spune-mi păsul, ce te doare?” Din aripă leoarcă-l face. Mic-mic-mic el se preface, Ca tăune-bărzăune Zboară pe catarg apune, Coborând încetişor, Deasupra parâmelor. Lângă cârmă aciuit, Sub o aşchie pitit.

Vântul vesel şuiera, Sprintenul caic sbura, Către ostrovul Buiau, Spre slăvitul ţar Saltan. În curând ţara dorită,

Creşte-n luciu oglindită; Lumea strânsă îi priveşte, Ţar Saltan îi şi pofteşte; Cu alaiul spre palat, Bărzăunul a zburat. În seraiul aurit, Ţar Saltan i-a fost primit, Cu turban încoronat, Dar la faţă întristat. Lângă el bucătăreasa, Baba şi cu pânzăreasa, Patru ochi, tustrele toate, Laolaltă adunate. Omenind pe fiecare, Ţarul iar pune ntrebare, După cum se şi cuvine: „Peste mare-l rău sau bine. Cum trăiriţi? Ce văzuriţi? Ce minune cunoscuriţi?” „Traiul nu-l nici bun nici rău, Dar minune mare zău, E cetatea ridicată, Pe o stâncă detunată. Iar acolo, da, pot spune, Zilnic, vezi câte-o minune: Marea sue clocotind, Unda creşte năpustind, Ţărmurile să doboare, Ca pe urmă să pogoare şi să scoată jos la maluri, Oastea ce-a adus din valuri, Treizecitrei de voinicei, Uriaşii paralei, Înzăuaţi cu solzi de-argint Flăcări roşii licurind. Iar mai mare peste cei Treizecitrei de tinerei Negru-Val cel alb la plete, Dă porunci acestei cete, Ostrovul să-l străjuiască şi cetatea s-o păzească.

401 În acel ostrov pe tron, Cârmue voivod Gvidon, Ce-ţi trimite plecăciune!" S-a mirat de-aşa minune, Mult vestitul ţar Saltan, Ca de-un lucru năzdrăvan, Zicând: „Zile de-aş avea, Să-l văd, mult m-aş bucura! Drag mi-ar fi precum vă spui Să fiu musafirul lui!" Acum ţaţa pânzărească, Cu sora bucătăreasă, Mâlc tăcută însă baba, Râse acru: „Iaca treaba! Asta e minune mare? Straje ce-a urcat din mare! Ba nu altceva nu ştiţi, Mai dihai, să flecăriţi? Dacă nu-l curăţ minciună, Vă spun eu una mai bună Luminată strălucită, Faptă nemaipomenită: Pe un ţărm

îndepărtat, E o fată de -mpărat. Pe ea, cine o priveşte, Ochii nu-l mai deslipeşte. Frumuseţea ei, nu are, Cu nimic asemănare. Ziua-l noapte lângă ea, Noaptea, că ar lumina. Luna-n plete prinde-a-l sta. Tar pe frunte poartă stea. Şi-l domniţă mândruliţă, Pare-a fi o păuniţa. Graiul cântec de izvor, După zisa tuturor. Asta da! Se poate spune, A minunilor minune!" Baba meliţa din gură. Oaspeţii-nţelepţi tăcură, Biet Saltan, n-avu ce spune.

Dar tăunul-bărzăune, I-a fost milă, i-a fost frică, Să-şi chiorească pe bunică? Bâzâind un scurt popas Ţac la dumneaei pe nas, Cu-o înţepătură mică, I-a făcut o pătlăgică. „Săriţi lume ajutor! Prindeţi-l! Acuma mor!” Plici aici şi pleosc colea, Nimenea nu-l nimerea. Bărzăunul prin fereastră, Dusu-s-a spre marea albastră, Străbătând până vă spui, Drumul spre ostrovul lui.

După lung de lung plimbat, Amărât întunecat, Privea craiul marea-albastră, Când iar vede pe măiastră, Peste valuri înflorind, Alba lebădă de-argint. „Ziua bună mândre crai Rogu-te ce păsuri ai, Că eşti trist, posomorât, Ca al toamnelor urât”. Voevodul Gvidon spune: „Dorul jalea mă răpune! Câţi o dragoste-şi găsesc, Fericiţi se însoţesc. Numai eu, fără temei, Am rămas să fiu holtei!” „Dar la cine te gândeşti Amărât cât tângueşti?” „Pe un ţărm îndepărtat, E o fată de-mpărat şi odat cine-o priveşte, Ochii nu-l mai deslipeşte, Noaptea ea ar lumina, Ziua-l noapte lângă ea. Cu luceferi încununată, 403 Părul aurul din lună. Mersul ei e de domniţă, Mândră că o păuniţa. Graiul lin, fermecător, Ca un cântec de izvor. Oare-o fi adevărat, Cele câte le-am aflat?" Voievodul întreba. Lebăda dintâi tăcea, Apoi spuse-ntru târziu: „Da măria-ta o ştiu! Fată mare, cum zici tu; Însă pe aceasta nu Poţi s-o iei, ş-apoi s-o laşi, După ceai făcut trei paşi. Nn-l mănuşe schimbătoare, S-o petreci la cingătoare, Când purtată n-ar mai fi! Hotărăşte-te şi zi, Dacă te-ai gândit puternic şi îţi simţi dorul temeinic". El atuncea i-a jurat, Că e gata de-uşurat şi pe cale cât de lungă, Ar porni la ea s-ajungă. Lebăda oftă uşor: „Drumul nu-l depărtişor, Află soarta de îndat Eu sunt fata de-mpărat". Ea din aripi fluturând, Peste valuri lin urcând, Luminoasă şi uşoară, Către mal, în trestioară, S-a lăsat s-a preschimbat, În copilă de-mpărat. Părul când se vălureşte, Luna-n plete aureşte, Arde-n galbena-l cosiţă, Un luceafăr luminiţă. Şi-l mândruţă cea domniţă, Parcă-ar fi o păuniţa,

Iară graiul cântător Limpede-l ca un izvor. Atunci el, în fericire, Prinde mijlocu-l subţire, Sărutând-o plin de foc. Şi atunci, pornind pe loc Către maica lui crăiasa, Zise: asta mi-e aleasa. Mama-l duse sub icoane, După vechile canoane şi îi binecuvântează, Să le fie naltul pază, Pentru traiul fericit Laolaltă împletit. Mai dorind din dor odor, Un urmaş moştenitor. Vântul sprinten zboară, zboară, O corabie, sprinteioară, Spintecă voioase valuri şi se-apropie de maluri, Dela ostrov îndreptată,

Spre cetatea luminată.

Scânteiază albul fum Tunulcţcle: bum-bum!

De pe meterez de ndată,

Semnul primitor se-arată,

Bucuros de musafiri,

Ce vin din călătoriri,

Şi-l pofteşte lângă tron,

Craiul voevod Gvidon, întrebând de-a-rând pe toţi,

Do-a lor drum, al lor negoţ lară ei răspund pe dată: „Colindarăm lumea toată,

Câştigând agonisită,

Cu marfă novămnilă,

Şi ne-ntoarcem în sfârşit,

Tnapoi spre răsărit.

Dela ostrovul Ruian La slăvitul ţar Saltan".

Şi-a grăit cel voivod, „Cale bună cu izvod, Peste-al apelor noian. Când vedeţi pe ţar Săltau, Amintiţi-l în cuvinţă, Vechia lui făgăduinţă, Că-l aşteaptă plin de dor, Prea supusul domnitor, Închinându-se din tron, Craiul voevod Gvidon”. Şi iar oaspeţii porniră, Peste mări călătoriră, Dar voivodul stete-acasă, Lângă soaţa drăgăstoasă.

Vântul vesel şuiera,

Sprintenul caic zbura,

Dela ostrovul Buian,

Spre slăvitul ţar Saltan.

Şi din zare suie creste, -

Acea ţară de poveste,

Şi iar vine mic şi mare,

Pe mal în întâmpinare.

Tot flămând setos de ştiri,

Ţaru-şi chiamă musafiri.

Lângă tron stă soacra babă,

Chioarele ghiontesc întreabă,
Îşi dau coate între ele,
Patru ochi având tustrele.
Ţarul oaspeţii poftea Îi cinstea, îi iscodea: „Cum g traiul peste mare,
Ce minune mai apare?"
Corăbierii pomeniră,
Lumea cum o târcoliră,
Şi de traiul ce mereu,
Când e bine când e rău.
Apoi iar au amintit,
De ostrovul cel vestit: Turle-nalte întărite,
Şi clopotniţe-aurite,
Şi conacu -ntr-o grădină Cu un brad-naltă tulpină.
Pălimarul de cleştar Şi al veveriţei har.
Cum în cântece zglobii,
Sparge-alune aurii,
Cu miez verde nestomat,
Cojile aur curat De pisar fiind numărate Şi la catastif intrate.
Dar mai suni şi-alte minuni Marea creşte în furtuni,
Suind văd de piatră arsă,
Oastea din adânc se varsă,
Uriaşii treizecitrei Solzi de jar lucind pe ei.
Şi de căpitanul lor Negru-Val zis Cemomor.
Ei duc straja de nădejde,
Ferind ţara de primojde încheind, adăugară: „Şi-are craiu soţioară, Odată, dac-o priveşti, Tot la ea cu ochii eşti. Decât ziua mai frumoasă şi prin noapte luminoasă. Părul împletit cunună, Parcă-l aurul din lună Cu luceafăr podobit. Iară soţu-l crai vestit, Mult iubitul de norod. Domnul Gvidon voevod, Ce-ţi trimite-nchinăciune, Insă cu dojana spune, Că tu nu to-nvredniceşti, Într-acolo să porneşti. Cât mereu făgăduieşti!" Ţar Saltan gata de drum, Din răbdări fu scos acum. În zadar vor să-l oprească, Să nu se călătorească,
Leliţa bucătăreasa,
Soacra rea şi pânzăreasa.
Ţaru-n seamă nu le-a luat, „Nu-s copil sunt împărat,
Care face, ce voieşte 1"
Buf! Plecând, uşa trânteşte.

Sta privind din foişor,
Gvidon mândrul domnitor,
Privea marea neclintită,
Din argint încremenită,
Ce abia-abia tresare,
În albastră depărtare.
Şi ca stoluri de cocoare,
Se ivesc şi cresc în soare,
Peste-al undelor noian,
Pânzele lui ţar Saltan.
Mari mahoane şi caice, îndreptate într-aice.
Crai Gvidon de fericire, Sare-n sus şi dă de ştire: „Maică maică mult iubită şi tu soaţă îndrăgită, Ia priviţi acuma zău, Vine-vine-tată-meu!” Cât alai avea Saltan! Gvidon printr-un lung ochian, Osebi pe ţar pe punte, Cu coroana lui pe frunte. Iar alături, pânzăreasa, Baba şi bucătăreasa, Care mult se minunau, Cu cât se apropiau. Şi deodat din tunuleţe Bum-bum! Albe turnuleţe. Iar clopotniţele-n hang Dinga-ding balang balang! Cel dintâi, cum e fireşte, Gvidon către mal porneşte Tacticos ţarul coboară, Câte-o chioară-n subţioară, Iar din spate baba cloanţa Nasulia -cotoroanţa.
Şi mai mult nici n-au grăit,
Spre cetate s-au suit.
Când să intre în palat,
Străjile primire-au dat.
Treizeci trei de paralei,
Moşul Cemomor cu ei.
Toţi în zale de argint,
Ca jăratec licurind.
Ţarul trece prin ogradă,
Şi stă locului să vadă,
Bradu -nalt cu fruntea-n nor,
De alune roditor,
Pălimarul de cleştar,
Un socotitor pisar,
Veveriţa căutătoare,
De alune spărgătoare,
Coji de aur sfărâmate,
Miezuri verzi de nestemate,
În punguţe adunate,

Şi grămezi orânduite,
Coji de aur ronţăite.
Oaspeţii boieri de viţă,
Văd minunea de domniţă,
Mândruliţa păuniţa.
Luna-l galbena cosiţă.
Şi pe frunte pâlpâia,
Un luceafăr dalbă stea!
Iar alăturea de fată,
Ţarul cunoscu îndată,
Doamna lui de altă dată.
Inima lui ticăeşte, „Ce-mi văd ochii!” Se cruceşte,
Şi e mai fără suflare,
De-aşa bucurie mare.
Lacrimile rourând Ii îmbrăţişe pe rând,
Şi pe soaţă şi pe fiu,
Şi pe noră. Grijuliu Poruncind pe loc zaifetul Dichisit cu tot tabietul.

K T

Chioara de bucătărească şi chioara de pâuzărească, Cu năsoasa cotoroanţă, Cotoroanţa rea de cloanţă, Prin unghere se dosiră. Greu fu pân le dibuiră, Dar pe loc mărturisiră, Miorcăind, se pocăiră. Iar Săltau fire miloasă, Le-a trimis, la cle-acasă. Petrecu ziua Saltan, Cherchelindu-se avan. Da şi mustăţile mele, Leorcăiră prin ulcele.

În româneşte de ADRIAN MÂNW BASMUL CU PESCARUL ŞI PEŞTIŞORUL De demult-un unchiaş şi o babă, Chiar pe ţărmul mării albastre, Locuiau, într-un şubred bordei, îşi târau lipsa lor golanei, De ani grei peste treizeci şi trei. Ca pescar, trai amar, trăgea moşul, Baba-abia dintr-un fus, sfârâia. Într-o zi, când zvârli el năvodul, Scoase doar buruiană de mare Năvodind într-al doilea la larg, Smulse iarbă-licalcită de plaur; Şi -ncercând iar noroc sărăntoc, Prinse-n mreje, un peşte micuţ, Dar cu totul cu totul de aur! Co duios, s-a rugat peştişorul, Co frumos cu ce grai omenesc: „Dă-mi tu moşule drumul în marc, Că-ţi voi da, răsplătirea cea mare, Iţi voi da, ce doreşti să-ţi gândeşti!” S-a mirat minunat, bietul moş, Că în trozocişitrei ani de trudă, Nu-l fu dat, glas de peşte, s-audă. Milostiv, din pornire şi fire, I-a dat drumul cu drag alintându-l: -L „Mergi cu bine păzească-te cerul,

N-am nevoie, de plată-răsplată! Du-te acasă, în marea albastră şi fi slobod şi-n voie înnoată, Peştişor peştişoare de aur”.

Când acasă la masă, unchiaşul, Pomeneşte şi babii minunea, l-a zis: „Astăzi prinsei un poştiuţ Dar de aur şi nu ca toţi peştii; Că-mi vorbea, ca un om, năsdrăvanul, În rugare, să-l dau drumul în mare. Imbiindu-mi, drept scumpă răsplată, împlinirea dorinţei pe dată! Nu-ndrăzni a-mi dori, vreo dorinţă, Slobozindu-l în marea albastră”. Aflând treaba, se mânie baba: „Ei nu zău ai rămas nătărău! Cât de cât nici atât, să nu” ceri? Of, măcar, de-l rugai să dea dar, O covată, c-a noastră e toată Găurită şi curge din fund!" Haida-moşul, a luat-o spre prund, Către marea mare albastră, Care-n freamăt grăbit, s-a umbrit, Cât unchiaşul să strigc-a pornit: „Peştişor, peştişor mic de aur". Innotând s-a ivit peştişorul, întrebând pe bătrân: „Ce ţi-e dorul?" Iar unchiaşul făcând plecăciune, Turburat, tremurat prinde-a spune: „Prea mărite iubito stăpâne, Peştişor, peştişor mic de aur, M-a făcut de ocară, bătrâna Sâcâind bătrânelele mele, Care lipsă de-o altă, covată, Findc-a noastră la fund e crăpată". Şi-a răspuns peştişorul de aur, „Mergi acasă —în voie —şi lasă, Căpăta-vei covată, pe dată". 412

Napoindu-se vede nu crede: Lângă babă, nouţa covată!

Dar bătrâna, e mai ţăndărată: „Ticăloase ponoase brodeşti,

Un alt dar n-ai habar să pofteşti?

Ce săracă scofală o troacă!

Haida cară-te iute -napoi,

Şi ai spor, la ce-ţi este dator, înapoi du-te iar la baboi,

Ploconindu-te cere-l de zor,

Să ne dea pentru noi, un căsoi".

S-a dus moşul la marea albastră, Clătina, se-ncruntă, marea albastră. Şi-a -nceput să îşi strige unchiuţul Peştişorul de aur, peştiuţul. În plutit, s-a ivit, peştişorul, întrebând pe unchiaş: „Ce ţi-e dorul?” Plecăciune făcând, moşul spune: „Prea mărite stăpân, peştişor, Fie-ţi milă de mine stăpâne, M-a făcut de nimica, băbica, Ocărând bătrâneţea mea slabă, Că vrea casă ca cei înstăriţi”. Şi-a răspuns peştişorul de aur „Mergi acasă, în voie şi lasă, Vei avea cum vrea ea, casa casă”.

Cât zorea cu temei, spre bordei, N-a mai dat de bordeiul surpat Din gunoi, un căsoi, s-a-nălţat, Cu ceardac şi hogeac, tencuit şi cu poartă-n stejar dăltuit. Şi-n cămară stă baba la

geam Bombănind, drăcuind, de haram: „Dobitoc, ticălos, păcătos, Milogişi o cocioabă pe grind! Să te cari la chiticul de jos, Ce folos, temeneli ploconeli De poveste, lehamite mi-este, Să mă ştiu o ţărancă pârlită, Vreau să fiu boieroaică slăvită!”

S-a dus moşul, la marea albastră, Vălurea, mohorea, marea-albastră. Bătrâiorul chemă peştişorul Şi-apăru peştişorul de aur Întrebându-l din nou: „Ce ţi-e dorul?” Ploconit moşul iar s-a jelit: „Fic-li milă, stăpân peştişor Că mă pune iar baba pe zor, Chiar de râs, bătrâneţele-mi face, Tot poltindu-şi şi ncdându-mi, pace. Nu mai rabdă să fie ţărancă, Ci se vrea boieroaie curteancă”. Şi a răspuns peştişorul de aur, „Mergi în voie atâta nevoie! Împlinită să-ţi fie dorinţa!”

Când se-ntoarso iar moşul, săracul, Chiar din drum, îl uimeşte conacul. În cerdacul, cu stâlpii de piatră, Cotoroanţa, cu conciu-n beteală, Cu scurteica samur până-n poală. La grumaz, cu şirag de olmaz. Cu inelele-n rânduri, la mâini, Cu ciubotele roşii -ncălţată La refec lua pe bietele slujnici, Le lipea, zgâlţâindu-le ciutul. Agrăeşte iar moşul pe babă: „Ţi-a trecut, inimioară, năduful? Ajunseşi tu cucoana cea mare!” Babă-n ciudă răcni pătimaşe Poruncindu-l: „La grajd mă rân Au trecut şapte zile şi şapte, S-a scrântit, mai cumplit, hodoroaga, Trimiţând pe moşneag, după peşte „Să te apuci, să te duci. Porunceşte, Peştişorului nostru de aur, Să-nţeleagă: nu vreau să mai fiu, Boieroaică de viţă ci ţiu Să mă facă ţarină, crăiasă”. „Nu ţi-e bine ce-ţi vine să-l cei? Au gustaşi măselariţă, babo? În pornire ţi-ar fi peste fire şi purtarea şi graiul subţire! Vrei să râdă o ţară, de tine?” Să plesnească de ciudă, cea babă, Peste ochi, îşi cârpeşte unchiaşul, „îndrăzneşti să crâcneşti, ţopârlane Uiţi că mi-s boieroaică, mariane? Fugi la mare, cât nu te silesc. Ţin să fac, după plac, ce poftesc!”

S-a fost dus iar unchiaşul, la mare, Cătrănită bufnea, marea-albastră. El chemă peştişorul de aur. S-a ivit, în plutit, peştişorul, Întrebându-l pe moş: „Ce ţi-e dorul?

— Şi i-a spus, prea supus, bietul moş: „Iar bufneşte, trăsneşte, băboaia, Boeria-l sătulă s-o ţină, Mi-a pĂiş vină, că nu e ţarină". Şi-a răspuns peştişorul de aur: „Mergi acasă pe voie şi lasă, Va fi baba, ţarină-crăiasă".

Şi se-ntoarso unchiaşul la babă, Vede-n grabă palatul de ţar, Baba sus popoţată-n colţar, Într-un roi de vătafi şi curteni, Cu paharnici ce-l toarnă din pliu, Vin străin, ce spumeşte ca

marea. Şi pitarii-l îmbie, să-mbuce, Chipuri coapte în turta cea dulce, Iar în juru-l stă strajă, cu pază, Tot oşteni cu baltage pe umăr. Do-al lor număr, se sperie moşul Cu genunchii muiaţi, dând să vină, I-a urât: „Să trăeşti prea slăvită, Că grozav mai arăţi ca ţarină! Cel puţin —• eşti deplin mulţumită?”

Dar spre el baba fel nici nu cată.

Chiondănit, a clipit, încruntată Şi vătafi şi curteni l-înghiontesc,

Îmbrâncind din genunchi îl umesc,

Şi spre uşe-l dau dura, străjerii,

Cu baltagele gata să-l toace,

Cât norodul, cu tifla îi face: „Hei aşa ţi se cade, neroade,

Că din băţ, ai să capeţi învăţ Când nu şti cât de lung ţi-este nasul".

Şapte zile trec iar, ş-alte şapte,

S-a ţicnit a băbuţă mai rău.

Trimiţând pe ispravnici la moş Să-l aducă pe sus, cum i-a spus Pe netrebnic, nevolnic la fapte.

„Să-ţi faci drum, la peştiuţ, chiar acum,

Că mi-a greaţă şi scârbă amară,

Să fiu doară, ţarină pe ţară; Să mă scoată -mpărată pe mări,

Să mă-ntind peş! E albastrele mări!

Şi la treabă, că slugă de grabă,

Vreau să-mi stea, peşlişorul de aur!"

N-a zis mâlc bietul moş ticăit Piuitul din glas i-a pierit.

Şi-a pornit, în spre marea albastră Ce gemea, duduia, învrăjbită.

Horcăia, vineţea, clocotită,

Spumegând, într-un urlet urcând.

Peştişorul chemat peştişorul,

S-a ivit săgetând -nalt zăporul Şi-a întrebat înc-odat: „Ce ţi-c dorul?”

Plecăciuni temenele îngână „Fie-ţi milă stăpân peştişor,

Iar mă mână urgia bătrână.

Nu-l tihneşte să fie ţarină,

Peste mări vrea s-ajungă stăpână,

Cu sălaşul cât mările-albastro,

Şi de-acuşi, să-l tot stai trepăduş,

Când te chem, să-l faci poftă-n cherem!" Dar acum n-a zis pâs peştişorul, Drum din coadă, în dungă, plesnind, În adânca-adâncime pierind. A mai stat bietul moş, prea de-ajuns, Dorind, iar, dă-n zadar, un răspuns, Făr de care, s-a -ntors dela mare; Şi uimit s-a trezit năucit Tot la cel bordeiaş prăpădit. Unde-o vede pe babă, la treabă, Lângă vechea covată-stricată.

În româneşte de ADRIAN MANW 27 Puşchin Opere voi. I BASMUL CU DOMNIŢA ADORMITĂ ŞI CEI ŞAPTE VOINICI Haida! Di! Ţaru-a pornit, Într-un lung călătorit. Stând ţarina la fereastră, De atunci mereu adastă. Tot privind, din zori în seară, Ochii se îndurerară; Tot pândind necontenit, Doar s-o -ntoarce drag iubit. Şi vedea doar-vijelia Ce-n vârtej horea câmpia, În ninsoare nesfârşită, Albă-albă troienită. Tot cu ochii pe câmpie, Aşteptatu-l-a să vie Până-n noaptea de ajun, Când, puternic domnul-bun, Induratu-s-a cu milă, Dăruindu-l o copilă. Iar când zorile-au mijit, După chinul prelungit (Vreme trudnic aşteptată) S-a întors şi ţarul-tată. Dar de-atâta fericire, Ce era chiar peste fire, Avu parte prea puţin; Ea, oftând cu greu suspin Din prea multă bucurie, Dându-şi duhul la chindie. Bietul ţar, nemângâiat, Stete-o vreme cât a stat, Dar ca omul, slab de fire, Dup-un an de văduvire, Când sorocul s-a -plinit, Cu o alta s-a-nsoţit! Ce să spui? Noua aleasă Frumoasă, era. Frumoasă, Naltă, albă şi mlădie şi isteaţă şi nurlie, Da la suflet o trufaşe şi ca fire o pizmaşe. Ea avea, drept zestre dată O oglindă fermecată, Ce har fără preţ avea: întrebată, răspundea. Ţarina noua stăpână, Cu oglinda şo îngână, Blândă doar cu ea, vorbea, Îi zâmbea o desmierda, Tot privind astă minune: „Dragă oglinjoară, spune, Spune-mi fără amăgire Şi îmi dă adeverire, E pre lume vreo crăiasă Mai albă şi mai frumoasă?” Iar oglinda fermecată îngâna răspunsu -ndată: „Nu cunosc altă crăiasă Mai albă şi mai frumoasă”. Şi ţarina încântată, Chicotea îmbujorată, Umerii şi-l legăna Ochii galeşi răsturna, Degeţelele pocnind, 27

Cu o mână-n şold rotind,
Tot privindu-se-n oglindă,
Frumuseţea să-şi cuprindă.
În ăst timp neluată-n seamă Copilita fără mamă,
Zi de zi, creştea creştea înflorea floare de nea.
Faţa albă, sprâncenată,
Gura roşie muşcată,
Fire blândă, minunată.

Ii sortiră mire ei Pe voivodul Elisei.
Peţitori făcând cercare,
Ţarul dete-ncuvinţare,
La această pricopseală Hotărând zestre de fală: Şapte târguri prea bogate,
Iar palate numărate,
O sută patruzeci toate,
Poruncind să se şi fată Pentru strânsul zestrii clacă.
Ţarina, cât se găteşte,
În oglindă se priveşte,
Mai schimbând un cuvinţel O întreabă iar la fel: „Spune-mi, e vreo-mpărătească,
Mai albă şi mai frumoasă?"
Oglinjoara a răspuns: „Da frumoasă eşti de-ajuns Dar cu mult, mult mai frumoasă,
Este tânăra crăiasă!"
Auzind aşa ocară Îi veni în sus să sară; începu să se aprindă Plici! Plezni peste oglindă,
Şi cu tocu-n duşumea înciudată tropăea.
„Ah oglindă amăgeşti,
Minţi, minţi te obrăzniceşti!
Doar nu-l alta-n lume care,
Cu mine să se măsoare; Cât priveşte pe copilă, De-ncrezarea ei mi-e silă Ian-te uită, ce-a crescut! Nu mă mir că s-a făcut Albă-albă, zăpezie, Findcă maică-sa se ştie Cât în pântec o purta, Doar ninsorile privea! Cum crezi însă că se poate Să mă-ntreacă pe dreptate, Când eu sunt cea mai frumoasă, Crăiasă împărătească. Şi nu poate fi anume Ca mine alta pe lume! Recunoaşte şi răspunde, Haide! Nu te mai ascunde!" Dar oglinda fermecată, I-a răspuns şi astădată: „Eşti frumoasă-mpărătească, Da domniţa-l mai frumoasă!" Maştera neagră de ciudă, Nevoind mai mult s-audă, Pbmăreaţă, fire acră Asvârli oglindă-n lacră şi-a chemat îndat-la ea Pe-a ei roabă Oacheşa, Ce-n iatacuri scutura Poruncindu-l iac-aşa: Pe domniţa s-amăgească, Până-n codru s-o-nsoţească şi de-ndată ce-au purces, Unde-o fi codrul mai des Prin tertip hain, viclean, Să m - o lege de-un buştean; S-o sfâşie lupii vie, Iar de nu, să nu mai vie, Nici cea roabă tuciurie.
Naiba doar va înţelege, Apriga fără-de-lege; Dar făptură atât de-avană,

S-o înfrunţi, e de pomană.
Oacheşa n-a tândălit Pe domniţa a poftit,
De-au pornit, ca la plimbare,
În adânc de codru mare.
Şi atât s-au depărtat,
Sub brădetu-ntunecat,
Că domniţa prinse frică,
Şi-ncepu duios să zică: „Spune-mi rogu-te să-mi spui,
Dece vrei să mă răpui?
Cruţă-mă, ca să trăesc.
Şi voi şti să-ţi răsplătesc".
Oacheşa, cu-nduioşare Ţinu seama de rugare Că pe fată n-o răpuse Ci-l dădu drumul şi-l spuse „Aibă cerul îndurare Hait ia tălpile-n spinare!"
Când s-a-ntors Oacheşa iară „Hei ţarina-ndată zbiară —
Unde e frumoasă fată,
Prin ce codru se desfată?" „Mult nu mai rămâne vie”,
Zise roaba tuciuri©.
„De clintit din loc, nu poate,
C-am legat-o strâns de coate,
Dar sărmana, n-o să-ndure,
Mult, canonul din pădure Dc-o-ncapea-n ghiară de fiară,
Va avea moarte uşoară!"
Vestea-ndat ce s-a lăţit, Că domniţa a pierit, Ţarul plânse moartea oi. Atunci craiul Elisei, Cu credinţă s-a-nchinat şi-a pornit, în căutat, După draga lui frumoasă După tânăra-l mireasă. În ăst timp, prin codrul verde, Biata fată —urma-şi pierde. Merse merse până-n zori, Când pe-o pajişte de flori Dă de-o curte părăsită, Cu ulucă-mprejmuită şi-un dulău îi iese-n cale, Gudurând, lătrând-o moale şi trăgând uşor de poale, Parcă-l face fetii semn, Către porţile de lemn. Fata intră în ogradă. Nu e nimenea s-o vadă. Suie treaptă la pridvor, Uşa-l fără de zăvor, Intră-n tinda luminoasă, Nu e nimenea în casă; Numai laviţi ferecate, Lăicere înflorate, Masa-ntinsă de stejar, Sub icoanele de har şi-un cuptor bun de dormit, În cahale zmălţuit. Faţă-n gândul ei, îşi zice: „Poate-s oameni buni pe-aice Poate nu mă izgonesc. Unde sunt nu dumiresc!” Faţă dă ocol prin casă Unde-l praf, oglindă lasă. Aşezând, deretecând Rosturile pe de-a-rând: Candelă-n ungher aprinse, Făcu jar cuptoru-ncinse şi suind peste cuptor Adormi de-a binişor.

Când fu vremea prânzului Nechezatul mânzului Şapte roibi trop titori Trec prin pajiştea de flori şi descăleca voioşi, T Şapte voinicei frumoşi. Mândri rumeiori la faţă, Purtând chică şi mustaţă. Când în casă au intrat Cel mai mare a strigat: „Ce minune minunată, Casa cât e de curată, Am lăsat-o răvăşită şi-o găsim orânduită! Cine eşti, care te ştii, Tu prieten să ne fii! Dacă eşti unchiaş, moşneag, Să fi moşul nostru drag! I Dacă eşti măre flăcău, Să ne fi frate mereu! Dacă eşti vre-o bătrânică, Să ne fi nouă bunică! •

Iar de-l fi o feţişoară, Ne fi dragă surioară". Auzind cuvântul lor, Ea sări de pe cuptor, Le urează bun venit, Închinându-se zmerit. Cu obrajii-mbujorati Zise: „Rogu-vă iertaţi, Findcă soarta m-a silit Să fiu oaspe nepoftit". Dar cei şapte voinicei Cum se bucurară ei! Au recunoscut îndată, Că-l de neam, sărmana fată. Fruntea mesii, o poftesc, Cu scovergi o omenesc şi tumând în păhărel Din clondir un degeţel, Ii îmbie omenie Băutura pe tipsie. Fata cumpătul nu-şi pierde, Nu atinse vinul verde, Din scovergi doar o frântură Cetinel, duse la gură,

Şi-amintind, că-l ostenită, Roagă a l-l-ngăduită, Să-şi aşterne de culcare, Istovită find prea tare. Cei şapte voinici, îndată, O conduseră pe fată, Într-o albă chilioară, Unde singură-o lăsară.

Zilele treceau fugar, Precum scapără-un amnar; Dar fii; moaşei, nici p-atât, Nu i se făcea urât. Şi-ar fi stat o veşnicie, În codreana sihăstrie. Până nu mijea de zori, Acei şapte frăţiori, La ol altă se porneau, Raţe sure săgetau, Sau, mai dreaptă desfătare, Câte o liftă prădătoare, De-a călare să doboare. Retezând din beregată, Tigva de tătar spurcată, Sau prindeau cu laţ arcan Vreun Cerchez piotigorean, Cât micuţa gospodină, Ca o harnică albină Prânzurile pregătea, Casă o deretica, Robotind de bună voie, Rânduind ori ce nevoie, Mulţumiţi find toţi iară şi trecea, vremea fugară!

, Nu e lucru de mirare, Fraţii o-ndrăgiră (are Şi-ntr-o zi, chiar de cu noapte, În ialac intrând toţi şapte, Închinându-se smerit, Cel mai mare i-a grăit: 425 „Mândră fată scump odor,

Ne eşti dragă tuturor,

Şi cu cât mai mult te ştim Câte-şi şapte te-ndrăgim Bucuros, din noi ori care,

Te-ar lua soaţă-lubitoare,

De-o potrivă te-ndrăgim,

Dar, nevrând să ne vrăjbim Tu s-alegi să hotărăşti,
Cu cine te logodeşti!
Unul luându-te soţie,
Ceilalţi fraţii tăi să fie!
Oare pentru ce temei C latini capul? Nu ne vrei?" „Alei frăţiorii mei,
A rostit alba domniţă.
Dragi voinici, vitezi de viţă,
De cumva vă amăgesc,
Să n-am parte să trăesc!
Scumpi, îmi sunteţi deopotrivă,
Insă pronia milostivă,
Altă soartă mi-a sortit.
Nu e de tăgăduit Mândri şi vitezi toţi şapte,
Vă cunosc din chip şi fapte,
Bine mult vă datoresc,
Şi din suflet vă iubesc,
Insă, inima mi-e dată Altuia, pe viaţă toată; Unuia crai Elisei!
Voi, rămâneţi fraţii mei".
Fraţii în tăcere stând Scărpinându-se, oftând, „Nu-l a zis fratele mare Supărare la-ntrebare şi deacuma, dacă şi Îm, Nici n-o să mai pomenim”. Şi-a şoptit fata îndată, „Nu mă credeţi mâniată, Dar nu sunt nici vinovată, Find de vorba mea legată!” Peţitorii se-nchinară, De vânat se luară iară, Vieţuind cu voie bună, Mai departe împreună.
Maştera ţarina rea —
De domniţă-şi amintea,
Frumuseţea nu-l uita.
A răbdat mult, îmbufnată Pe oglinda fermecată,
Până ce n-a mai răbdat Şi mânia şi-a uitat,
Prinse să vorbească iară,
La oglindă oglinjoară,
I-a zâmbit ca-n vremuri bune: „Spune-mi oglinjoară, spune Adevărul drept, anume Alta-l mai frumoasă-n lume? "
Şi oglinda i-a răspuns: „Eşti frumoasă în deajuns,
Nu încape îndoială Frumuseţea ta-l de fală,
Findcă nimeni n-a aflat,
Că în codru-ntunecat,
La cei şapte frăţiori,

Dintr-o pajişte cu flori,
Singurică, îşi petrece,
Aceea care te-ntrece".
Iar ţarina mânioasă A răcnit la cea ochioasă: „Ha din vorbă mi-ai ieşit,
Ce-ai făcut, ce-ai uneltit?"
Roaba i-a mărturisit: Uite aşa. Precum era!
Ascultă ţarina rea,
Şi jură s-o tragă-n ţeapă,
De domniţă de n-o scapă!
Într-o zi alba domniţă, Prea frumoasă copilită.
La fereastră sta, torcând, Frăţiorii, aşteptând, Când dulăul lătrător Veste dă de sub pridvor! Ce să vezi? O cerşetoare, Şchiopătând prin curtea mare, Având faţa mai smolită, Ca tingirea înnegrită; Da cu cârja, în dulău, Ce lătra cu. Chclălău. „Stai bunico stai adastă! Strigă fata din fereastră, Leg dulăul cât vorbesc şi pomană-ţi pregătesc". A răspuns cea tuciurie „Vai ce câine, ce urgie Că de vie mă sfâşie! De când sunt ii-am pomenit, Un turbat mai îndârjit!" Vru domniţa să coboare, Să-l dea babii cerşetoare Pâine caldă şi mâncare, Dar dulăul şi mai tare, Latră, latră, mârâind, Pe cea babă-n loc oprind. Fioros nu-ngăduia, Să se-apropie de ea. „Ce o mai fi cu ăst dulău? A dormit pesemne rău" Zise-n sine-a copilită. „Ţine zvârl peste portiţă, Pâine caldă şi merinde. Prinde babo". Baba prinde! Şi adaugă vicleană „Bogdaproste de pomană Aram prinde dumneata, Datul babii: iacă-na?! Şi-n spre fată a zvârlit, Un măr proaspăt pârguit, Aurit şi rumenit. Câinele sări spre tindă Măru-n zbor parcă să-l prindă. Dar cu mâinile întinse, Hait domniţa mărul prinse. A mai zis baba atât: „Gustă-l, ţine de urât". Mai bolborosind grăbită „Miilţumită pentru pită" Şchiopătând la driim grăbită, În mătănii gheboşită. Dar dulăul lătrător Se repede în pridvor, Năzărind ca la stafie, Urlă urlă a pustie Că în jalea lui câinească, Biet, nu poate să vorbească. Cum ar vrea fetii să-l spună: „Zvârle mărul! Nu-l a bună" Fată cearcă să-L alinte, „Ce-ai Socolco? Fi cuminte!" Cu mânuţa-l netezeşte Blana care se zbârleşte. „Du-te, culcă-te sub scară!" Fata-nchise uşa iară şi la geamul ei s-a-ntors Pregătindu-se de tors.
Fraţii cât îşi aştepta, Mărul o ademenea. Proaspăt, parcă îmbrumat, Aşa fraged, aromat, Ce zemos din pârguit, Parcă miere a mustit Cât de luminos la fel, De parcă străvezi prin el.

Se gândea ea, să-L păstreze. Pân-vin fraţii să cineze, Dar, de lungă adăstare, A pierdut orice răbdare. Mcrişoru! Gându-l fură; L-a purtat spre roşia-l gură şi-a muşcat o firimiţă. De îndat-alba domniţă, A căzut fără suflare şi simţi pe dat că moare. Mâna-l lunecă în jos. Rostogol mărul frumos. Ochii peste cap i-a dat, Sub icoane a picat, Fără glas-încremenită, Peste-o laviţă cioplită. Intr-ăst timp, venea spre casă, Ceata fraţilor voioasă. Dornici să se odihnească Dup-o luptă haiducească. Auzindu-l de departe Câinele urlând a moarte, S-au oprit, cei voinicei. Câinele sărea spre ei, Iar pornind, iar scheunând; Fraţii s-au fost luat de gând. „Semn rău astă-ntâmpinare”, Zise fratele cel mare „Ce necaz ne mai aşteaptă?” Pinteni dând, nu mai aşteaptă, Au ţinut numa-ntr-o goană. Intră-n casă. Rămân stană. Cât dulăul, mai zburlit, În spre măr s-a repezit L-a-nghiţit şi-a şi murit, Că era măr otrăvit.

Fraţii obidiţi de soartă,
Când văzură fata moartă,
Cu bărbiile în piept,
Se-nchinară celui drept,
Aprinzând o luminiţă,
În genunchi, lângă domniţă.
Ridicând-o -mpodobind-o De vecie pregătind-o.
Dar când vrură s-o îngroape,
Şi erau aproape aproape,
Iată că s-au răsgândit,
Căci în somnu-l liniştit, Aşa fragedă-arăta,
Numai că nu mai suflă!
Deci trei zile-au zăbovit,
Dar cum ea nu s-a trezit,
După datina străbună,
Chibzuiră împreună,
Şi-l orânduiră dar,
Raclă mândră de cleştar,
Jos în raclă-o-aşezară,
Sus pe umeri o urcară,
Pân la muntele pustiu.
Şi-ntr-al nopţii miez, târziu —
Într-o hrubă-adânc săpată,
Racla grijuliu purtată,
Fu pe urmă agăţată; Între lanţuri ferecate,

Pe şase stâlpi rezemate.
Apoi fraţii îngenunchiară,
Mai privind la surioară.
Stropi de foc plângeau din faclă Şi-au zis fraţii: „Dormi în raclă.
Frumuseţea ta cerească,
N-a putut să biruiască,
Răutatea omenească!
Sufletul tău, mult iubită N-avu partea cuvenită,
Să găsească fericire,
Aşteptând alesul mire.
Şi deacum deslegământul,
Il va legăna mormântul".
Tot pe-atunci, ţarina rea Vestea bună aştepta.
Luând oglindă-n taină mare,
Puse vechea întrebare: „E pe lume vreo crăiasă Mai mândră şi mai frumoasă?"
Şi răspunsul a venit Lămurit, neşovăit: „Nu cunosc altă crăiasă Mai albă şi mai frumoasă”.
Voevodul Elisei, Ars de focul dragostei, Mistuit de dorul lui, A luat calea codrului, Murgul lui împintenând, Largul lumii vânturând, Căuta mireasa lui, Care nu-l şi nu.
— I şi nu-l! Tânguia, cât rătăcea, Toţi drumeţii-l întreba, Nimenea răspuns nu-l da! Unii-n fată-l zei-lemeau, Alţii, faţa întorceau. Pân-a dat de sfântul soare Şi-l făcu întâmpinare: „Soare, soare strălucit Pe văzduhuri domn slăvit Când-cu arşiţa-când cu gerul, Anu-ntreg cutreieri corul, Toate vezi şi luminezi, Din tării cât priveghezi! Spune, spune, sfinte soare Unde-l dragostea mea oare? 1” SoarJe-a răspuns: „Eu ştiu, Tot ce e pe hi mc viu, Dar pe unde-am colindat, Eu de urma ei n-am dat. Poate însă sfânta lună, Că ţi-o dă veste mai bună. De-a -ntâlnit-o, o să-ţi spună”. Elisei, în jalea sa, Innoplarea aştepta, Iar când luna-a răsărit Drept în calc, i-a ieşit. Şi la fel ca înainte El rugatus-a fierbinte: „Lună, lună doamnă bună Tu a nopţilor cunună, Corn de aur străveziu, Răsărită din târziu, Tu ce peste vremuri creşti, Chipul când ţi-l rotunjeşti, Când cu stelele porneşti, După -ndătinatul tău, Priveghind adâncul hău, Spune-mi, spune-mi n-ai văzut, Undeva, prin vreun ţinut, O domniţă, copilită, Gingaşă ca o mlădiţă şi Frumoasă să te mire?” întreba sărmanul mire. Îi răspunse dalba lună: „Eu cât stelele se-adună, Doar cu schimbul

străjuesc, De-a trecut pe când lipsesc, N-am cum şti de ea Ce vrei!” „Vai-vai” jeli Elisei. Linia l-a mai mângâiat: „Ce nici eu, nu am aflat, Numai vântul poate ştie, Dragostea unde să fie! Către vânt, îndată du-te, Vezi, el poate să te-ajute.”

Elisei, cum auzi În spre vânt se repezi Şi-nfrânând durerea să Cu nădejde mi-l chema: „Vântule, puternic eşti, Turma norilor goneşti Marea-albastră răsvrăteşti Când porneşti plin de avânt - Vântule năpraznic vânt. Aducând schimbări de vremi Doar de cel de sus te temi. Drag drag vântule, răspunde, Unde-mi este dragă, unde? Fie-ţi milă de-un biet mire.” Vântul ţiui subţire, 28

Iar apoi şuierător I-a răspuns răsunător: „În ţinut fără lumină,

Unde plânge-o apă lină,
Sub un munte -nalt de stâncă,
Sfredelit de-o hrubă-adâncă.
În cea hrubă-văgăună,
N-ajung razele de lună,
N-ajung razele de soare.
Acolo, în legănare,
Clătinându-se-n zadar,
Stă o raclă de cleştar,
Între lanţuri ruginite,
Pe şase stâlpi rânduite,
Şi-n acea singurătate,
Nimeni nu se mai abate.
Lanţurile, când şi când,
Parcă le auzi plângând.
Iar în racla de cleştar,
Afli ce-ai pierdut amar —
Dragostea din veşnicie".
Trecu vântul vijelie.
Dar voivodul Elisei,
Cum află de urma ei,
A pornit spre cel pustiu,
Că măcar, în prea târziu,
S-o mai vadă înc-odată,
Pe iubita de-altădată.
Şi cum merge-merge-n ceaţă,
Iată muntele în faţă.
Pe tărâmul cel pustiu Nu-l nici greierele viu.

Gură neagră văgăuna.
Lin plângea o apă-ntruna,
Voevodu-n beznă-adâncă Ce se adâncea sub stâncă Vede racla legănată De cleştar pe stâlpi legată.
Şi în raclă pe domniţă,
Între flori de lămâiţă, Adormită-n somn de moarte.
Paşii n-au mai vrut să-l poarte.
Bietul mire prăvălit,
De cea raclă s-a izbit Lanţurile se sfărâmă,
Pleoapa raclei se dărâmă.
Şi domniţa prinde viaţă,
Rumenind uşor la faţă.
Ridicând priviri mirate,
Văzând lanţuri descleştate,
Cu suspin lin a grăit: „Din ce somn greu m-am trezit.”
Şi din raclă se ridică,
Lacrime din ochi le pică,
Şi ea plânge şi el plânge,
Iar apoi la piept o strânge,
Şi o poartă, către poartă.
Nu mai vor să se despartă.
Cât de veseli amândoi,
Luând grăbiţi calea-napoi.
Dar mai grabnic fu să vie,
Vestea prin împărăţie,
Că domniţa este vie!
În ăst timp la ea acasă,
Vitrega împărătească Maştera ţarina rea,
Cu oglinda vorovea,
Spunea: „Nu-s eu mai frumoasă,
Decât ori ce-mpărătească?"
Dar primi pe loc răspuns: „Eşti frumoasă în deajuns,
Insă mult mult mai frumoasă,
Este tânăra crăiasă."
Ţarina, sărind ca arsă,
Pe oglindă focu-şi varsă,
De podele a trântit-o,
Cioburi hârburi a zobit-o,
Şi dând buzna, pe-o uşiţă,
S-a-ntâlnit cu cea domniţă.

Şi la ea cât a privit,
De-nciudare a pleznit! 28
După-o scurtă-nmormântare, S-a încins o nuntă mare, Dc-au rămas de pomenire şi mireasa şi cel mire, Hei! Am fost şi eu poftit, De prin vedre-am lipăit, Jnsă fără lăcomie, Că mi-a curs şi sub bărbie.
În româneşte d ADRIAN MANIU BASMUL COCOŞELULUI DE AUR Undeva la depărtări Peste nouă ţări şi mări Cârmuia craiul Dadon.
De cum se urcase-n tron Pe vecini i-a îngrozit Fiind cotropitor cumplit,: Mai apoi încărunţind,
Trăi în tihnă jinduind.
— Să răsufle şi-a dorit: Hait, vecinii s-au pornit Cu oştirile vrăjmaşe Prădând sate mărginaşe: Îi pricinuiau necaz,
Neîngăduind răgaz II sileau să ţie gata Pentru ori şi când armata,; Cu voivozii căpitani. Aşteptânu-l pe duşmani.
Dar şi-aşa n-a prididit Tot pândit, tot sâcâit: N -ajungea să-l mai înfrunte,
Când la mă e,
Când la caiinle,
Alergând în apărare Din hotare în hotare.
La apus la răsărit, f437
Pretutindeni hărţuit. Îi făceau obidă, silă, încât mai să-l plângi de milă. Ajunsese bietul domn Matofit de-atât netomn! Deci, dorindu-şi o scăpare, În această -mprejurare A chemat un cărturar Vraci, puternic zodiar, Dar cu mutră de clapon. Trimiţând Dadon plocon, Vraciul s-a înfăţişat Spân, bătrân, piţigăiat Desnodând cu grijă mare Bocceluţa din spinare 1? Coase-un cocoşel de aur Făurit de-un meşter faur. „Craiule de griji te scap Pune pasărea-n proţap, Cocoşelul meu să-ţi fie Paza peste -mpărăţie. Cât stă zmimă neclintit Fără griji dormi liniştit, Câtă vreme nu se mişcă. Dar primejdia de te pişcă, Pe proţap el se -nvârteşte, Vestind, ce se unelteşte. Veghea lui îţi dă de ştire. De se -ncearcă năvălire, Cocoşelul ce adastă? Scuturându-şi mândra creastă Cântă şi din aripi bate, Drumul oştilor s-arate Dându-le pe loc vileagu Printr-un cucurigu gagu!” Crai Dadon doar n-a jucat Primind darul minunat Ce era chiar fără preţ Şi-a zis vraciului spâneţ „Pentru astă -ndatorire Căpăta-vă” ndeplinire s Cea dintâi dorinţă-a ta, Ca şi când ar fi a mea!"

Pe proţap cel cocoşel Păzea ţara de războel. De cerca vreun vecin A se ridica hain Semeţindu-se obraznic, Se trezea cocoşul paznic, înălţa pe dată creasta, Prevestind primejdia asta Invârtindu-se-n proţap Către cei ce-şi fac de cap Şi dădea din aripi dragul Vestind „Cucurigu-gagu”. Când vrăjmaşii iscusiţi Se văzură dovediţi Conteniră-orice-ncercare şi-a fost pace la hotare!" De putea craiul Dadon Trage aghioase-n tron. Toţi duşmanii find răpuşi Era linişte de-acuşi. Trece-un an, trecură doi, Fără harţă său războiu. Cocoşelul în proţap, Nici o bătaie de cap! Da -ntr-o zi, craiul Dadon Pe când moţăia în tron Fu trezit de-o larmă mare. Toată ţara e-n mişcare. „Scoală taică de cu grabă!" Craiul somnoros întreabă Pe curteanu-nspăimântat „Ce e, ce e?" şi-a căscat Lăsând capul greu să-l pice. Sgâlţâind curteanu-l zice: „Ne-au călcat vrăjmaşii pragul N-auzi cucurigu gagul?" „Vai, iar cântă cocoşelul! Unde a -nceput măcelul?" Craiul ridicându-şi capul Căuta din ochi proţapul Sus în vârful -nalt de păr Cocoşelul cânta iar Răsucit spre răsărit „Nu e timp de zăbovit”

Paloşele scânteiază Roibii înstrunaţi nechează.

„Hei mai iute zor—zor—zor!”

Căpetenie oştilor Dete craiul la-ncălcare,

Ca să lupte-n apărare,

Pe coconul lui cel mare.

Şi-au pornit, spre răsărit.

Atunci larmă a muţit.

Cocoşelul se opreşte,

Craiul iarăşi piroteşte.

Trec opt zile-n liniştire Nici o ştire, de oştire! Fost-a, n-a fost bătălie? Crai Dadon defel nu ştie. Când iar: Cucurigu gagu! Crai Dadon înalţă steagul Poruncind ca de îndată O a doua oaste gloată Către răsărit, spre munte Pe duşmanii lui să-nfrunte, Aşezând mai mare lor Pe cel de-al doilea fecior, Ca să dee ajutorare Frăţiorului mai mare. Chiar de cum oastea porneşte, Cocoşelul potoleşte. Mai trec alt opt zile grele Apăsate-n gânduri rele; Cocoşelul iar dă ştire, Craiul strânge iar oştire, El pornind de data asta Către locul cu năpasta.

„Povestea cocoşelului de aur” Gravură de. Bilibin, 1907

Zi şi noapte în neştire Au tot mers cu istovire Fără ca să întâlnească Semn de luptă vitejească Nici gorgane de morminte.

Au tot mers, au mers nainte.

„Ce să fie ce să fie?
Parcă-l fermecătorie"
Zice craiul: „Ce-o mai fi?”
Trece şi a opta zi Nu-l ţipenie să-nfrunte,
Când intrând cu oastea-n mu, nte,
Pe tărâm de trecătoare Într-o pajişte în floare Dă de-un cort măreţ, rotat În mătase îmbrăcat împrejurul lui tăcere Nici o şoaptă de-adiere.
Sfârtecate pe tăpşan Zăceau două oşti morman.
Crai Dadon spre cort se-ndreaptă,
Dar în cale ce-l aşteaptă?
Ce privelişte grozavă Stă avântului zăbavă? -
Fără coifuri, fără zale,
Zac coconii dumisale Zac cei doi viteji feciori Părăsiţi pradă la ciori Că-ntre ei încăieraţi Caii încă înşăuaţi Pasc lăstarii însângeraţi Lângă vrăjmăşiţii fraţi Până-n moarte încleştaţi.
„Alelei copiii mei!
Puişorii mei de zmei"
Jalnic craiu-atunci mugi: „Ce patimă vă orbi Ca doi şoimi înlănţuiţi Prin voi înşi-vă pieriţi"
Vai! Curtenii în ison Cere-mi ori ce avuţie Cere cal de călărie,
Sau caftan de boierie,
Sau jumate -mpărăţie Dar nu mândra mea nurlie!" „Ba nu ies din vorba noastră Dărueşte-mi pe măiastră,
Pe copila cea frumoasă Ce-l în Samahan crăiasă".
Se-ncăpăţâna bătrânul Craiul zise: „Ptiu! Deci spânul Findcă vrea fără-de-lege Doar cu paguba se-alege!
Ei halal! Pofteşti păcate?
Ea-ţi lipseşte. Jumătate!
Şi mai stau ca să te rog? —
Luaţi de-aci pe hodorog I"
A mai vrut moşu să-l zică,
Dar pe crai, să-l şti de frică.
Mânios Dadon avanul I-a dat mir cu buzduganul Şi-nţeleptul firoscos A căzut cu nasu-n jos,
Dându-şi duhul într-o zloată!
Tremură cetatea toată,
Dar copilă, fără milă,

Râse-n lacrimi de scopilă Ha-ha-ha şi hi-hi-hi De păcat nu se sfii.

Craiul foarte turburat Spre ea galeş s-a uitat Când cotiră spre serai Cu alaiul lui de crai.

Ce se-abate, pe cetate?

Zvon de aripi frământate Din proţap s-a deslipit Cocoşelul cel vrăjit A zburat peste caleaşca Şi picând pe crai în pleaşcă,

Din aripi îl pălmueşte Şi cu pliscu-l ţăcăneşte Creştetul în scăfârlie Apoi. Zboară în tărie, De l-a înghiţit văzduhul. Cât Dadon trăgându-şi duhul, Cu un foarte scurt oftat, Din caleaşca a picat. Iar măiastră a pierit Parcă nu s-a pomenit.

Poate cineva să spună Că-ntreg basmul e minciună, Câţi voinici l-or înţelege, Miez cu tâlc îşi vor alege.

În româneşte de ADRIAN MAN1U NOTE Poeziile lui Puşchin reprezintă unul din cele mai importante. Aspecte ale creaţiei marelui poet şi au o însemnătate fundamentală în dezvoltarea poeziei ruse. În lirica sa, Puşchin a contopit viaţa şi poezia, adevărul şi frumosul. Trăsătura caracteristică a poeziilor sale este, precum spune Belinschi, vitalitatea lor organică; la baza poeziei lui Puşchin se afla realitatea rusă şi o ideie întotdeauna rodnică. Izvoarele dătătoare de viaţă ale poeziei populare au alimentat creaţia lui Puşchin.

Toate laturile realităţii din vremea sa, precum şi marea bogăţie a vieţii sufleteşti a poetului îşi găsesc în versurile sale o puternică expresie artistică. Motivele personale dragostea, atitudinea plină de afecţiune faţă de prieteni se îmbină în lirica sa cu un înalt sentiment cetăţenesc, cu ura faţă de autocraţie şi faţă de orânduirea iobăgistă, cu dragostea înflăcărată pentru patria sa. Meditaţiile filosofice se îmbină cu vastele tablouri ale unor întregi epoci istorice. Diversităţii şi profunzimii conţinutului poeziei lui Puşchin îi corespunde uriaşa bogăţie a formelor poetice. În lirica marelui poet naţional rus întâlnim toate speciile poetice principale din acea vreme oda, cântecul, elegia, epistola, romanţa, epigrama, satira şi, în sfârşit, poezia lirică propriu-zisă care nu intră în cadrul niciunei specii sau canon tradiţional. Puşchin a lărgit extrem de mult hotarele artei poetice. Poetul mânuieşte cu o măiestrie egală forma versului în spiritul liricii antice sau a sonetului, a cântecului popular sau a dialogului în versuri, folosind cele mai variate sisteme de metrică din prozodie. Variată prin temele, motivele şi formele

sale poetice, poezia lui Puşchin are un înalt conţinut de idei. În poeziile sale se simte legătura strânsă cu mişcarea de eliberare din vremea lui. În versurile şi epigramele sale despre libertate, Puşchin se afirmă că un cântăreţ al decembriştilor care a dat patosului lor revoluţionar cea mai puternică expresie poetică. Belinschi, a definit într-un mod genial caracterul autentic şi profund omenesc al poeziilor lirice ale lui Puşchin: „Coloritul general al poeziei lui Puşchin, în spscial al liricii lui, este frumuseţea lăuntrică a omului şi umanitatea care îţi mângâie sufletul. În orice sentiment redat de Puşchin este întotdeauna ceva deosebit de nobil, duios şi gingaş, înmiresmat şi plin de graţie. Din acest punct de vedere, lectura opsrei sale poate fi un admirabil mijloc pentru formarea trăsăturilor umane şi această lectură este deosebit de utilă pentru tinerii de ambe sexe". Bslinschi a caracterizat foarte bine încă o însuşire a poeziei lirice a lui Puşchin —sinceritatea ei excepţională „conştiinciozitatea artistică", naturaleţea ei deplină şi, în legătură cu aceasta, simplitatea extremă a formei, plină totodată de un puternic elan poetic. „Poezia sa este străină de tot ce e fantastic, de domeniul visului, de tot ce e fals, de lumea ideală fantomatică; ea este pătrunsă toată de realitate; ea nu pune pe chipul vieţii farduri, ci o înfăţişează în frumuseţea ei naturală şi adevărată".

POEZII Libertatea (pag. 51) Scrisă în 1817 după absolvirea colegiului, este una din operele puternice ale liricei ruse cetăţeneşti care a avut un uriaş efect asupra creşterii avântului revoluţionar. În versurile 6572 este descris castelul Mihailovschi (numit mai târziu Injjnernâi) construit de Pavel I, o fortăreaţă înconjurată de şanţuri cu poduri mobile. În versurile 69—70 este vorba de locuinţa familiei Turgh3niev din casa prinţului A. N. Goliţân (acum casa cu numărul 20 pe strada Fontanca) care se afla peste drum de castelul Mihailovschi, pe celălalt mal al pârâului Fontanca. Versurile 73—78 sunt consacrate descrierii uciderii lui Pavel I în noaptea dinspre 11 spre 12 Martie 1801; în manuscris, la jumătatea versului 88 („Pieri tiranu ncoro-nat"), Puşchin a zugrăvit profilul cu nasul cârn al lui Pavel I. Versurile 77—80 complotiştii (nu mai puţin de 60 de oameni), ofiţeri din regimentele de gardă, înainte de a se îndrepta spre castelul Mihailovschi, au băut multă şampanie la cină dată de contele P. A. Palen, pentru a-şi face curaj. Toţi purtau uniforma de gală. Versurile 81—84 în noaptea uciderii lui Pavel I, garda interioară

a castelului o deţinea un detaşament din regimentul Semionovschi, al cărui şef era viitorul ţar Alexandru I. În fragmentele capitolului al X-lea din Evghsni Oneghin, Puşchin vorbeşte de regimentul Semionovschi, „. Polcul celor mu-stăcioşi ce pe-un tiran cu tot elanul l-au dat la gâzii fioroşi”. Nu numai în timpul vieţii lui Puşchin, dar şi mult timp după moartea sa, oda „Libertatea” n-a văzut lumina tiparului deşi era foarte cunoscută fiind răspândită în manuscrise, cu toate că cei ce păstrau aceste manuscrise, erau supuşi la represiuni (M. Ţiavlovschi).

Către Ceaadaev („Cu glorie, nădejdi, iubire”) (pag. 54) Scrisă în 1818 P. I. Ceaadaev prieten intim al lui Puşchin, care a avut o puternică influenţă asupra poetului (între anii 18161820). Atitudinea plină de admiraţie a lui Puşchin faţă de Ceaadaev este exprimată în „Inscripţia la portretul lui Ceaad aev”. Mai târziu Puşchin i-a consacrat încă două mesagii.

Poveşti. No-e-l („Sus inima s-a-ntors despotul călător”) (pag. 55). Poezia este scrisă în 1818 cu prilejul sosirii lui Alexandru I la Ţarscoe Selo în ziua de 22 Decembrie 1818 venind dela congresul dela Aachen. Alexandru I care după expresia lui Viazem-schi „conducea Rusia dintr-o caleaşca de poştă”, este denumit „despotul călător” pentru desele lui călătorii prin Rusia şi Europa Apuseană. Versurile 11—12 cuprind o aluzie la faptul că împăratul Austriei i-a acordat lui Alexandru I titlul de feldma-reşal al armatei austriece şi prusace. Versul 14—o aluzie la articolele elogioase apărute în presa europeană despre Alexandru I. Versurile 21—24 se referă la cuvântarea lui Alexandru I, rostită la 15 (27) Martie 1818 la Varşovia cu ocazia deschiderii primului seim al împărăţiei Polone, cuvântare în care el în mod limpede făcea aluzie la faptul că în viitor „va dărui” Rusiei constituţia. Aceste promisiuni n-au fost în cele din urmă îndeplinite fapt pentru care Puşchin le-a denumit „poveşti” (M. Ţiavlovschi).

Satul (pag. 57). Această poezie scrisă în 1819 este ca şi oda „Libertatea” o manifestare a elanului revoluţionar al tânărului Puşchin. Poezia a avut o largă răspândire în manuscris. Versurile 9 20 sunt încninate descrierii satului Mihailovscoe unde Puşchin a stat în vara anului 1819 şi unde în Iulie a scris poezia. Versul 14: „Eleşteele” Maleneţ şi Cucoane (M. Ţiavlovschi).

Muză (pag. 60) Belinschi socotea „Muza” scrisă în 1821 una dintre cele mai bune poezii ale lui Puşchin. Însăşi poetul a scris în 1828: „Iubesc această poezie; ea îmi aminteşte de versurile lui Batiuşcov”.

Către Ovidiu (pag. 61) Scrisă în 1821 Ovidiu Naso poet roman a trăit între anii 43 î. d. e.n. 17 e. n.) a fost exilat de împăratul Octavian August pe ţărmul Mării Negre (la gurile Dunării), unde e înmormântat.

Lui V. L. Davâdov („Pe când Orlov un gheneral.”) (pag. 64) Scrisă în 1821 Puşchin a stat la Camenca, la fraţii Davâdov din Noembrie 1820 până în Februarie 1821 M. F. Orlov era în vremea aceea logodnicul Ecaterinei N. Raevschi („luat de Himen” zeul căsătoriei). „Raevschii-mi” prietenii lui Puşchin, fraţii A. N. şi N. N. Raevschi; Puşchin i-a consacrat acestuia din urmă poeziile: „Prizonierul din Caucaz” şi „Andre Chenier”. „Ciungul cneaz” —A. Ipsilanti, conducătorul răscoalei grecilor, pentru eliberare, din anii 18201821 ofiţer în armata rusă, pe care Puşchin îl cunoştea din Chi-şinău. El şi-a pierdut mâna în timpul războiului pentru apărarea patriei din 1812 „Mitropolitul” Gavriil Banulesco. Amintirea lui Hristos, fiul păsării (sfântul duh sub formă de porumbel) şi a Măriei este legată de „Gavriliada” pe care Puşchin o scria în acea vreme. În calitate de funcţionar, Puşchin era obligat să ţină postul mare împreună cu şeful său, generalul Inzov. „Fratele bălan” A. L. Davâdov. „Ei” carbonarii, revoluţionari italieni care s-au răsculat în 1821 la Neapole. „Ea” libertatea.

Pumnalul (pag. 66) Scrisă în 1821 În ultimele două strofe ale poeziei este vorba despre uciderea faimosului Kotzebue, care avea misiunea să împied ice mişcarea revoluţionară din Germania, de către studentul german Karl Sand. Poezia a fost răspândită în numeroase copii. „Hefaistos” zeul focului la vechii Greci. În versurile 23—29 e vorba de Marat. „Ares” zeul violenţei şi al războiului. Inversul 29 prin fecioara „Eumenia”, poetul presupune pe Charlotte Corday.

Cântecul lui Oleg înţeleptul (pag. 68). La baza „cântecului” scris în 1822 se găseşte legenda pe care Puşchin a cunoscut-o din „Istoria Statului Rus” de Caramzin. Poetul scria lui Bestujev în Ianuarie 1825: „Dragostea tovărăşească a bătrânului cneaz faţă de calul său şi grija lui pentru soarta acestuia sunt

trăsăturile unei impresionante simplităţi sufleteşti, iar întâmplarea în sine, în toată simplitatea ei, are multă poezie”.

„O, valuri! 11 (pag. 73) Scrisă în 1823 În poezie este înfăţişată simbolic înfrângerea mişcării revoluţionare din Apus de către reacţiune.

Mării (pag. 74). Scrisă În 1824 Despărţirea de mare este legată de plecarea lui Puşchin dela Odessa în exilul dela Mihailovscoe. Strofele X XII sunt închinate lui Byron, mort cu puţină vreme înainte în Grecia, unde luase parte la mişcarea de eliberare.

Către A. P. Kern („Mi-aduc aminte sfânta clipă”) (pag. 77) Scrisă în 1825 Puşchin a întâlnit-o pentru prima dată pe A. P. Kern la Petersburg în 1819 la o serată dată de familia Olenin, lucru pe care îl aminteşte în prima strofă. În vara anului 1825 poetul a fost îndrăgostit de A. P. Kern şi după plecarea ei, au continuat să întreţină corespondenţă. Kern a lăsat amintiri preţioase şi pline de adevăr despre Puşchin, care redau imaginea vie a poetului.

Seară de iarnă (pag. 80). Scrisă în 1825 poezia e închinată dădacei lui Puşchin, Arina Rodionovna care a stat împreună cu poetul în tot timpul exilului său la Mihailovscoe. Poetul scria despre aceşti ani: „Seara ascult poveştile dădaceijinelo, 29 Puşchin Op originalul dădacei Tatianei. Ea este singura mea prietena şi numai alături de ea nu-mi e urât". Poezia este plină de imaginile cântecelor şi poveştilor populare. Cântecul cu piţigoiul Lui Voronţow („Sosi odată vesto la-mpărat.”) (pag. 82) Epigramă scrisă în 1825 se referă la discuţia ce a avut loc între, contele M. S. Voronţov şi Alexandru I în legătură cu ştirea executării cunoscutului luptător revoluţionar spaniol Riego, cu care prilej Voronţov a spus: „Cu atât mai bine: un ticălos mai puţin!” Versul 3 în una din variantele epigramei, în loc de „curtean zelos” figura: „nemernicul”, expresia cu care Puşchin îl pecetluise pe Voronţov.

Proorocul (pag. 83) scrisă în 1826 Conform mărturiei unui contemporan, Puşchin a scris patru poezii pe tema „Proorocului”. Se poate presupune că poezia a fost scrisă în urma ştirii privitoare la executarea decembriştilor. Executarea celor 120 de prieteni, fraţi, tovarăşi este îngrozitoare", spunea Puşchin în scrisoarea din 14 August 1826 adresată lui Viazemenschi.

Stanţe („În slavă şi mărinimie”) (pag. 85) Scrisă în 1826 „Iacov Dolgoruchi” unul dintre tovarăşii de arme ai lui Petru I. În ultimele versuri poetul exprimă dorinţa ca soarta decembriştilor deportaţi să fie uşurată.

Dădacei („Prietenă cu tâmple sure”) (pag. 86) Versurile sunt scrise de Puşchin în 1826 la Moscova, în timpul primei despărţiri de Arina Rodionovna, după ce au stat împreună timp de 2 ani la Mihailovscoe.

„În greu surghiun siberian11 (pag. 89) Mesagiu scris de Puşchin În 1827 pentru a fi transmis prietenilor săi decembrişti deportaţi în Siberia. La acest mesagiu a răspuns A. I. Odoevschi prin următoarele versuri: „Pe cel ce ştie să prevadă Cu glas adânc l-am auzit. Ne-ani repezit atunci la spadă Dar numai lanţuri am găsit.

Noi ne mândrim cu soarta care Ne ţine -j lanţuri -ferecaţi; Şi zăvoriţi în închisoare Ne batem joc de împăraţi.

Da, truda noastră-l cu folos! SCÂNTEI APRIND VĂPAIA VIE. Poporul nostru credincios Sub steagul sfânt are să vie.

Stârni-vom focul libertăţii; Din lanţuri spadă ne vom face; Porni-vom lupta cu -mpăraţii Ca să trăiască lumea -n pace".

(În româneşte de Al. Philippide).

Versurile lui Puşchin şi răspunsul lui Odoevschi au circulat în numeroase manuscrise din mână în mână şi au avut o uriaşă însemnătate revoluţionară. Cuvintele lui Odoevschi „Scântei aprind văpaia vie” au fost folosite de către V. I. Lenin pentru frontispiciul ziarului „Iscra”.

Arion (pag. 90) În această poezie scrisă în 1827 este prezentată în mod alegoric soarta decembriştilor.

Presimţire (pag. 93). Adresată lui A. A. Olenina. Scrisă în 1828 în timpul când Puşchin a fost tras la răspundere pentru răspândirea poemului „Gavriliada”.

„Pe dealurile Gruziei se -ntinde ceaţa serii” (pag. 100) Versurile sunt scrise în 1829 cu prilejul celei de a două călătorii a lui Puşchin în Caucaz (vezi cap. I. din „Călătoria la Arzrum”) Poetul îşi aminteşte de profunda lui afecţiune pentru M. N. Raevscaia pe care a cunoscut-o în Caucaz în 1820

Caucazul (pag. 101). Această poezie scrisă în 1829 oglindeşte impresiile căpătate de Puşchin în timpul călătoriei prin Caucaz. Descrierea peisagiului se aseamănă cu cap. I şi V din „Călătoria la Arzrum”. În versul schiţat de Puşchin: „Terecul

curge printre, pereţii stâncoşi” şi în încă două pasagii este înfăţişată peştera Darial.

Dimineaţă de iarnă (pag. L04) Poezia este scrisă în 1829 la moşia familiei Vulfov —Malinnichi, unde Puşchin a stat aproape trei săptămâni.

„Sus Greciei”, (pag. 106). Versurile sunt scrise în 1829 în legătură cu pacea dela Adrianopole încheiată între Rusia şi Turcia în anul 1829

Unui înalt dregător, (pag. 109) Scrisă în 1830 ea răspuns la invitaţia prinţului N. B. Iusupov de a veni la conacul său dela Arhanghelscoe de lângă Moscova (actualmente muzeu).

„Trimis al unei june femei încoronate” Iusopov era diplomat în timpul Ecaterinei. „Cinicul cărunt” Voltaire 59 „Armida” (o eroină a lui Tasso) aici regina Maria-Antoaneta a Franţei executată în timpul revoluţiei franceze. „Trianon” pavilion din parcul castelului Versailles de lângă Paris. În versurile 39—42 e vorba despre parlamentul englez format din Camera lorzilor şi Camera comunelor. În versurile 65—70 este vorba despre revoluţia franceză din 1789 Versurile 71—74 transportarea rămăşiţelor pământeşti ale lui Voltaire după revoluţie la Pantheon şi scoaterea lor de aici după restaurare (întoarcerea Burbonilor la putere).

Genealogia mea (pag. 116). Prilejul pentru compunerea acestei poezii (1830) a fost articolul ziaristului monarhist corupi F. Bulgarin în „Scvernaia Pcela” J). Ca răspuns Puşcbin a scris o notă în proză: „Într-un ziar (aproape oficial) s-a spus.” Probabil că simultan cu această notă Puşchin a scris la jumătatea lui Octombrie o epigramă împotriva lui Bulgarin, introdusă ulterior în „Genealogia mea” ca „post scriptum” unde Bulgarin figurează sub numele de Figleorin. Versul „Nici nobil nu-s” face aluzie la căpătarea titlului de nobil ereditar fiind decorat cu ordinul Sf. Vladimir. În versul 17 face aluzie la A. D. Menşicov; în versul 18 la contele N. P. Cutaisov; în versul 20 la prinţul A. D. Bezborodco; în versurile 21—22probabil la bunicul contelui P. A. Klcinmichel. „Din armiile austriace n-a dezertat pudrat oştean” ostile care purtau în sec. XVIII peruci pudrate. Versurile 25—36 Puşchin a scris în repetate rânduri despre aceasta în „Combaterea unor critici,” în fragmentul „Oaspeţii se adunau la vilă”, în „începutul autobiografiei”. Versurile 27—28 se referă la cuvintele lui Caram-zin din nota 315 la voi. 10 din „Istoria

Statului Rus”. Descriind primirea ambasadorului austriac de către ţarul Feodor Ioano-vici, Caramzin pomeneşte pe Ostafi Mih. Puşchin în lista demnitarilor care au luat parte la recepţie. În versul 29—32 este vorba de Gavr. Grig. Puşchin; versul 32 Cuzma Zah. Minin-Suhoruc negustor din Nijni-Novgorod, organizator al luptei împotriva polonezilor care ocupaseră Moscova (1612); versul 37 „Noi” Gavr. Grig. Puşchin şi fiul său Grig. Gavr: versurile 42—44 „strămoşul” Fed. Matv. Puşchin despre care poetul scria în autobiografie că „a fost amestecat, în complotul împotriva ţarului şi executat împreună cu Ţicâerşi Socovnin”. Versurile 49 53 Puşchin scria despre bunicul său: „Lev Alexandrovici a servit în artilerie şi în 1762 în timpul răscoalei a rămas credincios lui Petru al III-lea. El a fost închis într-o fortăreaţă şi eliberat peste 2 ani”. Versurile 6972 îi sunt închinate lui Petru I. Versurile 73—76 lui A. P. Hannibal. Versul 77 „fiul lui”, adică Ivan Abram Hannibal.

Ponegritorilor Rusiei (pag. 121) Scrisă în 1831 Chiar dela începutul răscoalei din Polonia (17) 29 Noembrie 1830 Puşchin a l) Albina Nordului. (N. trad). Urmărit mersul evenimentelor. În scrisorile către prieteni (E. M. Hitrovo, Viazemschi şi Naşciochin) el şi-a exprimat în repetate rânduri teama că Rusia este ameninţată de o intervenţie străină. Versul I se referă la deputaţii şi publiciştii francezi care s-au exprimat pentru războiul împotriva Rusiei. Versul 19: Praga suburbie a Varşoviei. Versul 23—30 se referă la războiul din 1812—1814 Versul 33: N-ar mai putea să -mplânte spanga-l ca altădat aluzie la luarea fortăreţii turceşti Ismail de căi re armatele lui Suvorov în 1790 (M. Ţiavlovschi).

„lubita mea, e vremea. - 1 (pag. 125) Adresata soţiei poetului (1834). În manuscris textul poeziei este însoţit de următoarea notă a poetului: „Tinereţea nu are nevoie de at home1), vârsta matură se îngrozeşte de singurătate. O, curând oare mă voi stabili la ţară câmpii, grădină, ţărani, cărţi; lucrări poetice, familie, dragoste etc". Poezia este scrisă în legătură cu hotărârea lui Puşchin de a demisiona din slujbă, fapt despre care el scria soţiei în ultimele zile ale lui Iunie 1834: „Mă gândesc stăruitor la demisie" (M. Ţiavlovschi) „Din nou am colindat” (pag. 127) Scrisă la Mihailovscoe în 1835 „Cioplit-am nu cu mâna un monument spre care.” (pag. 129) Scrisă în 1836 Motto-ul a fost luat de Puşchin din oda lui Horaţiu „Către Melpomena”.

„Columna lui Alexandru” coloană care se înalţă în piaţa palatului. Puşchin scria în jurnalul său la 28 Noembrie 1834: „Am plecat din Pb. cu cinci zile înainte de dezvelirea columnei lui Alexandru ca să nu fiu de faţă la ceremonie”. Versul 15 se referă la operele în care se manifestă dragostea de libertate a lui Puşchin, în primul rând oda „Libertatea”. În versul 16—una din repetatele aluzii prin care poetul amintea ţarului că este necesară uşurarea sorţii decembriştilor.

POEME Puşchin a încercat în repetate rânduri să scrie poeme încă de pe băncile şcolii (poemele satirice „Călugărul”, „Umbra lui Fonvizin”, poemul satiric-legendar „Bova”). Cele mai multe încercări din perioada colegiului au rămas neterminate Tot atunci Puşchin a început să lucreze la „Ruslan şi Ludmila”, poem „a cărui apariţie spune Belinschi a deschis o epocă în istoria literaturii ruse”. În poemul următor „Prizonierul din Caucaz” început aproape îndată după terminarea poe -) Colţul său. (În limba engleză) (N. trad) 453 mului „Ruslan şi Ludmila”, poetul se întoarce dela basm la realitate. În „Prizonierul din Caucaz” Puşchin îşi propune să dea o largă generalizare tipică a figurii de intelectual din rân durile nobilimii progresiste. «Prizonierul este eroul acelei epoci observă Belinschi. Puşchin n-a creat şi nici n-a inventat asemenea eroi, el este numai cel dintâi care i-a semnalat. În această privinţă „Prizonierul din Caucaz” este un poem istoric». Romantismului revoluţionar pe care l-a creat Puşchin prin poemul său, corespundea stării de spirit a cercurilor progresiste ale societăţii ruse în perioada pregătirii răscoalei decembriştilor. Tocmai datorită acestui fapt Puşchin a scris o serie de poeme romantice, care s-au bucurat de un uriaş succes din partea contemporanilor săi. Pe de altă parte, în poemele romantice ale lui Puşchin se afirmă din ce în ce mai multe elemente realiste. Acest lucru se vădeşte în trecerea dela caracterul liric subiectiv al zugrăvirii realităţii din „Prizonierul din Caucaz” la dramatizarea ei în „Fântâna din Bahcisarai” şi în special în „Ţiganii”. Însăşi Puşchin considera pe drept cuvânt aceste poeme ca un pas spre „Boris Godunov”.

Ruslan şi Ludmila (pag. 133}

Puşchin a început să lucreze la poemul „Ruslan şi Ludmila” în 1817 şi a continuat aproape până la primul exil. Poemul a fost terminat (cu excepţia epilogului, scris în Caucaz) în noaptea de 26 Martie 1820

Curând după terminarea poemului au început să apară fragmente în reviste: în „Nevschi zritel” 1), în „Sân otecestva” 2). Poemul a apărut între 23 Iulie—10 August 1820 iar mici „adaosuri la poem” şi epilogul au apărut în „Sân otecestva” în acelaş an, în numărul din 18 Septembrie.

Apariţia unui fragment din cântul al III-lea, publicat fără iscălitură a provocat o critică acerbă din partea revistei reacţionare „Vestnic Evropâ” 3). Revistă a criticat cu vehemenţa introducerea de către Puşchin a elementelor populare în poem. După apariţia poemului, atacurile împotriva „caracterului său popular”, „ţărănesc” s-au repetat cu o forţă nouă; critică a atacat aproape cu aceeaş vehemenţă „imoralitatea” poemului. Aceasta a provocat o serie de proteste în presă. În jurul poemului s-a iscat o discuţie înflăcărată.

La ediţia a doua, în 1828 Puşchin a introdus în poem vestita introducere în versuri „Pe plaiu -ntins sub geană mării”. Scrisă după motivele poveştilor populare ruse, auzite dela dădaca sa, la Mihailovscoe.

) Spectatorul depe Neva (N. trad.)

) Fiul patriei (N. trad).

— Mesagerul Europei (N. trad.);! 454 -

Poemul a servit drept sursă de inspiraţie pentru o serie de montări teatrale. În 1824 a fost prezentată „Trilogia feerică” a prinţului A. A. Şahovschi, „Finezul” şi balotul lui Didelot „Ruslan şi Ludmila”; mai târziu, în 1831 „Pantomiina eroico-tragică” într-un act (fragment din baletul „Ruslan şi Ludmila”) a maestrului de balet A. P. Gluşcovschi; în 1842 a apărut una din cele mai bune opere clasice ruse „Ruslan şi Ludmila” de M. I. Glinca.

Prizonierul din Caucaz (pag. 210)

Puşchin a început să lucreze la poemul „Prizonierul din Caucaz” aproape îndată după călătoria sa într-o regiune cu ape minerale din Caucaz.

„Prizonierul din Caucaz” a apărut în ultimele zile ale lunii August începutul lui Septembrie 1822 cu o serie întreagă de denaturări făcute de cenzură, versiunea iniţială fiind parţial reconstituită în ediţia a doua. Curând după aceasta Puşchin îi scria lui V. P. Gorceacov: „. Sunt foarte nemulţumit de poemul meu şi îl socotesc mult mai prejos de Ruslan deşi versurile sale sunt mai desăvârşite” (Octombrie Noembrie 1822). Noul poem al lui Puşchin a fost întâmpinat cu entuziasm de către critici,

deşi s-au făcut o serie de observaţii. A doua ediţie a poemului a apărut în 1828 cu următoarea prefaţă: „Această povestire, primită cu indulgenţă de către public, îşi datorează succesul zugrăvirii fidele, deşi slab conturate, a Caucazului şi a moravurilor muntenilor. Autorul este de acord cu părerea generală a criticilor, care au condamnat pe drept cuvânt caracterul prizonierului, unele trăsături, etc.” A treia oară în viaţa lui Puşchin „Prizonierul din Caucaz” a fost publicat în ediţia „Poeme şi nuvele” în 1835 (din caro prefaţa a fost omisă).

S-au făcut o serie de încercări de a pune în scenă poemul. Patru luni după apariţia sa, maestrul de balet Didelot a înscenat un balet (muzica de C. Cavos) „Prizonierul din Caucaz” sau „Umbra miresei” (rolul circazienei era executat de A. I. Istomina); în 1859 a apărut opera lui A. Aliabiev „Prizonierul din Caucaz”, începută încă în timpul vieţii lui Puşchin şi terminată în deceniul al 5-lea; există câteva încercări de înscenare dramatică a poemului. În epoca sovietică a fost pus în scenă baletul „Prizonierul din Caucaz” de B. V. Asafiev.

Fraţii haiduci (pag. 234)

Aproape imediat după planul poemului despre „Vădim” Puşehin a schiţat în acelaş caiet de manuscrise planul poemului despre haiduci. „POEMUL Seara fala plânge, îi convinge, vitejii sunt gata s-o pornească în larg; Esaulul hatmanul nostru este pe undeva. Ei plutesc şi cântă.

Lângă Astrahan distrug corabia unor negustori; el îşi ia altă iubită. Prima înnebuneşte, cea nouă nu-l iubeşte şi moare începe tot felul de tâlhării. Esaulul îi trădează".

În acelaş caiet există şi altă variantă a planului.

„I. Haiducii, povestea a doi fraţi.

II. Hatmanul întovărăşit de-o fată; răceala lui etc cân-Ucul de pe Volga.

III. Corabia negustorilor, fiica negustorului.

IV. Înnebuneşte-l Puşchin a lucrat la realizarea artistică a acestor planuri în 1821—1822 Dar cele scrise nu-l mulţumeau. „Am ars haiducii şi pe drept cuvânt. Un fragment a rămas şi se află în mâinile lui Nicolai Raevschi.” (scrisoare către decembristul A. A. Bostujev, din 13 Iunie 1823). „Fragmentul rămas” este poemul „Fraţii haiduci”, care reprezintă, precum se vede din planuri, un fragment şi un episod aparte dintr-un poem vast despre hatmanul haiducilor de pe Volga (acest episod este

legat de primul punct din cel de-al doilea plan: „Povestea a doi fraţi”) În afară de acest fragment a ajuns până la noi încă un mic fragment în manuscris dela începutul poemului. Acest fragment este scris de către Puşchin în caietul său de însemnări din anii 1820—1822 Este în legătură cu unul dintre punctele primului plan.

Cel mai interesant şi mai semnificativ lucru din planurile poemului este legătura lor indiscutabilă cu motivele cântecelor populare haiduceşti care fac parte din folclorul despre Razin (barca care pluteşte pe Volga, fata negustorului, hatmanul şi esaulul său, etc.) Cântecele populare şi legendele despre Razin, Puşchin le-a putut auzi în timpul călătoriei sale împreună cu familia Raevschi în Cuban şi pe ţărmul Mării Negre.

În ciornele poemului „Fraţii haiduci” se subliniază mai precis decât în textul definitiv că ei s-au apucat de meseria lor primejdioasă „urându-li-se să mai meargă după plugul boierului” adică făceau parte dintre ţăranii care fugiseră de jugul iobăgiei, de viaţa de robie.

Însăşi episodul fugii celor doi fraţi din închisoarea oraşului este deasemenea dictat de un caz real.

Fragmentul rămas din poemul lui Puşchin este legat de cântecul popular haiducesc „Ah! Departe, departe pe câmpul neted”, despre doi fraţi haiduci „unul mare” şi „unul mai mic” care n-au fost crescuţi de tată şi mamă ci de „un ţinut negru şi îndepărtat”. O serie de pasagii şi de expresii din „Fraţii 1haiduci” se aseamănă şi ele cu cântecele populare. Poemul amaia iul a fost publicat pentru prima dată în revista „Poli-Zvezda” rj pe 1825 editată de A. Bestujev şi C. Râleev.

Fântâna din Bahcisarai (pag. 241)

Puşchin a început să lucreze la „Fântâna din Bahcisarai” în primăvara anului 1821 Partea principală a fost scrisă în cursul anului 1822; în anul 1823 au fost schiţate proiectele introducerii; în sfârşit, în toamna anului 1823 poemul a căpătat forma definitivă.

La baza subiectului se află legenda despre răpirea prinţesei poloneze Măria Potoţcaia de către hanul Crimeii Cherim-Ghirei. Puşchin n-a vrut să-şi tipărească poemul dar a cedat rugăminţilor repetate ale lui P. A. Viazemschi, care s-a oferit să-l editeze.

Puşchin a scos din textul tipărit zece versuri (versurile 549—558) şi a transformat unele părţi.

Ciornele poemului „Fântâna din Bahcisarai” (manuscrisul definitiv n-a ajuns până la noi, în afară de mici excepţii) ilustrează felul în care Puşchin a lucrat la acest poem, pe care, la început îl intitulase „Haremul”.

Prima ediţie a poemului a apărut în Martie 1824 însăşi Puşchin I-a rugat pe P. A. Viazemschi, editorul poemului, «să scrie o prefaţă sau o postfaţă la „Bahcisarai”» folosind parţial articolul „Bahcisarai” din „Călătorie în Taurida” de Muraviov-Apostol: „Copiază din ea tot ce este mai acceptabil şi vrăjeşte toate acestea cu proza ta, bogată urmaşă a minunatei tale poezii” (scrisoare din 4 Noembrie 1823).

Prevăzând greutăţile pe care trebuia să le întâmpine din partea cenzurii, Puşchin a scos din poemul său ceeaco după cum spune el însuşi „cenzura ar fi scos şi fără mine”. Dar poetul protesta hotărât împotriva altor concesii: „. Fă-mi plăcerea şi nu ceda acestei căţele de cenzură, apără cu dinţii fiecare vers şi încearcă să-l vii de hac, ca să mă ţină minte” îi scria Puşchin lui Viazemschi.

Încă înainte de apariţie, poemul a fost foarte mult răspândit. „La Petersburg circulă mii de manuscrise” îi scria Puşchin fratelui său la 1 Aprilie 1824 În timpul vieţii lui Puşchin „Fântâna din Bahcisarai” a apărut încă în două ediţii separate (1827 şi 1830) şi a intrat în partea întâia a volmnului de „poeme şi nuvele” din 1835

Poemul a fost urmat de o serie de imitaţii. În 1825 A. Şahov-schi a transformat poemul lui Puşchin într-o „tragedie romantică în versuri, cu cântece, coruri, diferite dansuri, melodramă şi bătălii „Cherim-Ghirei hanul Crimeii". Muzica a fost scrisă de C. A. Cavos. În epoca sovietică B. V. Asafiev a creat baletul „Fântâna din Bahcisarai".

) Steaua polară. (N. trad.) 457 30 Puşchin. Opere voi. I.

Ţiganii (pag. 257)

Poemul „Ţiganii” a fost început la Odessa în Ianuarie 1824 unde au fost scrise ciornele primelor trei fragmente ale poemului (145 versuri). Aproximativ peste două luni după venirea la Mihailovscoe, Puşchin a reînceput să lucreze la „Ţiganii” şi a terminat poemul excepţional de repede, celelalte 394 versuri alo poemului au fost scrise în ciornă într-o

săptămână (între 2 şi 8 Octombrie). La 10 Octombrie manuscrisul a fost definitivat şi scris epilogul.

Figurile din poem şi în oarecare măsură şi subiectul acestuia au fost sugerate lui Puşchin de impresii reale. În „Nota biografică despre A. S. Puşchin până la 1826” L. S. Puşchin prezintă un episod din perioada petrecută de fratele său la Chişinău: «într-o zi Puşchin a dispărut şi a lipsit câteva zile. Aceste zile el le-a petrecut într-o şatră de ţigani ceeace a dat naştere mai târziu poemului „Ţiganii”». Însăşi Puşchin vorbeşte despre aceasta în epilogul ia „Ţiganii”. „Şi liber, prin deşerte locuri cu droaia lor am rătăcit” etc. Puşchin aminteşte despre acelaş lucru şi în capitolul VIII din Evgheni Oneghin şi în poezia „Ţiganii” din 1830

Puşchin pune în gura unui bătrân ţigan legenda despre „moşulsfânt” izgonit, adică poetul roman Ovidiucu al cărui „destin” îşi compara atât de des Puşchin pe atunci propria sa soartă. „Cântecul Zemfirei” reprezintă o prelucrare destul de apropiată a horei naţionale a ţiganilor (cântec pentru joc) în limba moldovenească „Arde-mă, frige-mă”, pe caro Puşchin a auzit-o în repetate rânduri şi „refrenul sălbatic” care a fost transcris pe note la cererea sa. Poetul a trimis aceste note lui Viazemschi şi ele au fost publicate împreună cu textul „Cântecului Zemfirei” în „Moscovschi telegraf”) (1825).

Poemul, care circulă în manuscris, pătruns de patosul libertăţii şi de ură faţă de orânduirea social-politică din acea vreme „deznădăjduită cum e cântecul sclavilor”, a avut un succes uriaş în cercurile decembriştilor. «Toţi sunt entuziasmaţi de „Ţiganii”» îi scria Râleev lui Puşchin în scrisoarea din 25 Martie 1825

Situaţia de după 14 Decembrie 1825 l-a obligat se vede pe Puşchin să amâne tipărirea poemului „Ţiganii” şi ediţia separată, întâmpinată cu multă simpatie de critică a apărut abia în 1827 (fără semnătură şi cu indicaţia: „Scrisă în 1824”).

Ediţia a doua a poemului „Ţiganii” a apărut în 1835 El a intrat în partea a doua a volumului „Poeme şi povestiri” de Puşchin.

Poemul „Ţiganii” a fost înscenat în repetate rânduri sub formă de operă dramatică şi pus pe note de câteva ori. Cea mai de seamă este opera „Aleco” de S. Rahmaninov.

J) Telegraful din Moscova. (N. trad). Contele Nulin (pag. 276)

Poemul a fost scris de Puşchin în 13 (dată care figurează la încheierea primului manuscris definitiv) şi 14 Decembrie 1825

Poemul „Contele Nulin” a fost prezentat spre control lui Nicolai I, care a declarat în 1826 că vrea să fie el însuşi cenzorul poetului. Ţarul ceruse ca la tipărire să fie modificate unele versuri.

Poemul a fost publicat pentru întâia oară în „Severnâe ţvetâ”!) pe 1828 (la sfârşitul lui Decembrie 1827).

Apariţia poemului „Contele Nulin” a fost întâmpinată cu simpatie de către critică. Belmschi a apreciat pozitiv poemul „Contele Nulin”. N. I. Nadejdin a publicat în paginile revistei sale („Vestnic Evropâ” 1828 nr. 22 şi 1829 nr. 2 şi 3) o recenzie negativă.

Puşchin a răspuns la articolele lui Nadejdin prin câteva epigrame iar mai târziu le-a supus unei critici nimicitoare.

Poltava (pag. 287)

Puşchin a înqeput să scrie poemul „Poltava” în primăvara (5 Aprilie) anului 1828; primul cânt a fost terminat abia la 3 Octombrie. După această dată Puşchin a început să lucreze la „Poltava” într-un ritm extrem de rapid: în următoarele 2 săptămâni au fost scrise şi desăvârşite cântul al 2-lea şi al 3-lea (960 versuri). La această perioadă se referă probabil cuvintele lui Puşchin din nota ulterioară despre „Poltava”: «Am scris „Poltava” în câteva zile.» M. V. Iuzefovici care a făcut cunoştinţă cu Puşchin în timpul călătoriei sale la Erzerum, în tabăra lui Paschevici, relatează din cele spuse de însuşi poetul, despre cele două săptămâni din Octombrie când a lucrat la „Poltava”: „Era la Petersburg, pe o vreme foarte rea. Sta în casă şi scria toată ziua. Şi noaptea visa versuri, se scula din pat şi le scria pe întuneric. Când îl răzbea foamea dădea o fugă până la birtul învecinat, versurile îl urmăreau şi acolo, mânca la iuţeală ce se nimerea şi fugea acasă pentru a transcrie ce se îngrămădise în fugă şi în timpul mesei. În acest fel compunea sute de versuri pe zi. Uneori gândurile care nu-şi găsiseră expresia în versuri, le scria în proză. Dar apoi urmă desăvârşirea lor şi din schiţe nu rămânea nici pe sfert”.

Această povestire se confirmă întocmai prin marele număr de ciorne ale poemului „Poltava” ajunse până la noi.

Închinarea dela începutul poemului este scrisă după terminarea acestuia, la 27 Octombrie 1828 Nu se ştie cui este adresată.

„Poltava” a apărut în ediţie separată la sfârşitul lunei Martie 1829 (în ediţia a doua în „Poeme şi Nuvele” de Puşchin») Florile Nordului (N. trad.).

459 30 în 1835 partea doua). Puşchin a scris următoarea prefaţă pentru prima ediţie: „Lupta dela Poltava este unul dintre cele mai importante şi mai fericite evenimente din timpul domniei lui Petru cel Mare. Ea l-a scăpat de cel mai temut duşman, a instaurat dominaţia rusă în Sud, a asigurat noi cuceriri în Nord şi a dovedit succesul şi necesitatea pentru stat a reformelor făcute de ţar.

Greşelile regelui Suediei au devenit proverbiale. El este acuzat de imprudenţă, campania sa în Ucraina este socotită ca nechibzuită. Nu poţi mulţumi criticii, mai ales după o nereuşită. Totuşi prin această campanie, Carol a evitat greşeala lui Napoleon: el n-a atacat Moscova. Putea el oare să se aştepte că Malorusia, întotdeauna neliniştită, nu va fi atrasă de exemplul hatmanului său şi nu se va răscula împotriva stăpânirii recente a lui Petru, că Levenhaupt va fi bătut trei zile la rând. Că în sfârşit 25000 suedezi, conduşi de regele lor, vor fi puşi pe fugă de fugarii dela Narvă. Însuşi Petru a stat mult timp la îndoială, evitând principala bătălie, ca un lucru deosebit de primejdios. În această campanie Carol al XII-lea s-a încrezut mai puţin ca oricând în norocul său: norocul său a cedat în faţa geniului lui Petru.

Mazepa este una dintre cele mai remarcabile figuri din acea epocă. Unii scriitori au vrut să facă din el un erou al libertăţii, un nou Bogdan Hmelniţchi. Istoria îl înfăţişează ca pe un ambiţios, înrăit în intrigi şi crime, ca pe calomniatorul lui Samoilovici binefăcătorul său, ca pe un asasin al tatălui nefericitei sale iubite, trădătorul lui Petru în preajma victoriei acestuia, trădătorul lui Carol după înfrângerea lui; amintirea sa asupra căreia biserica şi-a aruncat anatema, nu poate scăpa nici de blestemul omenirii.

Cineva l-a înfăţişat pe Mazepa într-o nuvelă romantică ca pe un laş bătrân, care păleşte în faţa unei femei înarmate, care născoceşte nişte grozăvii rafinate potrivite pentru melodramă franceză, etc. Ar fi fost mai bine să se dezvolte şi să se

lămurească adevăratul caracter al hatmanului răzvrătit, fără a denatura arbitrar acest personaj istoric.

31 Ianuarie 1829".

Puşchin socotea „Poltava” „cel mai matur” dintre poemele sale scrise până atunci, în care „aproape totul este original” (cuvinte din nota să despre „Poltava”, din 1830 rămasă în manuscris). Poemul a fost mult apreciat şi de către prietenii săi literaţi (« „Poltava”, pe care Jucovschi, Gnedici, Delvig, Viazemschi o preferă tuturor operelor pe care le-am scris până acum» spunea Puşchin tot acolo). Critica ostilă lui Puşchin, a întâmpinat nefavorabil noua operă.

Răspunzând în 1830 criticilor poemului „Poltava,” Puşchin a declarat cu hotărâre: „Mazepa acţionează în poemul meu exact ca în istorie, iar cuvântările sale lămuresc caracterul istoric al acestei figuri”. Ceaicovschi a compus opera „Mazepa” folosind subiectul din „Poltava”.

În versul 133 din primul cânt e vorba de Napoleon „un alt duşman la fel de mare” şi campania sa împotriva Moscovei din 1812 „Un cardinal viclean şi slut” (cântul III, versul 38) cardinalul Montalto, devenit mai târziu papa Sixt al V-lea, care înainte de a fi ales papă se prefăcea că e slab şi neputincios, iar după alegere şi-a aruncat cârjele şi a început să cânte cu voce tare un psalm de recunoştinţă. „Atamanul Zaporog” (cântul III, versul 65) Costea Gordeenco, despre care Puşchin vorbeşte în nota 10 la „Poltava”. „Puterea o -mpărţea deplin” (cântul III, v. 217) prinţul A. D. Menşicov; Voinarovschi (cântul III, versul 278) nepot şi partizan al lui Mazepa, erou al poemului „Voinarovschi” de Râleev.

Căsuţa din Colomna (pag. 335)

Concepţia şi primele schiţe ale viitorului poem datează, pare-se, dela sfârşitul anului 1829

Puşchin s-a apucat serios de lucru la poem la începutul lui Octombrie 1830 la Boldino şi l-a terminat în 5—6 zile (sub strofa XII a textului iniţial se află data de 5 Octombrie, sub strofa LVI şi ultima 9 Octombrie, ora 5 şi trei sferturi după amiază).

Colomna (aşa se numea una dintre mahalalele de atunci ale Petersburgului, locuite în cea mai mare parte de oameni ce-şi câştigau existenţa muncind din greu) a fost descrisă de, Puşchin după impresii proprii.

Poemul a fost mult apreciat de către Belinschi şi Gogol.

Călăreţul de aramă (pag. 346)

Poemul a fost scris în Octombrie 1833 la Boldino. În „Călăreţul de aramă” Puşchin îşi expune din nou concepţiile asupra operei lui Petru I. Manuscrisele poemului „Călăreţul de aramă” care au ajuns până la noi sunt mărturia muncii încordate a lui Puşchin la acest poem.

Puşchin a lucrat cu multă încordare şi la punctul culminant al poemului„Răzvrătirea bietului Evgheni” împotriva „Călăreţului de aramă”.

După întoarcerea dela Boldino la Petersburg, Puşchin s-a înţeles cu librarul A. F. Smirdin să-l publice poemul. Dar Nicolai I, căruia Puşchin i-a prezentat la cenzură poemul la data de 6 Decembrie 1833 aşa cum era obligat s-o facă, a avut o atitudine răuvoitoare. La 14 Decembrie 1833 Puşchin notează în jurnalul său: «Mi s-a înapoiat poemul „Călăreţul de aramă” cu observaţiile ţarului. Cuvântul „idol” n-a fost lăsat să treacă de înalta cenzură. Versurile: Şi -n faţa tinerei cetăţi - Pălit-a Moscova bătrână Precum o văduvă ţarină - Se adumbrea în alte daţi,

În faţa unei noi ţarine au fost şterse.

În multe locuri sunt puse semne de întrebare toate acestea îmi denaturează mult poemul. Am fost nevoit să schimb condiţiile cu Smirdin».

Puşchin n-a vrut să facă schimbările cerute de ţar şi a preferat să nu tipărească deloc poemul. Abia aproape trei ani mai târziu, în timpul apariţiei revistei, „Sovremennic”, Puşchin a hotărât se vede, să încerce să-l publice în revista sa şi a început să refacă versurile însemnate de ţar. În loc de „Pălit-a Moscova bătrână” a scris: „Moscova şi-a plecat capul”; a înlocuit cuvântul „idol” prin „călăreţ”, a început să refacă şi partea centrală despre „răzvrătirea” lui Evgheni care provocase deosebit de multe adnotări pline de mirare şi enervare ale lui Nicolai I. Prelucrarea începută de Puşchin a fost desăvârşită după moartea sa de către Jucovschi care pur şi simplu a scos 10 versuri, reîncepând cu: „Era cumplit şi minunat” şi terminând cu: „Ai pus Rusia în picioare”; a scos ameninţarea directă a lui Evgheni adusă Călăreţului de aramă („Halal constructor de minuni! Ţi-arăt eu ţie!”) înlocuind-o prin versul lipsit de preciziune: „Şi ridicându-şi degetul împotriva lui, căzu pe gânduri”; a înlocuit cuvântul „idol” neaprobat de ţar şi

nepoliticosul „călăreţ” prin „uriaş”, „idolul semeţ” prin „minunatul uriaş rus” etc. „Călăreţul de aramă” a fost publicat în această formă denaturată în „Sovremennic” din 1837 voi. 5 nr. 1 şi în primele două culegeri de opere ale lui Puşchin (cea postumă din 1841 şi în ediţia lui P. V. Annencov, 1855). Textul original al poemului a fost reconstituit treptat şi publicat pentru prima dată în întregime abia după Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, în 1919

BASME Din fragedă copilărie Puşchin ascultase poveşti populare ruse dela dădaca sa Arina Rodionovna. În poezia „Somnul” scrisă în 1816 poetul îşi aminteşte despre „tainicile nopţi”, când dădaca, după ce-l culca, începea să-l povestească în şoaptă poveşti „cu oameni morţi, cu Bova cel viteaz” şi după aceea el se vedea în visurile sale de copil în „codri, în deşertul din Murom”, întâlnindu-se cu „Dobrânii şi Polcanii” cei viteji. Sub influenţa acestor amintiri din copilărie Puşchin a început să scrie, în 1815 fiind elev la colegiu poemul-basm satiric despre Bova al cărei subiect a încercat să-l prelucreze în literatură încă Radişcev. Puşchin n-a terminat nici primul cânt al acestei opere dar imaginile din povestea populară rusă se regăsesc în „Ruslan şi Ludmila”.

Puşchin a continuat să se intereseze de poveştile populare şi în exilul din sud unde, la cererea lui, un prieten i-a trimis câteva cărţi de poveşti ruse, probabil în ediţii populare. În 1822 la Chişinău, Puşchin a hotărât să scrie un nou poem feeric despre Bova dela care au ajuns până la noi câteva planuri şi schiţarea iniţială. În acelaş an Puşchin a schiţat un basm hazliu despre ţarul Nichita şi cele patruzeci de fete ale sale. În caietul lui Puşchin dela Chişinău există rezumatul subiectului basmului despre ţarul Saltan, care putea fi şi planul unui alt poem feeric. Poetul s-a cufundat în lumea poveştilor populare în anii petrecuţi la Mihailovscoe (1824—1826). Poveştile dădacei pe care le auzise în copilărie şi pe care le aude acum din nou, ca poet matur, au făcut asupra lui o puternică impresie. „Ascult poveştile dădacei mele care a servit drept model pentru dădaca Tatianei”, îi comunică el unuia dintre cunoscuţii săi din Odessa. „Ce fermecătoare sunt aceste poveşti! Fiecare dintre ele este un poem” îi scria Puşchin fratelui său.

Puşchin vedea în inspiraţia din „născocirile pline de prospeţime ale poporului” din creaţia populară, calea cea mai

sigură pentru crearea unei literaturi naţionale originale. „Avem limba noastră scria Puşchin într-o notă, cam în acea vreme deci mai multă îndrăzneală! Obiceiurile, istoria, cântecele, poveştile noastre, etc.”

Tot atunci Puşchin a transcris câteva din poveştile dădacei şi sub impresia lor notase pe coperta caietului, sub formă de motto, celebrele versuri despre stejarul de pe plaiul întins de la malul mării. Ceva mai târziu, în vara anului 1825 Puşchin a terminat prima prelucrare poetică a subiectului unei poveşti populare în operă sa „Mirele”, scrisă în formă de baladă dar pe care el însuşi o numise pe bună dreptate „basm popular”. Un alt exemplar minunat de „basm popular” este „Innecatul” scris în 1828

Dar cea mai mare parte dintre poveştile lui Puşhin fac parte din ultima perioadă a creaţiei sale. În toamna anului 1830 poetul a scris povestea despre popa şi argatul său Balda. Presupunem că şi povestea neterminată despre ursoaică a fost scrisă în acelaş an. Aceste două poveşti sunt remarcabile mai ales prin faptul că, caracterului popular al conţinutului îi corespunde şi caracterul popular al formei versului (povestea despre Balda este scrisă în versuri hazlii asemănătoare cu! Extul cromolitografiilor populare, povestea ursoaicei în versuri albe folosite în creaţia populară). În „Povestea ţarului Saltan” Puşchin creează un metru nou în domeniul poveştilor (pe care poetul l-a mai folosit şi în povestea despre ţarul Nichita) i rocheu de patru picioare cu rimă pereche în care se şi scriu de atunci majoritatea operelor de acest gen. Puşchin a scris povestea ţarului Saltan în toamna anului 1831 într-un fel de întrecere creatoare cu Jucovschi, care scria în acelaş timp o poveste despre ţarina adormită şi ţarul Berendei (subiectul acesteia a fost deasemenea transcris de către Puşchin din cuvintele dădacei şi desigur arătat lui Jucovschi). Şi la baza „Basmului cu domniţa adormită şi cei şapte voinici”, scris de Puşchin la Boldino în toamna anului 1833 se află transcrierea unei poveşti auzite de la dădaca sa. Prelucrând subiectele celorlalte două basme „Basmul cu pescarul şi peştişorul” (1833) şi „Basmul cocoşe-lului de aur” (Septembrie 1834) Puşchin a reuşit să le imprime un caracter tot atât de popular ca şi tuturor celorlalte basme scrise de el după 1830 Această se referă mai ales la basmul cu pescarul şi peştişorul, scris într-un vers asemănător cu cel

popular. Astfel se explică faptul că acest basm al lui Puşchin a fost foarte curând adoptat de popor, bucurându-se de o largă răspândire, ca poveste populară orală. Caracterul popular al poveştilor lui Puşchin constă nu numai în minunata lor limbă. Puşchin s-a pătruns şi de mentalitatea poporului în coeace priveşte perceperea lumii înconjurătoare. Este caracteristică şi alegerea pentru majoritatea poveştilor sale a unor subiecte deosebit de răspândite şi de populare (aşa sunt subiectele din „Mirele", din povestea despre Balda şi din basmul despre domniţa adormită). Prin atitudinea ironică faţă de ţari şi de nobilime, prin atitudinea lor satirică faţă de cler (în poveştile despre ţarul Saltan, despre cocoşe lul de aur despre pescar şi peştişor, despre popă) basmele lui Puşchin se deosebeau mult de ideologia oficială cu privire la caracterul popular. Maxim Gorchi a subliniat just adevăratul lor caracter popular spunând că Puşchin «a împodobit cântecul şi basmul popular cu strălucirea talentului său, dar a lăsat neschimbat sensul şi forţa lor. Luaţi „Povestea cu popa şi argatul său Balda", „Basmul cocoşelului de aur", „Povestea ţarului Saltan" şi altele; în toate aceste poveşti Puşchin n-a ascuns, n-a camuflat atitudinea ironică, negativă, a poporului faţă de popi şi de ţari, ci dimpotrivă a scos-o şi mai mult la iveală».

Povestea cu popa şi argatul său Balda (pag. 367)

Scrisă în toamna anului 1830 la Boldino (data terminării 13 Septembrie).

Povestea lui Puşchin este apropiată de povestea populară transcrisă de poet după cuvintele Arinei Rodionovna. Această poveste n-a putut apare în timpul vieţii lui Puşchin şi a fost publicată abia în 1840 de către V. A. Jucovschi („Sân otecestva", voi. II, c. 1 Martie, pag. 5—10) cu denaturări impuse de cenzură şi cu înlocuirea făcută de cenzură în titlu şi în text a cuvântului „popă" în „negustorul Cuzma Ostolop" (respectiv au fost înlocuite cuvintele: „nevasta popii" prin „gospodina", „fata popii" prin „fiica", „băiatul popii" prin „fiul"). Povestea ursoaicei (pag. 375)

Scrisă probabil în anul 1830 Ncterminată. În manuscris nu are titlu.

Publicată pentru prima dată de către P. V. Annencov în ediţia operelor lui Puşchin din 1855 (voi. I. „Materiale pentru biografie", pag 153—155).

Povestea ţarului Sallan. (pag. 379)

Subiectul poveştii despre ţarul Saltan l-a preocupat demult pe Puşchin. Poetul l-a transcris încă în 1822 la Chişinău. În 1824 la Mihailovscoe, Puşchin l-a transcris din nou după povestirea dădacei. În 1828 a început să scrie povestea (a scris primele paisprezece versuri, apoi a continuat în proză).

A reînceput lucrul la această poveste şi de astă dată a terminat-o, în vara anului 1831 (data pe manuscrisul definitiv 29 August). Povestea a fost inclusă de către Puşchin în partea a treia a culegerii de poezii (apărută în 1832).

N. A. Rimschi Corsacov şi-a scris opera după subiectul poveştii lui Puşchin.

Basmul cu pescarul şi peştişorul (pag. 411)

Scris în 1833 la Boldino (terminată la 14 Octombrie). Publicată pentru prima oară în „Bibliotecă pentru lectură” 1835 voi. X. p. I. c. 17 pag. 5—11

Basmul cu domniţa adormită. (pag. 418)

Scris în 1833 la Boldino (terminat la 4 Noembrie), Publicat în „Bibliotecă pentru lectură” 1834 voi. II, c. 2 p. I. pag. l-17

Basmul cocoşelului de aur (pag. 437)

Scris în Septembrie 1834 (pe manuscrisul definitiv-se află nota „Boldino, 20 Septembrie 1834 ora 10 şi 53 minute”).

Publicat în „Bibliotecă pentru lectură”, 1835 voi. IX, p. 2-a voi. I. pag. 111—117 şi retipărită în partea IV-a a „Poeziilor lui Alexandr Puşchin”, 1835 (în amândouă cazuri cu denaturări făcute de cenzură care l-au indignat profund pe Puşchin). În legătură cu aceasta el nota în jurnalul său din Februarie 1835: «Cenzură nu a lăsat să treacă următoarele versuri în „Basmul cocoşelului de aur”: „Trage aghioase-n tron” şi „Poate cineva să spună că-ntreg basmul e minciunii. Câţi voinici l-or înţelege, miez cu tâlc îşi vor alege”. S-au întors vremurile lui Crasovschi. Nichitenco este şi mai prost decât Buricov» (este caracteristic că tocmai după această notă Puşchin încetează complet să-şi mai ţină jurnalul). Este semnificativ faptul că înainte de asta, Puşchin înlocuise personal (pentru a preîntâmpina probabil eventualele şicane din partea cenzurii) următorul vers: „Dar pe crai, să-l şti de frică”. Acest vers corespunde cu următorul pasagiu dintr-o scrisoare a lui Puşchin către soţia sa (din Aprilie 1834) unde, referindu-se la băiatul său nou-născut, scrie: „Să dea dumnezeu să nu meargă pe urmele mele, să scrie versuri ca să se certe cu

ţarii (Tema „certei" cu ţarul străbate şi o serie de alte scrisori adresate soţiei sale în aceeaş perioadă). Versul a fost înlocuit prin: „Este primejdios să te cerţi cu unii dintre ei" (variantă: „Nu o bine să te cerţi cu cei puternici").

N. A. Rimschi-Corsacov şi-a scris opera cu acelaş titlu, folosind subiectul basmului lui Puşchin. Pag.

SFÂRŞIT